ENDRŐDI SÁNDOR

A MAGYAR KÖLTÉSZET KINCSESHÁZA

ÚJ
IFJÚSÁGI
KIADÁS

ATHENAEUM

A MAGYAR KÖLTÉSZET KINCSESHÁZA

(ÚJ IFJÚSÁGI KIADÁS)

ENDRŐDI SÁNDOR

A MAGYAR KÖLTÉSZET KINCSESHÁZA

(ÚJ IFJÚSÁGI KIADÁS)

ÁTDOLGOZTA ÉS KIBŐVÍTETTE

IFJ. BÓKAY JÁNOS

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

ELŐSZÓ.

Néhány szóban vázolni kívánom azokat a szempontokat, melyeket anthológiám szerkesztésénél figyelembe vettem.

A kiválasztott verseknek mintegy a felét — vonatkozik ez különösen régebbi költőink verseire — Endrődi Sándor páratlan gonddal és szakértelemmel szerkesztett anthológiáiból merítettem. Ezt az értékes, gazdag anyagot legjobb lelkiismeretem szerint megrostáltam és egyben felfrissítettem, mivel az Endrődi anthológiák megjelenése óta elmult huszonöt esztendő nem egy változást hozott költőink értékelésében. Természetesen ez utolsó huszonöt év költői termésének szine-javát is felvettem gyüjteményembe, azzal a céllal, hogy ifjúságunk lehetőleg hü képet alkothasson magának mai költészetünkről.

Az új anyag kiválasztásánál csupán két szempont vezetett: a művészi és a hazafias szempont. Igyekeztem a legteljesebb objektivitással felülemelkedni minden kicsinyes elfogultságon. Hiszem, hogy lelkes ifjúságunk szívéhez — a különböző költői irányokra való tekintet nélkül — egyformán utat talál minden költő, aki magyar nyelven és magyar lélekkel ír. A magyar szó a legerősebb fegyverünk, s a magyar kultúra erejét bizonyító minden költő nemzeti értékünk kincséhez tartozik, s ma minden igaz értékünket százszorosan meg kell becsülni. Gyüjteményem majdnem minden egyes darabjából kicsendül az a meghatott nemes érzés, melyet e három szó rejt magában: *Isten*, *Ember* és *Haza*.

Mondanom sem kell, hogy anthológiám felöleli elszakított területeink jeles költőinek műveit is; ők, a mi édes testvéreink, Erdély

és a Kárpátok magyarszívű dalnokai, ők állnak ma az első sorban, hogy a szó világító erejével, mint fáklyahordozók, fényt vessenek jövőnkbe.

Az egyes verseket úgy igyekeztem kiválasztani, hogy azok élesen megvilágítsák a költő egyéniségét. Aránylag nagyobb helyet adtam azoknak a nemrég elhunyt költőknek, akiket még kevéssé ismer ifjúságunk. A műfaj szerinti beosztás helyett helyesebbnek véltem a kronológikus sorrendet követni; így áttekinthetőbb a munka, szembeszökőbb költészetünk evolúciója s néhány markáns egyéniségű költőnk hatása a következő költői nemzedékre.

Végül köszönetet mondok költőtársaimnak, akik mind, kivétel nélkül, a legnagyobb előzékenységgel bocsátották rendelkezésemre műveiket.

Budapest, 1927. szeptember 26-án.

ifj. Bókay János.

VÁSÁRHELYI ANDRÁS.

(1500 körül.)

ÉNEK A SZŰZ MÁRIÁHOZ.

(1508. — Rövidítve.)

Angyaloknak nagyságos asszonya,
Úr Jézusnak boldogságos szent anyja,
Mennyországnak szépséges ajtója,
Paradicsomnak nagy szélös kapuja!

Asszonyoknak szépséges tüköre,
Férfiaknak tisztes győzedelme,
Halottaknak ő nagy hiedelme,
Ördögöknek ő nagy töredelme!

Halottaknak megszabadítója,
Törököknek megnyomorítója,
Királyoknak jó tanácsadója,
Magyaroknak megoltalmazója!

Esedezzél mi nagy igazságunk
Mi szivünkért, mi nagy bátorságunk,
Szent fiadnak, mi nagy tisztességünk,
Halálunkról, mi nagy reménységünk!

Áldott te légy Jézusnak dajkája,
Szent atyjának drága kencstartója,
Szentléleknek ő megnyugosztója,
Igazság megvilágosítója!

APÁTI FERENC.

(XVI. század.)

FEDDŐ ÉNEK.

(A keresztény középkor végéről.)

Félelmes szüőnek engem alejtátok,
Régi jó barátim nékem kik valátok;
Gyakorta szép szóval hozzám járolátok!
Engem megcsalátok!

Reménlelen dolog, ki hazugnak hiszen,
Mert szép beszédével csak szót tőled [veszen:
Avagy túl másfelől ellenséged leszen,
Rajtad szégyent teszen.

Azok nem gondolnak ez ily beszédekkel,
Ki magokat kelletik hízelkedésekkel,
Nyájason beszélnek ő fejedelmekkel,
Elvesznek nyelvekkel.

Nagy urak kik vattok! szólok, ne bány- [nyátok,
Fehér, szép, ezüstös, ékes tű szablyátok,
Vele pogán népet — kérlek — ne vágjátok,
És tü ne bántsátok.

Csintalan dolgotok tü ne szerezzetek,
Fodor hajatokat meg se fésöljétek,
Diákok elmentek, leányokat néztek, —
Szegénységgel nősztök.

Ügyedet ne visellyed egyházi papokkal,
Mert ha bevéteté magát nyájasságra,
Nem kell neki pénzed, vigad leányodval,
Megcsalnak szavokkal.

Serényen futamnak táncban az leányok,
Nyilván ott meglátjuk az ő jámborságit,
Szertelen ha le(e)nd az ő jámborságok,
Ott elhol pártájok.

Lepkék, házatoktól messze ne lépjetek,
Időnek javában tíkakot ültössetek:
Szemérem kapálni bölcsőt rengessetek,
Avval elélhettek.

Sámsonnak alejtá az por önnön magát,
Látod nagy haragját, nem tiszteli urát;
Fogjad meg szakállát, vedd el csak jó- [ságát,
Megalázza magát.

Akkort a papoknak vala tisztességek,
Mikoron egészlen áll vala szerzetek;
Távol vala tőlük gallérus köntösök,
Veres beretrájok.[1]

[1] Papi süveg.

Pénztől elfutamnak, szűrben beöltöztek,
Szépen ha beszélnek, keveset nem
[vesznek,
Forintokat kérnek, ládában gyűtnek,
Vele nem épejtnek.

A régi jó kerályok míglen országlának,
Igazak valának az szegény országnak;
(Az) szent koronának híven szolgálának,
Avval áldozának.

Tennie kellene ezt az nagy uraknak!
Hogy sok lika vagyon erdőn az
[ravasznak,
Nincsen birodalma rajta agaroknak,
Halál az nyulaknak.

Igen kevés bajok, számtalan jószágok,
Erős regulájok, kevés zolozmájok,
Bársonyos szolgájok, fekete kápájok
Az apát uraknak.

Erdősi Sylvester János.

(XVI. század.)

AZ MAGYAR NÉPNEK, KI EZT OLVASSA.

(1539.)

Próféták által szólt rígen néked az isten,
Az kit igírt ímé vígre megadta fiát,
Buzgó lílekvel szól most es néked ez által,
Kit hagya hogy hallgass, kit hagya hogy te kövess.
Néked azírt ez lűn prófétád, doktorod, ez lűn
Mestered, ez most es, melyet az isten ada.
Ez próféta szavát hallgasd, mert tíged az isten
Elveszt, és nyomos itt nem lehet a te neved.
Itt ez irásban szól mostann es néked ez által,
Hütre hiu mind, hogy senki se mentse magát.
A ki zsidóúl, és görögűl, és végre diákúl
Szól vala rígen, szól néked az itt magyarúl:
Minden nípnek az ű nyelvén, hogy minden az isten
Törvínyinn íljen, minden imádja nevit.
Itt vagyon az rejtek-kincs, itt vagyon az kifolyó víz,
Itt vagyon az tudomány, mely örök íletet ad.
Lelki kenyír vagyon itt, melyben mikor íszel, örökké
Ilsz, mely az mennybűl szálla, halálra mene.
Az ki teremt, tíged megvált örök íletet és ád
Ez szent által: nincs több bizodalmad azért.
Ennek azért szolgálj mindenkor tiszta szüedvel,
Ennek mindenkor tígy igaz áldozatot.
Tigedet ez hozzá viszen s nem hágy mikor így mond:
Bódogok, eljövetek; vesszetek el, gonoszok!

Szegedi Kis István.

(1505—1572.)

A MAGYAROK SIRALMAS ÉNEKE A TATÁR RABLÁSRÓL.

Szánja az úristen híveinek romlását,
Az ő fiainak, leányainak romlását,
Nem most eltűri, de el nem szenvedi
Nagy szidalom — vallását.

Ezeket szemünkkel látván elkeseredtünk,
Ily éktelenségen magunkban elrémőltünk,
Isten beszédében mi is, választottak,
Csaknem kétségbeestünk.

Gyakran az istennek noha szavát hallgatjuk,
Megmaradásunkat ingyen sem reménlhetjük,
Mert mind veszten veszni szegény országunkat
Szemeinkkel jól látjuk.

Egyik veszedelem a másikat ott éri,
Hogy mind nagyot, kicsint ily kiméletlen üti,
Semmiképpen lelkünk szabadulásunkat
Még hinnie sem meri.

De vess véget immár, uram, büntetésünknek,
Fordíts szemeidet reánk kegyességedben.
Mert az te népeid majd kétségben esnek
Ennyi nagy sok inségben!

Kegyelmes az isten, nem ver örökké minket,
Egy szempillantásig hagyott most csak el minket;
De örökké való irgalmasságból
Ismeg fölemel minket.

Oh nyomorúlt foglyok, istenhez kiáltsatok,
Nagy bizodalomban, reménységben legyetek.
Az ki kézbe adott, majd az megszabadít,
Szemetekkel meglátjátok.

A mi fiainkat siralomval elhattuk,
Ezentől azokat nagy örömvel meglátjuk,
Mi ellenségeinknek nagy veszedelmeket
Nagy örömvel beszéljük.

A szentek példáját életünkben kövessük,
Istennek ostorát tőllünk el ne taszítsuk,
Mert isten országát háborúság nélkül
Semmiképpen nem nyerjük.

Sírván így könyörge az istennek egyháza,
Mikor tatár miatt felföldnek lőn rablása:
Ezerötszáz hatvan és hat esztendőben
Mikoron írnak vala.

Tinódi Sebestyén.

(1505—1556.)

BUDAI ALI BASA HISTÓRIÁJA.

Halljátok már Ali basa bölcseségét.
Budából hadával gyakran kiütését,
Nyolc várnak, kastélnak romlását, vevését,
Az Ördög hadának bölcsen megkerülését.

Ez parancsolása vala az császárnak:
Míg alatta lenne Amhát Temesvárnak,
Addig Ali basa felföld tartománnak,
Ő rontója lenne ott való végházaknak.

Rávigyáza erre kevél Ali basa,
Temesvárat vija az fő Amhát basa,
Budából indula szép hadával basa,
Beszperim vár alatt lőn hamar megszállása.

Ez Beszperim vára szép püspekség vala,
Az Balatom mellett merő kövön vala,
Az jó Paksi János ott főhadnagy vala,
De az megszálláskor királ felé ment vala.

Ezen Ali basa nagy örömben vala,
Álgyút igazgata, lőni parancsola,
Egy hétig az várat erősen rontatá,
De azzal ő néki csak keveset árthata.

Lám benn az porkaláb jó Vas Mihál vala,
Ki miatt az basa sok kárt vallott vala,
Éjjel-nappal lőnni basa siet vala,
Kitől várbéliek igen rettentek vala.

Tőnek hasonlást az sok gaz nép az várban,
Támadának porkoláb ellen haragban,
Az fokról zászlókat lehányák búokban,
Mind zsákmánt tevének kincsben ott az tárházban.

Az várból gaz népek sokan kiugrának,
Csak kevesen porkolábbal maradának,
Erről az terekek hamar hírt hallának,
Az árulók vár köről mind levágatának.

Lőn nagy rettenése szegín Vas Mihálnak,
Hamar szót kiada, fogadá basának:
Békével morhástul ha elbocsátanák,
Várat ő megadná az hatalmas császárnak!

Jó Ali basa ezt hogy hallá, erőle,
Néki fogadá; várat kezéhöz vevé,
Békével Vas Mihált eleresztetteté,
Titkon terekeket ő utánna ereszté.

Basa hagyásából megfogák, megfoszták,
Pinzétől, lovától őtet megtisztíták;
Ott meg vissza az basának bémutaták,
Kavorokhoz[1] ment volna — őt úgy béárulták.

Az tereket basa hamar levonyatá,
Előtte Mihálnak igen loholtatá,
Vas Mihált ez okkal ő megtartóztatá,
Hogy a szpaiaságot[2] császártul nyerne, adna.

Sok fohászkodással mast es jó Budában,
Vagy Terekországban vagyon nagy rabságban.
Úgy higyjetök terek hitiben, szavában,
Basa onnat szálla az nemes Skambriában.

Az fővön tizenöt napig legelének,
Esmég jó Budából hamar készőlének,
Szancsákok, vajdák, békök egybegyűlének
Tizenkét-ezeren álgyúkval eredének.

Vitéz Ali basa dolgában bölcs vala,
Drégel vára alatt táborával szálla,
Az vár törésére álgyúkat állata,
Négy álgyúja, hat taraszkja néki csak vala.

[1] gyaur = a törököknek keresztény: hitetlen.
[2] hűbérbirtok.

Jó vitéz Szondi György benn porkoláb vala,
Békefalusi Gergely ő társa vala,
De akkort házához kikéredzett vala,
Az megszálláskoron el-kirekedött vala.

Töretni az basa kezdé Drégel várát,
Ott ám lerontatá egy szép magas tornyát,
Szondi ott elveszté egy vitéz szolgáját,
Jó Zoltai Jánost, meghala torony alatt.

Első ostromot basa nagyot tétete,
Ott sok terek vesze, ő nem sokat nyere;
Ezt tevé Szondi Györgynek jó vitézsége,
Ott meg akar halni; az ő már elvégezte.

Sőt az várnak falát, tornyát igen törte.
Basa oroszfalvi pappal kérette:
Az várat megadná, magát ne vesztené, —
«Már későn költ ahhoz», — Szondi csak ezt izené.

Sok foglya őnéki, kettőt ő hivata,
Két énökös apródját előállatá.
Azok előtt ily testamentomot szólla:
Az Ali basának két apródját ajánlá.

Ezen igen kéri basát, ő nagyságát,
Vitézségre tanítsa ő két apródját,
És eltemettesse Szondi Györgynek tagját,
Mert majd itt meglátják az ő szörnyű halálát.

Gyorsan mind az négyet skárláttal ruházá.
Pínzzel kápájokat megtölté, megraká,
Az Ali basának szépen kibocsátá,
Ő minden morháját az közöbre hordatá.

Égeté, elveszté: istállóba méne,
Jó lovait hegyes tőrrel általveré,
Lelkét az istennek ajánlá, így éré,
Nagy derék ostromát Ali basa kezdeté.

Nagy szép dárda Szondinak kezében vala,
Sebesölve, térdön állván ő vív vala,
Romlott toron alatt által lőtték vala,
Az fejét az hegyiről alá vetötték vala.

Jó Drégelnek vára lőn basa kezében,
Szondinak az testét vivék eleibe,
Fejét keresteté, az testhöz viteté,
Mint oly vitéz embert nagy szépen temetteté.

Jó dicséretben lőn Szondi vitézsége,
Feje fölé írott kopját feltétete.
Ságra és Gyarmatra basa elerede,
De az két kastélban ő egy embert sem lele.

Ott mikoron juta Szécsén vára alá,
Szintén szent Margit asszonynak napja vala;
Ott porkoláb Árokháti Lőrinc vala,
Azon estve várast várból gyujtották vala.

Lám nem merék várni az budai basát,
Ott meghasonlának, sokan az füst alatt
Éjjel kiszökének; megyön ki szaladhat,
Árokháti hallá, látá csak nyolc szolgáját.

Csak hamar utánnok ő es el-kiugrék,
De nem szaladhata, mezőben ellepék,
Mind nyolcad magával fogva elviteték:
Az jó Szécsén vára szépen erősítteték.

Vala basa ezen igen nagy örömben,
Csak három százan Arszlán béköt ereszté,
Busa tornyát elől ő megkésértené,
Kis palánkja vala, vala Balassa Zsigmondé.

Abban kevesen, de vitézök valának,
Vitéz Tercsi Mihál porkolábja annak,
Nagy András, András deák és Szuhai István,
Mondák, hogy az tornyot halálig meg se adnák.

Rettenetösön bék faluját égette,
Tercsi Mihál belől erőssen lőttete;
Bék ezen haragvék, táborba siete,
Két ezeren másod napon alája méne.

Nagy öreg két álgyút alá vonyattata,
Tizenkét golyóbist toronyhoz bocsáta,
Az tornyot fejekre töreté, rontatá;
Tercsi az toronba ott meg nem maradhata.

Az palánkba onnat minnyájan jövének,
Mégis ők az béktől nagy hitöt vevének,
Palánkot megadták, úgy elvitetének,
Kiket Buják alól békével eresztenék.

Kiszálla az basa az Hollókő ielé,
Táborát járatá közel az vár mellé,
Az porkoláboktul az várat kéreté;
Két porkoláb vala akkor az Hollókőben.

Csák Imre porkoláb, Száki András vala,
Imre megijedett, András vitéz vala,
Imre az basának ott választ tött vala,
Jó Hollókő várát ő megígyérte vala.

András hogy azt hallá, ottan ellent monda,
Pártos drabantokkal Imre rátámada,
Hegyes tőrrel társát általveri vala,
Ha akkor ő kezét meg nem ragadják vala.

Sietséggel várat basának megadá,
Basa békével őket olbocsáttatá,
Imre magát ezzel gyűlőségbe hozá.
Őt addég kergeték, szökék Terekországba.

Táborával basa Buják alá szálla,
Porkoláb, úrképe ott Nagy Márton vala,
De nem az előbbi Kopasz Márton vala,
Kit jó vitéz módra régen elfogtak vala.

Ötöd napég basa erősen lőtteté,
Azért Buják falát egy cseppé sem sérté.
Császár kegyelmére es igen kéreté,
De nagy bátorsággal Nagy Márton nem ígyéré.

Lön köztök hasonlás, tárházat feltörék,
Éjjel kiszökének, ottvalót elvivék;
Az jancsárok őket útakon leselék,
Őket mind levágák, Mártont fogva elvivék.

Nagy Márton ez nap is veszni oda vagyon;
Az Ali basának nagy csudája vagyon;
Az Buják várának erős fala vagyon,
Nem hitte, hogy annak semmi módon árthasson.

Az szép nyereségen basa lőn örömben,
Császár vitéziben házakba helyhete,
Hadával Budába esmég el-beméne,
Örömében Alláht mindennel üvöltete.

Kár lőn ez váraknak tőlünk elveszése,
Mert sok tartománnak lőn hozzátérése,
Királi felségnek nagy kárszönvedése
Lőn keserűsége reá gondviselése.

Ilosvai Selymes Péter.

(XVI. század.)

AZ HIRES, NEVES TOLDI MIKLÓSRÓL VALÓ HISTÓRIÁBÓL.

Mostan emlekezem az elmúlt időkről,
Az elmúlt időkben jó Toldi Miklósról,
Ő nagy erejéről, jó vitézségéről,
Csuda hogy mind eddig sem emlekeztünk erről.

Az örök istennek nagy sok ajándéka,
Melylyel mind ez világ körös-környül rakva;
Az erősség sem utolsó ajándéka,
Melylyel Toldi Miklóst régen ő megáldotta.

Gyakran gondolkodtam ezen én magamban,
Kekeset olvasok róla krónikában.
Maga méltó volna írni ezt is abban;
Az énekszerzők is feledkeztek dolgokban.

No azért dolgait szép renddel megértsük,
Isten ajándékát benne megteкéntsük,
Az jó vitézeknek például jelentsük,
Az félelmeseket ezzel megbátorítsuk.

Irtak akkor ezerháromszáz és húszban,
Toldi Miklós hogy születék Nagyfaluban;
Velenczei Károly vala királyságban.
Erős vastag gyermek Toldi kicsin korában.

Fiát Toldi Lőrincz felnevelte vala:
Az öregbik fia jó Toldi György vala,
Károly udvarában György ám felnőtt vala,
Károly fiát ez Toldi György szolgálta vala.

Idő telvén Toldi György megházasodék:
Toldi húsz esztendős vala hogy ez esék;
Az jó Károly király világból kimúlék.
Akkor Magyarország siralomba hozaték.

Károly fiát Lajost királylyá választák,
Urak az királynak nagy híven szolgálnak.
Laczfi András neve az nádorispánnak,
Nagy urak Budában az királynak szolgálnak.

Otthon Toldi Miklós lakik az anyjával,
Lát minden dologhoz az béres szolgákkal,
Hatalmas erejét nézik nagy csudával,
Nagy malomköveket emel fel karjaival.

De hogy Budából Toldi György megjő vala
Vitézlő szolgái rudat hánnak vala;
Toldi Miklós ott közöttük forgolódik vala,
Vissza két annyira az rudat veti vala.

Oly nagy nehéz követ, melyet hánnak vala,
Azt is sokkal messzébb visszaveti vala,
Bátyjának az dolog mind hirével vala,
Öccsét ez dologért gyakran megfeddi vala.

Magában Toldi György úgy búskodik vala,
Miklósra öccsére nagy haragja vala
Szerető szolgáját mert megölte vala,
Az réten és nádon Miklós búdosik vala.

Igen keserűli Miklóst az ő anyja,
Titkon azért őtet éléssel táplálja,
Szárcsamonnyal néha ő asztalát tartja,
Míg megkegyelmeze nékie az ő bátyja.

Nem sokára Laczfi András jó Budára
Erdélyből indula Lajos udvarába;
Az uton mentében Váradot haladá,
Nagyfalu határán hadával hogy ballagna —

Ott egy általuton hogy ő mégyen vala,
Véletlenül utát elvesztette vala;
Egy rakodó szénaszekeret lölt vala,
Toldi Miklós kezében nyomtató rúd vala.

Sok szóval az utat tőle kérdik vala;
Toldi Miklós ezen igen búsult vala:
Nyomórudat fél kezével kapta vala,
Buda felé azzal utát mutatja vala.

Történék hogy ismég esék gyilkosságba;
Melyért következék néki búdosása.
Bolyog és búdosik, mégyen jó Budára,
Csakhamar béjuta ő Pestnek városába.

Alá függesztette fejét nagy bánatban,
Mert egy pénze is nincs üres tarsolyában;
Tehénvágó hídhoz megyen koplalásban.
Hogy májat kaphasson, ólálkodik magában.

Pokolfene bika szarvon kötve vala,
Kit akkor mészáros vágni akar vala;
Bika rugaszkodván kötél szakadt vala,
Toldi Miklós látá, bika után fut vala.

Hamar hogy eléré, farkon megragadá,
Az farkánál fogva mészárszékhez voná.
Ki ez dolgát látá, felette csudálá,
Miklósnak akkoron sok máj adatott vala.

Azután Budára hogy általment vala,
Mészárosnak ott is igen szolgál vala,
Nagy tehéntagokat egyedül hord vala,
Melyért mészárosok Miklóst jól tartják vala.

Nem sok napra méne király konyhájára;
Nem vala udvarnál Toldi György, az bátyja,
Csak étéjért az szakácsokat szolgálja;
Étel után szennyes fazekakat mos vala.

Onnét az Dunára vizért küldik vala.
Két jó öreg kondért hamar ragad vala;
Két kezében vizzel teli hozza vala:
Az ő nagy erején elálmélkodnak vala.

De mikor vitézek rudat hánnak vala,
Ifjú Lajos király sokszor nézi vala.
Miklós is konyháról oda ballag vala,
Kétannyira veti, király csudálja vala.

Egyszer király kérdé: honnan való volna?
Toldi Györgynek, mondják, atyjafia volna.
Gyilkosságért hazúl elbúdosott volna;
Toldinak az király megkegyelmezett vala.

Parancsolá király: levelét megirnák,
Toldi Györgynek irá, mint hű szolgájának:
Kegyelem megvolna öcsének Miklósnak,
Ha tartaná Miklóst otthon, irá nagy kárnak.

Vövé a levelet Toldi György s olvasá,
Öccsét igen feddé, erőssen dorgálá,
Miklóst ő két lóra felépittette vala,
Szolgálatra tőle ez úgy kéredzik vala.

Rágondolván magát, két lóval indula,
Anyja Toldi Györgynek Miklóst szánja vala,
Száz aranyat rozstésztába csenált vala;
Hitös szolgája csak ez dolgot tudja vala.

Anyja Toldi Györgynek szolgát arra kéré:
Jó Toldi Miklósnak ha lészen szüksége,
Akkor rozskenyeret eleibe tégye,
Rozskenyér bélivel Toldi szükségét tégye.

Mikor vitéz Toldi Budára ment volna,
Akkor az Lajosnak új udvara vala;
Egy cseh vitéznek az öklelés áll vala,
Minden öklelésben vitéz elejtetett vala.

Ott egy özvegyasszonynak két vitéz fiát
Cseh megölte vala, kiből lásd nagy búvát;
Tart vala az asszony rajtok nagy siralmat,
Toldi Miklós érté meg siralomnak okát.

Oly igen megszáná az asszony siralmát;
Mondja, hogy megállja nékie boszúját;
Hamar cseh vitéznek küldé azért ő tollát,
Mert ővéle akar késérteni szerencsát.

Mind egy akarattal ketten indúlának,
Két csolnokon Dunaszigetbe jutának;
Számtalan sok népek Dunaparton állanak,
Nézik az két vitézt az szigetben mint járnak.

Imé mihelt Toldi az porondra juta,
És csolnokból bátran fegyverét kiraká,
Ottan ő csolnakját vizen elbocsátá,
Az cseh vitéz kérdi: mi légyen annak oka?

Tudod, vitéz, monda, elég egy embernek
Vízen egy csolnakon járni, engedj ennek,
Meg kell itt ma halni, tudod egyikünknek,
Nem szükség a hajó oztán holt embernek.

Imé Toldi szíből úristent említé,
Erős cseh vitézzel ottan szemben méne,
Szörnyű rángatással fárasztá, epeszté,
Ugyan ropog vala az cseh vitéznek teste.

Csudálatos vala Toldi erőssége,
Keze között csehnek elolvada teste;
Cseh vitéz hogy látá, ottan elijede,
Azért Toldi Miklós csehet térdére ejté.

Oly igen szabódván cseh vitéz, így szóla:
Fiam kérlek, de ne siess halálomra;
Tizenkét vitéznek minden sok marhája
Tiéd lészen, vitéz-magammal, apródsága.

Meg sem hallja szíve jó Toldi Miklósnak.
Hamar fejét vövé az cseh Mikolának,
Fejét és marháját adá az asszonynak,
Igy állá bosszúját meg siralmas asszonynak.

Királynak ez dolog adaték tudtára,
Toldi vitézségét, erejét csudálá;
Király azért őtet fejéhez választá,
És tizenkét lóra néki hópénzt adata.

Batizi András.

(1530—1596.)

AZ KRISZTUS FELTÁMADÁSÁRÓL.

Krisztus feltámada!
Nekünk örömet ada,
Vére reánk árada,
Haszna rajtunk marada.
Nyerj irgalmat közben járó Jézus
Szent atyád előtt! [Krisztus!

Krisztus megholt bűnünkért,
Feltámadott éltünkért,
Mi vigasztalásunkért,
Mi igazulásunkért.
Nyerj irgalmat stb.

Krisztus kínja érdemünk,
Szent halála váltságunk,
Vére ártatlanságunk,
És felkölte vígságunk.
Nyerj irgalmat stb.

Ez az isten báránya,
Váltságunknak aranya,
Halálunknak halála,
Az kígyónak rontója.
Nyerj irgalmat stb.

Az ő feltámadása
Lőn pokolnak romlása,
Az ő örömmondása,
Lelkünknek vidulása.
Nyerj irgalmat stb.

Ez lőn az örömmondás,
És az megvigasztalás,
Hogy az egy feltámadás
Lőn az megbódogulás,
Nyerj irgalmat stb.

Ő megmente bűnünktől,
Az törvénnek átkától,
Istennek haragjától,
Az ördögtől, pokoltól,
Nyerj irgalmat stb.

Azért mi es bűnünkből
Feltámadunk vétkünkből,
Ez világi kínunkból,
És mi nagy halálunkból.
Nyerj irgalmat stb.

Közben járó Krisztusunk,
Atyaisten szent fia!
Kérjed te szent atyádot
Hogy idvözítsen minket,
Nyerj irgalmat közben járó Jézus
Szent atyád előtt! [Krisztus!

Balassa Bálint.

(1551—1594.)

KATONA-ÉNEK.

(A végek dicséreti.)

Vitézek! mi lehet
E széles föld felett
Szebb dolog a végeknél?
Holott kikeletkor
A sok szép madár szól,
Kivel ember ugyan él!
Mező jó illatot,
Az ég szép harmatot
Ád, ki kedves mindennél.

Ellenség hírére
Vitézeknek szíve
Gyakorta úgy felbuzdúl!
Sőt azon kívül is
Csak jó kedvébül is
Vitéz próbára indul:
Holott sebesedik,
Öl, fog, vitézkedik,
Homlokán vér lecsordúl.

Véres zászlók alatt
Lobogós kópiát
Vitézek ott viselik,
Roppant sereg előtt
Távol a sík mezőt
Széljel nyargalják, nézik,
A párduc kápákkal,
Fényes sisakokkal,
Forgókkal szép mindenik.

Jó szerecsen lovak
Alattok ugrálnak
Hogyan trombita riad,
Köztök ki srázsát áll,
Ki lováról leszáll,
Nyugszik reggel, hol viradt,
Midőn éjten éjjel
Csataviseléssel
Mindenik lankadt, fáradt.

A jó hírért, névért,
A szép tisztességért
Ők mindent hátra hadnak,
Emberségről példát,
Vitézségről formát
Mindeneknek ők adnak,
Midőn mint jó sólymok,
Mezőn széjjel járnak,
Vagdalkoznak, futtatnak.

Ellenséget látván,
Örömmel kiáltván,
Ők kópiákat törnek,
S ha súlyosan vagyon
A dolog harcokon,
Szólíttatlan megtérnek;
Sok vérben fertezvén,
Arcúl reá tervén,
Üzőt sokszor megvernek.

A nagy széles mező
S a szép ligeterdő
Sétáló palotájok;
Az utaknak lese,
Kemény harcok helye,
Tanúló oskolájok;
Csatán való éhség,
Szomjúság s nagy hévség,
Fáradság: mulatságok.

Az éles szablyákkal
Méltán örvendeznek,
Mert fejeket ők szednek;
Viadal helyeken
Véresen, sebesen,
Halva sokan feküsznek;
Sok vadmadár gyomra
Gyakran koporsója
Vitézül holt testeknek.

Oh végbelieknek,
Ifjú vitézeknek
Dicsíretes serege:
Kiknek e világon
Szerte szerint vagyon
Mindeneknél jó neve,
Mint sok fát gyümölcscsel,
Sok jó szerencsékkel
Áldjon Isten mezőkbe.

BÚCSÚ-ÉNEK KEDVESÉHEZ.

Boldogtalan vagyok,
Mert kínaim nagyok,
Béborult ifjuságom.
A szokatlan dolgot
És a nehéz jármot
Már megszokni nem tudom.
Régi időm elmúlt,
Most másképen fordúlt, —
Szomorú az én sorsom.

Őszi harmat után,
Végre mikor aztán
Fujdogál a hideg szél,
Nem sok idő múlván
Sárgúl, hulldogállván
Fáról a gyönge levél.
Zöld erdő harmatját,
Piros csizmám nyomát
Hóval lepi be a tél.

Én szemeim sírván,
Könnyeim csordulván,
Néznek csak keservesen;
Bús szívem zokogván,
Csaknem meghasadván,
Bánkódik nagy erősen;
Ki miatt naponkint
Látok szomorú kínt,
Szenvedek én testemben.

Istenem, mit tegyek?
Immár hová legyek?
Mire jutok végtére?
Ha mind búval élek,
Ezentúl mit érek,
Élek-e még kedvemre?
Vagy mind holtig árván
Járok, csak bút látván
Megyek keserűségre?

Ennyi gyötrelemmel,
Vagy ennél is többel
Ifjuságom mint éljem?
Jobb lesz a darvakkal
Vagy más madarakkal
Őszszel búcsúmat vennem,
S mennem oly országra,
Hol irígyim soha
Nem szólhatnak ellenem.

Talán elmentemmel,
Búcsúvételemmel,
Ha útamat követem,
Gonosz irígyimnek,
Kik most reám törnek,
Nyelvök elkerülhetem!
Ha nem látnak talán,
Nem szólhatnak reám:
Igy kedvök bétölthetem.

Azért szerelmedre,
Világod kedvedre
Éld ezentúl, kívánom;
De én fáradságom,
Kedves virágszálom,
Éretted nem sajnálom!
Légy jó egészségben,
Addig míg az Isten
Éltet, szívből óhajtom.

Szívem, Isten hozzád!
Megbocsáss, ha szolgád
Vétett ő beszédében;
Mert noha nehezen,
De tőled elmegyen,
Ki téged szán szívében.
Lesz-é véled szemben?
Láthatd-é e testben?
Maga tudja az Isten!

Immár sólymocskádat,
Kedves madárkádat,
Kit karodon hordottál,
Klárisokkal rakott,
Szkófiummal varrott
Lábzsinóron tartottál:
Bocsásd el békével
Szegényt, — hadd menjen el,
Reá ne haragudjál.[1]

BUJDOSÓ ÉNEKE.

(1589.)

Pusztában zsidókat vezérlő jó Isten!
Ki előttök mentél tüzes oszlop képben,
Igéret földére vezérelvén szépen,
Kalaúzok voltál minden szerencsében.

Te adtál csillagot amaz mágusoknak,
Vezérül is angyalt ifju Tóbiásnak,
Heródes előtt futó szűz Máriának,
Te voltál vezére minden zarándoknak.

Könyörülj nékem is, hogy légy már vezérem,
Mert ím bujdosni űz nagy bú és szerem,

[1] Ebből a szép dalból alakult az «Őszi harmat után» kezdetű híres kuruc bujdosó-nóta.

Én Istenem ebbe ne veszszen el vérem,
Őrizz meg gonosztul, felségedet kérem.

Építsd fel elmémet a jó böleseséggel,
Szívemet pediglen hittel, reménységgel,
Bujdosó fejemet töredelmességgel
S te adtad lelkemet buzgó könyörgéssel.

Jártomban, keltemben, hogy csak reád [nézzek,
Búmban, örömömben reád figyelmezzek,
Jó s gonosz szerencsét rendesen viseljek,
Soha semmi helyen el ne felejtselek.

Hogy bujdosásom ideje tölte után
Én édes hazámban térjek ismét vigan,
Mindazokat jó egészségben találván,
A kik szomorkodnak én tőlem bucsúzván.

Én édes hazámból való kimenetemben,
Szent Mihály nap előtt való harmad [hétben,
A másfél ezerben és nyolcvankilencben
Az ő szerént szerzém ezt ilyen énekben.

ÓCEÁN MELLETT.

(1591.)

Kegyelmes Isten,
Kinek kezében
Életemet adtam,
Viseld gondomat,
Vezéreld utamat,
Mert csak rád maradtam.

Gyermekségemtűl
Fogva egyedűl
Csak tetőled vártam,
Mint atya után
Fiú kiáltván,
Könyörögve jártam.

Most is csak tebenned
Reménységemet
Uram helyheztettem,
Magam rád hagytam,
Rád támaszkodtam,
Te alád vettettem.

Mi hasznod benne,
Hogy ha veszélyre
Jutok kétség miatt?
Kit fiad által
Hozzád váltottál,
Mint fogadott fiat.

Hallgass meg azért
Te nagy nevedért
Én könyörgésemben,
Mutasd meg jódat,
Sok áldásodat
Az én szerencsémben.

Add meg énnékem
Én reménységem
Szerint való jódat.
Áldd meg fejemet,
Ki bízik benned
S viseljed gondomat.

A szép harmatot
Miként hullatod
Tavaszszal virágra,
Sok jódat uram
Úgy hullasd reám,
Te régi szolgádra.

Hogy mind holtomig
Szívem légyen vig,
Téged magasztalván
Mindenekelőtt
S mindenekfölött
Szent neveket áldván.

Ezeket irám
A tenger partján,
Oceanum mellett,
Kilencvenegyet
Mikor jegyzettek
Másfélezer felett.

BÚCSÚ-ÉNEK HAZÁJÁHOZ.

(1589.)

Óh én édes hazám, te jó Magyarország!
Ki keresztyénségnek viseled paizsát;
Viselsz pogány vérrel festett éles szablyát,
Vitézlő oskola! immár Isten hozzád.

Egriek! vitézek, végeknek tüköri,
Kiknek vitézségét minden föld beszéli,
Régi vitézséghez dolgotokat veti:
Istennek ajánlva légyetek immár ti.

Ti is ráró-szárnyon járó hamar lovak!
Az kiknek hátokon az jó vitéz ifjak
Gyakorta kergetnek s hol penig szaladnak, —
Adassék egészség már mindnyájatoknak.

Fényes sok szép szerszám, vitézlő nagy szépség,
Katona találmány, új forma ékesség,
Seregben tündöklő és fénylő frisseség,
Én tőlem, istentül légyen már békesség!

Sok jó vitéz legény, kiket felemeltem,
S kikkel sok jót tettem, tartottam, neveltem, —
Maradjon nálatok jó emlékezetem,
Jusson eszetekbe jó tétemrül nevem!

Vitéz próba helye, kiterjedt sík mező!
S fákkal kősziklákkal bővös hegy, völgy, erdő,
Kit az sok csata jár s jószerencse-leső, —
Legyen Isten hozzád sok vitézt legellő!

Igaz atyámfia s meghitt jó barátim!
Kiknél nyilván vannak keserves bánatim,
Ti jutván eszembe, hullnak sok könyveim,
Már Isten hozzátok, jó vitéz rokonim!

Ti penig szerettem átkozott sok versek,
Búnál kik egyebet nékem nem nyertetek,
Tűzben mind fejenként, égjetek, veszszetek,
Mert haszontalanok, jót nem érdemletek!

TÁNC-NÓTA.

Egy szép táncot jó kedvemből, szép szerelmem küldek,
Mit gyakorta én magamban te rólad éneklek,
Táncolok veled, örűlök,
Ugyan tetszik, hogy repűlök,
Nagy boldogan élek.

Boldog vagyok, mert hogy szeretsz, de boldogabb lennék,
Ez újonnan szerzett táncban, ha ketten mehetnénk,
Veled együtt ha lehetnék,
— — — — — — — — — — — — — —
Együtt táncban mennék.

Boldog szemek, kik ezt látják, lábak, kik ezt ropják,
Fejér szinű szép sarukat sarkok, kik hordozzák,
Keskeny derekát kik fogják,
Gyenge karját tapogatják,
Úgy az mint akarják.

Mert én szemem szemeiddel szépen üsmerkedik,
Kezem akkor kezeidnek szépen hizelkedik.
Táncban lábam kedveskedik,
Ezek mert akkor ezt vélik,
Héjában nem esik.

Nem csodálom, szép táncodat ifjak ha kivánják,
Azt csudálom, éjjel-nappal aggok el nem unják,
Mentem őket, mert jól tudják,
Aggok, irígyek mért bántják,
Sok gonosszal szólják.

Az vén ember ifjak táncát házában ha érti,
Feleségét, mint jászolban kuvasz szénát, őrzi,
Nem-szeretem szemmel nézi,
Ifjat mint irígy elűzi,
De mi hasznát vészi?

Táncban orcád pirulása, mint rózsa nyilása.
Ajakidnak mosolygása, mint ég villámlása,
Tagaidnak hordozása,
Mint vizeknek szép folyása,
Csendes elmúlása.

Csudálatos szép tördednek ékesen hajlása,
Mint angyalnak még régenten földre leszállása,
Kézhez magad szép adása,
Nyárban mint szellő fuvása,
Neki újulása.

Sebes sólyom jó kedvében magát mint mulatja,
Repül vigan, de szárnyait veszteg szépen tartja,
Táncát neki ha ki látja,
Hogy nem mozdúl azt alítja,
Minden nagy csudája.

Sok szép szemnek minden felől te reád nézése,
Mint csiszártól tisztíttatott fényes fegyver fénye,
Szép szavadnak beszélése,
Mint citerának zengése,
Nagy szépen pengése.

Még több volna szép szerelmem, kivel hízelkedném,
Elég eddig, mert sok lenne, inkább mást szeretnél,
Ki miatt engem megvetnél,
Szeretődet nem szeretnél,
És elfelejtenél.

Irám ezeket versekben egy nagy palotában,
Szombat mellől eltávozván, én gondolatimban,
Szeretőmtől elváltomban,
Gondolván ezt én magamban.
Éneklém utamban.

AZ Ő SZERELMÉNEK ÖRÖK ÉS MARADANDÓ VOLTÁRÓL.

Idővel paloták, házak, erős várak, városok elromolnak,
Nagy erő, vastagság, sok kincs, nagy gazdagság idővel mind elmulnak,
Tavaszi szép rózsák, liliom, violák, idővel mind elhullnak.

Királyi méltóság, tisztesség, nagy jószág idővel mind elvesznek,
Nagy kövek hamuvá s hamu kősziklává nagy idővel lehetnek,
Jó hírnév, dicsőség, angyali nagy szépség idővel porrá lesznek.

Még az föld is elagg, hegyek fogyatkoznak, idővel tenger apad,
Az ég is béborul, fényes nap setétül, mindennek vége szakad,
Márványkőbe metszett írás kopik, veszhet, egy heliben más támad.

Meglágyul a keménység, megszűnik irígység, jóra fordul gyűlölség,
Istentül mindenben adatott idővel változás, bizonyos vég,
Csak én szerelmemnek, mint pokol tüzének nincs vége, mert égten ég.

Végtelen voltát, semmi változását szerelmemnek hogy látnám,
Kiben Júliától, mint Lázár ujjától könnyebbségemet várnám,
Ezeket úgy írám és az többi után Júliának ajánlám.

Gyergyai Albert.

(XVI. század.)

AZ «ÁRGIRUS KIRÁLYFI»-RÓL SZÓLÓ HISTORIÁBÓL.

Reggelt alig várja, Árgírus felkele,
A megmondott helyre inasával méne;
A szép drága kertet mikoron elérte,
Lassacskán a kertnek ajtaján beméne.

Csuda ékességét a kertnek csudálja,
Szép folyó forrása a kertben találá,
Mintegy olvasztott réz, olyan szinű vala,
A helynek is nevét arról híják vala.

Zöldellő borostyán kertet környülfolta
Cyprus és puszpánggal a kert teljes vala,
Pirosló narancsfák a kertben plántálva,
Líliom virágok nevekednek vala.

Kertnek közepiben sok fűvek valának,
Szagos balzsamomfák szépen illatoznak,
Szép kiterjedt sűrű nagy magas cédrus-
[fák
Napnak fénye ellen árnyékot tartanak.

Egy szép tiszta forrás fáknak árnyéká-
[ban
Szépen gömbölyögvén, földből kibuzog-
[ván,
Szép lassú folyással kertben széljel foly-
[ván,
Gyenge szép pázsitot mindenütt áztat-
[ván.

Drága szép nyoszolya ott a kertben
[vala,
Szép gyenge fátyollal beborítva vala,
Mindennap a leány abban nyugszik vala,
Szép leveles fáknak híves árnyékába.

— — — — — — — — —

Nem sok idő mulva a leány eljuta,
Ki páva módjára ajtón benyomtata,
Hat szép gyenge leány őutána vala,
Ő szokott helyére menni siet vala.

Igen kellemetes meleg üdő vala,
Földig terjedt haja mint egy sátor vala,
Szép fényes tündöklő aranyszínű haja,
Szép gyenge személynek árnyékot tart
[vala.

Testén ingadozik testszínű ruhája,
Lengedező fátyol fejére borítva,
Gyenge zöld pázsitot ő azzal csapdossa,
Gyenge piros színe mintha mosolyogna.

Fehér gyenge lába mint hattyúnak
[tolla,
Saru az ő lábán akkoron nem vala,
Csak a lába feje mint hó látszik vala,
Zöld harmatos pázsit nedvesíti vala.

Rimay János.
(1573—1631.)

REMÉNYSÉGEM.

Reménységem te légy nekem,
Nagy hatalmú bölcs Istenem,
Tőled légyen segítségem,
Mikor terhel én sok vétkem.

Bűnnel noha éltem rútul,
Álnoksággal szívem borult,
Ne légy mégis mellőlem mult
Látván, hogy így rád szorult.

Por hamuból én eredtem,
Sok szennyt ezekből rám vettem,
Kiben úgyis keveredtem,
Hogy tisztulva most sem lettem.

Senki sincs előtted igaz,
Minden mi érdemünk csak gaz,
Mennyországban részt vehet az,
Kinek jó voltod irgalmaz.

Szükség tehát mindeneknek,
Kincsét kérni kegyelmednek,
Hogy természeti kedvednek
Lágyítson ítéletednek.

Félre tévén érdemeket
Rád hagyom én is ügyemet,
Töltsed így be szükségemet,
Hogy üdvözítsed lelkemet.

Szenczi Molnár Albert.
(1574—1630.)

XXVII. ZSOLTÁR.

Mint a szép híves patakra
Az szarvas kívánkozik,
Lelkem úgy óhajt uramra,
És hozzá fohászkodik.

Tehozzád, én istenem,
Szomjuhozik én lelkem;
Vajjon színed eleiben
Mikor jutok, élő isten?

Könnyhullatásim énnékem
Kenyerem éjjel-nappal.
Midőn azt kérdik éntőlem:
Hol istened, kit vártál?
Ezen lelkem kiontom,
És házadat óhajtom,
Hol az hívek seregében
Örvendek szép éneklésben.

Én lelkem, mire csüggedsz el,
Mit kesergsz ennyire?
Bízzál istenben, s nem hagy el,
Kiben örvendek végre,
Midőn hozzám orcáját
Nyújtja, szabadítását.
Ó én kegyelmes istenem,
Mely igen kesereg lelkem!

Mert terólad emlékezem
Ez Jordánnak földéről;
Szent helyedre igyekezem
Ez Hermon kis hegy mellől.
Mélység kiált mélységet,
Midőn én fejem felett
Az sok sebes víz megindúl,
Mint egy erős hab megzúdúl.

Sebességre árvizednek
És az nagy zúgó habok
Énrajtam összveütköznek,
Mégis hozzád óhajtok;
Mert úgy megtartasz nappal,
Hogy éjjel vigassággal
Dicsíreteket énekelek
Néked erős őrizőmnek.

Mondván: Isten, én kőszálam!
Mire felejtesz így el?
Ellenségim vannak rajtam,
Gyászban járok veszélylyel.

Mert az ő hamis nyelvek
Csontaimban megsértnek.
Mert így boszontnak ellened:
Lássuk, hol vagyon istened?

Én lelkem, mire csüggedsz el,
Mit kesergesz ennyire?
Bízzál istenben, nem hagy el,
Kiben örvendek végre.
Ki nékem szemlátomást
Nyújt kedves szabadulást;
Nyilván megmutatja nékem,
Hogy csak ő az én istenem.

Geleji Katona István.

(1589—1649.)

AZ ÖREG GRADUÁLBÓL.

Mutasd mi hozzánk, úristen,
Az te irgalmasságodat,
És az te idvözítő fiadat
Adjad minekünk.
Jövel, szabadíts meg minket
Hatalmas úristen,
És mutasd meg a te szinedet
És mi idvözölünk.

Bocsásd el úristen
Az te hatalmadat,
És szabadíts meg minket
Minden nyomoruságtul.
Áldott az ki jött
Az úrnak nevében —
Bizony isten: bizony ember:
Megszabadítani minket.

Beniczky Péter.

(1603—1664.)

ISTEN A HADAK VERŐJE.

Seregek hadnagya s vitézek strázsája,
Ki lakol az egekben,
Onnét intesz, rendelsz és karodon viselsz,
Mert úr vagy magas mennyben,
Áldod bátor szívvel, harchoz erős képpel,
Ki harcol te nevedben.

Mert egyedül Isten, ki vitézzé tészen,
Vehetsz erőt kezéből,
Nem jön ő fegyverrel, de csak tekintettel
Parancsol az egekből.
Nézi a sziveket és nem az erőket,
Nem ver hadat tegezbül.

Méltó hát kegyelmét, kérned segedelmét
Ily hatalmas vezérnek,
Kitől áldást vehetsz és romlást is nyer-
Ha nem tetszel kedvének, [hetsz
Magasztal kit akar és mást porba takar
Nagy ereje kezének.

Ellenség gyors lovát látván s éles kardját
Ne rémülj el szivedben.
Fene párduc bőrit, tigris s farkas szőrit
Bátran nézzed mezőben,
Ál kiáltása, dob és trombita szava
Ne hasson füleidben.

Álgyú ropogása mint ég csattogása
Rettenthetne szivedben,
Sok sűrű kopia, kiterült zászlója
Háborithat elmédben,
A sok festett paizs nyíl hegyes vasa is
Mit nem tüntet szemedben?

Dávid parittyával, Gedeon lámpással
Ellenségit meggyőzte,
Az erős Sámson is, csak szamár által is
Philisteust megverte,
Sátorában Jahel Sisarát vasszeggel
A földre leszegezte.

Mert az úr volt velek s bátorodott szivek
Nem bíztanak fegyverben,
Mert hol Isten harcol, ott a pogányoszol,
Futnak s bujnak rejtekben,
Vesznek azért gyakran, a kik bíznak
Magányos erejökben. [bátran

Most paizsodat tisztitsd s páncélodat,
Sisakod vedd le szegről,
Élesítsd kardodat s hizlaljad lovadat
S fogd ki az eke mellől.
Ne bízd magad másra, hogy ne jőjj
Hanem magad menj elől. [romlásra,

Buzduljon fel véred, terjeszd régi híred.
Ne rettegj pogány hírtől.
Te éles tőrödet s kemény fegyveredet
Hizlalja török vértől,
Áldozzad rút vérét, nyisd fel dögös erét,
Kérj segítséget égből.

Hazánk rontására s népünk rablására,
Hogy a pogány készülne,
Régi vitézeknek, Scytiai vérnek
Irtam, meg ne rettenne,
Hanem régi Márshoz s hadakozó társ-
Társul mellé sietne. [hoz

Zrinyi Miklós gr.

(1620—1664.)

A ZRINYIÁSZBÓL.

Zrinyi halála.

Az vitéz Delimán mihent elesék,
Egész török tábor gyorsan megfélemlék;
Legvitézb emberek rettegni kezdének,
Éz azután futni, az mint van erejek.

Az futó népekkel öszve keveredett,
Vágja mindenfelé az futó népeket;
Végre császárhoz is nem messzi érkezett,
Zrinyi távolról is megesmerte őtet.

És egy nagy ohajtást az istenhez [bocsát,
Mert tisztességéért keresi az próbát,
Oztán sietséggel megy az hol császárt lát,
Fegyverében viszi szörnyű villámását.

Sok ezer bosztáncsi, számtalan [spahoglan
Az megijedt császárt veszik körül [sánchan;
De mindazonáltal néki megy horvát bán
Utat csinál karddal iszonyú hatalmán.

Mert nem mér állani senki eleiben,
Senki nem mér nézni vitéz szemeiben;
Százat egymásután ő megöl egy helyben,
Még más százra viszen halált kéméletlen.

Szuliman jó lóra ülni igen siet,
De bán gyorsasága már régen ott termett,
Tizet ottan levág, császár segítségét,
Igy császárnak oztán Zrinyi szólni [kezdett.

«Vérszopó szelindek, világnak tolvaja,
Telhetetlenségednek eljött órája.
Isten bűneidet tovább nem bocsátja,
El kell menned, vén eb, örök kárhozatra!»

Igy mondván, derekában ketté [szakasztá,
Vérét és életét a földre bocsátá,
Átkozódván lelkét császár kiindítá,
Mely testét éltében oly kevélyen tartá.

Ez volt vége a nagy Szulimán [császárnak,
Ez az ő nagy híres hatalmasságának,
Az isten engedte gróf Zrinyi Miklósnak
Dicséretit ennek hatalmas próbának.

Mikor bán visszanéz, meglátja távolrúl:
Elmaradt serege török kard miatt hull;
Mint pásztor nyájához, ő hamar meg- [fordúl
És igy szól hozzájok nagy hangon [torkából:

«Eddig éltünk vitézek tisztességéjért
Annak, ki körösztfán holt szabadsá- [gunkért;

Ma meghaljunk örömest és jó hírünkért :
Vitézül meghaljunk azért mindezekért.

Ahon nyitva látom istennek országát,
Ahon jól esmérem nagy Éloim fiát ;
Esmérem, esmérem az isten angyalát,
Rothadatlan ágból tart nekünk koronát.»

De török számtalan körülvék seregét,
Messziről jancsárság lövik vitézeket ;
Nem merik próbálni mert karddal ezeket,
Senki várni nem meri az ő kezeket.

Mindennyi között is egy jajgatás [nincsen.
Mert nagy vígassággal s örömmel hal [minden.
Az mely helyen állnak, ugyanazon [helyben
Bocsátják lelköket isten eleiben.

Nem mér az nagy bánhoz közel menni [senki,
De jancsár-golyóbis Zrinyit földre veti ;
Mellében ez esett, más homlokát üti,
Vitézeivel együtt a földre fekteti.

Angyali legio ott azonnal leszáll ;
Dicsérik az istent hangos muzsikával.
Gábriel bán lelkét két tized magával
Földről fölemeli gyönyörü szárnyával.

És minden angyal visz magával egy [lelket,
Isten eleiben így viszik ezeket,
Egész angyali kar szép muzsikát kez- [dett:
És nékem meghagyák, szómnak tegyek [véget.

Berekesztés.

Véghez vittem immár nagyhírű munkámat,
Melyet irígy idő, sem víz el nem moshat,
Sem az ég haragja, sem vas el nem ronthat,
Sem az nagy ellenség, irígység nem árthat.

És mikor az a nap eljön, mely testemen
Csak uralkodhatik, fogyjon az éltemen
Hatalma : magamnak ugyan nagyobb részem
Hordoztatik szélyel az magas egeken.

S honnan Scythiából kijött magyar vitéz,
Merre vitézségét látta világ, nagy rész,
Azokról helyekről minden szem reám néz,
Hírrel, böcsülettel, valamíg világ lész.

De híremet nem csak keresem pennámmal,
Hanem rettenetes bajvívó szablyámmal :
Míg élek : harcolok az ottomán haddal,
Vígan boríttatom házam hamujával.

Gyöngyösi István.

(1624—1704.)

A «MURÁNYI VENUS»BÓL.

Első találkozás.

Mária elméje sincs nyugodalmában,
Wesselényi felől gondolkozásában.
Míg nem szólhat vele csak búsong magá-
[ban,
Végre ilyen módot talál fel dolgában.

Az órát számlálja s mondja: kilencre
[jár
Halászó helyemnek vizét kivötték már,
Szokott mulatságom azholott készen vár,
Ha valami pórok elvesztegetik, kár.

Lejő azért hamar halászat színével,
Hogy a patakhoz ér, megszáll cselédivel,
Ott hagyja a többit színes beszédével,
Maga tovább megyen két meghitt hívével.

Minemű Diána fris vadászásában,
Hasonlónak látnád ezt halászásában.
Nem tudnál mit tenni elválasztásában,
Ha látnád mindkettőt együtt állásában.

Csak hogy nyilat visel Diána kezében,
E pedig hállóval halásztat vizében,
Semmi más különbség nincsen személyé-
[ben,
Sőt győzi Mária majd deliségében.

Mely mint mikor Titán fejlő napkelet-
[ről,
A homályt elűzi minden szegeletről,
Úgy ereszkedik le a köves hegyekről,
Vélnéd, hogy a szép nap lejött az egekről.

Ez adja Muránynak minden ékességét,
Mint a tündöklő nap egek fényességét,
Kijövén belölle hatta setétségét,
Magával hordozza ragyogó szépségét.

Örvendetes Délos a szűz Diánával,
Cyprus a mosolygó Vénus orcájával,
Parnassus Apolló szép ábrázatjával,
Az erős Murány is olyan Máriával.

Hová fordúl a nap, ott van ékessége,
Ahonnét elmégyen, lesz éj setétsége,
Lejött a murányi napnak delisége,
Fényesül az erdő árnyékos zöldsége.

Meglátja Ferenc is ennek szép világát,
Elfelejti minden útját s fáradságát,
Mint a parthoz jutó tenger habosságát,
Ki beszéllhetné ki szíve vigasságát.

Érkezett azonban végezett helyéhez,
Futam Wesselényi, kap a kengyeléhez;
De mintegy hasonló szélvész örvényéhez,
Hamarább leugrék: mint érne kezéhez.

Nem várt gyorsasággal lováról leszálla,
Kezet fognak s ki-ki jó napot ajánla,
Süvegét levevé Ferenc is szolgála,
Szíve mellé ottan nagy forróság álla.

Tetszik ábrázatján tüze kinek-kinek,
Egymásra néztekben változik a színek,
Bár ne jelentsék is titkokat senkinek,
De ég gyúladt tüze mindkettő szívének.

Minthogy Wesselényi hadakozásában
Sok szép jókat szedett préda hányásában,
Egy palástot nyert volt megosztozatában,
Melyet eső ellen gyakran vett nyakában.

Most is a sűrű köd hullatván harmatot,
Megnedvesítette a szép pázsithantot,
Mely miatt palásttal be is takartatott:
Ülőhely Márjának ezen adattatott.

Kedves asszonykáját, amint rá ülteté,
Magát fél térdére melléje ereszté,
Ilyen beszédeit nyelvével kezdeté,
De addig Márjának nézése sebheté:

«Mint a nyilas járván vadászó helyeket,
Amely szarvason ejt halálos sebeket,
Lehel, megbágyadván óhajt kútfejeket,
Orvoslásra keres dyktamus füveket:

Úgy én, amint írám első levelemben,
Cupidótól érted sebhetvén szívemben,
Nyughatatlankodtam s fáradtam sebem-
[ben,
Míg veled, violám, nem lehettem
[szemben.

Boldog az az óra, melyen láthattalak,
Sok óhajtásimra ide várhattalak,
Ismeretlen szolgád kézen foghattalak,
Özvegy palástomon megszállíthattalak.

Ezelőtt bús szívem hervadni indúla,
Titkos óhajtással gyakorta jajdúla;
De mihelyt láttalak, csuda, mint újúla,
Minden akkori búm örömre fordúla.

Asszonykám, ne utáld azért hűsége-
[met,
Arra érdemesnek, ha véltél engemet,
Hogy ide fáradván újítnád kedvemet,
Halld foganatosan ilyen beszédemet:

Az erős Murányban akik férkeztetek,
Királynak hűsége mellől eltértetek,
Higyed, hogy ellene akkor serkentetek:
Aki érdemlene háládást tölletek.

Ha jól meggondolod a régi dolgokat,
Régi őseidnek tekintsed sorsokat,
Nemdenem közrendből találod azokat,
Úri méltóságra ki vitte voltokat?

Ausztriai háznak igaz fejedelmi,
Nemes országunknak királyi védelmi,
Kiknek sok országra mentek győzedelmi,
Voltak nemzetednek ezek segedelmi.

Nemességre hozák paraszti voltokból,
Zászlós uraságra nemesi sorsokból,
Grófságra végtére ily uraságokból,
Gazdag palotákra kis fa házatokból.

De nem azért, hogy majd gonosszal
[fizetnénk,
Jól tett urunk ellen fegyverrel sietnénk,
Idegen kedvéért hűséget levetnénk,
Hálaadás helyett pártolást követnénk.

Azért, nemzetedben legfrissebb asz-
[szonyság,
Ki szelídségéhez nem fér semmi vadság,
Ha szennyesítí is többit a pártoltság,
Ne rútítson téged a háládatlanság.

Királyunk részére Murány várát add
[fel:
Kivel híred, neved napkeletről jő fel,
S addig vitettetik, hol a nap nyugszik el,
Míg ég s föld fennlészen, nem töröltetik el.

Fogadom hitemre, szép asszonyságod-
[nak,
Hogy valamie volt jó hírű atyádnak,
Te fogsz parancsolni egyedül mind annak:
Jó válaszát várom tanácsadásomnak.»

Ezzel Wesselényi véget vét szavában,
Égvén azonközben szíve nagy lángjában.
Mond Mária: nincsen az ő hatalmában,
Hogy feladja, s vigyen valakit Murány-
[ban.

Köteles ott minden Rákóczi pártjára,
Nagy vigyázás vagyon erős kapujára,
Öccse visel gondot, nem ő, a kulcsára,
Annak a kezében viszik éjtszakára.

Mivelhogy a Vénus tréfát örömest űz,
Melynek táborában mulat sok gyenge
[szűz,
Wesselényiben is nem nyughatik a tűz,
A valósághoz ily tréfa-szókat fűz:

«Rabom vagy, kedvesem, azért jere [velem,
Szép asszonyságodat majd el is emelem,
Grófi személyeddel szerencsém nevelem,
Füleken, asszonyom, gondodat viselem.»

Ezen Máriának szíve elindúlhatott,
A mézes szók alatt mérget gondolhatott,
Mily kis-ebbségére néki fordúlhatott,
De nem mutat ezzel semmi változatot.

Hanem, mint Amazon, ki szokott fegyverhez,
Bátran felel, mondja: «ha a becsöllethez
Illik, s hadviselő, jó híred nevedhez,
Hogy álnokság férjen sok esküvésedhez,

Azért ha rabbá téssz, mi hasznot [várhatod?
Bizony Murány várát úgy meg nem [hághatod,
Hanem állhatatlan voltod mutathatod,
Kinek mint kell hinni, példáúl hagy- [hatod.«

Wesselényi szavát hirtelen fordítá,
Bánja, hogy ezekkel szívét szomorítá,
Tréfáló szavait valóval tódítá,
Óhajtva ilyekre ajkait mozdítá:

«Elbágyadtságomat újító harmatom!
Megbocsáss, hogy szómat tréfával forgatom,
Hogy megtréfáljalak nincsen akaratom,
Éretted tüzemet, de ki nem mondhatom.

Kérlek másért: az én igaz hűségemért,
Szívemben lángoló nagy szeretetemért,
Benned helyeztetett erős reményemért,
Bocsáss bé Murányba szép könyörgése- [mért.

Esküszöm szablyámra: tégedet elvesz- [lek-
Özvegy nyoszolyámban igaz társul tesz- [lek,
Holtig tekélletes hűséggel követlek.
Amíg meg nem áldasz, el is nem eresztlek.«

Hevül most Mária, s megakad szavá- [ban,
A szemérmetesség lángol orcájában,
Erre mit feleljen, forralja magában,
Csak ő maga tudós titkos szándékában.

Wesselényi magát ajánlván bíztatja,
Titkos gondolatját bizvást megmond- [hatja,
Ha néki is lészen ehhez akaratja,
Jövendő dolgából ezeket várhatja:

Királyért, országért nagyot cselekesz- [nek,
Magoknak örök hírt, szép nevet terjeszt- [nek,
Nagy kedves örömben koporsóig lesznek,
Minden mostani bút szívekből letesznek.

Ők penig ezeket mikoron forgatják,
Tündér személyeket noha nem mutatják,
De Cupidó, Vénus s Mars nem tartóztat- [ják,
Hanem jelen vannak, s tisztek sem [mulatják.

Márs a vitézeknek szíveket biztatja,
Mint annyi Herculest, ezeket úgy tartja,
Ha mi zendülésnek lenne indúlatja,
Hogy Márs tanítványa, ki-ki megmu- [tatja.

Cupidó anyjostól nyughatatlankodik,
A szerelmes szívek körül gyorsalkodik,
Mint ki két tűz között szorgalmatoskodik,
Ha egyet fellobbant, máshoz rugaszkodik.

Végre Máriához mindketten gyülének,
Minapi tüzéhez új lángot tévének,
Amelyből erei jobban hevűlének,
Nagyobb indúlati Ferenchez lévének.

Amint üle azért, lassan emelkedék,
Mint a nyíló rózsa gyengén mosolyadék,
Ajaka mozdúlván szólni ereszkedék,
Ilyen feleletre nyelve bátorodék:

»Hadakozó Mársnak vitéz unokája,
A házasság dolga istennek munkája,
Ő rendeli kinek ki légyen mátkája,
Nála nélkül, vakra vetett sok kockája.

Ha úgy tetszik azért ez a jó istennek,
Ebben is szolgálok vitézi fejednek,
Nem kell kivülled már senki én szívem-
[nek:
Csak te vagy reménye árva életemnek.

Azon leszek miként velem együtt Mu-
[ránynt
Neked kézhez adjam, s tarts sajátod
[gyanánt,
Igaz szeretetünk csak légyen egyaránt,
Megadja még isten, amit szívünk kívánt.«

Örül Wesselényi e kedves válasznak,
Inkább mint az özvegy madár a tavasz-
nak,
Melyet nőstényétől telek elszakasztnak,
S a puszta erdőkön bánattal aggasztnak.

Végtére egymással ilyet végezének:
Hogy mind a két részről csak készen
lennének,
Mihelyt Máriától levelet vennének,
Amint ő rendelné, mindjárt jöhetnének.

E Wesselényinek mely örvendetes hír!
Hasznosabb sebének mint a balzsamumír,
Ilyen kedves képet Apelles is nem ír,
Melynek jövendőben szép személyével
[bír.

Mert miként Phosphorus, a hajnal-
[emelő,
A többi csillagok közt fényesebben fénlő,
Igy ez egyebeknél több szépségviselő,
Angyali termete szerelemnevelő.

Gazdasággal Júnót, Cypriát szépséggel,
Szívével Bellónát, Pallást eszességgel,
Amphiont szavával, Phoebét deliséggel,
Igaz Penelopét követi hűséggel.

Músák tudománya nyelvének szóllása,
Hajnali hasadás ajaka nyílása,
Orcája pünkösti rózsák mosolygása,
Wesselény szívének tüze s lángozása.

Le sem veszi szemét szép ábrázatjárul,
Mint a saskeselyű mikor naphoz járul;
Örömest rózsákat szedne orcájárul,
Nem lehet. Énekét így kezdi szájárul:

«Szívem rejtekinek tündöklő csillaga,
Helena szépségű, kedvemnek virága,
Felderült napomnak nálad van világa,
S új fénynyel tündöklő szép világossága.

Hattyúi termeted mert, szívem, igen
[szép.
Vagy is vidám, deli, s egész testedben ép,
Nyelved friss, eszed nagy, orcád is kedves
[kép,
Magad kelletése szemeket fogó kép.

Ha rózsám szépségét kezdeném szám-
[lálni,
Ami benne tetsző, azt mind feltalálni,
Aki azt meghallja, tudom meg fog állni,
Vagy hogy többet halljon nálam is fog
hálni.«

Azonközben kapa keskeny derekához,
Egy csókra akarja hajtani magához,
De hasonló lévén a gyors karikához,
Elfordúl, s nem enged ily módot dolgá-
[hoz.

Erre gerjedt tüze héjában fárada,
Elkészített csókja ajakán marada,
Ahová szánta volt, oda nem ragada,
Ugyan kár a szép csók csak ingyen
[szalada.

Noha a csók elől kezéből kimúla,
De mint könnyű szellő ismét megfordúla,
Nem idegenkedik minthogy megholdola:
Gyenge hajából vert perecéhez nyúla.

«Fogd ezt, a gyors idő mivel senkit [nem vár,
Hanem szokott rendi s folyásában eljár,
Együtt lételünket megsajnálotta már,
Egymás személyétől bennünket majd [elzár.

A távullételnek pedig maradéka
A feledékenség, melynek ha árnyéka,
Elnyomván szúnyadna szívednek szán- [déka,
Költsön fel az adtam perec ajándéka.

Árva személyemet juttassa eszedben,
Tudjad mit végeztél velem e berekben,
Nincsen annyi hajszál az adtam perecben,
Mennyit lészesz nállam te emlékezetben.

Ne neheztelj kérlek, hogy most nem [engedtem,
S csókod elől magam hirtelen letöttem,
Ne gondold rossz végre, hogy ezt csele- [kedtem,
Látd-é szemérmemet most gyászommal [fedtem.

Tudod, hogy nem vagyunk buja [szeretetben,
Hanem hitünk szerént majd öszvekelet- [ben;
De nincsen még dolgunk egész végezet- [ben,
Kerüljük, ne legyünk ezért itiletben.»

Ajándékát s szavát veszi nagy ked- [vesen,
De esik szívének igen keservesen,
Hogy szép személyétől válni el kellessen,
Amint bucsúzik is tőlle keservesen.

Elválván egymástól kétfelé menének,
Egy rész Máriával vár felé térének,
A több vitézek más részre sietének,
Igen keserves lőn e Ferenc szívének.

Liszti László gr.

(1628—1663.)

A MAGYAR MARSBÓL.

Erdődi Péter lovasai.

Fegyverderék s páncél, a kikben van acél,
Csaknem mindeniken volt,
Farkasbőr sokasága s lovaknak jósága
Alattok látható volt;
Mint villám úgy fordúlt, mustrára ha [toldúlt.
Éleszár tőr kezekben volt.

Márs iskolájában s Bellona hadában
Mivel vastag emberek,
Hercules módjára gerjedtek haragra,
Két élű a fegyverek;
Már sok török vérben híztak, csak [mezőben,
S sokat próbáltak ezek.

Sisak a fejekben s paizs a kezekben,
Fénylik kece hátokon;
Vérben úszó szablya (lesz töröknek [gondja!)
Vagyon az oldalokon;
Sasszárny süvegekben s bátorság [szívekben:
Igy repülnek lovakon.

Serények mint sólymok, szükségkor [villámok,
Sok török vért ontottak.
A kik országokért s édes hazájokért
Nagy próbákon forgottak;
Tulajdon koncokért s magok javaiért
Pogánynyal megmordúltak.

Erejek oroszlán, mérgek bennek sárkány,
Biztatják is magokat;
Nem mérsékelhetik — bár ugyan
[tettetik,
Meggyúladt haragjokat;
Majd helyre állítják, pogányt ha
[ronthatják
Gondolják, hazájokat.

De sőt a táborban, mint szélvész magában
Fú és nem tud nyugodni,
Megéhűlt oroszlán, ki kölkét tudja hány,
Megyen prédát keresni;
Tigris e vadaknak s egyéb állatoknak
Tanúlt leseket hányni:

Akkint csak zsibognak, mondom nem
[nyughatnak,
Felgyúladott a szívek;
Viadal helyére s pogány ellenségre
Mert vezet minden kedvek:
A vér buzog bennek, nem tudják mit
[tesznek,
Fegyver közt forog eszek.

Kőröspataki János.

(XVII. század.)

A LUPUJ VAJDÁRÓL VALÓ ÉNEKBŐL.

Moldovának pusztúlása,
Lupuj miatt lőn romlása,
Minden magát sohajtozza,
Hogy hazáját pusztán látja.

Isten verjen Lupuj vajda,
Szerencsés napod ne adja;
Életedet elfogyassa,
Gyermekidet árván hagyja.

Miattad sok vitéz veszett,
Két fél népben sok elesett,
Kozák sáncban bérekedett,
Éhség miatt ott epedett.

Mikor magyar talpon állott,
Jézust, Jézust, hogy kiáltott,
Akkor az kozák ordított,
Ebek módjára ugatott.

De őket Isten megveré,
Az sáncban megéhezteté,
Népét magyarral veszteté,
Testét ebekkel éteté.

Sok szép zászlót elvevének,
Kozákoktól elnyerének,
Magyarok serénkedének,
Jó hírt nevet ők lelének.

Üzik Lupujt sok ezeren,
Szalad által az Neszteren,
Mint oly sebes folyó vízen,
Nézi Szucsvát keservesen.

Nem siet kozák-országra,
Mert nincsen ott állapotja,
Nincs senkihez bizodalma,
Ellőttetett hetmány fia.

Lupuj vajda szomorkodik,
Éjjel, nappal szomorkodik,
Színe gyakorta változik,
Éte-ita mert nem tetszik.

Nincs semmi jó állapotja,
Rosszúl vagyon feje alja,
Sokszor vét vakot kockája,
Alig füstölög konyhája.

Szalada Tatárországra,
Mint kedvetlen szállására,
Nem fér lóhús az fogára,
Mert szokatlan ehhez gyomra.

Az mit észik, nem jó ízű,
Italát mondja: keserű,
Orcája hervadott színű,
Szeméből könyve sokszor jő.

Előbbeni állapotja,
Jut eszébe víg lakása,
Magát nem muzsikáltatja.
Búra fordult minden dolga.

Légyen neki ő kereste,
Magának lőn veszedelme,
Máté hada megkezdette
Az magyar erőben érte.

Sok kincsétől megfosztaték,
Uraságból levéttetők,
Országából kiűzetők,
Idegen földre bújdósék.

Ott Lupuj el-felejtette,
Hogy szakállát megfestette,
Haja vállára eresztve,
Belé borúlt gyászba, szennybe.

Megszokta isten bűntetni,
Valaki magát elhiszi,
Más állapotját irígyli,
Az mint Lupuj kezde járni.

Aki más alá vermet ás,
Maga esik bele, nem más,
Arról tanít a szent írás,
Lupujról erről példát lass.

KOHÁRY ISTVÁN GR.

(1649—1731.)

A MINDENHATÓ ATYÁHOZ.

Áldjon nyelvem téged menybéli úr Isten,
Egeket alkotó örök Atyaisten,
Kinek egy szavára lett a világ menten,
S örök kegyelméből élek én is itten.

Élek ugyan itten, de rabság életem,
Világom éltétől régen el is estem,
Rabság keservében éppen elmerültem
S halál árnyékába igen bekerültem.

Tudom egyébiránt nagy sok bűneimet,
Melyekkel sok ízben megsértvén lelkemet,
Hogy megbántottalak, téged Istenemet,
Méltán megérdemlem rabságos ügyemet.

Mert a szabadságban a mikor én éltem,
Tudom, hogy ellened szabadon vétkeztem,
S lelkemet nem egyszer pokolra ejtettem,
Midőn szántszándékkal bűnre vetemed-
[tem.

De minthogy lelkemet magad teremtet-
[ted,
S engemet sujtolva kegyelmedbe vetted,
Hogy pokol elnyelje, azt meg nem
[engedted
S rabságos éltemet magadévá tetted.

Jobb tehát énnekem a rabságban élnem
S a te szent nevedet csendesen dicsérnem,
Mintsem szabadságban ellened vétenem
S pokolbeli ördög pórázára esnem.

Mert rabságban élve lehet tapasztalnom,
Hogy szabadon futva könnyebb meg-
[botlanom,
Raboskodva pedig téged sóhajtanom
S te szent fölségednek egyedül szolgál-
[nom.

Áldjon azért lelkem mindörökké téged
S keresse mindenben a te dicsőséged,
S örökké imádja isteni Fölséged,
És hogy üdvözüljön Fiad által, engedd.

Kinek irgalmában valamint lelkemet,
Ajánlom a szerint neked is éltemet.
S kérlek, hogy tekintsed az én rab fejemet
S elbúsult szívemben vigasztalj engemet.

PETRÓCZI KATA SZIDÓNIA.

(1658—1708.)

SEBES ÁRVIZEKNEK...

Sebes árvizeknek,
Kegyetlen szeleknek
Érzem kemény zúgását;
Szivemnek fájdalmit,
Iszonyu kínjait,
Szemeim könyhullását —
Meg nem állíthatom;
Óránként jajgatom
Szerencsém változását.

Már elfogyott nékem
Minden reménységem,
Víg órámat nem várom,
Sőt mind éjjel-nappal
Epedvén sok búval
Fájdalmimat jajgatom;
Minthogy így gyötrődöm,
Szernyen emésztődöm —
Halálomat óhajtom.

Nincsen orvossága,
Semmi vigassága
Búban epedt szivemnek;
Kevés a szánója,
Nincs vigasztalója
Jaj, ily reménytelennek —
Nemhogy enyhítője,
Avagy segítője
Lehetne én ügyemnek.

Csak egy lehet nékem:
Halál, segítségem,
Hogy elfelejtsem búmat;
Ő majd megenyhíti,
Sebemet beköti,
Gyógyítja fájdalmimat;
Elveszi szivemről,
Letörli szememről
Gyakor könyhullásimat.

RÁDAI PÁL GR.

(1677—1733.)

AZ ATYAISTEN DICSÉRETE.

Oh örök Atya úr Isten!
Kit tisztel mennyben és itten
Minden nyelv és vall urának,
Tápláló édes atyának,
Dicsérlek téged, Istenemet,
Ki bölcsen teremtél engemet.

Te vagy minden mindenekben,
Legfőbb jó természetedben,
Ura minden uraságnak,
Oka minden valóságnak,
E világnak böles teremtője
És minden testnek éltetője.

Dicsérlek szívből tégedet,
Ki hozzám kegyességedet
Mutatád öröktől fogva,
Hogy ne legyek rabul fogva,
És elválasztál szent Fiadban,
Hogy részes legyek országodban.

Dicsérlek, mert Istenem vagy,
Hatalmad s erőd igen nagy,
Ki homályból feloldoztál
És ismeretedre hoztál,
Szárnyaid alatt rejtegettél,
Mióta fiadnak felvettél.

Ismerem sok áldásodat,
Atyai táplálásodat,
Ki szükségemet meglátod,
Kérésem hozzád bocsátod,
Naponkint bő asztalt terítsz
Ruházattal felékesítsz.

Oh kegyelmes, édes atya,
Kinek szivét szóm meghatja,
Nézz engemet kenyereden,
Vezérelj szent ösvényeden,

Állj Fiadhoz segedelemmel,
Hogy szolgáljon engedelemmel.

Te reád bíztam magamat,
Atyám, viseljed gondomat,
Hódoltasd hozzá szívemet,
Foglald el egész kedvemet,
Hogy neved segítségül hívja,
Ez legyen életemnek díja.

Amade László br.

(1703—1764.)

DAL.

Angyalom,
Alakom,
Szép gyöngy galambom!
Röpülj hozzám kebelemben,
Verj hű fészket hű szivemben!
Angyalom,
Alakom,
Szép gyöngy galambom!

Jó lész
Ha lész,
Ha szived bevész.
Folyó órám mennyit percen,
Szívem hozzád annyit serken:
Jó lész
Ha lész,
Ha szived bevész.

Ne nevess,
Meg ne vess,
Hanem egyszer már szeress.
Tettem méltó érdemeket,
Tűrtem halálos sebeket:
Ne nevess,
Meg ne vess,
Hanem egyszer már szeress.

ÉN ANGYALKÁM...

Én angyalkám,
Szép madárkám,
Ime hozzád repültem;
Te kedvedre
S kezeidre
Mint a sólyom megjöttem;
Már miveljed,
Cselekedjed,
Mint szivemet
Úgy itéljed.
Édesem,
Kedvesem,
Rabod vagyok, kegyesem!

Addig jártál,
Vesszőt hántál,
Míg megfogtad hitemet;
Lépre kértél,
Édesgettél,
Tőrbe tetted szivemet;
Már hállódban,
Kalitkádban
Zárva vagyok,
Rabságodban.
Ne nevess,
Meg ne vess,
Azon kérlek, hogy szeress!

Már így éljünk,
És szeressünk,
Mint egy pár galambocska,
Mord bú nélkül,
Gondon kívül,
Mint fészkében madárka;
Egymást értsük,
S már ne féltsük,
Az egeket
Azon kérjük,
Hum, ham, hum,
Hum, ham, hum,
Bőv áldását hogy vegyük.

FALUDI FERENC.

(1704—1779.)

FORGANDÓ SZERENCSE.

Fortúna szekerén okosan ülj,
Úgy forgasd tengelyét, hogy ki ne dülj:
Ha miben kedvezett,
Ha szépen vezetett,
Meg ne örülj.
Fortúna szekerén okosan ülj.

Jó kedve s kereke egyaránt jár:
Forgandó, változó: ma kincsesel vár,
Holnap lenyomorít,
És megint boldogít,
Elhigyed bár:
Jó kedve s kereke egyaránt jár.

Érdemre nem tekint, szemtelen vak:
Kire ma vont aranyt, holnap szűrt rak.
Tudják, kik táborát
Lakták, és udvarát,
Sok nagy urak;
Érdemre nem tekint, szemtelen vak.

Hol édes jó anyád, hol mostohád;
Dolgáról senkinek számot nem ád.
Megbecsül, megaláz,
Magasztal, legyaláz,
Bút hoz rád:
Hol édes jó anyád, hol mostohád.

UTRAVALÓ.

Ne maraszszuk, elmehet,
A mint tetszik, úgy vehet
A faképtül végbucsut;
Előtte az országut.

Már elindult jókorán,
Sebespóstán szaporán.
A kakas is megörült,
Vígan szólott, hogy felült.

Minden lova rugjon fel,
A rud szege hulljon el
Repedjen a gyeplőszíj,
Pincetokja folyjon ki.

A forgószél kergesse,
Záporeső veresse:
Igen finom ember volt,
Jó, hogy tőlünk elpatkolt!

A FESZÜLETHEZ.

Szűzek, ifjak, sírjatok,
Mélyen szomorkodjatok,
Keseregjen minden szív,
A ki Jézusához hív.

Nincsen abban irgalom,
Hozzád buzgó fájdalom,
A ki téged meg nem szán,
Oh Jézus! a keresztfán.

Gyenge testén sebeit,
Vérrel buzgó kékeit,
A kilátja és nem sír,
Élő hittel az nem bír.

A kősziklák repednek,
Nap és hold setétednek,
Minden állat megindul,
Csak a bűnös nem búsul.

Szállj szívedbe, sirasd meg
Bűneidet s gondold meg,
Hogy az Isten fia volt,
A ki érted így megholt!

RÁDAY GEDEON GR.

(1713—1792.)

VIZ, SZÉL, BECSÜLET.

Még gyermeklétemben hallám e szép mesét.
Egykor a víz s a szél s a becsület
Bújókást kezdtek játszani.

Elsőben is elbújt a víz;
De csakhamar reá akadtanak
A mélyebb völgyek közt.

Elbújt aztán a szél;
De őtet sem kellett igen soká keresni,
Mert meglelék a hegytetők ormán.

Már a bújás sora volt a becsületen:
De ő elébb
Ily szókkal szólítá játékos társait:
Halljátok meg: Ha egyszer én elbújok,
Engem senki többé sehol fel nem talál.

Ebből foly ily tanulság:
Legféltőbb kincs a becsület;
Ha egyszer ezt elveszted,
Mindent elvesztettél.

ORCZY LŐRINC BR.

(1718—1789.)

A BUGACZI CSÁRDA.

(Rövidítve.)

Csikósok oltárja, juhász kápolnája,
Betyárok barlangja, ringyóknak tanyája,
Bolhák, egereknek, békák palotája,
Dongó légy, darázsok, szúnyogok bárkája!

Ki tett téged ide világnak csúfjára?
Ki állíttatott fel sok gazdák kárára?
Nem vagy te vendégház koresma formájára,
Sem jövő, sem menő utasok hasznára.

Négy rongyos fal, kémény, egy csikorgó ajtó,
Bogárhátú fedél, nyitva mint akasztó.
Egy földlyuk melletted, ott van a csábító:
Előtted leásva áll egy vastag bitó.

Nem a kormos bográcz, ki büdös tűzéktől,
Nem két szurkos fazék, ki zsíros dögbéltől,
Hoz neked vendéget alsó felső széltől,
Ijesztenek ezek a te cégéredtől.

De mikor fergeteg támad a fellegben,
Zúz vagy havas eső áztat köpönyegben,
Villámlás, csattanás, rettent nyárközépben,
Te hozzád sietünk, szállást kérünk szépen.

Akkor nem cserélnénk az Aranyos Sasért,
Nem perlünk gazdával a jobb numerusért,
Noha nem szaladnak eltévedt kulcsokért,
Megnyugoszunk benned, nem adnánk egy várért.

Bizony nagy hívság van a sok építésben,
Az ország elmerült ezen betegségben,
A ki lakni akar igaz csendességben,
Szívét szorítsa be kisebb kerítésben

Ó csárda! becsesebb nálam te szegleted!
Befogadsz, negyven is sokszor a vendéged,
Jobb szállásom vagyon nékem temelletted,
Szükségben nyugovást király is lel benned.

Maradj tehát békés, puszta közepében,
Kecskeméti kenyér süljön kemencédben,
Körösi bor bőven keljen a pincédben,
Sok útas nyugodjon faladnak tövében.

Gvadányi József gr.

(1725—1801.)

FALUSI NÓTÁRIUS BUDAI UTAZÁSÁBÓL.

Véltem, fogom látni nemzetemnek fényét;
Magyar öltözetnek kiválasztott kényét,
Bíbornak, bársonynak, skárlátnak a színjét,
Szibériából jött nyusztját és gerinyét.

Véltem: mente, dolmány takarja testeket,
Skófiumból szőtt öv keriti ezeket,
Borítja hogy hosszú nadrág szemérmeket,
Díszesíti nyusztos kalpag a fejeket.

Karmazsin, kordovány-csizma lesz lábokon,
Tigris- vagy párducbőr fog függni hátokon,
Kerecsen-, kócsagtoll lebeg kalpagokon,
Bogláros pantallér csörög a nyakokon.

Gondoltam: üstökök érik a vállokat,
Kard tarsolylyal fogja verni a lábokat,
Buzogány vagy csákány tölti meg markokat,
Olykor hogy páncéring fedi be tagokat.

Véltem, hogy ha ülnek paripalovakon,
Igmándi, füredi nyereg lesz hátokon,
Fecskefarku cafrang fog függni farokon:
Szironyos, sallangos szerszám lesz azokon.

Vagy hogy ezek lesznek skófiummal varrva,
Ezüst avagy arany boglárral takarva,
Vagy lésznek tengeri csigák reá rakva,
Sárga, veres és zöld szironynyal zavarva.

Igy jártak valaha nagy hírű eleink,
Egész világot rettentő őseink,
Igy jártak királyink, grófjaink, hercegink,
Mi zászlós uraink, mi minden nemesink.

Hajdan ha a dáma a hitnek láncával
Öszveköttetett, élt maga párjával,
Illeték menyecske szép titulussával,
Hívták nagyasszonynak esztendők múltával.

Ez hajadon fővel, akármerre jára,
Soha ki nem mene templomba, utcára,
Ez által adta ő mindennek tudtára,
Hogy vendég volt gyűjtve már lakodalmára.

Kötöttek hajából kontyot a fejére,
Kivarrott főkötőt tettek tetejére,
Arany láncot, gyöngyöt a kerületére,
Gyémántos reszketőt, mennyi csak ráfére.

Vagy hosszú fátyollal kötötték bé fejét;
De sok köves tűkkel rakták meg tetejét,
Hosszan függött ez le, és alól csipkéjét,
Sarka emelgette szoknyája recéjét.

Alabastromszinű nyakát a kaláris
Kerítette: gyöngy volt, de orientális,
E mellé volt kötve még szép arany lánc is,
Zománccal futtatott filigrán-munka is.

Arany avagy ezüst fonálú bíborral
Takartatott karja; de e volt fodorral
Szépen ékesítve, ráncba vett bodorral
Ékes volt, és ezt szem nem nézte komorral.

Módoson volt kötve karjok pántlikával,
Ujjokon volt gyűrű arany karikával,
A fülbevalójok hasonló munkával
Vala elkészítve briliánt rózsával.

Karcsu derekokon vala váll felöltve,
Mely volt a szabótól halhéjjal megtöltve,
Közepe kevéssé volt test felé döntve,
Úgy tetszett, hogy ez van derekára öntve.

Fűzték minden szinű selyem pántlikával,
Erre megint gyöngyöt két zsinór sorával,
Ékesíték aztat olasz bokrétával,
Vagy balra feltűzött szép medáliával.

Szoknyájok Májlandba szövött kamukából
Vala; vagy aranyos, ezüstös brokátból,
Vagy bársonyból, melyet hoztak Genuából,
Félig prémzett vala mind elől, mind hátról.

Mindenféle köténynyt ezekre kötöttek,
Gyöngyből vagy gránátból, pártövet öveztek,
Régenten lábokon csizmákat viseltek,
Nincsen seculuma hogy cipőt öltöttek.

A kisasszonyok is mind így öltöztettek,
Csak egyedül azzal megkülönböztettek;
Hogy ezeknek feje nem fökötöztettek,
Sem hosszú fátyollal bé nem fedeztettek.

Ily öltözeteket Budán nem láthattam,
És még magyar szót is csak ritkán hallhattam,
Hogy lehet ez? épen azt meg nem foghattam,
Ezen dolgon méltán én álmélkodhattam...

Igen szépen kértem én a cancellistát,
Hogy mutasson nekem magyar urat s dámát,
Vezessen helyekre, hol ezeknek számát
Láthassam hazámnak fényes ragyogványát.

Elvezetett engem az ország házához,
Épen midőn üle főrend a táblához,
Ifiuság álla ezeknek hátához,
Hozzá fogtak mindjárt az ország dolgához.

Mondá: lásd most földi! ez mind magyar mágnás
Amaz cardinális és egyszersmind primás,
Ez ország birája; personális e más,
Kiknek kulcsok vagyon, mindenik kamarás.

Tekintsed ama négy itélő birókat;
Többieket pedig mint tanácsadókat.
Im! azért mutatom, hogy láss magyarokat,
Mivel Budán látni óhajtád azokat.

Nézd amott összeült *prokurátorokat*,
De tudja, hogy te látsz annyi farkasokat,
Rosszabbat, mint embertevő cigányokat,
Incattust esznek ők, esznek *actorokat*.

Vendéghajjal köztük, sok fedezi fejét;
Mert *o kehi onos* bántja a velejét,
Ezzel takarja be kiki maga fülét,
Hogy palástolhassa, *Midásnak* a nevét.

Nézd e körülálló szép iffiuságot,
Mindannyi hazánkban felnevelt virágot,
Idővel közülök sokan az országot
Fogják kormányozni, érnek méltóságot.

Az országházánál oly jól helyheztetett,
Hogy a táblán végig két szemem nézhetett,
De alig vehettem itten lélekzetet,
Oly nagyon fájt szivem, bánatban reszketett:

Mivel kevés mágnás van magyar ruhában,
Az is már öreg volt, ki volt ily gunyában,
Legtöbben valának mind német nadrágban,
Nem magok hajokkal, hanem — parókában.

Baróti Szabó Dávid.

(1739—1819.)

EGY LEDŐLT DIÓFÁHOZ.

Mely magas s égnek szegezett fejeddel,
Mint király, állasz vala társaid közt;
Tégedet látlak, gyönyörű diófa,
Földre terítve?

Elszakad tested derekad tövétől,
Csak kicsiny kéreg maradott kötésül,
Ágaid csüggnek, levelid kivesznek
Nedvek' elhagyván.

Sorvadó kebled csecsemős gyümölcsit
Hasztalan szülvén, elereszti: hullnak
Ők; s nem is tudván rövid életekről,
Rendre kihalnak.

Annyi szélvészen diadalt nyerett fa!
Nemtelen porban hever a nemes dísz?
Ezt leendőnek lehetett-e valyon
Vélni felőled?

Senkinek kárán nem örült; sokaknak
Hűvös árnyékkal feles hasznot hajtó,
S kedvek' étkeddel kereső kegyes fa
Monddsza, ki bántott?

Ah, minek kérdem! szemeimbe tűnnek
Gyilkosid. Nem volt kül erőszak: ott [benn
Önmagadban volt megölő mirígyed,
S titkos elejtőd.

Im egész bélig gyökered kirágták
A gonosz férgek s az el-ett oduba
Hangyabolyt híttak! mi nyüzsögve [járnak
Most is alattad!

Átkozott vendég! viperák szülötti!
Ah szerencsétlen fa! — Hazánk', szelid [ég,
Szűz virágjában tehetős karoddal
Tartsd meg örökké!

Rajnis József.

(1741—1812.)

MÓZES ÉNEKE.

Énekeljünk az úrnak,
Mert dicsőségesen
Felmagasztaltatott:
A lovat és a rajta-ülőt tengerbe vetette.
Az úr az én erősségem s dícséretem.
Ő engem megszabadított.
Ez az én istenem,
Őtet dicsőítem;
Ez az én atyámnak istene,
Őtet magasztalom.
Ez az úr, kinek a neve mindenható,
Mintegy hadakozó férfiú
Pharaónak szekerit
És seregét mély vízbe temette.
Válogatott fejedelmi
A veres tengerben elmerültek,
Elburíták őket a mélységek:
Kő gyanánt alámenének a fenekére.
Uram! a te jobb kezed
Kimutatá csudás hatalmát:
A te jobb kezed
Megverte az ellenséget.
A te dicsőségednek sokaságában
Megalacsonyítottad az ellenkezőidet.
Ellenek támadott felgerjedt haragod,
Mely elnyelé őket,
Mint a pozdorját.
Szelednek ereje a tengert eloszlatá,
Meggátolád a víz folyását:
Kétfelől állának a feltornyozott habok
A tenger közepin.
Monda az ellenség:

Megűzöm őket s megfogom;
Felosztom a sok ragadományt:
Beteljesítem kívánságomat;
Kivonom kardomat,
Üldözöm őket erős kezemmel.
Megváltozott a szél,
S béburítá őket a tenger,
Elmerültek, mint az ón sebes vizekben.
Ki hasonló hozzád, uram,
Az istenek közzűl?
Vallyon kicsoda hozzád hasonló?
Nagyságos a szentségben,
Rettenetes, és dicséretes!
És csudatévő!
Hatalmaskodó kezeddel
Nyakra-főre hánytad ellenségedet;
A homokot tekerő habok a mélységre [lenyelték.
Irgalommal vezérletted népedet,
Melyet megszabadítottál;
Nagy erővel hordozád
A te szent lakóhelyedre.
Hallák idegen nemzetek,
És haragra gerjedének;
Fájdalmak hasogatták
A Filisztiim lakóit.
Akkor megháborodtak az Edom nagyjai.
A Moáb erősit
Környűlfogá a rettegés:
Megmerevedtek
Kánaán minden lakói.
Irtózzanak vastag karodtól!
Rohanjon reájok
Vért meghűtő félelem!
Légyenek mozdúlhatatlanok, mint a kő!
Míg általmenjen
Uram a te néped:
Míg általmenjen
E néped, melyet bírtál.
Béviszed őket,
El is ülteted a te örökségednek hegyén.
Erős lakóhelyedben,
A melyet alkottál;
Uram; a te szent helyedben,
Melyet kezeid megerősítettek,
Az úr országol mind örökké, és tovább!
Mert Pharaó paripája hátán
Bémene tengerbe szekerivel, és lovagi-
S visszahozzá az úr reájok [val:
A tenger vizeit;
Lám pedig az Izrael fiai előttök
Annak közepin a szárazon
Általkelének.

Bessenyei György.

(1747—1811.)

BARCSAY ÁBRAHÁMNAK.

A magánosságtul itt környűlvétetve
Hallgatok, barátom, tereád tekintve.
A szív kebelemben édesdeden érez,
Megnyugodt most egyszer, s belőlrül [nem vérez.
Nézek, ülök, írok, rólad gondolkodom,
Magamon, másokon titkon álmélkodom:
E világnak lelke mit csinál belöllünk!
Mit itél törvénye valjon most felöllünk!
Hagyjuk el, barátom, a mély okoskodást,
Ne tégyünk hijában olyan sok hánykodást;
A természet setét mélységét elhagyván
Örömre sijetek, kezedet ragadván:
Szivünknek érzési fűzzék szárnyainkat,
Barátság élessze mozgó ajakinkat.
Világunk lármáját, mi haszna, kergetjük,
Végét, sem kezdetét, látod, nem érhetjük.
Földünknek bölcseit eleget forgatom,
A természet szavát már régen hallgatom;
És végre felleltem, hogy józan törvé- [nyünk,
Akármit gondoljunk, csak örök istenünk.

Egy jó poetának lelke ha megindúl,
Szivét mellé vévén tűnik s mindent fel- [dúl.
Méltóságot visel dicső törvényiben,
Szerelem mosolyog édes érzésiben.

A mit természeti kiván, mindent ölel,
S nem csatázik soha az örökös renddel.
Szállásnak szoros hely számára egy or-
[szág,
Természetben lakik s megyéje egy világ
Egészen, a melynek törvényit érezvén,
Gyönyörködik, magát kedvétül vérez-
[vén.
Mint a fülemile, a mely örömétül
Indíttatván, itt-ott zöld ágacskákra ül,
A hajnalnak tüzét hasadni szemlélvén,
Várja a víg napot, mindég énekelvén;
Kedvei közt, tudjuk, oly soká zengedez,
Hogy végtére nyelvén vére is csergedez,
Erőlteti magát okoskodás nélkül,
Mert ő is törvényt vett a hű termé-
[szettül:
Úgy egy poeta is, Mársnak sisakjára
Felállván, jobb kezét Phoebus paizsára
Bocsátja, és így e két istenség között
A kies Parnassus hegyéhez költözött,
Honnan e világot sohajtva szemlélvén,
Harcrul, szerelemrül sokat énekelvén,
Mint a fülemile magát erőltetve
Vért ereszt, és meghal mást gyönyör-
[ködtetve.

Révai Miklós.

(1749—1807.)

A KIKELETRŐL.

Víg tavasz, a kerek esztendő szebb része derül fel,
S új pompájával tér mezeinkre kiszáll.
Újúl a nagy föld, mindent a lágy meleg éleszt,
S könnyű szellőnek lengedezése nevel.
A rothadt gyökerek gyönyörűn ifjadva kihajtnak,
Zöld füvel a nyirkos rét mosolyodva frisül.
Gyenge virágokkal kezdnek kiesülni határink,
És a bimbózó ág leveleknek ered.
A fris csergeteg is szabadabb forrásra felenged,
Szép köveces feneket tiszta folyása mutat.
A hasadó hajnal pirosabban fejti ki keblét,
S vidítóbb nedvvel gyöngyei hullnak alá.
Ami csak él, most minden örül, öreg és piciny állat,
Új elevenséggel minden örömbe merül.
A nyers ifjúság a zöld pázsitra kikapván,
Víg, eleven, játszó, fris keze, lába futós.
Még az öreg nép is, megaludt bár vére, felújúl:
Víg fiait nézvén víg-mosolyodva mulat.
Gondos akolba szorúlt juhnyáj, s jászolra lezárott
Csorda, szabad kényén most legelőre kijár.
Fecskesereg kis agyag fészkét rakogatja csevegve,
S házfedelét gólyák már kelepelve ülik.

Mindenféle madár, öröm új éneknek eredvén,
Hol szép zöldellő ágra, hol égbe repes:
Csak nekem itt egyedül, óh! csak nekem árva szegénynek,
A bús aggodalom szívem epesztve öli.
Hervadozik képem kikelet természete ellen:
Elfogyok, újúlást nem veszen életerőm.
Itt vagy-e már? érez testem bomlása, keservem
Eltörlője, Halál! s elviszel ugy-e tehát?
Nyilnak már örök életnek szép ajtai, látom:
S ottbenn jobb kikelet jobb örömünkre derül.

PÉCZELI JÓZSEF.

(1752—1792.)

KIRÁLY ÉS KAPÁS.

Egy király utazván egy mezőn megszállott,
S egy parasztal, ki ott kapált, szóba állott.
Jó ember! serény vagy, látom, a munkában,
Izzadásod bére mi lehet napjában?
Négy garas, jó uram, a kapás felele.
Igen kevés, mond ő, hogy éred meg vele?
Egy napról más napra egyen erőt veszek,
Egyet interesre jó kéznél leteszek,
Eggyel fizetgetem régi adósságom,
A negyedik garast mindig sárba vágom.
A király elhűlvén nem várt bátorságán,
S okosan tréfáló szava fontosságán,
Elment, s e szép mesét sokaknak feltette,
De hogy senki köztök azt meg nem fejthette.
Végre a vén kapást magához hivatta,
Ki tréfás szavának ily értelmét adta:
Az első garassal éltemet táplálom,
S erőt veszek, mellyel a földet kapálom,
A másikkal fiam ruházom s nevelem,
Kinél interessel azt egy nap meglelem.
Régi adósságom eggyel fizetgetem,
Mert, mint lehet, azzal vén atyám tengetem.
Negyedikkel tartom egy eladó lyányom:
S azért mondám, hogy azt mindég sárba hányom:
Mert ez vissza nékem nem fogja fizetni,
Ha férjhez megy, majd rám ügyet sem fog vetni.

Mint a föld, mely az ég meleg zsírját issza,
A belé szórt magot bőven adja vissza:
Úgy a mit költöttek szüléitek rátok,
Vénségekben, fiak, nékik megadjátok,
Ti is lyányok ebben restek ne legyetek,
Szembetűnő példát sőt abban tegyetek,
Hogy hazudott a vén utolsó szavában,
Mert a rátok költ pénz nem hull a Dunában.

Virág Benedek.

(1754—1830.)

BÁTORITÁS.

Oh szent igazság! a ki hatalmadat
S megtisztelő fényedet e csalárd
Világ előtt elrejtve tartván,
Számtalan üldözetek között vagy.—

Jer, jer! födözd fel mennyei képedet
A pártütőknek, kik koronás fejed
Ellen kikelvén, ostromolják
Trónusodat buta fegyverekkel.

S megszégyenülvén színed előtt, dühös
Bűnének átkát fogja keseregni,
A fényes erköles zord irígye,
A fenekedni szokott gonoszság.

A nagyra termett, bátor az ég szakad
S bús csattogással mennyközi hullanak,
A nagyra termett, Istenének
Féli s imádja dicső hatalmát.

Ama borostyán-ágakat, érdemes
Lantodnak ékes címerit a kaján
Hiába bűbájolja, zölden
Fognak azok fejeden maradni.

LANTOMHOZ.

Oh! ha szép híred vala gondom eddig,
S általam, kis lant, nevet érdemeltél:
Jer, magyar dalt zengj: magyar a te
[honnod,
Nem Görögország.

Cifra bokrétát ne remélj azonban;
Nem magyar földön terem a borostyán;
Vagy, ha kél is már, sok időre nő fel
Mai világban.

A mit embernek keze nyújt, veszendő:
Halhatatlant vár, s keres a valódi,
A nemes virtus maga őmagának
Bére, jutalma.

Egy magas hegynek tetejére tette
Templomát, melynek tele van tövissel
Útja: környékét kifacsart veríték
Tengere mossa.

Nagy nehézségű, repedett, lecsüggő
Szirteit zúgó szelek ostromolják,
S a tüzes villám ropogó haragja
Döngeti, rázza.

Számtalan népek seregelnek öszve
Tágas aljánál, kiket üdvezelvén
Szent mosolygással, s neki bátorítván
A kegyes, így hí:

«Jőjetek hozzám!» Megijedve hallja
E dicső szót a puhaság: pirúlva
Ballag el, s szégyenhelye rejtekébe
Visszalopódzik.

Megjelent, hogy csak valamit csináljon:
Látta, hogy nincsen piperéje; látta,
Hogy kezét, képét kisütötte, törte
A dolog, a nap.

«Jőjetek!» hangosb szava a henyélő
Lomhaság szívét, – egek! engedelmet! –
Mint sebes mennykő, megütötte, s eldőlt
A csudaállat.

«Jőjetek!» S ekkor vetekedve minden
Nemzetekből a jelesebb vitézek,
S a szelid Pallas követői, méltó
Bajnoki mentek.

A nagy Árpádot sok ezer sereggel,
S Hunyadit láttam koronás fiával.
Már jeget törtek; mire várakoztok?
Ifjak! utánok!

BARÓTI SZABÓ DÁVIDHOZ.

Hallám, barátom! tárogatód szavát,
Szent harsogását, melyet ama vitéz
Szabolcs dicsőséggel virágzó
Vérei tiszteletére fújtál.

Mely tűzbe hoztad szívemet, oh magyar
Hazánk szerencsés bárdusa! nemzetünk
Díszére termett Ossziánunk,
Mennyei hangozatú poétánk!

Megért korodnak napjaiban, mikor
Lankadni szoktunk, olyan az éneked,
Mint a dagadt felhő nyögése,
Mely mikoron kifakad, magából

Széllyel halálos mennyköveket lövell;
S így a puhúltság karjai közt magok'
Vesztekre nyugvóknak szemekből
Elveri a veszedelmes álmot.

Oh! sok vitézek s címeres érdemű
Nagy embereknek gyászt okozó gonosz
Álom! repülj el messze tőlünk,
S vissza se jőj soha nemzetünkre!

Most is pirulunk sebhelyeink miatt,
Melyekre nézvén, könyvbe borúl sze-
[münk.
Mi haszna! Térj, Músám, magadba,
S köss koszorút szeretett Szabóm-
[nak!

AJÁNDÉK.

Drága sarkantyút, vagy arany keresztet,
Sőt arany gyapjat, fejedelmi címert,
Jó barátimnak nagy örömmel adnék
Tiszteletekre.

Ilyetén tündér javakat szerencsém
Tőlem eltiltott: de te is valódi
Díszre vágysz, mely fennmarad, és dicsőit
Hamvad után is.

A magyar lantot szereted leginkább.
Halhatatlanság fia! jer, barátod
Kis magyar lantját neked adja, s vígan
Adja: fogadd el.

EGY KIS VIGASZTALÁS.

A Szerencsével ne perelj barátom!
Hogy reád nem néz, s mosolyog szünet-
[len;
Nem hagy el senkit, noha messze lenni
Látszatik olykor.

Csak remélj, s víg légy. Igaz a Szerencse;
Jár, forog, mint jó anya; tégedet ma
Elkerült, *holnap repeső örömmel*
Meg fog ölelni.

AURÓRA.

Mely szép neved van mennyei harmatok
Szüléje! még is szebbek az érdemid.
Arany kocsidból intesz, és fut,
Futva fut a lator éj setéte.

Fény és kiesség jő veled: életet
Adsz s vígaságot: tégedet e való
Jóért az ártatlan madárkák
Hálaadó szavaikkal áldnak.

Nem félik a körmös denevér fogát,
S a vért ereszto vércse dühös szemét;
A fényre húnyorgó bagolynak
Rút huhogásain általestek.

De változások közt forog ami van;
Csak a teremtő szüntelen egy, s az ő
Törvénye: állandót kivüle
Más hatalom nem ad e világnak.

AZ ÖRÖMHÖZ.

Hová repültél nyájas Öröm? hová
Rejtetted el víg képedet ily hamar?
A tengereknek bújdokálsz-e
Mély fenekén? te egek leánya!

Vagy a hegyeknek szirtei, s a vadon
Erdők homályos fái között kerengsz?
Hol, hol kereshetlek? jelentsd ki;
Mert te vagy élete életemnek.

Ah, túl repültél a levegőn, dicső
Honnyodba! melynek szent mezején [örök
Tavasz virít, s játszik: ragadj fel!
Vagy legalább mosolyogj le hozzám!

A KALITKÁBA ZÁRT MADÁRRÓL.

Szabad teremtmény, kis madár!
Mely kéz — kegyetlen kéz — fogott el?
Tudom: sóhajtasz sorsodon,
S várod naponként a szerencsét,
Még alszik a hajnal, s te már
Vered kalitkád szárnyaiddal.
Oh mondd ki nékem, kis madár!
Örülsz-e, vagy nem, álmaidnak?
Ha hallja gazdád éneked,
Gondolja: hálálod kölessét.
Nem vélem én azt, s nem hiszem;
Te átkokat zenegsz fejére.
Ha látja, hogy bé van fejed
Szárnyadba dugva, s csendesen vagy
Azt mondja: már megfáradott,
S elnyúgodott az én madárkám.
Nem! nem! te bús óráidat
Bánkodva számlálod magadban.
S hogy jobb reményed nem lehet,
Utálod a napnak világát.
Ha vagy veréb hozzád repül,
S akar kicsípni étkeidből,
S te addig állasz ellene,
Míg messze tőled el nem űzöd;
A gazda rátok néz, nevet,
S örül az ártatlan csatának;
Nem tudja, hogy barátja vagy
Annak, kit elversz a veszélytől.
Ha csipkeded rostélyidat,
Vagy ujjait tréfás uradnak;
Azt véli, hogy játszol vele.
S hogy elfelejtetted, mi voltál.
Én azt hiszem, hogy mérgedet
Szívére kivánod kiöntni. —
Ki mást nyomorgat bűntelen,
Ah, életet hogy érdemelhet?

A POÉTA ÉS A MÚZSA.

Poéta.

Oh Múzsa! mondj oly verseket,
Melyek csudálást érdemelnek.
Add, hogy füleljen a Duna,
Add, hogy megálljon énekemre,
Vagy visszafordítván magát
Nagy zaj között folyjon fejéhez.
Legyek hatalmas Orpheus
S ugráljon erdő, kő szavamra.
Képzem: ha majd mind a Duna
Fejéhez indul nagy-zajogva;

Mint a kevély Gellérthegye
Egy-két magyar jár potrohával:
Sok megcsudál és engemet
Mint nagy poétát felmagasztal.

Múzsa.

Minek csudáltatnád magad?
Elég, ha meg fognak szeretni.

DUNA ÉS KIS FOLYÓ.

Egy kis Folyónak nagy kevélyen a Duna
Mondá: Te mi vagy? Egy-két üres csöbört alig
Bírnál el; én rakott hajókat hordozok.
A kis Folyó: magadban, mond, nem vagy te nagy:
Nagygyá (ne büszkélkedjél) kicsinyek tettenek.

ÁNYOS PÁL.

(1756—1784.)

EGY BOLDOGTALANNAK PANASZAI A HALAVÁNY HOLDNÁL.

Szomoru csillagzat! mely bús sugárokkal
Játszol a csendesen csergő patakokkal;
Csak te vagy még ébren boldogtalanokkal,
Kiknek szivök vérzik s küszködik bajokkal.

Hallod, hogy sóhajtnak estvély homályában,
Midőn a természet szunnyadoz álmában.
Nincs álom ezeknek gyászos kunyhójában!
Eltünt! eltávozott boldogabb hazában!

Ott egy temetőnek látom keresztjeit:
Bágyadt szél mozgatja cyprus-leveleit:
Oh! az árnyékozza soknak a tetemeit,
Kik velem érezték az élet terheit.

Egy fehér árnyékot szemlélek sírjából
Suhogva felkelni, halottas honjából;
Vajjon nem lesz-e ez azoknak számából,
Kik, mint én, könnyeztek szivök fájdalmából?

Oh, bár felém jönne, nem félnék képétől,
Többet reménylenék borzasztó lelkétől,
Mint élő halandók szemfényvesztésétől,
Kiknek számkivetve vagyok kegyelmétől!

Jaj, de ismét eltünt, ez is fut engemet!
Talán észrevette hullani könnyemet!
Oh! hát nincs már senki, a ki nyögésemet
Hallaná s enyhíteni akarná ügyemet!

Üss te boldog óra! a mely inségemből
Ki fogsz szólítani ily sok gyötrelemből!
Szakaszd ki e sebes szivet kebelemből!
S csinálj port agyagból készített testemből!

Talán valaki majd jő sírom szélére,
S akasztván egy darab fátyolt keresztjére,
Reá emlékezik barátja szivére,
Egy könnyet gördítvén hideg tetemére.

VERSEGHY FERENC.

(1757—1822.)

LILLA.

Míg repdes enyelegve az alkonyi szél,
S csókjára megrezzen a rózsalevél:
Sír Lilla, s az érre leszögzi szemét
Mely zúgva gyorsítja előre vizét.

«Ah! így fut előlem az édes öröm,
Azóta hogy búmat elhagyva nyögöm.
Megszegte az álnok! megszegte hitét;
Phyllisnek eladta örökre kezét.»

Ezt mondja zokogva, s egy dombra ledül
Hol szíve a szótlan keservre hevül.
Óh lányka! mit bánod a csalfa kezét?
Nem férfi az, ki megszegte hitét.

KLÁRIKÁHOZ.

Amott a hegynek zöld tövén
Egy domb ül a völgy kezdetén,
S ezen parányi kis tanyám:
Jer, nézd meg Klárikám!

Mellette csörg a friss patak,
Melynél bárányok játszanak,
Nem bő, de nékünk, Klárikám
Elég lesz kis tanyám.

Előtte nagy tölgy gallyazik,
Hol sok madárszó hangozik.
Körülte szép gyümölcsös fák,
S víg rózsabokrocskák;
A nap nem éri ajtaját,
A szél nem rázza oszlopát;
Hő ahhoz vagy hűs át nem fér,
Ki kis tanyámba tér.

A víznél, mely lent folydogál,
Egy fülmilécske sírdogál,
S a szirt felfogván daljait,
Megnyujtja jajjait.
Itt lelvén eddig kedvemet,
Magam töltöttem éltemet;
De tiszta szívből osztozok,
Ha véled lakhatok.

E kis tanyámban úr vagyok,
Napestig bátran vígadok,
S mihelyt az alkony ágyba vet,
Az álom rám nevet.

Ha megvizsgálod, kedvesem!
Tudom, megtetszik rejtekem:
Csak nő hiával van tanyám:
Jer, térj be Klárikám.

Kazinczy Ferenc.

(1759—1831.)

BERZSENYIHEZ.

Hogy jambusimra gáncs fog szállani,
Előre láttam; ők az iskola
Törvényit bátran általszökdösik.
Becsűlik a törvényt, de csak ha jó;
Becsűlik a példát, de csak ha szép.
De kell-e törvény? kell-e a szépre példa?
S nem-széppé a szépet s a rutat viszont
Nem rúttá, e kettő kénye tészi-e?

A babonának reszkető fia
Nem lát, nem hall; tanítják, s ő hiszi:
Homér hatosban zengi hőseit,
Úgy érti mesterétől, s a hatos szép.
Murány rotyog, totyog, potyog, szotyog;
És, minthogy összefűzte Gyöngyösi,
Im a rotyog, totyog, potyog, szotyog,
[szép.
Két kurta egy hosszat ád; tehát, csak
[értsd,
«Remegő nyulakat avagy bitang darut
[a hurok.»
Mert ezt Horácban így lelé, pedig
Ő füllel, újjal méré hangjait,
Fület-varázsló zengzet, szép iambus.
Nyilván ez is szép jambus lesz tehát,
Mert törvény ellen nem kél pártosan:
«Te szerelem eleget epedek, eleget iszom
[az üröm . . .»

Daykának édes zengzetű dala:
«Homályos bánat dúlja lelkemet;
Talán újúlnak régi szenvedésim,
Talán tündér előre-érezésim
Rémítnek», rossz, mert másod és negyed
Fogásiban az első tag hamis,
S középben a vers ketté nem hasad.
Nem vétek, hogyha Virgílben s Homer-
[ban
Négy sponda lép négy dactylus helyébe;
De Dayka a másod és negyed fogásra
Spondát ne végyen. Ők a harmadik
Cikkelyben általszökdösik gyakorta
A nyúgalom pontját, és mentek érte:
Pert von fejére Dayka, ezt hogy teszi.
Oh marhalelkek, méltók vonni igát,
Mert fül helyébe féket kaptatok;
Hányszor fakaszta már dongástok engem
Szelíd kacajra, hányszor már epére!

Mi tészi a verset verssé? «Szózatosság».
S mi ezt? «A hosszú s a rövid tagok
Arányos s kedveltető egyezése».
Vers a mi a fülnek, hol tág, hol szoros
Törvény szerint, bájt nyújt, az holt
[igébe
Hízelkedő zengéssel éltet önt;
S a nyűgöt, mely közt kényesen lebeg,
Érezni nem, de csak gyanítni hagyja.
S így Plautusnak s Terencnek rendei,
Bár szűk bilincsre verve nincsenek,
Füled gyönyörrel s játszva verdesik.
Így jambusom, ha páros öt fogásin
Úgy ejti kurta tagjait, hogy ők
Utól ne álljanak, s ha vég helyén
Nehéz ütést nem bugdostat; keményt
Kettős röviddel ütni ő nem szeret;
Komoly dalának bátran járja táncát,
S az iskolátok feddésit kacagja.
De nem talál helyt minden mindenütt.
Az boldog, a kit nyájas istene
Kegygyel vezérel a saját nyomon.

A verselés legrégiebb neme
Az volt minálunk, melyen vén Tinódink,
Szikszó borától fűlve, dúdola.
Rest és siket vers, mely hat párja közzül
A sort középben kétfelé hasítván,
Csak egyikének adja gondjait.

És még is oly, hogy tapsolást remélhet,
Ha ihletéssel énekeltetik;
És a vezérrend két utóbb csapását
Selypül nem adja vissza a többiben;
S házát s hazát, és szállát meg' valát,
S vagyont s hagyjont, nem toldoz együvé,
Az adva, rakva, kapva lél kegyelmet,
Mert kedves olykor még a tompa hang is.
Elhalhatatlan fényt ezen nyere,
Ki majd dicső ősének hős elestét,
Majd a kemény lyány csüggesztésit dallá;
S egünkön Zrínyi csillagként ragyog.
Kevésbbé könnyü, mint volt Gyönyösi,
Jóval tanultabb s fentebb szárnyalásu.
S e versnem hordja Zrínyinek nevét.

A Tiberis s Ilissus szép leánya
Sylvesterünket fényesb útra hívá.
Magasb kecsekhez szoktatott fülét,
Hogy értse nyelvünk szózatosb folyását,
Nektáros ujjal ő illette meg,
S más húrokat vont zörgő karvasára.
Fülelt a tér, füleltek a tetők,
S Tihanynak játszó lyánya felkapá
A kedves hangot, s sokszorozva vitte
Tátránknak égbe nyúlt szikláihoz,
És a holott az Olt siet vizét
Az Isterével egyesíteni.
De a Hellenis a rekedt koboz
Nyivását kedvelő sereg között
Még nem találá érzékeny tisztelőt,
S jobb korra várva, nyúgalomra dőle.
Ráday költé fel azt hosszú altából,
És Péczelének zöld árnyékiban
Titkos szerelmek űzésére hajtá.
Itten lopá el a szerelmesektől
Egy pór zarándok lantjokat. De Zeüsnek
Szelíd leányi tűkkel kergeték
Bosszús halálig a tolvajt, s kezében
A szózatos lant tompa hangot ejte.
Rájnis s Szabó, s Szabóval Révai
Nyerék meg azt a kedves éneklőtől,
Ki őutánok egyre sem mosolygott
Még édesebb, még bájosabb kegyével,
(Mert a dagály nem fenség) mint Virágra.
Sok a meghitt: a választott kevés.

Az ének és a vers ellenkezésben
Állottanak mint eddig. Az rövid
Ütést adott amannak bosszujára;
És a midőn ez megszökött, amaz
Balúl hosszúra tátogatta száját.
S így a tudom majd túdom, majd tudóm
[lőn,
S a lyányka mézes ajkát a zsolozsma
Hamis hangzások ejtésére kínzá.
Hermesnek békebotját Ráday
Nyújtotta el a két versengő felett;
S ők, mint a kígyók a boton, legottan
Szerelmes összeölelkezésbe költek,
S viszálkodások harca véget ért.
S most a magyar dal már görög kecsekkel
Dicsekszik, és a nagy békéltetőt
Hermione hálásan tiszteli.

Nyert a magyar dal, a midőn görög
Tetőkre léptetett. De veszte a régi,
Midőn új éket raggatának rá.
A lagzisoknak részegűlt cigányaik
Tibullnak mennyei kellemű leányát
Piros csizmába búni kényszerítek,
Hogy cincogásaik mellett a Homer
S a sánta Múza táncát lejtegetvén,
Patkós bokáit összecsattogassa,
S a csürhe nép közt vad kacajt röpítsen.
A részegeknek tetszik e veszettség;
De a kinek szent tűz hevíti keblét,
S Hellasnak istenségit tiszteli,
Az átkot vonszó helytől futva fut,
S a farsanglás szentségtörő bohóit
Adrasteának bosszújára hagyja.

A Zrínyi kobza két pár húrjait
Egy párra szállítá le Bessenyei.
Azért-e, hogy négy egyezőt keresni
Kifárada a szűk nyelvben? vagy mivel,
Prokrustesi ágyként, a négy rend köre
A gondolatnak, hogyha kurta, nyújtást,
És hogyha hosszu, nyesdesést parancsol.

Az örsi öreg nyirettyűs s Baresay,
Rokon nagy lelkek, összeforrt barátok,
Verseik kidolgozásában nehézkék,
S eltelve még is végtelen kecsekkel,
S magyar lelkeikben halhatatlanok;
S az, a ki testvérének sírkövét
A bánat ágával foná körűl,
És a ki Cídet hozta tájainkra,
És Ányos, együtt indultak vele.
Körűlök elbájolva gyűle fel
Egy dőre pórhad, s minden hangicsálást
Zengésnek véve, mint a tók lakói
A fülmilének csattogása mellett,
Rekedt szavával dong, kong untalan:
Pirúlt a büszke Pieris, s helyére
Nyomván a hulló pártát, titeket
Szólíta fel, honom nagy díszei:
Kisem, te Berzsenyim, s Rózának boldog
[férje!
S kevély örömmel lépe társai közzé.

Barátom, Orczy s társai már avulnak!
Avúlni fogtok egykor majd ti is.
S mint a te fényed lök homályt Bugacz-
[nak
Szent dallosára most, úgy zengi majd
Az unokának egy újabb Virág,
Egy újabb Dayka szózatosb dalát,
Mely a te lantod édes énekit,
És a mit istennéje súg Kisünknek,
És Himfy zengett, elfeledteti.
Mi még hajnallunk, s távol a határ.
De nem leend kor, mely a vak tudatlan,
S a pöffedt kancsal bölcsnek bosszujára,
Ki titeket nyelvrontóknak szidalmaz,
Mint Marsyas azt gyáva lantolónak,
Kire ég, föld, s még a poklok is, fülelnek:
Neved csodálás nélkül emlegesse.
S mint én irigylem két réf pántlikáját
És a nyomorgó viskót Orczytól:
Akként irígylik majd Psychét neked,
S a mit hazádnak szent szerelme zeng.

A mely leány énnékem a legelső
Sonettet íhlé nyelvünkön, Somogy
Venúsiumának szózatos hattyúja,
A te éneklőddel megmérkőzni fél.
Ő nem leánya az aegis-csörtetőnek,
Nem egyik húga a Delphi szent urának,
Nem öltözött Küprisnek bájövébe:
S a zengő páncél szárnyas táncait
Pallassal felhők közt nem táncolá.
Hol a hegyalja látni örűl magát
A sullogó Bodrognak tűkörében,
Ottan akadt ő egyszer dallva rám,
Befutva Eosnak lángsugárival.
Mint hűltem el, s oh mint levék oda,
Midőn megláttam! Inte, hogy követném,
S követtem őtet. S a mint e zavar
Lassúlni kezde keblemben, s az élet
Szózattal együtt tére vissza, kérdém:
Ki vagy te, szép szűz? Lángoló szemed,
S e barna-fürtös üstök, e szemérem,
S orcáid színe s e varázs kecsek,
Benned honom szép szültjét sejtetik;
De barna-fürtös üstököd virágai,
S a hang, mely édes ajkidon lebeg,
S egy mondhatatlan báj, melyet szemem
Még egyikén sem láta szépjeinknek,
Külföldinek mutatnak. Ah, ki vagy?
Csodállak és szeretlek.
S a leány
Mondá: Nevem Xenídion s Etelke.
Báróczi volt ápolgatóm, az új
Szép Attikának méhe. Ő tanított
Engem szemérmes-édest selypeni,
S távozni a durva nép beszéditől,
S nevetni a durva nép vad gúnyait.
Kis énekem, mely hozzád elhatott,
Külföldnek éneke. Hallottam a
Quirína s a szép Maeonis dalát,
S a mit Torquáta, s Louison, s Goethchen
[zengtek;
S pártáik elhullott virágaikat
Pártámban fűzöm e völgy díszei mellé:
S kényem szerint eldallom bérceinknek
Mind a mit tőlük eltanulhaték.
Igy bánt Quirínia a Maeonis dalával;
S Virgíl s Horác Pindárnak és Homérnak
Virágaikból fűztek koszorút

A föld nagy asszonyának homlokára.
Csak a butát rettenti, a mi még új,
Külföld termése volt a rózsa is,
A művelődés belföldivé tevé,
S hespéri eget szítt e tetők gyümölcse.
Jer, halljad lantom zengzetét. Ne kérdd,
Mindég enyém volt-e ? Most már enyém.
Ne kérdd, törvénynyel egyez-e, nem-e ?
Egyez, ha szép ; mert törvényt ez teszen.
A kellem istennéit engeszteljed :
Nyert a kinek kedvellik áldozatját.

A SZABAD ERDÉLY, A TÖRÖK ELÜZETÉSE UTÁN.

Szabadon lihegsz, szeretett haza,
Szabadon lihegsz megint ! karunk
Béklyóidat összetöré !
Itt vesztenek ők, itt hulltanak el ;
Lobogó tüzeit seregökre
Az isteni boszú lövellé.

Nem ejte le minket erő ;
Bizakodás teve rabjaivá
Minket a pogánynak,
Esküdt, s mi jók hivénk szavát ;
S ő a hivőket, bizakodókat,
Cselébe voná, megbuktatá.

Hegyeink aranyát, ugarinknak
Gazdag termését irígylé
És a mit táplál a mező.
Paripáink neki nyihogtak,
Gyapját neki nyirta meg a nyáj
S a mit nem vett el, ellopá.

Magyarra vivé ki a magyart,
S vicsorga dühében, hogy a két
Testvérhad érte egymást ölé.
Éh gyermekeinket maszlagon
Hízlalta pribékjeivé, hogy ők
Verdessék, a mi még nem ing.

S mi nyögénk a vad dölyf kényeit,
S viselénk, de mérges fájdalomban,
Az alázó súlyos igát.

Hunyadink nagy lelke nem hagyott el,
Hunyadink nagy lelkét nem hagyánk el,
S lepattogának láncaink.

Itt vesztenek ők, itt hulltanak el,
Lobogó tüzeit seregökre
At isteni boszú lövellé !
Szabadon lihegsz szeretett hazánk !
Szeretett hazánk ! szabadon lihegsz,
Hunyadink nagy lelke van veled.

A NÉMET FIU.

Nékem szép kis mádjár lánj
Feleségnek megkifán ;
Háj ! de szép kis mádjár lánj
Német lekényt nem kifán.

Montja szép kis mádjár lánj :
Ő mádjár lekény kifán,
Mert a német lekénynek
Nincsen pájusz szekénynek.

Én hát pájusz nefelni,
Suviksszal kikenelni,
Úgy a szép kis mádjár lánj
Pajuszomra csókot hánj.

FAZEKAS MIHÁLY.

(1760—1828.)

ESTI DAL.

Halkkal ingó lanyha pára !
Szálldogáló harmatok !
Kis furulyám lágy szavára
Tiszta hangot adjatok,
Lengd be véle, gyenge szellet,
Sík mezőnk határait,
A juhász a nyája mellett
Hadd fülelje sorjait.

Míg az este bíborozza
A lement nap hajnalát,
Míg az éj becsillagozza
Szétterítve fátyolát,
Addig a menny földre hinti
Balzsamának harmatit,
S új erővel áldva inti
Új örömre állatit.

A mocsáros nép kuruttyol,
Prüttsög a sok kis bogár,
Réce hápog, fürj palattyol,
Hangicsál egy kis madár,
Jó napunkat felcserélő
Édes esti nyugalom!
Téged áld e tenger élő,
Téged áld e kis dalom.

Harmatoddal részegülve
A virágos tarka rét,
Hímje nővel egyesülve
Néked ontja fűszerét;
A nap éles fénye súlyján
Minthogy úntig szenvedett,
A kaszás a szűre újján
Alva tisztel tégedet.

Oh dalolj rá csendes este
Nyugtató lehelletet,
Hogy törődött vére, teste
Újra nyerjen életet;
Szállj le rám is sátorozva
Szenderítő nyúgalom,
Közbe-közbe szunnyadozva
Csendesedj le kis dalom.

Pálóczi Horváth Ádám.

(1760—1819.)

VIDULÁS.

De mit töröm fejemet?
Hiszen nemcsak engemet
Érdekelnek
A gond s a sok bajok is:
Ily szomorún mások is
Énekelnek.
Alig vagyon,
Ki oly nagyon
Örülhessen,
Hogy néha ne
Keseregne
Keservesen.

Vígasztalják magokat,
Ha találnak társokat
A szegények!
Mint fáradtan útazó
S egymásra találkozó
Jövevények:
Könnyebb a jaj,
És a sok baj
Fogyatkozik:
Ha sokára
Bús társára
Találkozik.

Hát ne sirasd sorsodat,
Fordítsd, szívem, jajodat
Víg örömre,
Azzal boldogabb lettél,
Hogy nem csak te születtél
Gyötrelemre.
E világban
Nincs is másban
Gyönyörűség,
Hanem abba,
Hogy közös a
Keserűség.

Hát ezer bajomba is,
Ha még ezer volna is,
Vígan élek;
Tudok olyant eleget,
A kivel még életet
Nem cserélek.
Fére gondok!
Hoppot mondok,
Ha sántán is,
Hopp éjfélben,
Hopp ebéden,
S vacsorán is!

Ujfalvi Krisztina.

(1761—1818.)

EZ AZ ÉLET...

Ez az élet úgy se sok,
Használják az okosok.
Fergeteges néha bár,
Vesztegetni mégis kár.
Nem kell mindjárt lemondani
A világról,
Mert némely pók mérget szív a
Szép virágról.

Az életet használni —
Könnyű módját találni,
Mert néha egy jó óra
A beteg sors doktora.
Ha tán egy rossz pillanatban
Meg is halnánk:
Jön más, melyben halottan is
Föltámadnánk.

Bacsányi János.

(1763—1845.)

SZEDJÜK ÉLETÜNK VIRÁGIT...

Szedjük életünk virágit,
Most, mikor még illatoznak,
S a tavasz vidám szellői
Lengedezve játszadoznak.

Kert az élet: de rózsáit
Óva kell s vigyázva szednünk,
S a tövistől, hogy kezünket
Meg ne szúrja, őrizkedjünk!

Szedjük óva s őrizkedve,
Szedjük hát, míg illatoznak,
Míg a víg tavasz szellői
Fürtjeinkben játszadoznak!

Igy lehet még, szívepesztő
Bánatinkban csendesednünk,
S balszerencsénk ellenére
Jobb reményre élemednünk.

Igy lehet, bajunk felejtve,
Még örömben részesednünk,
S kertünk édes illatjától
Néha szinte részegednünk.

Szedjük életünk virágit,
Szedjük hát, míg illatoznak;
Míg a víg tavasz szellői
Fürtjeinkben játszadoznak.

Szentjóbi Szabó László.

(1767—1795.)

AZ EGYÜGYÜ PARASZT.

Amott a hegynek oldalába,
Egy kis mezei faluskába
Egy földes uraság lakozott,
Ki egy levélre várakozott.
S hogy megkapja az izenetet,
A postára küld egy követet,
Kinek megigér jó áldomást,
Csak hozza hamar az írást.

Sokat tesz egy itce bor ára!
A paraszt is fut a postára,
S kérdez levelet az urának.
Hogy azt kiválthassa magának.

A postán akadván kettőre,
Kitartja a kezét előre,
De Pál nem tudván az árához,
«Hát hogy adjuk?» szól a postához.
A posta magát elneveti:
«S noc krajcer» ez a feleleti,
«Dehogy uram! a méregdrága.
Négy krajcár lesz illő váltsága.
Nyolc krajcár? e fél napszám díja,
Fél márjás csak egy kis pénz híja.

Hisz én megfizetek emberül,
Ez úgy is a szemetre kerül.»
«En, mond e kontolok fele:
Két noc krajcer csak nid a fele».
«Ennye no, hatot adok érte,
Tudom ily drágán más nem kérte,
De ezt megadom az uramért.
Kend se pereljen két krajcárért
No fogja kend.» A posta erre
Rá néz az izgága emberre,
S így felel komor tekintettel:
«Noc krajcárír akarot, tett el.»
«No, mond Palkó, én megvénhedtem,
Kenyeremnek javát megettem,
Sokat bévettem köszönettel,
Nem volt bajom csak e némettel.
Semmit sem enged a szavából,
Vegyen a lidérc a boltjából.»

Azonba, hogy már megfizetett,
Míg a posta járt s keresgetett,
Lassacskán az asztalhoz ment,
Vagy két levelet ingyen elesent:
S mint ki szénáját jól rendelé,
Pipát tölt s ballag hazafelé.

Az ura mihelyst meglátja,
Kérdezi tőle: «No Pál bátya,
Hát kapott kend mégis levelet?
Úgy-e, hogy eljött a felelet?»

«El ám, de uram, megvénültem,
Hogy még úgy öszve nem kerültem:
Nem volt ily ára a levélnek
Miolta csak emberek élnek:
Mikor két kis semmi levélért
Higyj'el az ur, hogy nyolc krajcárt kért.»

»Jaj, kend a postát nem esmerte,
Hiszen úgy van az országszerte,
Szabott ára van ott mindennek,
Már oda csak fizetni mennek.»

«Bár is, uram! de nem jól tette,
Ki azt elsőben megfizette,
Mert el is kényesedik vele,
Ha mindig elkél a levele.

De én bezzeg, ha megfizettem,
Azt a németet rá is szedtem!»
«Hogy-hogy?» «Jaj, mert uram, az alatt,
Míg a posta jött-ment, szaladt, —
Már az Isten vagy áld, vagy megvér,
De látván, hogy annyit meg nem ér, —
Még hozzá loptam két levelet:
Úgy-e, hogy e nagyobb emelet?»

Az úr kacag, s kérdezi tőle:
«Hát már, Palkó, mi lesz belőle?
E mind kettő a más levele,
De kend osztán mit csinál vele?

«De biz, uram, nem megy e kárba,
Mert van egy öcsém Fejérvárba,
Kit ezelőtt két esztendővel
Egy verbunkos elvitt erővel:
Jó lesz néki az egyik levél,
S megizenem, hogy az úr is él.»

Dayka Gábor.

(1768—1796.)

TITKOS BÚ.

Homályos bánat dúlja lelkemet.
Talán újúlnak régi szenvedésim;
Talán tündér előre-érezésim
Rémítnek, s új lest hány a végezet.
Sírnék: de csak elfojtott sóhajtások
Emelkednek kétséges szívemből;
Csak rejtett ah, csak néma jajgatások
Váltják egymást, s a titkos bú elöl.

Oh végezés! örömkönyűt nem várok,
Részt abban egy sebes szív nem vehet,
Mely önnyugtának gyilkolója lett:
De ennyi jaj, de oly keserves károk,
De ez emésztő bú enyhítsen! Adj
Csak egy könyeseppet méltó bánatim-
[nak!
S azonnal hozd el végét napjaimnak: —
Vagy e sziklánál itt keményebb vagy!

A VIRTUS BECSE.

Voltak szerencsés napjaim, hol szelíd
Öröm követte nyomdokimat, s hevült
Lelkem tüzétől megragadva,
Átölelém az egész világot;

A hűs pataknak bús zuhanásai,
A lágy fuvalmak lengedezései
Éjféli csendben, a susogó
Ágak, az illatos hant virági

Elfogtak egykor, s nem magyarázható
Örömbe süllyedt lelkem; eloszlaták
Keservimet, kisirtam a bút
Édes özönbe merült szemekkel.

Ti boldog órák! Hasztalan esdeklem
Utánok. A bús vízözön évei
Közt semmiségbe tért időknek
Felejthetetlen zavarába dőltek!

Virtus! csak a te nyomdokidon lehet
Eljutni boldogságra! te mennyei
Vígságra hívtad tisztelődet,
S nem keresett örömökre vontad.

KIS JÁNOS.

(1770—1846.)

HIMNUSZ A BÖLCSESÉGHEZ.

Szívemnek legfelségesb bálványa,
Szűz Bölcseség, hol van lakhelyed?
Világoknak roppant alkotványa,
Hol rejti őt titkos kebeled?
Oh, rég már, rég hogy e szépek szépét
Nyomozom, mert istenség keze
Lelkembe metszette ő szent képét,
Hogy lélekké neveze.

Ahol te, ég felséges magzatja,
Szórod fényed ragyogványait,
Ott örökös tavasz osztogatja
Elysium drága javait.

Legtisztább ég világos kristálya
Folyja körül boldog vidéked,
Égi karok szent melódiája
Zeng idvezletet néked.

Az igazság s a virtus karjain
Jársz, szép testvér, szép testvériddel,
Ártatlanság virágos halmain
Vígan játszván víg kedvesiddel;
Orcáidon ragyognak rózsái
Hervadni nem tudó szépségnek,
Kezedben virítnak pálmái
A tökéletességnek.

Benned érzés, vágyás, gondolatok
Zengenek felséges harmóniát;
Szívet tépő dühös indúlatok
Nem táplálnak ezer fúriát;
Homálytalan szemeidnek éli
A boldognak hatja velejét;
A holt bálványt istennek nem véli,
Lepje gyémánt bár fejét.

Néked örök rend arany láncai
Fűzik egybe a világokat,
Melyek mint szép egyesség lyányai
Ölelkezve járják táncokat.
Irígy daemon néhánynak kebelét
Nem marcongja mérges dárdával,
Hogy a sereg másik kedvesb felét
Hízlalja prédájával.

Előtted a mindent-alkotónak
Nyitva vagyon rejtett műhelye,
Látd, az célja, hogy a legfőbb jónak
Izlésére mívét emelje.
S azt ezerkép csak azért próbálja
Tisztításnak kemencéjében,
Hogy ragyogjon, lehullván homálya,
Istennek szép fényében.

Égi lakos, egek származatja,
Mindent szemlélsz égi formában,
Füled égi szent muzsika hatja
A világok vándorlásában.

Gyönyörűség legtisztább forrását
Szünet nélkül meríti szíved,
S jótételben leli csak nyugvását;
Boldogság minden míved.

Oh szívemnek szentséges bálványa,
Hol van, hol van örökös helyed?
Mért, hogy lelkem, úgy amint kívánja,
Nem mulathat itt alant veled?
Ah! eltűntél, eltűntél mitőlünk
Felsőbb lelkek társaságába,
S téged vélvén lelni, hányszor dőlünk
Csalárd árnyék karjába.

De ha szívem legszebb lángozatja
Feléd lobog hajnal jöttével,
Ha lelkem legtitkosb mozdulatja
Téged sóhajt nap lementével,
Jőj Kegyes, oh jőj Zephyr-szárnyakon
Néked szentelt rejtekhelyembe,
Nagy leckéid mennyei hangokon
Éjfelenként sugalld fülembe!

KISFALUDY SÁNDOR.

(1772—1844.)

A «KESERGŐ SZERELEM»-BŐL.

I.

Mint a szarvas, kit megére
A vadász mord fegyvere,
Fut, de későn, foly már vére,
Vérzik tőle a csere:
Úgy futok én a pár szemtől,
A seb mellyem baljában;
Ázik a föld keservemtől
Lábam minden nyomában.
De hajh! mennél tovább érek,
Annál jobban gyűl a méreg,
S beljebb rögzik szivembe:
Futok, hajh! de vesztembe.

II.

Ott, ahol én nevelkedtem,
Egy dombról egy patak folyt;
Hányszor ott nem estvéledtem:
Éltem akkor boldog volt.
Vígan, amint öbölében
Ama patak csordogált,
Az ártatlanság ölében
Életem úgy folydogált.
Ez idők az örökségbe
Mint a vizek a mélységbe
Lefolytanak. Halandó!
A jó hamar mulandó.

III.

A virágok szép nemében
A rózsa legjelesebb;
A csillagok seregében
A nap legfelségesebb.
Ilyen rózsa a szerelem
Az életnek kertjében;
Ilyen nap, ilyen fejedelem
Az örömek egében.
Boldog, kinek e nap fénylik,
Kinek ez a rózsa nyílik!
E nélkül a kert csak gaz,
Ama nélkül nincs tavasz.

IV.

Gyermekségem szép idei,
Be hamar elmulátok!
Életemnek örömei,
Be rövidek valátok;
A tavasznak virágai,
Levelei a fáknak,
Erdők s berkek víg hangzati,
Vígsági a világnak:
Mind megfordúl bizonyára,
Mindennek megtérül kára:
De ti soha, soha sem!
Utánatok mit késem?

V.

A havasnak oldalában
Keletkező patak te!
Mely a fenyők homályában
Búsan zúgva szakadsz le,
És tétova csavarogva
Fába szirtbe ütődöl,
Míg küszködve és zokogva
A tengerbe vergődöl:
Képe vagy te életemnek,
Mely temérdek sérelemnek
Tőrit lelvén útjában,
Zokog kínos folytában.

VI.

Hallottam én szép szavának
Ezüst hangját zengeni:
Philoméla panaszának
Hangja nem oly isteni.
A természet figyelmes volt
S olvadozni látszatott;
A patakvíz lassabban folyt,
A fatető hallgatott;
Megszünt minden madár dala.
Minden Zephyr fülel vala,
Megszünt minden fuvalom —
S mosolygott a fájdalom.

VII.

Napok jönnek, napok mennek,
De búm csak nem távozik:
És az órák elreppennek,
De sorsom nem változik;
A volkánok kifáradnak,
De nem az én tüzeim:
Folyók, tavak kiapadnak,
De nem az én könnyeim;
Erdők, mezők felvidulnak,
Csillagzatok megfordulnak,
A szerencse forgandó,
Csak inségem állandó.

VIII.

Téged látlak az egeknek
Magas tiszta kékjében:
Téged látlak a vizeknek
Folydogáló tükrében;
Nappal a nap aranyjának
Ragyogó lángfényében,
Éjjel a hold világának
Reszkető ezüstjében.
Minden időpercenetben,
Mindennemű szegeletben,
Üldözőm vagy szüntelen:
Hagyj békét, oh kegyetlen!

A «BOLDOG SZERELEM»-BŐL.

I.

Músám te! ki zokogással
Töltéd a természetet,
Töltsd most örrömkiáltással
Napnyugatot, keletet!
Patak! ittad siralmimat?
Most örömöm könnyét idd!
Zephyr! hordtad panaszimat?
Most örömöm hangját vidd!
Ámor látván hívségemet,
Üdvezíté szerelmemet:
Azon égbe emele,
Melyben Psyche van vele.

II.

Más a világ ábrázatja,
Másként látnak szemeim;
Más a dolgok folyamatja,
Más hangúak verseim;
Mások éltem érezeti,
Más alakja testemnek;
Mások lelkem repületi,
Más eránya létemnek;
Más most egész természetem,
Mert szeretek s szerettetem;
Másként jár most az idő —
Amióta enyém ő.

III.

A bereknek gyors kaszási
Már utolsót vágának;
Az árnyékok óriási
Hosszúságra nyulának;
Mi ott járánk, meg-megállánk,
A rét magas füvében;
S hogy a sűrűn általszállánk
A folyamnak mentében,
A folyamba tekintettünk,
És alattunk és felettünk,
És bennünk is a menny volt,
Szivünkben szent tűz lángolt.

IV.

Tőle jönnek, hozzá térnek
Gondolati fejemnek;
Néki adnak, tőle kérnek
Érzeményi szivemnek;
Minden eset, minden dolog
Csak annyira érdekel,
Amennyire rajta is fog,
Neki is kell, vagy nem kell.
Szerencséje s nyugodalma,
Fájdalma és aggodalma,
Búja s kedve éltemnek —
Mind szivében teremnek.

V.

A veszélyes fergetegben
Szél nem éri a völgyet;
Csak a magas rengetegben
Töri, dönti a tölgyet:
Imígy folynak most békében
Életemnek napjai,
Mint e csendes völgy ölében
E pataknak habjai.
Oly sok nemzet vérharcában,
A félvilág zavarjában
Békesség van fészkemben
És boldogság keblemben.

VI.

Alig nézi magát körül
Az ember e világban,
Ittlétének alig örül,
Sírja immár tátva van.
Benne van a halandóság
Az életnek magvában;
Benne van a mulandóság
A föld minden porában:
Barátim hát! ne henyéljünk,
A kevésből sokat éljünk,
Míg a tátott sír befal;
Rövid éltünk, mint e dal.

CSOBÁNCZ.

Ülj mellém a kandallóhoz!
Fel van szítva melege;
Csobánczvárról, édes kedves,
Im! halljad, egy agg rege:
Mult szüretkor Badacsonyon
Ezt Múzsámtól vettem én,
Egykor midőn magam bolygék
A hegy szirtes tetején.

Sok történt ott, a mióta
E pompás hegy földébe
Szőllő s gyümölcs ültetődvén
A vadonnak helyébe;
Esztendőnként sok úri nép
Gyül e a a szüretre:
László s József szerelmek is
Ott kelt e bús esetre.

«Szép, jó s vitéz volt a kedves,
Nemcsak Vasban, Szalában
Volt legelső, nem volt mása
Mátyás birodalmában;
Termetének annyi éke
Nem volt minden kelleme;
Bő értéke, híres neme
Nem volt minden érdeme.

Fellengező, erős lélek,
Éles, mély tüzértelem,
Nemes, bátor, igaz, nagy szív,
Lángoló hív szerelem
Voltak azon tulajdoni,
Melyek őtet szememben
Egyetlenné s örökössé
Tevék az én szívemben.

Itt ült velem legutolszor,
Engem által ölelve,
Hű szerelme szerelmemnek
Teljesen megfelelve.
Szüret vala itt akkor is:
A Balaton háborgott,
Zúgott a hegy a nagy szélben,
Hajh! és szívünk csikorgott!

«Isten hozzád, Rózsa lelkem;
Megyek, úgymond, Budára;
S kikeletre Bátorival
Onnan török nyakára.
Teli, hallom, vitézekkel
Immár Mátyás udvara,
S én ne mennék? A ki nem megy,
Nem nemes, nem magyar a'.

Ha az isten szerencsét ád,
Visszahozom szívemet,
S borostyánnal koszorúzva
Viszlek haza hölgyemet.
Szigligetben fogunk élni,
Szerelmünkben boldogok,
Hol fészkünkből kirepülni
Egykönnyen majd nem fogok.

De ha az ur oly sorsot vet,
Hogy Szentgyörgyi egy fia
Vérét ontsa, érted foly az
Édes haza, Hunnia! —
Akkor Rózsám, Gyulafi-faj,
Kesergvén a mátkáért,
Vigasztaljon a gondolat:
Szép halni a hazáért!»

Imígy szólott, sulyos kardját
Oldalára övedzvén;
Megdermedve, zúzott szívvel
Magam kivül valék én;
S elszakadott kebelemtől!
S elment a vad törökre!
De fulánkja szerelmének
Benn e szívben örökre!

Oda van ő! felgyilkolva
Örömei éltemnek;
E nagy világ semmit többé
Nem adhat már szivemnek.
Oda van ő! utána, hajh!
Haszontalan sóhajtok;
Oda van ő! legyek én is!
Egyebet nem óhajtok.

Badacsonynak szüretjében,
A hegy felső felében,
Hol nehezen fogamzik már
Szőllő a szirt keblében;
Alatta egy vén diónak,
Senkitől sem láttatva,
Egy legördült ormon ülve,
Csak rigóktól hallatva;

Imígy zengé, elmerülve
Tengerében kínjának,
Szíve gyászos történetét
Egyedül csak magának,
Szegény Rózsa, Balatonra
Meresztvén le szemeit
S fuldokolva nyeldegelvén
Sűrűn omló könnyeit.

A szép Rózsa! Gyulafinak
Dicsőséges leánya,
S a ki őtet csak ismerte,
Minden férfi bálványa:
A milyen szép és kellemes,
Oly felséges, kegyes, jó,
Dunán s Tiszán innen és túl
Nem volt hozzá hasonló.

Bő, víg s népes volt Badacsony
Az akkori szüretben;
Mozgott, hangzott az egész hegy
Fenn és alatt, kinn és benn.
Urai és asszonysági
Veszprém-, Somogy-, Szalának,
Ifjai és leányai
Mindnyájan ott valának.

Durrogtanak a mozsarak,
Hogy a bércek ropogtak,
Kongtak a még üres hordók,
Az ostorok pattogtak;
Harsogtak a tárogatók,
A hegedűk zengének,
Szólt a duda, tapsolt a tánc
S a sarkantyúk pengének.

De mind erre a bús Rózsa
Örömre nem gerjede;
Mint a féreg-marta rózsa
Lankada és csüggede.
Se nem látott, se nem hallott
Keservénél egyebet;
Se nem érzett, se nem tudott
Keservénél egyebet:

Mert Lászlója, ki Mátyásnak
Diadalmas hadával
Dicsőséget ment aratni
Pogány földön kardjával,
S Mátyás halálseregében
Harcolt Kenyérmezején,
Sebet, s utóbb halált nyere
Azon nyárnak elején.

Éppen, midőn kalangyákban
Feküdt még a gabona,
Akkor jöve a táborból
Csobánczra egy katona:
«Szentgyörgyitől jövök, úgymond,
Az ő árva szolgája,
Hol van Rózsa, a kisasszony,
Szegény uram mátkája?

«Óh kisasszony! kegyelmednek
Szomorú hírt hozok én:
László úrfi, kedves uram,
Meghalt Kenyérmezején!
Farkas előbb oda lett már,
Kit innen vitt magával;
Farkas után én gondoltam
Sárkány paripájával.

«Meg kell halnom, eredj, mondá,
Ledülve egy dúlt sáncra,
Mikor s mint lett halálomat
Vidd mátkámnak Csobánczra.
Emlékezzék meg én rólam,
Az ő holtig hívéről;
De miattam le ne mondjon
Az életnek kedvéről.

Legkedvesebb barátomat
Válassza ő férjének:
Boldogítsa Varjas Andrást
Szerelmével szívének!»
Imígy szólott, írni akart,
De jobb keze nem vala!
S ugyan az nap, pünkösd kedden,
S ugyan ottan, meghala!»

Ily fenével kínzá Rózsát
E katona jövevény;
Óh iszonyú rút csalárdság!
Pokol fonta szövevény!
Az egész hír költemény volt;
Varjas András koholta,
S Orbán deák, a ki Rózsát
Ezen hírrel gyilkolta.

Varjasnak már rég fájt foga
Csobánczra és kincsére,
S fejét sokat törte abban,
Mint ejthetné kezére;
Ezer tőrt és lépet vetett,
Hogy megfogja madarát;
De bármit tett, nem volt haszna,
S csikorgatta agyarát.

Hogy Szentgyörgyi táborba ment,
Hah! mint örült annak ez;
Reménylvén, hogy a csatákban
Vagy Szentgyörgyi oda vesz,
Vagy hogy Rózsa elfelejti
Távollévő mátkáját,
S utóbb még is neki adja
Szüzessége pártáját.

De élt a még, megtartá őt
Az igazat védő ég;
S élt keblében hív szerelme
Sőt azóta nőtt az még,
S lefizetvén hazájának
A tartozott oltalmat,
Jönni készült mátkájától
Megkérni a jutalmat.

Se Rózsa nem felejté el,
A mit igért hívének;
S távolléte kétszerezte
Lángját égő szivének.
Kosarat nyert, a ki kérte:
Halápy és Hagymásy,
Török, Pethő, Kanizsay,
Poky, Érsek s Szilvásy.

Úgy cselekszik a távollét
A szerető szivekkel,
Valamint a szél fuvalma
A lángoló tüzekkel:
Ha csak kicsiny s gyenge a láng,
A szél mindjárt elfojtja;
De ha már elharapódzott,
Azt még inkább felbojtja.

Imígy látván füstbe menni
Varjas minden reményét,
Megcsengette körmöcikkel
Jól megtöltött erszényét:
«Orbán! úgymond ez ördöghez,
Jutalomul ezt veszed,
Hogyha nékem te Csobánczot
És Rózsát megszerezed.

Dárday, hogy ő húgait
A jószágból kitudád,
Mely az ő nagyanyjoké volt
Nemde kétszáz sárgát ád?
Ebben itt kétannyi vagyon,
Sajátod az órában,
Melyben Varjas lefekteti
Rózsát nyoszolyájában.»

S poharak közt így végzének:
Közösülés ne legyen
A mátkák közt, tudósítást
Egy a mástól ne vegyen:
S utóbb László elvesztéről
Bizonyos hír terjedjen,
Úgy, hogy erről kételkedni
Akárki is feledjen.

S úgy lett. Orbán a sátánfi,
A dolgot jól intézte,
Hogy Rózsát mint elnyert koncot
Varjas immár úgy nézte.
Varjasnak egy cimborása,
Ki Lászlóról halált írt,
A táborból, hitelessé
Tevé ama költött hírt.

Holtnak tartá László úrfit
Rózsa s minden atyafi;
Megkönnyezé derék vejét
Még maga is Gyulafi.
Sőt Tihanyban requiem is
Tartott már érette.
Ott volt Varjas és deákja,
A két ördög, s nevette.

De ez által dolgát Varjas
Nemcsak jobbá nem tette,
Hanem minden reménységét
Egyszerre elvesztette,
S kétségbesvén, hogy valaha
Megfoghatná madarát,
Dúlt, fúlt, ivott, káromkodott,
S csikorgatta agyarát.

Óh, de Csobáncz bezzeg hangzott
Rózsa szíve jajjától:
Lászlót! Lászlót! kért ő szegény
A vár minden falától.
Mérték nélkül volt keserve,
Haját, keblét szaggatta!
Földhez sujtott reményeit
Éjjel, nappal siratta.

Látván ezt az ősz Gyulafi,
Vígasztalta, kérlelte,
Dorgálta is gerlicéjét,
Óh! mert igen szívelte.
De a lelkét vesztett szívnek
E föld már nem adott írt:
Vajh! mért kellett elhinnie
Ama gyilkos, hamis hírt!

Mint ősszel a liliomszál,
Szemlátomást hervadott;
Tüze elhunyt, lelke alélt,
Már könnye is apadott.
Ez utolsó szüret után
Már csak alig élhete;
Pedig László Budán volt már
S mátkájához siete.

Budán volt már a király is
Az országnak nagyjával,
S diadalmit ünnepelte
Bajnokinak javával.
A mulatság- s vigaságnak
Budán nem volt szünete;
De Lászlót ez nem ingerlé,
Mátkájához siete.

Mert, hogy rég nem hallá hirét,
Se nem vette levelét
Mindég szívelt mátkájának,
Borzogatta kebelét.
Tarsolyában sok gyöngy vala
Rózsájának számára:
Örült, midőn elképzelé,
Mint illik majd nyakára.

Nagy-Vázsonyig Kinizsivel
És többekkel útazott;
De kisztetvén Csobáncz felé,
Nem veszteglett soká ott.
Napnyugotkor indult onnan,
Lovászával magával,
Farkassal, ki minden sorsot
Együtt viselt urával.

Késő őszben volt ez a nap:
Már mindenütt elkele
Márton lúdja; a Bakonynak
Már lehullott levele.
Hideg szél fujt éjszak felől,
Repült a ló serénye:
De kedvezve világított
A már telő hold fénye.

«Rózsa! Rózsa! közel vagyok!
Hahogy hívem maradtál,
S megtartottad, a mit nekem
Badacsonyon fogadtál:
Szigligetben fogunk élni
Szerelmünkben boldogok;
Hol fészkünkből kirepülni
Egykönnyen már nem fogok.«

Ezt gondolá, s több effélét
László úrfi magába,
S nyargalt, nyargalt, hogy szikrát
A száguldó ló lába, [hányt
Estve későn volt az immár,
Hogy kiért a tisztára,
Felpillantott, és ráismert
Csobánczvárnak fokára.

Itt megtoppant paripája,
És egy nagyot horkantott:
Mert éppen egy nyúl az úton
Ott keresztül illantott.
De sarkantyút adván László
Ágaskodó lovának,
Most még annál sebesebben
Nyargalt Csobáncvárának.

Tovább jutván a sziklák közt,
Ott egy bagoly huhogott;
Borzadozott Szentgyörgyi ott,
S bátor szive dobogott:
Mert tudta még dajkájától,
Hogy semmi jót nem jelent,
A mit most hall, s imént látott;
De a bajnok tovább ment.

Továbbá, hogy odajutott
A hegy gyöpös aljába,
A honnan felkanyarodik
Az út Csobáncz várába:
Szomoruan hallott kongni
A várban egy harangot.
«Mit jelent ez?» Az erős szél
El-elkapta a hangot.

«Úrfi, lassan, monda Farkas,
Én itt jót nem érezek,
Torba megyünk, a faluban
Valakit megkérdezek.»
S egy paraszt jött éppen szemközt,
S László imily kérdést tőn;
«Földi! minek szól e harang?»
Válasz erre, jaj! ez lőn:

«Dicsértessék az úristen!
Kisasszonyunk vívódik
Tegnap óta a halállal,
Mondják: szörnyen kínlódik.
Bár az isten megtartaná!
Mert igen szép s igen jó;
Régen beteg, lelkéért ez
A harmadik harangszó.»

mintha ezer kardot döftek
Volna László szívébe,
Elbődüle; minden vére
Visszaszaladt keblébe;
S mint a nyil a várban termett,
Lova eldőlt alatta:
De hajh! Rózsát László elől
A halál elragadta.

Csokonai Vitéz Mihály.

(1773—1805.)

ALKU.

Vitéz.

Valld meg, kérlek, kedves lélek!
Még szeretsz-é?
Engem másért, míg csak élek,
Meg nem vetsz-é?
Én szeretlek tégedet,
Tisztelem jó szívedet
Megvethetsz-é?

Lilla.

Hidd el, kérlek, kedves lélek!
Én szeretlek,
Téged másért, míg csak élek,
Meg nem vetlek.
Százszor már nem mondtam-é,
Mégis kételkedhetsz-é?
Be nevetlek.

Vitéz.

Sokszor ám a lyányka szíve
Állhatatlan,
És ahhoz, ki legjobb híve,
Irgalmatlan.
Én is attól tartok ám;
Mert ez a kis ethikám
Csalhatatlan.

Lilla.

Én is hát szíved formáját
Úgy tekintsem,
Hogy más ifjaknak hibáját
Rád is hintsem?
Nem, nem; bár más mit tegyen,
Ami szívünk hű legyen;
Úgy-é kincsem?

Vitéz.

Én örökre lészek híved,
Kedves lélek.

Lilla.

Én is, kedves! mással szívet
Nem cserélek.

Vitéz.

Én szeretlek, édesem!

Lilla.

Én is téged, kedvesem!

Ketten.

Míg csak élek!

A REMÉNYHEZ.

Földiekkel játszó
Égi tünemény,
Istenségnek látszó
Csalfa, vak Remény!
Kit teremt magának
A boldogtalan,
S mint védangyalának
Bókol úntalan. —
Sima száddal mit kecsegtetsz?
Mért nevetsz felém?
Kétes kedvet mért csepegtetsz
Még most is belém?
Csak maradj magadnak!
Biztatóm valál;
Hittem szép szavadnak:
Még is megcsalál.

Kertem narciszokkal
Végig ültetéd;
Csörgő patakokkal
Fáim éltetéd;
Rám ezer virággal
Szórtad a tavaszt,
S égi boldogsággal
Fűszerezted azt.
Gondolatim minden reggel
Mint a fürge méh,
Repkedtek a fris meleggel
Rózsáim felé.
Egy hiát esmértem
Örömimnek még:
Lilla szívét kértem;
S megadá az ég.

Jaj, de fris rózsáim
Elhervadtanak;
Forrásim, zöld fáim
Kiszáradtanak;
Tavaszom, vígságom
Téli búra vált;
Régi jó világom
Méltatlanra szállt.
Oh! csak Lillát hagytad volna,
Csak magát nekem:
Most panaszra nem hajolna
Gyászos énekem.
Karja közt a búkat
Elfelejteném,
S a gyöngykoszorúkat
Nem irígyleném.

Hagyj el, oh Reménység!
Hagyj el engemet;
Mert ez a keménység
Úgy is eltemet.
Érzem, e kétségbe
Volt erőm elhágy,
Fáradt lelkem égbe,
Testem földbe vágy.
Nékem már a rét himetlen
A mező kisült,
A zengő liget kietlen,
A nap éjre dült. —
Bájoló lágy trillák!
Tarka képzetek!
Kedv! Remények! Lillák!
Isten véletek!

A TIHANYI ECHÓHOZ.

Oh Tihanynak rijjadó leánya!
Szállj ki szent hegyed közűl,
Im, kit a sors eddig annyit hánya,
Partod ellenébe űl.
Itt a halvány holdnak fényén
Jajgat és sír elpusztúlt reményén
Egy magános, árva szív.

Míg azok, kik bút, bajt nem szenvednek
A boldogság karjain,
Vígadoznak a kies Fürednek
Kútfején és partjain;
Addig én itt sírva sírok,
És te, Nympha! amit én nem bírok,
Verd ki zengő béreceden.

Zordon erdők, durva bércek, szirtok!
Harsogjatok jajjaim!
Tik talán több érezéssel bírtok,
Mintsem embertársaim,
Kik keblekből számkivetnek,
És magok közt csúfra emlegetnek
Egy szegény boldogtalant.

Akik hajdan jó barátim voltak,
Még felköltek ellenem,
Üldözőim pártjához hajoltak:
Oh! miket kell érzenem,
Amidőn már ők is végre
Úgy rohannak rám, mint ellenségre,
Bár hozzájok hív valék.

Nincsen, aki lelkem vígasztalja,
Oly barátim nincsenek;
Vállat rándít, aki sorsom hallja;
Már elhagytak mindenek.
Nincsen szív az emberekbe:
Hadd öntsem ki hát vas kebletekbe
Szívem bús panaszszait.

Lilla is, ki bennem a reménynek
Még egy élesztője volt,
Jaj, Lillám is a tyrann törvénynek
S a szokásnak meghódolt.

Hogy vagy most te, áldott lélek?
Én ugyan már elhagyatva élek
A tenger kínok között.

Oh van-é még egy Erémi szállás,
Régi barlang, szent fedél,
Melyben egy bölcs csendes nyugtot,
E setét hegyekben lél? [hálást
Hol csak egy kő lenne párna,
Hol sem ember, sem madár nem járna,
Mely megháborítana.

Abban gondolom, hogy semmi jussal
Ellenkezni nem fogok,
Hogyha én egy megvetett virtussal
Itt egy kőben helyt fogok.
S e szigetnek egy szögében,
Mint egy Rousseau Ermenonvillében,
Ember és polgár leszek.

Itt tanúlom rejtek érdememmel
Ébresztgetni lelkemet.
A természet majd az értelemmel
Bölcsebbé tesz engemet.
Távol itt, egy más világban,
Egy nem esmért szent magánosságban,
Könnyezem le napjaim.

Itt halok meg. E setét erdőben
A szomszéd pór eltemet.
Majd talám a boldogabb időben
Fellelik sírhelyemet:
S amely fának sátorában
Áll egyűgyű sírhalmom magában,
Szent lesz tisztelt hamvamért.

MÉG EGYSZER LILLÁHOZ.

Én szenvedek, s pedig miattad,
Miolta szívem elragadtad,
Édes kegyetlenem!
El-elhalok, mihelyt te jutsz eszembe,
S így kell talán e gyötrelembe
Örökre sínlenem.

Érted borong éltem tavaszsza;
Mert nincs nap, amely elfogyaszsza
A rám vonúlt ködöt.

Sír tisztelőd, ha kél, ha fekszik,
Miolta azzal nem dicsekszik,
Kiben gyönyörködött.

Sír tisztelőd, kétségbe esvén,
Miolta tőled távol esvén
Reménye füstbe szállt;
Holt álom ül zsibbadt ölében,
S gyakran ijesztő képzetében
Lilit, Lilit kiált.

E szóra karjaim kinyulnak,
De csak sovány homályba hullnak;
Nincs Lilla, nincs öröm!
Már nyugtom éjjel sem találom,
Mert ott is ébren tart az álom,
S fejem Lillin töröm. —

Oh, mely keserves annak élni,
Kinek tovább nincs mit remélni
És még is élni kell!
Él az, de nincsen benne lélek,
Az én tüdőm is, bátor élek,
Lelketlenül lehell.

És tán te, szép szememvilága!
Úgy élsz, hogy életed virága
Virít, míg én halok, —
Adná az ég! Azon örülnék.
Könnyemnek azzal eltörülnék
Felét az angyalok.

De tán, Lillám! te is kesergesz?
Rab gerlicém saskézbe hergesz,
S kéred segédemet?
Hiába már, kincsem, hiába!
Csak az halál jégsátorába
Ölelsz meg engemet.

SZEMREHÁNYÁS.

Lilla! míg ingó kegyelmed
Tiszta szívemhez hajolt,
S alva tartott szép szerelmed:
Boldogabb nálam ki volt?

Jaj de bezzeg elfutának
Régi kedves napjaim,
Búra, gyászra változának
Tüneményes álmaim.

Érzem: a leányi elme
Nyári árnyékként kereng
Hogyha más nyalánk szerelme,
Mint Zephir, körülte leng.

Neked is, szép rózsaszálam,
(Szád s szemed tagadja bár)
Kedvesebb kezd lenni nálam
Egy enyelgő lepke már.

Karja könnyű, csókja édes —
Ah, ne higy! bizony megejt:
Máshoz áll el a negédes,
Öszvecsúfol s elfelejt.

Én pedig, mintsem szavamban
Tégedet csúfoljalak;
Szánlak inkább, és magamban
Megbocsátok, gyöngyalak!

MEGKÉRLELÉS.

Hogy Mancával
Jártam egyszer így;
Mért pörölsz oly nagy csatával?
Mért vagy oly irígy?

Ő is édes,
És negédes ám.
Ő is, mint te, egyet inte,
Rám tekinte, rám. —

Engedelmet!
Gyenge volt e szív:
Nem cserélt azért szerelmet,
Hív fog lenni, hív.

Drága lélek!
Jöszte, jöszte bé;
Csak teérted s benned élek,
Elkerülhetsz-é?

A FOGADÁSTÉTEL.

Egy nyári estve Lillát,
A gyenge, rózsaszájú,
A tűzszemű leánykát,
Megláttam, és azonnal
Látnom, szeretnem — egy volt.
Midőn az éjt sóhajtva
Virrasztom, Ámor így szól:
«Ne félj Vitéz! csak engem
Zengj minden énekidben,
Lillát adom jutalmúl.»
Fogadtam, és jutalmúl
Lillát megadta nékem.
Most hát lekötve lévén
Mást nem tudok dalolni —
Lillát csak és csak Ámort.

KESEREDÉS.

A rózsa szép virágszál,
De tüske szúrdal ágán.
Ha mézet ád is a méh,
Fullánkja néha megcsíp.
A bor betölt örömmel,
S mámort okoz gyakorta.
Szép vagy te, Lilla, s édes,
Vidít kegyes szerelmed;
De mennyi — ah, de mennyi
Kín is gyötör miattad!

MIÉRT NE INNÁNK.

Igyunk, barátim! a komor
Bú lángja nem csatázik,
Ha mádi borral a gyomor,
A kis pokol megázik.
Igyál! neh, e szőlőgerezd
Levével öblödet fereszd.
Vígadj, öcsém: maholnap
Zsákjába dughat a pap.

Mi gondod a továbbira,
S világodat hogy éled?
Tekints csak e jó mádira,
Szíved, tudom, megéled.
Más hadd gyötörje a fejét,
Töltvén bolond esztendejét;
Éljünk rövid napunkkal
Múlatva víg Igyunkkal.

A Bacchus úr pincéibe
Magam leszek vezértek,
Nunc est bibendum! ennyibe
Horáccal egyet értek.
Igyunk! eb, aki nem barát,
Tegyünk le minden maskarát.
Most rajta! poculatim
Igyunk vidor barátim!

SZEGÉNY ZSUZSI A TÁBOROZÁSKOR.

Estve jött a parancsolat
Violaszín pecsét alatt;
Egy szép tavaszi éjszakán
Zörgettek Jancsim ablakán.

Épen akkor vált el tőlem,
Vígan álmodott felőlem,
Kedvére pihent ágyában,
Engem ölelvén álmában.

Mikor bús trombitaszóra
Ülni kellett mindjárt lóra,
Elindulván a törökre;
Jaj, talán elvált örökre!

Sírva mentem kvártélyáig,
S onnan a kertek aljáig.
Indúlt nyelvem bús nótára
Árva gerlice módjára.

Csákóját könnyel öntöztem,
Gyász pántlikám rákötöztem;
Tíz rózsát hinték lovára,
Száz annyi csókot magára.

A lelkem is sírt belőlem,
Mikor bucsút vett tőlem.
«Isten hozzád!» többet nem szólt,
Nyakamba borúlt s megcsókolt.

BERZSENYI DÁNIEL.

(1776—1836.)

FOHÁSZKODÁS.

Isten! kit a bölcs lángesze fel nem ér,
Csak titkon érző lelke ohajtva sejt:
Léted világít, mint az égő
Nap, de szemünk bele nem tekinthet.

A legmagasb menny s aether Uránjai,
Melyek körűlted rendre keringenek,
A láthatatlan férgek, a te
Bölcs kezeid remekelt csudái.

Te hoztad e nagy Minden ezer nemét
A semmiségből, a te szemöldököd
Ronthat s teremthet száz világot,
S a nagy idők folyamit kiméri.

Téged dicsőít a Zenith és Nadír.
A szélvészek bús harca, az égi láng
Villáma, harmatcsepp, virágszál
Hirdeti nagy kezed alkotásit.

Buzgón leomlom színed előtt, Dicső!
Majdan ha lelkem záraiból kikél,
S hozzád közelb járúlhat, akkor
A mi után eped, ott eléri.

Addig letörlöm könnyeimet, s megyek
Rendeltetésem pályafutásain,
A jobb s nemesb lelkeknek útján,
Merre erőm s inaim vihetnek.

Bizton tekintem mély sirom éjjelét!
Zordon, de óh, nem, nem lehet az gonosz,
Mert a te munkád; ott is elszórt
Csontjaimat kezeid takarják.

A MAGYAROKHOZ.

Romlásnak indult hajdan erős magyar!
Nem látod Árpád vére miként fajul?
Nem látod a bosszus egeknek
Ostorait nyomorult hazádon?

Nyolc századoknak vérzivatarja közt
Rongált Budának tornyai állanak,
Ámbár ezerszer vak tüzedben
Véreidet, magadat tiportad.

Elszórja, hidd el, mostani veszni tért
Erkölcsöd: undok vipera-fajzatok
Dúlják fel e várt, mely sok ádáz
Ostromokat mosolygva nézett.

Nem ronthatott el tégedet egykoron
A vad tatár khán xerxesi tábora,
S világot-ostromló töröknek
Napkeletet leverő hatalma;

Nem fojthatott meg Zápolya öldöklő
Századja s titkos gyilkosaid keze,
A szent rokon vérben füresztő
Visszavonás tüze közt megálltál;

Mert régi erkölcs s spártai férfi kar
Küzdött s vezérlett fergetegid között!
Birkózva győztél, s Herkulesként
Érc buzogány rezegett kezedben.

Most lassu méreg, lassu halál emészt.
Nézd, a kevély tölgy, mellyet az éjszaki
Szélvész le nem dönt, benne termő
Férgek erős gyökerit megőrlik,

S egy gyenge széltől földre teríttetik!
Igy minden ország támasza, talpköve
A tiszta erkölcs, mely ha megvész:
Róma ledül s rabigába görbed.

Mi a magyar most? — rút Sybarita-váz.
Letépte fényes nemzeti bélyegét
S hazája feldult védfalából
Rak palotát heverő helyének;

Elődeinknek bajnoki köntösét
S nyelvét megunván, rút idegent cserélt,
A nemzet őrlelkét tapodja;
Gyermeki báb puha szíve tárgya.

Óh! más magyar kar mennyköve villogott
Atilla véres harcai közt, midőn
A félvilággal szembe szállott
Nemzeteket tapodó haragja.

Más néppel ontott bajnoki vért hazánk
Szerzője, Árpád, a Duna partjain.
Óh más magyarral verte vissza
Nagy Hunyadink Mahomet hatal-
[mát!

De jaj, csak így jár minden az ég alatt!
Forgó viszontság járma alatt nyögünk,
Tündér szerencsénk kénye hány, vet,
Játszva emel s mosolyogva ver le.

Felforgat a nagy századok érckeze
Mindent: ledült már a nemes Ilion,
A büszke Karthágó hatalma,
Róma s erős Babylon leomlott.

WESSELÉNYI HAMVAIHOZ.

Leomlom és is szent porodon, nemes!
A jókkal együtt könnyeket áldozok,
S hamvvedredet bús cypruséggal
Illeti Melpomeném zokogva.

Nem úgy jelentél meg te hazád egén,
Mint egy szökőfény, mely mosolyog s
[kivész,
Mint egy szivárvány, tarka párák
Kölcsönözött ragyogásaikkal:

Te, mint az orkán, s mint az olympi láng,
Megráztad a gőztorlatok alpesit;
S villámszavad megszégyenité
A gonoszok s cudarok dagályát.

A jók csudáltak, mint az Egész' javát
Titkon segítő mennyei tűneményt.
Neved, dicsőült Wesselényi,
Rettenetes vala és imádott.

Ritkán talál itt enyhhelyet a derék.
A virtus útját szörnyetegek lesik:
Pályája küzdés; ám de végre
Talpa alá szegi a chimaerát.

Mint hajdan a szép Aethra jeles fia,
Felbírtad ifjú karral az éktelen
Márványt; s atyáid pallosával
Győzödelem vezetett az égbe.

Tekints le hozzánk hős eleid közül;
Lebegj körültünk, légy szeretett hazád
Védlelke, s óh, add vissza fényes
Díszeidet deli magzatodban!

A KÖZELITŐ TÉL.

Hervad már ligetünk, s díszei hullanak.
Tarlott bokrai közt sárga levél zörög.
Nincs rózsás labyrinth, s balzsamos illatok
Közt nem lengedez a Zephyr.

Nincs már symphonia, s zöld lugasok között
Nem búg gerlice, és a füzes ernyein
A csermely violás völgye nem illatoz,
S tűkrét durva csalét fedi.

A hegy boltozatin néma homály borong.
Nektárthyrsusain nem mosolyog gerezd.
Itt nem rég az öröm víg dala harsogott:
S most minden szomorú s kiholt.

Oh, a szárnyas idő hirtelen elrepül,
S minden míve tünő árnya körül lebeg!
Minden csak jelenés: minden az ég alatt,
Mint a kis nefelejts, enyész.

Lassanként koszorúm bimbaja elvirít,
Itt hágy szép tavaszom: még alig ízleli
Nektárját ajakom, még alig illetem
Egy-két zsenge virágait:

Itt hágy, s vissza se tér gyönyörű korom.
Nem hozhatja fel azt több kikelet soha!
Sem béhúnyt szememet fel nem igézheti
Lollim barna szemöldöke!

OSZTÁLYRÉSZEM.

Partra szállottam. Levonom vitorlám,
A szelek mérgét nemesen kiálltam.
Sok Charybdis közt, sok ezer veszélyben
Izzada orcám.

Béke már részem: lekötöm hajómat,
Semmi tündérkép soha fel nem oldja.
Ó te, elzárt hely, te fogadd öledbe
A heves ifjút!

Bár nem oly gazdag mezeim határa,
Mint Tarentum vagy gyönyörű Larissa,
S nem ragyog szentelt ligetek homályin
Tíburi forrás:

Van kies szőlőm, van arany kalásszal
Biztató földem: szeretet, szabadság
Lakja hajlékom. Kegyes istenimtől
Kérjek-e többet?

Vessen a végzet valamerre tetszik,
Csak nehéz szükség ne zavarja kedvem:
Mindenütt boldog megelégedéssel
Nézek az égre!

Csak te légy vélem, te szelíd Caména
Itt is áldást hint kezed életemre,
S a vadon tájék kiderült virány lesz
Gyenge dalodra.

Essem a Grönland örökös havára,
Essem a forró szerecsenhomokra:
Ott meleg kebled fedez, oh Caména,
Itt hüvös ernyőd.

FÉLTÉS.

A bézárt Danaét érctorony és acél-
Závárok s iszonyú őrebek őrizék.
A pajkos Szerelem mint kacagott ezen!
Mert ő csak mosolyogva győz.

Féltő! tompa szemed látta-e míveit?
Állítsd meg, nyomorúlt, a dagadó Dunát,
Gátold meg Boreász vad dühe harcait
S a villám rohanó tüzét!

A tündér Szerelem befedi a napot
S Argus száz szemeit; majd lebegő Zephyr,
Majd szélvész s fenevad. Fojtva erősödik,
Mint a puskapor és harag.

A FELKÖLT NEMESSÉGHEZ.
A SZOMBATHELYI TÁBORBAN.

(1797.)

Él még nemzetem Istene!
Buzgó könnyeimen, szent Öröm, ömledezz!
Állsz még, állsz, szeretett hazám!
Nem dőlt még alacsony porba nemes fejed!
Méltán búslakodám előbb,
Hogy hérósz eleid nyomdokiból kitérsz,
S régen félt veszedelmidet
Rád húzzák netalán majd buta koresaid.
Hála! mást mutat e sereg,
Mely most, régi magyar módra, nyeregben ül.
Nem szállt Trója alá soha
Ily szép spártai had, sem Hunyadink kevély
Zászlóit nem emelte volt
Rettentőbb hadi nép Bécs letörött falán.
Csak sast nemzenek a sasok,
S nem szül gyáva nyulat Núbia párduca.

Thétis nagy fia nem maradt
Chironnál, mikoron kardra veté szemét:
Árpád vére se hűlhet el,
Ámbár rég heverész a puha pamlagon.
Nézd: most felköti fegyverét,
Csákóján lobogó kolcsag emelkedik.
Buzdító katonás ruhát
Öltvén, lelke nemes lángja kigerjedez.
Majd kardjára felesküszik,
Mindent ront s megemészt, mint heves Afrika
Búsúlt tigrise, a midőn
Ordít kölykeiért s körme viaskodik.

Majd felkelnek alattad is,
Oh József! nagyanyád Trézia bajnoki,
S bátran mégy, szeretett vezér,
A jégálpeseken s Ádria öblein.
E nép nem gyülevész csoport,
Nem rabbérbe emelt bús buzogányt keze.
Önként áldoz ez életet,
S horgas kardja kövér hantjaiért hasít.
Míglen hősi bíbor süveg
Tündöklik fejeden, Hunnia csillaga,
Eszterházy, dicső magyar!
Míg győző eleid pallosa combodon
Csattog: győzni fog a magyar,
S Andrásnak ragyogó napja le nem menend.

Vitkovics Mihály.

(1778—1829.)

BÁCSI SZEKERESEK.

Bácsi szekeresek útra indulának,
Útra indulának Eger tájékának.
Közöttük volt Palkó maga szekerével,
S ím jő a magyarság erős seregével.
Magyarság serege szóla őhozzájok:
Bácsi szekeresek! hova utaznátok?
Akartok-e velünk egy útra indulni?
Avagy mint ifjak akartok elhullni?
Mint ifjak akarunk, mondának, elhullni,
Mintsem tiveletek egy útra indulni.
Bácsiak ezt mondván, mind harcra kelének.
A magyarok még egy legényt sem vesztének:
A bácsiak közzűl elhulltak mindnyáján,
Csak Palkó ugrott el tüzes paripáján,
Ebédig vágtatva ért el Jankovaczra,
Hol ifjak táncolni mentek a piacra.
Keréktáncba beáll ő is táncolgatni,
De kezdi a táncot fonákra forgatni;
Megereszti hangját siralmas nótára,
S így kezd énekelni szívek fájdalmára:
«Amely anya fiát Egerbe ereszté,
Haza őt ne várja, nem jő vissza többé.
Elhulltak ma, el, az ifju szekeresek,

Élőt már őköztök hiában keresek,
Amely húga bátyját útra készítette,
Ingujjra a rózsát hiában tűzgette ;
Nem fogja az inget már bátyja hord-
[hatni.
Nem fogja ifiú testén elkoptatni.
Amely mátka útra készíté kedvesét,
Pávatollszedésben ne fárassza kezét ;
Mert azzal kedvesét, bár miként haj-
[hássza,
Ebben az életben már fel nem cifrázza.
Tápláljátok hát, ősz anyák magatokat,
Bennünk ne vessétek bizodalmato-
[kat :
Kitől az ő sólyommadara elrepült.
Vissza nem repül az, szárnyat vesztett s
[eldűlt.»

SZEMERE PÁL.

(1785—1861.)

EMLÉKEZET.

Ismét egy édes boldog érezet !
Reám derül a messze kor homálya,
Az elveszett, elsülyedt rózsapálya
Ismét örömtájak felé vezet.

Mely istenség nyújt itt varázskezet ?
Mint ömledez hozzá keblem dagálya !
Érzem, hogy e szív enyhültét találja :
Te ihletéd, szelid Emlékezet !

Nem. Ahelyett, hogy visszabájolod
Letünt korom szebb álmait felettem,
Borítsd el rajtok inkább fátyolod.

Elég, hogy őket egyszer elvesztettem.
Ne kényszeríts ujonnan vérzeni ;
Ah, érezd, mily kín ismét veszteni.

FÁY ANDRÁS.

(1786—1864.)

A MŰVÉSZ LEPKE.

A lepke egy madárseregnek
Művész-repülést hirdetett.
«E cser-tető, mely fellegeknek
Dúl méhibe — így kérkedett —
Legyen pályám s tanuk ti tollasok,
Hogy lepke tud repülni mint sasok.»

Egy szarkaláb kelyhében állva,
Nehányszor hártya szárnyain
Lebbent kis hősünk, s légbe szállva
Körül leng a völgy bokrain ;
Lankad, pihen s kezd amíg kezdni bír,
De most lesujtja egy — lengő zefir !

A tollasok kacagnak erre,
Verébnek intnek, ez repül :
«Bajtárs ! mond, im az út a cserre !»
S hegyébe könnyedén fel-ül,
S le a magasról ily gúnyt csirpel ő :
«*A lepke-pálya csak bokor-tető !*»

KISFALUDY KÁROLY.

(1788—1830.)

BUDAI HARCJÁTÉK.

«Ólomlábon jár az ellen,
Bús a bajnok élete.
Harcmoraj kell a magyarnak,
Hogy viduljon érzete».
Igy szól Mátyás, és Budára
Összegyűjti híveit,
Játszi hadban feltünetni
A csatának képeit.

S a borostyán édes álma
Győzni a király előtt,
Sok vitéznek lángszivében
Olthatatlan vágyra nőtt,
S versenytűzre lobbadozva
Gyűlnek a várpiacon,
Melyre a nap gazdag fénye
Számtalan nézőket von.

Ekkor Mátyás udvarába
Béköszönt cseh Holubár,
Nagy hatalmu a vivásban,
Hír-emelte bajnok már.
Mint egy árbóc úgy magaslik,
Izmos, vállas és kemény,
Néki lándzsa, kard parittya
Legvidámabb élemény.

Gőgje (oly nagy mint alakja)
Dísznyerésnek itt örül,
S fityma dölyffel hánykolódva
Jár a bajnokok körül:
«Itt acélom, küzdni szomjas,
Szembe most a ki vitéz;
Esküszöm, ma porba fürdik,
És az égre háttal néz.»

És Kinizsi, a nagy lejtő,
Rátekint, és fölrobog:
Vállán párduc, és kezében
Mázsás buzogány forog.
Mint védtornya ősi hírnek
Szótlan áll ki a vezér,
Bár feszülten ég erében
A hadrontó szittya vér.

Már a négyszeg pályatéren
A cseh nagy dárdát ragad,
A vezér is pörget egyet
Melyet el nem birna hat.
Mintha két vas béree inogna,
És hegyettök ülne sas
Szárnylegyintve dördültökre —
Rémalakjok oly magas.

S ím a fekete seregből
Egy szép dalia kivál,
S szél-nevelte karcsu ménen
A sorompón általszáll;
Ez nem szálas termetére,
De hajlékony és sugár,
S még felette ifju kor leng,
Vassal fedve arca bár.

«Bizd reám e bajt vezérem!
Ne csevegje a kevély,
Hogy több férfit, küzdni bátort,
Nem talált Kinizsinél.
Hadd erődet szúnyadozva,
Marni míg kel új agyar,
Rábélyegzem én is erre,
Mint ví s érez a magyar.»

Igy a bajnok; és Kinizsi
Őt szemlélve kéjre gyúl,
S megzörrentve szörnyű pajzsát
Bizton enged s elvonúl.
««Délceg hőske — méri a cseh —
Gyönge vagy, hozz társakat»»!
«Tett után szólj – a magyar mond –
Könnyü a nyíl s még is hat.»

Harsog a jel, s Gúthi nádor
Mint biró helyére ül;
Minden ajkon elhal a szó,
Minden élet szembe gyűl.
És körösleg a fövényen
Nyargal most a két vitéz;
Hosszu dárda markaikban,
Mindenik lökésre kész.

Trombiták rivalnak ismét,
Összezúg a versenypár,
Pajzsa széthull a magyarnak,
Úgy rá csattant Holubár.
Nem rendül az s új erővel
A kevély ellen robog,
S ére buzgánnyal büszke mellén
Szinte föleseng úgy kocog.

Három ízben egybe törnek,
Habzik a cseh vas lován,
Míg körűle csak szökelve
A magyar néz rés után;
S egyet lelve, mint a villám
A habzó ellen feszül,
S úgy döf rajta hogy lovastul
Az hanyat a porba dül.

Diadalmat ünnepelni
Jönnek most a magyarok.
Őt emelni pajzsaikra
Nyiladoznak száz karok.
Jő Országh is s keggyel inti
Szellőztetni sisakját:
Hadd ismerje és becsülje
A király s hon bajnokát.

«Mint elsője szép hazámnak
Első védje is vagyok,
S kétszer élek nagy hirében,
Ha nevem tettel ragyog.»
Ekként szól önérzetében
S fordul a gyült nép felé,
És a feltüzött sisakból
Mátyás képe tűn elé.

Meghökkenve érti a cseh,
S szégyen-telve lábra kel;
S mily rátartva jött Budára,
Oly leverten illan el.
De örömzaj harsog itten
S buzgón így az égbe száll:
Éljen Hunyad vére Mátyás,
A vitéz, a nagy kiraly!

RÁKOSI SZÁNTÓ A TÖRÖK ALATT.

Miről apám nagy búsan szólt,
Hogy itt hajdan szebb élet volt,
Érzi szivem s felsohajtok,
A mint Rákos terén szántok.

Hol Mátyás az igazságos?
Te láttad őt, boldog Rákos!
Tán itt nyargalt hajdanában,
Hol én szántok mostanában.

Mondják, itten vitéz urak,
Összegyűltek, tanakodtak;
S ha csatára trombitáltak,
Mint a sasok víni szálltak.

Eltüntek ők; Rákos, te állsz,
Meződön hány embert táplálsz.
Hej de magyart alig látok,
S nehéz szívvel tovább szántok.

Pest-Budáról sok nép kijár,
S alig érti nyelvünket már;
Hej! ma-holnap a magyar szó
Ritka, mint a fehér holló.

Hűs szél támad onnan felül,
Zúgó szárnyán sötét köd ül;
Tán a por is e szép mezőn
Nemes szívek hamvából jön.

Barna leány a falubúl!
Hej ne igyál a Rákosbúl!
Magyar csonton foly a vize,
Könyektül sós annak ize.

Rákos! Rákos! hová lettél?
Szép hiredbül de kiestél!
Fáj szivem, fáj, ha ezt látom,
S hazám földét sírva szántom.

SZÜLŐFÖLDEM...

Szülőföldem szép határa:
Meglátlak-e valahára?
A hol állok, a hol megyek,
Mindenkor csak feléd nézek.

Ha madár jön, tőle kérdem:
Virulsz-e még szülőföldem?
Azt kérdezem a felhőktül,
Azt a suttogó szellőktül.

De azok nem vigasztalnak,
Bús szivemmel árván hagynak,
Árván élek bús szivemmel,
Mint a fű, mely a sziklán kel.

Kisded hajlék, hol születtem,
Hej tőled be távol estem!
Távol estem mint a levél,
Melyet elkap a forgó-szél.

A BARÁTSÁGHOZ.

Egek legszebb szüleménye,
Csak jobb lelkek érzeménye
Óh drága hív barátság!
Nálad nélkül gyászos éltünk,
Soha nem teljes örömünk,
Nem édes a boldogság.

A szív nehéz gyötrelmének,
Búvának és sérelmének
Föllegét elszéleszted!
És az élet boldogságát,
Már hervadozó virágát
Gyámolítva éleszted.

Minden nemes, magas, jó, szép
Általad csak egészen ép,
Mert az érzést neveled,
És az élet fogházán túl
A sors nehéz vaskarjából
A lelket fölemeled.

Az ember minden érdemét,
Neked köszöni kellemét;
S mint a hajnal harmatja
A száraz földet virítja,
A lelket is úgy indítja
A barátság malasztja.

Ha ifjúban a szerelem,
Ez ártatlan gerjedelem
Legelőször lángot vet,
Kétszer boldog midőn látja:
Vele érez hű barátja,
S szerencséjén részt vehet.

Lenyomva a sors kezétől,
Megbántva az emberektől
A jobb ember sanyarog;
Átkozza bús születését,
Kínos számkivettetését,
Léte alatt csikorog;

Könnye kenyerét áztatja,
Villám éjjelét mutatja,
Már-már bedől sírjába:
De rá talál barátjára,
Felejtkezik fájdalmára,
Felvidul hív karjába.

Boldog kiben uralkodik,
Kebelébe bezáródik
E szent s tiszta indulat!
Ballagjon ő a sors jobbján,
Vagy szerencse kínzó balján,
Végre talál nyugalmat.

Az élet nagy örvényében,
Ezerféle veszélyében
A barátság maga áll,
Mint a habzó tengerekben,
Az ordító fergetegben
Egy erős magos kőszál.

Örömének virágai,
E szent frigynek szép napjai
Soha el nem hervadnak,
Rózsalánca s kötelei
Két szép szívnek bilincsei
Soha el nem szakadnak.

Sem az idő vas fogával,
Mindent dúló hatalmával
Változást benn nem tehet;
Sem a hideg sír félelme,
Rettenetes ijedelme
Akadálya nem lehet.

Boldog akit életében,
E világ nagy tengerében
Az örökös végezet,
Hogy életét szerethesse,
Rendült sorsát kedvelhesse,
Egy rokon szívhez vezet.

VÉG PART

A szenvedő néz messze part felé ;
Néz : hol derülne süllyedő világa ?
Hol enyhül a seb, melyet sorsa vága ?
Mi érező szivét kínnal telé.

Oh hányszor véli már hogy föllelé !
De a reményfok, melyre bízva hága,
Homokhant, szétomol, s várt boldogsága
El-eltüntén kétség szakad belé.

S mit fenn a fénytetőn nem nyerhete,
Alant megadja egy kis part homálya,
S vég csendre száll a vész-környezte [pálya.

A fülmilének esti zengzete
Gyöngén reszket le a mély szúnyadóra,
De ő nem ébred semmi földi szóra.

PIPADAL.

Gyűlöljön bár sok finnyás orr,
Édes pipám ! tégedet,
Hű vitézed én mindenkor
Pártul fogom ügyedet.
Te vagy éltem kísérője,
Egészségem hévmérője,
S játszi bodor füstöddel
Búmat vígan űzöd el.

Ha látom a porlelkeket
Ezer kínnal mozogni
S büszkén rázva bilincseket
Üres fényben ragyogni ;
Reád gyujtok s azt gondolom :
Szánandó kit ily átok nyom !
Lepje bár arany, ezüst,
Léte még is hiú füst.

Hány bajlódik szerelmével
Néz, szalad, int, áldozik.
Hevül, fázik, nyugtot nem lel,
Hold felé sohajtozik ;
Én rád gyujtok s azt gondolom :
Szánandó kit ön szive nyom,
Mert a szép szó s leánykegy
Vajmi hamar füstbe megy.

Ha valaki tág tüdővel
Magát hírbe kürtöli,
Fényleni vágy nagy erővel,
S más érdemit elöli ;
Én rád gyujtok s azt gondolom :
Itt legtöbbet az idő nyom,
S koszorúdat neveddel
Füst gyanánt oszlatja el.

Ha egy úrfi, pézsmán hízott
Felfürtözött üres kép,
Szűk elméjű, de elbízott,
Nagy gőgösen hozzám lép ;
Magát, javát fitogtatja,
Drága időm elragadja :
Fegyver leszen pipámból,
Kifüstölöm szobámból.

De ha jő egy lelkes magyar
Szíveserére kész velem,
Szembe nem méz, hátul nem mar,
Nyiltan leli kebelem ;
Sokat ugyan nem adhatok,
Legfeljebb egy dalt mondhatok :
De felcsapván jobbjával,
Megkinálom pipával.

Némely szépek idegenhez
Máskép nem idegenek,
Csak a szegény pipafüsthez
Oly igen kegyetlenek ;
Pedig mennyi gazt táplálunk !
Én úgy vélem : dohány nálunk,
Bárki mit állítana,
A legjobb indigena.

ALKONYI DAL.

Im kedvesem édes ! kék hegyeken túl
A nap remegő sugára leszáll,
És tiszta gyepágyon lágy pihenésre
Oly biztosan int a berki homály.

Ott gyenge fuvalmak játszva susognak,
S hű párja körül a fülmile zeng,
És illatözönben zöld koszorúkkal
A boldog aranykor képe dereng.

Ott messze irígylő vizsga szemektől
A földi szokás rab féke szakad,
Csak a szerelemnek égi hatalma
Vesz kényeket és új kénybe ragad.

S mint parti virággal víg ölelésben
A feldagadó hab habbá vegyül,
Úgy kéjledez éltünk egybe ömölve,
Míg a gyönyörűség mélyibe dül.

S mint a füzes ingó lombjain által
A holdnak ezüst világa ragyog:
A teljesülés szép álma felettünk
Még bájos alakban lengeni fog.

Jer kedvesem édes! a tavasz illan,
S a fülmile nyájas zengzete múl.
Majd éji leheltén a komor ősznek
A csermelye fagy, a rózsa lehull.

Míg bátor erőben kérkedik a lét,
És a liget ernyős rejteket ad,
Most éljük az éltet: hervad is az bár,
A multnak azért emléke marad.

Nézd a magas égnek csillagirását,
Mely érzeni és szeretni tanít!
Oh hadd szemeidben visszaragyogni,
Mit lelkem epedve s égve gyanít.

MOHÁCS.

Hősvértől pirosult gyásztér! sóhajtva köszöntlek,
Nemzeti nagylétünk nagy temetője Mohács!
Hollószárnyaival lebegett a zordon enyészet,
S pusztító erejét rád viharozta dühe.
S vad diadalma jelét robogó villámival itten
Honni vitéz seregink holttetemikre süté.
Tomori! büszke vezér! mért hagytad el érseki széked?
Nem halt volna hazánk dísze virága veled.
Harc tüze lángítá bizton viadalra kikelted,
S érted mennyi dicsők estenek áldozatul!
Szűk vala egy ország! be kicsiny most néma lakásod;
Tárogatód megszűnt, rozsda emészti vasad.
Nyúgodj! rajtad üzé dölyfét a csalfa szerencse;
A békítő sír enyhe takarja porod.
Hány fiatal szívet, tele sok szép földi reménnyel
Sujta le kegytelen itt a riadó csatavész!
Élte kies tavaszán kora sírt hány ifju találá,
Kit nem rég az öröm lágy öle ringata még!
Dísztelen itt fekszik, deli termete összerutítva
Száguldó paripák vasszegü körmök alatt.
Szög haja fürteivel nem játszik kedvese többé,
Vér- s tapadó portól elmerevedtek azok.
Hasztalan áll az uton váró híve friss koszorúval,
Nem jön-e bajnoka még, félve reménylve vigyáz:

Hogyha levél zördül, őt sejteti véle szerelme,
Néz, piheg, arca tüzel, s keble feszülve haboz.
Ah! de hiába tekint a távol lenge ködébe:
Elmarad a kedvelt s érzete búnak ered.
Végre megérti Mohács veszedelmét; gyönge virágként
Hervad el a szép szűz néma keserve között.
Sírja felett enyeleg suttogva az alkonyi szellő,
S a hűség csendes angyala őrzi porát.
Mennyi nemes bajnok, méltó sok századot élni,
Fénytelen itt szúnyad s kő se mutatja helyét!
Ősi szabadságért harcolt bár férfi karokkal,
Rendzavaró hévvel vérbe füresztve vasát,
Ám de hol olyan erős, kit meg nem dönt sok ezer kar?
Testhalmok közepett küzd, noha élte szakad.
Sínli szokott terhét tűzménje, nyikogva kapar, vág,
Rúgdal, rázza fejét, hosszu sörénye lobog,
Elszáguld, haza tér, s így hírli vitéz ura húnytát,
Kit repedő szívvel hölgye zokogva sirat;
Míg sürü könnye apad, s ő is hű férje után hal,
S a kiürült háznak csak döledéke marad.
A tölgy, mely zivatar közt annyiszor álla kevélyen,
Dőltében viruló ágait így temeti.
Hány bajnok hala így, de csak a boldog leli bérét,
A meggyőzöttnek csillaga véle tünik.
Igy hamvadtak el ők alacsony moh-lepte gödörben;
S a feledékenység éje borítja nevök.
Hantra dül a pásztor s fütyörészve legelteti nyáját,
És nem tudja kinek hőspora nyugszik alatt;
Titkon még is eped, szomorú dalt zengedez ajka:
A hősárnyékok csendesen ihletik őt.
A csatasíkon mély borulattal ballag az útas,
Elgondolva minő kétes az emberi sors;
Néz, és elkomorul s lesütött szemmel halad ismét,
Felpattant sebeit belseje érzi maga.
Ott, hol az esti sugár gőzfátyolt nyugtat az éren,
Mint ha födözgetné, hogy ne tekintse szemünk:
Ott vergőde Lajos, rettentő sorsu királyunk,
Sűlyedező lova érc hímzetü terhe alatt:
Hasztalanúl terjeszti kezét, nincs, nincs ki segítse!
Bajnoki elhulltak, nincs ki feloldja szegényt!
Tátogat a mélység, aranyos páncélja fakó lesz,
S összezuzott testét hab fedi s barna iszap.
Ekként halni kinos! s kegyalak! neked életed így tűnt!
Veszteden a magyar ég napja sokára leszállt.
Ifju valál, örvényt nem sejtvén szörnyen adózál;

Szendergő porodat béke lebegje körül!
Hajh s ezt visszavonás okozá mind, s durva irígység:
Egységünk törten törve, hanyatla erőnk.
A sorvasztó lánc így készüle árva hazánkra;
Nem! nem az ellenség, ön fia vágta sebét.
Gyász emlékü vidék! mi sok inség kútfeje lettél:
Párolgó mezeid bánatos oszlopa ez.
Naggyá lett Szolimán gőgét Buda ormai nyögték,
S kénye vadon dultán annyi viszályra jutánk.
Hány szűz fonnyada el zsarlónk buja karjain ekkor,
S a Duna szőke vizén hány rabok úsztak alá?
Birtok nem vala már, idegen lett a magyar otthon,
Félhold kérkede szét városi tornyairól —
El! ti komoly képek! ti sötétség rajzati, félre!
Új nap fényle reánk annyi veszélyek után.
Él magyar, áll Buda még! a mult csak példa legyen most,
S égve honért bizton nézzen előre szemünk.
És te virúlj, gyásztér! a béke malasztos ölében:
Nemzeti nagylétünk hajdani sírja Mohács.

KÖLCSEY FERENC.

(1790—1838.)

HIMNUSZ.

Isten áldd meg a magyart
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyujts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;
Balsors a kit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt:
Megbünhödte már e nép
A multat s jövendőt!

Őseinket felhozád
Kárpát szent bércére,
Általad nyert szép hazát
Bendegúznak vére,
S merre zúgnak habjai
Tiszának, Dunának,
Árpád hős magzatjai
Felvirágozának.

Értünk Kunság mezein
Ért kalászt lengettél,
Tokaj szőlővesszein
Nektárt csepegtettél.
Zászlónk gyakran plántálád
Vad török sáncára,
S nyögte Mátyás bús hadát
Bécsnek büszke vára.

Hajh, de bűneink miatt
Gyult harag kebledben,
S elsujtád villámidat
Dörgő fellegekben.
Most rabló mongol nyilát
Zúgattad felettünk,
Majd töröktől rabigát
Vállainkra vettünk.

Hányszor zengett ajkain
Ozmán vad népének,
Vert hadunk csonthalmain,
Győzedelmi ének?

Hányszor támadt tenfiad
Szép hazám, kebledre,
S lettél magzatod miatt
Magzatod hamvvedre?

Bujt az üldözött s felé
Kard nyult barlangjában,
Szerte nézett s nem lelé
Honját a hazában.
Bércre hág és völgybe száll,
Bú s kétség mellette,
Vérözön lábainál,
S lángtenger felette.

Vár állott s most kőhalom;
Kedv s öröm repkedtek;
Halálhörgés, siralom
Zajlik már helyettek.
S ah, szabadság nem virul
A holtnak véréből,
Kínzó rabság könnye hull
Árvánk hő szeméből!

Szánd meg Isten a magyart,
Kit vészek hányának,
Nyujts feléje védő kart
Tengerén kínjának.
Balsors a kit régen tép
Hozz rá víg esztendőt,
Megbűnhődte már e nép
A multat s jövendőt.

ZRINYI DALA.

Hol van a hon, melynek Árpád vére
Győzelemben csorga szent földére,
Mely hevével hő szerelmet gyujt,
S messze képét bujdosó magzatja
Még Kalypszó keblén is siratja,
S kart feléje búsan vágyva nyujt?

Itt van a hon, hajh, nem mint a régi!
Pusztaságban nyúlnak el vidéki,
Többé nem győzelmek honja már;
Elhamvadt a magzat hő szerelme,
Nincs magasra vívó szenvedelme,
Jégkebelben fásult szivet zár.

Hol van a bérc, és a vár fölötte,
Szondy, melynek sáncait védette,
Tékozolva híven életét;
Honnan a hír fölszáll, s arculatja
Lángsugárit távol ragyogtatja,
S fényt a késő századokra vét?

Itt van a bérc, s omladék fölötte,
Mely a hőst és hírét eltemette,
Bús feledség hamván s néma hant;
Völgyben ül a gyáva kor, s határa
Szűk köréből őse saslakára
Szédeleg, ha néha fölpillant.

És hol a nép, mely pályát izzadni,
S izzadás közt hősi bért aratni
Ősz atyáknak nyomdokin tanult?
S szenvedett bár, s bajról-bajra hága,
Hervadatlan volt szép ifjusága,
A jelenben mult s jövő virult.

Vándor, állj meg! korcs volt anyja vére,
Más faj állott a kihunyt helyére,
Gyönge fővel, romlott, szívtelen ...
A dicső nép, mely tanult izzadni,
S izzadás közt hősi bért aratni:
Névben él csak, többé nincs jelen.

A SZABADSÁGHOZ.

(1825.)

Nyisd fel óh lángzó kebeled, dicső hölgy!
Nyisd fel a küzdő szeretőre kebled,
Fenröpültedből kegyesen mosolygván,
Égi szabadság!

Nékem is forrtak szemeimben égő
Könnyek, éreztem haza szent szerelmét;
Ints! zajos habként dagadozva várom
Lengeni zászlód.

Járom a gyáván! ki remegve futja
Fendicsőséged ragyogó világát
S megszokott rabság kezein tudatlan
Csörgeti láncát.

Átok a gyáván! ki nevedre borzad,
Mert gyakor szélvész kavarog feletted,
Mert halálhörgés diadalmi pályád
Mennyei bére.

Szállj ki felhődön s noha szózatod mint
Villogó szélvész dörög is körülem
S zöld borostyánod noha fürteid közt
Vérbe fürödt is.

Kellemed látom s dobog érte mellem,
Csókodat várom szerelemben égve,
Csókodat szomjún epedő ajakkal,
Jer! ne tagadd meg!

RÁKOS NYMPHÁJÁHOZ.

Egy dalt, egy dalt,
Ó nympha, kedvesednek
Folyásod partjain.
Egy dalt, mely egyszerűen,
Egy dalt, mely égi hévvel
A szívhez szóljon és te hozzád!

Kettő szerelme kebelemnek
Egy hon és egy leány;
Azt vérző szívvel, ezt epedve,
Azt lángolóan, ezt mosolygva
Tekintvén, ölelem.
De büszke lesz szivem s dobog,
S önérzés száll ki homlokomra,
Ha képeik lengnek felém.

Kegygyel teljes, de búsan
Tűnik fel képed, ó hon,
Mint Róma Caesár álmain.
Ó szent, ó szent!
De fájdalomnak érzete,
Mely rólad sugárzik reám,
De te mosolygva jősz,
Ó lyány, mint május reggelén
Az újjá szűlt nap ragyog,
És kebleden
Mint olvad el a bú,
És kebleden kivül
Mint nincs öröm!

Ó hon, ha egy pillanatig
Szétoszlik felleged,
S vígan mosolygsz:
Olympig szállnak érzetim,
S láng és erő keblembe.
S ha, lyányka, néked
Szelid bánat leng arcodon,
Könyekben dőlök karjaidra,
S vigasztalást lelsz ajkamon.

Ó lyány hamvvedreden
Búsan kél egykor a dal,
S majd szárnya fennlebegvén,
Harmatjából egének
Csöppent vigasztalást.
De néked élni kell, ó hon,
S örökre mint tavasz virúlni,
Ah, mert omladékidon
Reszketve fognék szétomolni
Hazám! Hazám!

VANITATUM VANITAS.

Itt az írás, forgassátok
Érett észszel, józanon,
S benne föltalálhatjátok,
Mit tanít böles Salamon:
Mikép széles e világon
Minden épül hitványságon:
Nyár és harmat, tél és hó —
Mind csak hiábavaló!

Földünk egy kis hangyafészek,
Egy perchozta tünemény;
A villám és dörgő vészek
Csak méhdongás s bolygó fény;
A történet röpülése
Csak egy sóhajtás lengése;
Pára minden pompa s ék;
Egy ezred egy buborék.

Sándor csillogó pályája
Nyulvadászat, őzfutás;
Etele dúló csordája
Patkánycsoport, foltdarázs:

Mátyás dicső csatázási,
Napóleon hóditási,
S waterlói diadal —
Mind csak kakasviadal.

A virtus nagy tüneményi
Gőz, mit hagymáz lehele;
A kebel lángérzeményi
Vértólulás kínjele;
A vég, melyet Szokrat ére,
Catonak kihullott vére,
S Zrínyi Miklós szent pora —
Egy bohóság lánc-sora.

És ti, bölcsek, mit hozátok,
A mi volna szép s jeles?
Mámor birta koponyátok,
Plato s Aristoteles!
Bölcselkedő oktalanság,
Rendbe fűzött tudatlanság,
Kártyavár s légállitvány
Valamennyi tudomány...

Demoszthen dörgő nyelvével
Szitkozódó halkufár;
Kszenofon mézbeszédével
Rokka közt mesére vár;
Pindár égi szárnyalása
Forró hideg dadogása,
S Fidiász a mit farag,
Berovátkolt kődarab.

Mit az élet tűzfolyása?
Hulló szikra melege.
A szenvedelmek zúgása?
Lepkeszárny förgetege.
Kezdet és vég egymást éri,
És az élet hű vezéri,
Hit s remény, a szűk pályán,
Tarka párák s szivárvány.

Holdvilág csak boldogságunk!
Füst a balsors, mely elszáll;
Gyertyaláng egész világunk,
Egy fuvalat a halál.

Várasz hírt s halhatatlanságot?
Illat az, mely tölt virágot,
És a rózsát, ha elhull,
Még egy perccel éli túl.

Hát ne gondolj e világgal!
Böles az, mindent ki megvet,
Sorssal, virtussal, nagysággal,
Tudományt, hírt, életet.
Légy mint szikla rendületlen,
Tompa, nyugodt, érezetlen...
S kedv emel, vagy bú temet:
Szépnek, rútnak húnyj szemet.

Mert mozogjon, avagy álljon
E parányi föld veled,
Lengjen fényben vagy homályban
Nap és hold fejünk felett;
Bárminő színben jelentse
Jöttét a vándor szerencse:
Se nem rossz az, sem nem jó...
Mind csak hiábavaló!

IGYUNK DERÜRE...

Igyunk derüre,
Igyunk borúra,
Ugyis hol kedvre,
Ugyis hol búra
Fordul az élet.
Kedved a jó bor
Jobban éleszti,
Búdat a jó bor
Messze széleszti,
S elmulat véled.

Minden por, álom,
S füst a világon;
Mi haszna gázol
A boldogságon
A hír barátja?
Ha dob riadt a
Harc reggelére,
Patakban omlik
Hullámzó vére
S bérét más látja.

Békételen, bús,
Senyved magába.
Kétség s remény közt
Vár s fél a kába
Percet, esztendőt.
Miért törődöl
Szűk életeddel?
Napod ma mit nyujt,
Köszönve vedd el
S hagyd a jövendőt.

Reggel vagy este,
Szélben vagy csenddel,
Eljön magától,
Sorsod mit rendel,
Miként nyár és tél.
Ernyőt keress, ha
Készül borulni,
Szenvedj, ha nem tudsz
Hová vonulni:
Fordulhat a szél.

Éld a jelenlét
Percét s óráját,
Együtt lefutja
Jó s rossz pályáját
S együtt huny véled.
Igyunk derüre,
Igyunk borúra,
Ugyis hol kedvre,
Ugyis hol búra
Fordul az élet.

Dukai Takács Judit.

(1795—1836.)

MEGKONDÚLTAK...

Megkondúltak a harangok... gyász fedél,
Engedd látnom, a mit tőlem elfedél.
Hideg testét gyász rózsákkal fedem be.
Hadd nyugodjék úgy, mint hajdan [ölembe.

Karjaimat feléje kiterjesztem,
Deli testét könnyeimmel feresztem;
Átkarolnám, átölelném, de nincsen
Az a lélek, a ki reám tekintsen...

Fagyos a szád, oh elvesztett angyalom!
Csókjaimért nincs már többé jutalom.
De fel fog még derülni mifelettünk
Egy áldott nap, mert igazán szerettünk.

Akkor ismét egyesülni fogsz velem,
Oh, örökké imádandó szerelem!
Túl a síron, a síron túl meglátlak...
Isten hozzád, már sírodba bocsátlak!

Aranyosrákosi Székely Sándor.

(1797—1852.)

A SZÉKELYEK ERDÉLYBEN.

Részlet az első énekből.

Fegyvereket zengek s nagytettü hősöket, a kik
Hadviselő kézzel legelőbb fundáltanak Erdély
Halmain országot, miután Szikambria térén
A hunnus nemzet, két részre szakadva, csatázott
Egymással. Sok erős scythák elhulltanak ottan.
És vágták nyúgot fövenyét jeles éjszaki férfiak.

Hétezeren maradának az áldz harcnak utána,
Irnakkal, miután Aladár elhulla vitézül
És Irnakra maradt a kormány. Khába leindult
Iszter folyamnál elejének földjire vissza,
Irnak hátramaradt, s nyugoton letelepedni vágya.

Mondd el, Múzsa, mi ok késztette fel ekkor elöink,
S hogy mentek vérrel nyert országokba veszély közt.
Isteni végzetként indultak mennybeli jellel
A tündérország keresésére. Véromlással
Nyerhették az aranyalmát el az oltvizi kertből.
Ettől függe szabad húnok birodalma, tehát ezt,
Ezt óhajtá, ezt keresé a scythai hős nép.

Ott, hol szőke vizét lassú Maros a kanyarárku
Nagy Tisza habjaival, beömölve, zuhogva vegyíti
Széles térségen, hol most bástyái Legidnek
Fénylenek a környül habzó két folyami parton:
Ott nyugvának erős eleink, hogy az ütközet elmult.
Hölgyekkel, magzattal, erőtelen ős öregekkel
Vártanak alkalmat, letelepedni honnot ügyeltek.
Könnyeze a népség honnatlan, rontva. Csekély szám.
Kérte vezéreit és esedezve könyörge hazáért.
Összejövének azért a hősök tartni tanácsot,
Fegyverben, párducbőrrel nagy vállakon, és ott
Uzon előbb dörgő hangon kezdette beszédét:

»Scythák, honszerzők, hadrontók, népeket őrzők!
Nincs földünk, miután nagy Atilla kihalva elölünk,
Villongás s testvérviadalban erős birodalma
Összeomlott, s megbírt sok nemzeti pártot ütének,
És fiait haddal tüzelék egymásra kikelni.
Gyengék, rontottak, vagy térjünk vissza hazánkba,
Vagy ha nem, itt földet víván, békébe maradjunk.
Avvagy erősb és több nemzetnek birtoki honján
Versengvén, végkép megemésztetik e kicsiny őrnép;
Vagy kénytetve urat szolgáland s rabkenyeren él,
Hadgyőző eleink hív fényét ködbe borítva.«

Szót végezve, leült. Felkelt Zámbor fia, Kálnok,
És rezegő hangját ekként intézte feleihez:
»Hunnusok, országot fundálók, harcra serények!
Halljátok szavamat! Térjünk haza régi elöink
Országába, nehéz rontott nemzetnek erősök
Harcaiban kétes viadallal szerzeni honnot.

Mert bár hadrahevült hunnust rettenteni nagy mív,
Hölgyeiért, haza s Isteniért dulakodva kietlen:
Ámde csekély hadinép megrontatik a nagy erőtől.
Mi harcolva halunk, feleségeink férjtelen, árván
Gyermekek és öregek, rablóknak préda leendnek.«

Végzé s a zuhogó sereg égre emelte robajját,
És készült haza, és buzgón késztette vezérit.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY.

(1800—1855.)

SZÓZAT.

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar;
Bölcsőd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.

A nagy világon e kivül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

Ez a föld, melyen annyiszor
Apáid vére folyt;
Ez, melyhez minden szent nevet
Egy ezredév csatolt.

Itt küzdtenek honért a hős
Árpádnak hadai;
Itt törtek össze rabigát
Hunyadnak karjai.

Szabadság! itten hordozák
Véres zászlóidat,
S elhulltanak legjobbjaink
A hosszu harc alatt.

És annyi balszerencse közt,
Oly sok viszály után,
Megfogyva bár, de törve nem,
Él nemzet e hazán.

S népek hazája, nagy világ!
Hozzád bátran kiált:
«Egy ezredévi szenvedés
Kér éltet vagy halált!»

Az nem lehet, hogy annyi szív
Hiába onta vért,
S keservben annyi hű kebel
Szakadt meg a honért.

Az nem lehet, hogy ész, erő
És oly szent akarat
Hiába sorvadozzanak
Egy átoksúly alatt.

Még jőni kell, még jőni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százezrek ajakán.

Vagy jőni fog, ha jőni kell,
A nagyszerű halál,
Hol a temetkezés fölött
Egy ország vérben áll.

S a sírt, hol nemzet sülyed el,
Népek veszik körül,
S az ember millióinak
Szemében gyászköny ül.

Légy híve rendületlenül
Hazádnak, oh magyar:
Ez éltetőd, s ha elbukál,
Hantjával ez takar.

A nagy világon e kivül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

A VÉN CIGÁNY.

Húzd rá cigány, megittad az árát,
Ne lógasd a lábadat hiába;
Mit ér a gond kenyéren és vízen,
Tölts hozzá bort a rideg kupába.
Mindig így volt e világi élet,
Egyszer fázott, másszor lánggal égett;
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot;
Szív és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal!

Véred forrjon, mint az örvény árja,
Rendüljön meg a velő agyadban,
Szemed égjen, mint az üstökös láng,
Húrod zengjen vésznél szilajabban.
És keményen, mint a jég verése,
Oda lett az emberek vetése —
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot;
Szív és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal!

Tanulj dalt a zengő zivatartól,
Mint nyög, ordít, jajgat, sír és bömböl;
Fákat tép ki és hajókat tördel,
Életet fojt, vadat és embert öl;
Háboru van most a nagy világban,
Isten sírja reszket a szent honban.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot;
Szív és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal!

Kié volt ez elfojtott sohajtás,
Mi üvölt, sír e vad rohanatban,
Ki dörömböl az ég boltozatján,
Mi zokog, mint malom a pokolban?
Hulló angyal, tört szív, őrült lélek,
Vert hadak vagy vakmerő remények?
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot;
Szív és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal!

Mintha újra hallanók a pusztán
A lázadt ember vad keserveit,
Gyilkos testvér botja zuhanását,
S az első árvák sírbeszédeit,
A keselynek szárnya csattogását,
Prometheusz halhatatlan kínját.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot;
Szív és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal!

A vak csillag, ez a nyomorú föld
Hadd forogjon keserű levében
S annyi bűn, szenny s ábrándok dühétől
Tisztuljon meg a vihar hevében,
És hadd jöjjön el Noé bárkája,
Mely egy új világot zár magába.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot;
Szív és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal!

Húzd, de mégse, — hagyj békét a húrnak,
Lesz még egyszer ünnep a világon;
Majd ha elfárad a vész haragja,
S a viszály elvérzik a csatákon,
Akkor húzd meg újra lelkesedve,
Isteneknek teljék benne kedve.
Akkor vedd fel újra a vonót,
És deráljon zordon homlokod.
Szűd teljék meg az öröm borával,
Húzd s ne gondolj a világ gondjával!

SZÉP ILONKA.

I.

A vadász ül hosszu, méla lesben,
Vár felajzott nyílra gyors vadat;
S mind fölebb és mindig fényesebben
A serény nap dél felé mutat.
Hasztalan vár; Vértes belsejében
Nyugszik a vad hűs forrás tövében.

A vadász még lesben ül sokáig,
Alkonyattól vár szerencsejelt;
Vár feszülten a nap áldoztáig,
S ím, a várt szerencse megjelent:
Ah, de nem vad, könnyü kis pillangó,
S szép sugár lány, röpteként csapongó.

«Tarka lepke, szép arany pillangó!
Lepj meg engem, szállj rám, kis madár;
Vagy vezess el, merre vagy szállandó,
A hol a nap nyugodóba jár.»
Szól s iramlik, s mint az őz futása,
Könnyü s játszi a lány illanása.

«Istenemre!» szóla felszökelve
A vadász «ez már királyi vad!»
És legottan minden mást feledve,
Hévvel a lány nyomdokán halad.
Ő a lányért, lány a pillangóért
Versenyeznek tündér kedvtelésért.

«Megvagy!» így szól a leány örömmel,
Elfogván a szállongó lepét.
«Megvagy!» így szól a vadász gyönyörrel,
A leányra nyujtva jobb kezét.
S rezzent kézből kis pillangó elszáll;
A leány rab szép szem sugaránál.

II.

Áll-e még az ősz Peterdi háza,
Él-e még a régi harc fia?
Áll a ház még, bár fogy gazdasága
S telt pohárnál ül az ősz maga.
A sugár lány körben és a vendég
Lángszemében csábító varázs ég.

S Hunyadiért, a kidőlt dicsőért,
A kupák már fölvillantanak,
Ősz vezére s a hon nagy nevéért
A vén bajnok könnyei hulltanak;
Most könyűi, vére hajdanában
Bőven omlott Nándor ostromában!

«Húnyt vezérem ifju szép sugára»,
Szól az ősz most, «éljen a király!»
A vadásznak vér tolul arcára
S még kupája illetetlen áll.
«Illetetlen mért hagyod kupádat?
Fogd fel, gyermek, és kövesd apádat.

Mert apád én kétszer is lehetnék,
És ha ittam, az nincs cenkekért;
Talpig ember, a kit én említék,
Nem gyaláz meg ő oly hősi vért!»
S illetődve s méltóság szemében,
Kél az ifju, tölt pohár kezében.

«Éljen hát a hős vezér magzatja,
Addig éljen, míg a honnak él!
De szakadjon élte pillanatja,
Melyben attól elpártolni kél.
Egy király se inkább, mint hitetlen;
Nyűg a népen a rossz s tehetetlen!»

S mint zajosban, mindig hevesebben
Víg beszéd közt a gyors óra ment.
A leányka híven és hívebben
Bámulá a lelkes idegent.
«Vaj, ki ő és merre van hazája?»
Gondolá, de nem mondotta szája.

«Téged is, te erdők szép virága,
Üdvözölve tisztel e pohár!
Hozzon Isten egykor fel Budába,
Ősz apáddal a vadász elvár;
Fenn lakozva a magas Budában
Leltek engem Mátyás udvarában.»

Szól s bucsúzik a vadász, rivallva
Inti őt a kürthang: menni kell;
Semmi szóra, semmi biztatásra
Nem maradhat vendéglőivel.
«Emlékezzél visszatérni hozzánk,
Jó vadász, ha meg nem látogatnánk!»

Mond szerényen szép Ilonka, állván
A kis csarnok végső lépcsején
S homlokán az ifju megcsókolván,
Utnak indul a hold éjjelén.
S csendes a ház, ah, de nincs nyugalma:
Fölveré azt szerelem hatalma.

III.

Föl Peterdi s bájos unokája
Látogatni mentenek Budát;
Minden lépten nő az agg csodája,
Mert sok újat meglepetve lát.
A leányka titkon édes óra
Jövetén vár szép találkozóra.

S van tolongás s új öröm Budában:
Győzelemből várják a királyt,
A ki Bécset vívó haragjában
Vérboszút a rossz szomszédon állt.
Vágyva néz sok hű szem ellenébe, —
Nem vidul még szép Ilonka képe.

Hol van ő, a nyájas ösmeretlen?
Mily szerencse fordult életén?
Honn-e vagy tán messze költözötten
Jár az őzek hűvös rejtekén?
Kérdi titkon aggó gondolattal,
S arca majd ég, majd színében elhal.

S felrobognak hadvész-ülte képpel
Ujlaki s a megbékélt Garák.
S a király jő, fölség érzetével
Környékezvén őt a hős apák.
Ősz Peterdi ösmer vendégére.
A király az: «Áldás életére!»

«Fény nevére, áldás életére!»
Fenn kiáltja minden hű ajak.
Százszorozva visszazeng nevére
A hegy és völgy és a zárt falak!
Halványabban hófehér szobornál
Szép Ilonka némán és merőn áll.

«A vadászhoz Mátyás udvarában,
Szép leánykám, elmenjünk-e hát?
Jobb nekünk a Vértes vadonában,
Kis tanyánk ott nyugodalmat ád.»
Szól az ősz, jól sejtő fájdalommal,
S a bús pár megy gondsujtotta nyommal.

És ha láttál szépen nőtt virágot
Elhajolni belső baj miatt:
Úgy hajolt el, félvén a világot,
Szép Ilonka titkos bú alatt.
Társasága lángzó érzemények,
Kínos emlék és kihalt remények.

A rövid, de gyötrő élet elfolyt,
Szép Ilonka hervadt sír felé;
Hervadása liliomhullás volt:
Ártatlanság képe s bánaté.
A király jön, s áll a puszta házban:
Ők nyugosznak örökös hazában.

FÓTI DAL.

Fölfelé megy borban a gyöngy.
Jól teszi.
Tőle senki e jogát el
Nem veszi.
Törjön is mind ég felé az,
A mi gyöngy;
Hadd maradjon gyáva földön
A göröngy.

Testet éleszt és táplál a
Lakoma,
De a mi a lelket adja
Az bora.
Lélek és bor két atyafi
Gyermekek;
Hol van a hal, mely dicső volt
És remek?

Víg pohár közt édesebb a
Szerelem.
A mi benne keserű van,
Elnyelem.
Hej, galambom, szőke bimbóm,
Mit nevetsz?
Áldjon meg a három Isten,
Ha szeretsz.

Érted csillog e pohár bor,
Érted vív,
Tele tűzzel, tele lánggal,
Mint e szív;
Volna szívem, felszökelne
Mint a kút,
Venni tőled vagy szerelmet,
Vagy bucsút.

Hej barátom, honfitársam,
Bort igyál,
Víg, komor, vagy csüggeteg vagy,
Csak igyál.
Borban a gond megbetegszik,
Él a kedv,
Nincs a földön gyógyerőre
Több ily nedv.

Borban a bú, mint a gyermek,
Aluszik.
Magyar ember már busúlt sok
Századig;
Ideje, hogy ébredezzen
Valaha:
Most kell neki felvirúlni,
Vagy soha.

Bort megissza magyar ember,
Jól teszi!
Okkal-móddal meg nem árthat
A szeszi;
Nagyot iszik a hazáért
S felsivít:
Csakhogy egyszer tenne is már
Valamit.

No de se baj, máskép leszen
Ezután;
Szóval, tettel majd segítünk
A hazán;
Ha az Isten úgy akarja,
Mint magunk,
Szennyet rajta és bitor bűnt
Nem hagyunk.

Rajta társak hát, igyunk egy
Huzamost;
Bú, szerelmek, házi gondok
Félre most;
A legszentebb-, legdicsőbbért
Most csak bort,
De ha kellend, vérben adjunk
Gazdag tort!

A legelső magyar ember
A király:
Érte minden honfi karja
Készen áll.
Lelje népe boldogságán
Örömét,
S hír szerencse koszorúzza
Szent fejét!

Minden ember legyen ember
És magyar,
Akit e föld hord s egével
Betakar.
Egymást értve, boldogítva
Ily egy nép
Bármi vésszel bizton, bátran
Szembelép.

Ellenség vagy áruló, ki
Hont tipor,
Meg ne éljen, fogyjon élte
Mint e bor.
Áldott földe szép hazánknak,
Drága hon,
Meg ne szenvedd soha őket
Hátadon!

S most hadd forrjon minden csepp bor,
Mint a vér,
Melyet hajdan frigyben ontott
Hét vezér;
S mint szikrája a szabadba
Felsiet:
Úgy keresse óhajtásunk
Az eget.

Légyen minden óhajtásunk
Szent ima,
S férfikeblünk szent imáink
Temploma.
És ürítsük a hazáért
E pohárt;
Egy pohár bor a hazáért
Meg nem árt.

Érje áldás és szerencse
Mindenütt,
A hol eddig véremésztő
Seb feküdt;
Arca, mely az ősi bútól
Halovány,
Felderüljön, mint a napfény
Vész után.

Hű egyesség tartsa össze
Fiait,
Hogy leküzdje éjszak rémes
Árnyait!
Künn hatalmas, benn virágzó
És szabad,
Bizton álljon sérthetetlen
Jog alatt.

S vér, veríték vagy halál az,
Mit kiván:
Áldozatként rakjuk azt le
Zsámolyán.
Hogy mondhassuk csend- s viharban:
«Szent hazánk!
Megfizettünk mind, mivel csak
Tartozánk!»

LISZT FERENCHEZ.

Hirhedett zenésze a világnak,
Bárhová juss, mindig hű rokon!
Van-e hangod e beteg hazának
A velőket rázó húrokon?
Van-e hangod, szív háborgatója,
Van-e hangod, bánat altatója?

Sors és bűneink a százados baj,
Melynek elzsibbasztó súlya nyom;
Ennek láncain élt a csüggedett faj
S üdve lőn a tettlen nyugalom.
És ha néha felforrt vér-apálya —
Lázbetegnek volt hiú csatája.

Jobb korunk jött. Újra visszaszállnak,
Rég óhajtott hajnal keletén,
Édes kínja közt a gyógyulásnak,
A kihalt vágy s elpártolt remény:
Újra égünk őseink honáért,
Újra készek adni életet s vért.

És érezzük minden érverését,
Szent nevére feldobog szivünk;
És szenvedjük minden szenvedését,
Szégyenétől lángra gerjedünk;
És ohajtjuk nagynak trónusában,
Boldog- és erősnek kunyhajában.

Nagy tanítvány a vészek honából,
Melyben egy világnak szíve ver,
A hol rőten a vér bíborától
Végre a nap földerülni mer,
Hol vad árján a nép tengerének
A düh szörnyei gyorsan eltünének

S most helyettök hófehér burokban
Jár a béke s tiszta szorgalom,
S a müvészet fénylő csarnokokban
Égi képet új korára nyom;
S míg ezer fej gondol isten-ésszel,
Fárad a nép óriás kezével:

Zengj nekünk dalt, hangok nagy tanárja,
És ha zengesz a mult napiról,
Légyen hangod a vész zongorája,
Melyben a harc mennydörgése szól,
S árja közben a szilaj zenének
Riadozzon diadalmi ének!

Zengj nekünk dalt: hogy mély sírjaikban
Őseink is megmozdúljanak,

És az unokákba halhatatlan
Lelkeikkel visszaszálljanak,
Hozva áldást a magyar hazára,
Szégyent, átkot áruló fiára!

És ha meglep bús idők homálya,
Lengjen fátyol a vont húrokon;
Legyen hangod szellők fuvolája,
Mely keserg az őszi lombokon,
Melynek andalító zengzetére
Fölmerül a gyásznak régi tére;

S férfikarján a meggondolásnak
Kél a halvány hölgy, a méla bú,
S újra látjuk vészeit Mohácsnak,
Újra dúl a honfiháború,
S míg könyekbe vész a szem sugára,
Enyh jön a szív késő bánatára.

És ha honszerelmet költenél fel,
Mely ölelve tartja a jelent,
Mely a hűség szép emlékzetével
Csügg a múlton és jövőt teremt,
Zengj nekünk hatalmas húrjaiddal,
Hogy szivekbe menjen által a dal;

S a felébredt tiszta szenvedélyen
Nagy fiakban tettek érjenek,
És a gyenge és erős serényen
Tenni, tűrni egyesüljenek;
És a nemzet, mint egy férfi álljon
Érc karokkal győzni a viszályon.

S még a kő is, mintha csontunk volna,
Szent örömtől rengedezzen át,
És a hullám, mintha vérünk folyna,
Áthevűlve járja a Dunát;
S ahol annyi jó és rossz napunk tölt,
Lelkesedve feldobogjon e föld.

És ha hallod, zengő húrjaiddal
Mint riad föl e hon a dalon,
Melyet a nép millió ajakkal
Zeng utánad bátor hangokon,
Állj közénk, és mondjuk: hála égnek!
Még van lelke Árpád nemzetének.

A BUVÁR KUND.

Túl a mezőn, túl a hazán,
S a part fölött, a nagy Dunán
Ki népe zajlik ott?
Föl Endre! Béla! föl magyar!
Ellenhad az, mely vészt akar,
Ellenség zajlik ott.

Ő az, ki partidon halad
És száz hajót és száz hadat
Hoz, oh hon, ellened.
A gőgös Henrik az, ki rád
Hoz háborút, és hoz halált,
S bizik, hogy eltemet.

Föl Endre! Béla! föl magyar!
Pozsonyhoz kell a férfikar:
A vitt Pozsony remeg. —
S melyik magyar nem megy, ha kell?
Utánok a hon puszta hely,
Mind harcon termenek.

De a király bús, s Béla szól:
«Csaták miatt ha nyughatol
Oh ifju szép hazánk?
Teremt-e isten több magyart,
Mig a világ, mig napja tart,
Ha mink is elfogyánk?»

S fellázad a bú, a harag
Busult szivekben háborog,
Mint tenger és vihar;
Még inkább vért, hadat kiált
S hirért, hazáért száz halált
Kész halni a magyar.

Csak barna Kund nem háborog;
De bátor szíve feldobog,
Mint hegyben a tüzár;
«Halld, Béla, majd ha éj jövend,
S a part fölé száll néma csend,
Ott Kund egy szóra vár.»

Csekély a szó, köz a vitéz,
De úgy van mondva, oly merész,
Hogy nem lehet hazug.
Hős Béla parthoz tart legott,
Hol vészben a megcsapdosott
Dunának árja zúg.

Járása, mint a rémeké,
Éjfélig le és fölfelé
Dobog magánosan;
S még semmi hang, még semmi jel:
Kund nem jő, távol és közel
A puszta szél rohan.

Ki az, ki a víz szörnyekint
A förgetegre föltekint
S meg habba öltözik?
Ki vagy te, a ki jársz alatt,
S ijeszted a futó halat,
Mely mélyeken lakik? —

Vésztűzben néha vízen át
Henriknek látni táborát,
S Pozsony kivillanik;
S ím a Dunából szirt gyanánt
Egy ember, kit mély árja hányt,
Sötéten felbukik.

«Hah Kund, te vagy?» s még nem hiszi;
«Hah ember!» őt így kérdezi:
«Mi dolgod ott alant?»
«Hej Béla! víz hullámiban,
Míg rajta zúgó vész rohan,
Jó lenni ott alant.»

Szól Kund — és ő az — «nézz oda,
Hol Henrik felriadt hada
Tolong a víz iránt!
Nézd, táborában mint remeg.
Hajóit e kar fúrta meg;
Hadd veszszen, a ki bánt.»

S villám tüzénél Béla néz,
Túl parton minden habba vész:
A zászlók hullanak,
Özön fut rajtok el vadon,
És száz hajón, és száz hadon
Hullámok omlanak.

Kund hol van? félre költözött,
De olyat száz ezer között
Hős Béla feltalál.
S túl a mezőn, túl a hazán,
Fut, búsong Henrik vert hadán,
S Pozsony végvára áll.

A MERENGŐHÖZ.

Hová merült el szép szemed világa?
Mi az, mit kétes távolban keres?
Talán a mult idők setét virága,
Min a csalódás könnye rengedez?
Tán a jövőnek holdas fátyolában
Ijesztő képek réme jár feléd,
S nem bizhatol sorsodnak jóslatában,
Mert egyszer azt csalúton kereséd?
Nézd a világot: annyi milliója,
S köztük valódi boldog oly kevés.
Ábrándozás az élet megrontója,
Mely, kancsalul, festett egekbe néz.
Mi az, mi embert boldoggá tehetne?
Kincs? hir? gyönyör? Legyen bár mint
A telhetetlen elmerülhet benne, [özön,
S nem fogja tudni, hogy van szívöröm.
Kinek virág kell, nem hord rózsaberket;
A látni vágyó napba nem tekint;
Kéjt veszt, ki sok kéjt szórakozva ker- [get:
Csak a szerénynek nem hoz vágya kínt.
Ki szívben jó, lélekben nemes volt,
Ki életszomját el nem égeté,
Kit gőg, mohó vágy s fény el nem [varázsolt,
Földön honát csak olyan lelheté.
Ne nézz, ne nézz hát vágyaid távolába:
Egész világ nem a mi birtokunk;
A mennyit a szív felfoghat magába,
Sajátunknak csak annyit mondhatunk.
Mult és jövő nagy tenger egy kebelnek,
Megférhetetlen oly kicsin tanyán;

Hullámin holt fény s ködvárak lebegnek,
Zajától felrémül a szívmagány.
Ha van mihez bizhatnod a jelenben,
Ha van mit érezz, gondolj és szeress,
Maradj az élvvel kínáló közelben,
S tán szebb, de csalfább távolt ne keress.
A birhatót ne add el álompénzen,
Melyet kezedbe hasztalan szorítsz:
Várt üdvöd kincse bánat ára lészen,
Ha kart hizelgő ábrándokra nyitsz.
Hozd, oh hozd vissza szép szemed vi-
[lágát;
Úgy térjen az meg mint elszállt madár,
Mely visszajő, ha meglelé zöld ágát,
Egész erdő viránya csalja bár.
Maradj közöttünk ifju szemeiddel,
Barátod arcán hozd fel a derűt:
Ha napja lettél, szép delét ne vedd el,
Ne adj helyette bánatot, könyűt.

A SZEGÉNY ASSZONY KÖNYVE.

Egy szegény nő, Isten látja,
Nincs a földön egy barátja,
Agg, szegény és gyámolatlan,
Ül magán a csendes lakban.
Gyásza nincsen, gyásza rég volt,
Még midőn jó férje megholt;
De ruhája mégis gyászol:
Szíve fél a tarkaságtól.
Dolga nincs, hogy' volna dolga?
Kis ebédhez nem kell szolga,
S az ebédnél nincs vendége,
Csak a mult idők emléke.
A ki maga néz a tálba,
Azt az étel nem táplálja:
Több annak a gondolatja,
Mint a mennyi jó falatja.
Gondol vissza és előre
A sok jó és bal időre,
S félig étel, félig bánat:
Mindkettőbe belefárad.

Hejh nem így volt hajdanában
Míg nem járt özvegyruhában:
Tele kamra, tele pince,
S mindig kézben a kilincse,
És szegénynek és boldognak
Udvar és ház nyitva voltak.
Vendéget nem kelle kérni:
Önként szoktak ők betérni,
Víz' diesérni, bor' fecsélni,
És a gazdát nem kimélni.
A szegény, kit Isten küldött,
Ide gyakran beköszöntött,
És azon, mit innen elvitt,
Lelkében nem tört meg a hit:
Nem hideg pénz, hideg arcok,
Eleség volt az ajándok.
És ha néha úgy történék,
Bár nagy ritkán, nem jött vendég,
Akkor sem lőn üres a ház,
Bőven volt az istenáldás:
Jobbra, balra sok a gyermek,
Játszottak és verekedtek,
S gondjaiért az anyának
Sok bajt, örömet adának.
Hajh azóta sok bút látott,
Hogy a gazda sírba szállott:
Gyermekei szétfutottak
Napkeletnek, napnyugotnak,
S a szegény nő elhagyatva
Úgy maradt mind a szedett fa.

Az idő jár, s ő csak megvan,
Hol reményben, hol bánatban.
Szűken teng kis vagyonából,
És ha néha sorsa fordul,
Gazdálkodni még most sem tud.
Ha neki van, másnak is jut:
Jobb időkből rossz szokása,
Hogy a könnyeket ne lássa,
Megfelezi kis kamráját,
S maga gyakran szükséget lát.
Most ott ül az asztal mellett,
Imakönyvében keresget.
Könyvét híják Rózsáskertnek,
Melyben szent rózsák teremnek.
Régi, jó, de kopott jószág,
Melyet még csak a barátság

S egy pár ernyedt szál tart öszve,
Oly igen meg van viselve.
S ím kopognak, és köhintve
Az öreg, jó Sára lép be:
«Isten áldja meg, nagyasszony!
Most ugyan csak legjobb itthon.
Jó hogy ilyenkor ki nem jár,
Majd elvesztem, oly nagy a sár.»
«Hát mi jót hoz, Sára néni?»
«Istenem! bár tudnék hozni.
Egy kéréssel jöttem volna,
Ha miatta meg nem szólna
Oly nehéz most a szegénynek,
Tán jobb volna, ha nem élnek.
Imádságos könyvet kérnék,
Higyje meg, most oly jól esnék.
Mert hiszen ha már az ember
Szépszerint jóllakni sem mer,
Már ha szűken él kenyérrel,
Éljen isten igéjével,
Igy legalább árva lelkünk'
Az imádság tartja bennünk.
Itt, tudom, van heverőben:
Adjon az Isten nevében.»
«Jó asszony, felelt az özvegy
Könyvem nincs több, csak ez az egy.
De ha már úgy megkívánta,
És ettől függ boldogsága,
Vegye egy felét jó névvel,
Én beérem más felével.»
S fele ide, fele oda,
Könyvét kétfelé osztotta.

Most a két jó öreg asszony,
Hogy semmi jót ne mulasszon,
Fél könyvből, de nem fél szívvel,
Imádkoznak este, reggel,
S ha van Isten mennyországban,
Nem imádkoznak hiában.

KIS GYERMEK HALÁLÁRA.

Eljátszottad már kis játékidat,
Kedves fiú, hamar játszottad el;
Végsőt mosolyga orcád, s a halál
Leszedte róla szép rózsáidat.
Nem csak magad menél, elvitted a
Szülék vidámságát, elvitted a
Legszebb remények gazdag bimbaját.

Ki mondja meg neked, hogy már reg-
[gel van? Ah!
Ki fog téged megint fölkelteni?
Sirat szülőd, és mondja: «Kelj fiam,
Kelj föl szerelmem, szép kis gyermekem!»
Mind hasztalan, te meg nem hallod őt:
Alunni fogsz, s nem lesznek álmaid,
Alunni fogsz, s nem lesz több reggeled.

De fájdalom ne bántsa hamvadat;
Mulásod könnyü volt, és tiszta, mint
Az égbe visszareppenő sugáré.
A földhöz minket baj s öröm kötöz,
Óhajtjuk és rettegjük a halált:
Te túl vagy már, nincs kétség utadon.

Óh, majd ha csöndes, tiszta éjeken
Föltünnek a dicső csillagzatok,
Eljösz-e áldást hozni kedvesidre?
Eljösz-e álmaikhoz éjfelenként,
Hogy ég nyugalmát terjeszd rájok is?
Óh jöjj, ölelgesd kis testvéridet,
Orcáikat csókdossa szellemed;
S a mely napok tetőled elmaradtak,
Add a szüléknek vissza. Ők együtt
Éljék le megszakasztott éltedet,
És míg porodra hintenek virágot,
Lebegj te őrző angyalként fölöttük.

PETIKE.

Büsmogorván ül Petike, ha ha ha!
Péter és bú! a mennyekbe, mi baja?
Anyja kémli hű szemekkel . . . jó öreg!
Azt gondolja, fiacskája tán beteg.
«Kell galuska, Peti fiam, eszel-e?»
«Dehogy eszem, dehogy eszem; ki vele!»
«Kell bor, édes szép fiacskám, iszol-e?»
«Dehogy iszom, dehogy iszom; el vele!»

«Kell-e sarkantyú csizmádra Petikém,
Kalpagodra toll, mentédre rókaprém?»
«Mit nekem toll, mit nekem prém, sar-
[kantyú,
Ha szivemben mint a róka, rág a bú!»
«Kell-e könyv, a szomszéd könyve,
[biblia?»
«Mit nekem könyv? a beszéd mind szó
[fia.
Egy barátom van nekem csak, a halál,
Az, tudom, hogy innen onnan lekaszál.»
«Az egekre! Peti fiam, meg ne halj!
Annyi benned a sohajtás, mint a raj.
Átidézzem, tán Juliskát? láthadnád?»
Szól mogorván Péter úrfi: »Hol van
[hát?»

Ármányadta Péterkéje,
Még mi nem volt a bibéje:
Sem kalpagja, sem mentéje,
Sem a sarkantyú zenéje,
Nem kell neki róka mája,
Sem a szomszéd bibliája;
Nem kell neki bor, galuska, —
De bezzeg kell a Juliska,
Bár negédes és hamiska;
De vidor, szép és piroska.
Sem ehetnék, sem ihatnék,
Csak Julcsával nyájaskodnék.

«Ej, Petikém, szép fiam! hát ez a
[baj?
Gondom lesz rá, hogy nagyot nőj, s meg
[ne halj.
Most takarodj' iskolába, rossz fiú!
Meg ne lássam, hogy pityeregsz, félre bú!
Iskolában a Juliskát elfeledd!
Isten éltet, tíz év mulva elvehetd.»

HAJ, SZÁJ, SZEM.

Haj, haj, haj,
Beh szép selyemhaj
Ez a leányhaj!
Bomlott fürti tengerében
Hattyuvállak fürdenek benn.
Haj, haj, haj,
Beh szép selyemhaj
Ez a leányhaj.

Száj, száj, száj,
Beh szép rózsaszáj
Ez a leányszáj!
Fülemile danol benne,
Legszebb sor gyöngy ragyog benne.
Száj, száj, száj,
Beh szép rózsaszáj
Ez a leányszáj.

Szem, szem, szem,
Beh gyönyörű szem
Ez a leányszem!
Mennyország nyildokol benne,
Szerelem az Isten benne.
Szem, szem, szem,
Beh gyönyörű szem
Ez a leányszem.

MAGYARORSZÁG CIMERE.

Szép vagy o hon, bérc, völgy változnak gazdag öledben,
Téridet országos négy folyam árja szegi;
Ám természettől mind ez lelketlen ajándék:
Naggyá csak fiaid szent akaratja tehet.

Czuczor Gergely.

(1800—1866.)

HUNYADI.

Ki áll amott a szirttetőn,
Hunyad magas falánál,
S körültekint a sík mezőn
Az esti fénysugárnál?
Hunyadi ő, az ősz vitéz,
Hazáját most nem űzi vész
Várába szállt nyugonni.

De hirnök jő, s pihegve szól:
«Uram, hatalmad eldőlt,
Hazádon nem kormánykodol,
A polcra már Ulrik ült.»
»Ha úgy akarta a király,
Hunyadi akkor félre áll.»
Mond és marad nyugodtan.

Más hirnök is jő csak hamar:
«Törnek réád, uram félj,
A főnemesség nyelve mar,
Előlük, mint lehet, térj.»
«Hogy törnek rám, hihetni bár,
De úgy nem, mint török, tatár.»
Mond és marad nyugodtan.

«Uram, hős vajda, véredet
Szomjazza egy gonosz szív
S hogy oltsa fényes éltedet
Külföldre álnokul hív.»
«Rám célza már nem egy halál,
S ha isten hagyja, eltalál.»
Mond és marad nyugodtan.

S a mint fennáll, a mint lenéz
Nyugalmasan szivében,
Habos lovon fut egy vitéz,
Vérlobogó kezében,
S kiált: «édes hazánk oda,
Nyakunkon a török hada,
Siet kivívni Nádort.»

«Pogány jő? ha! nem tűrhetem
— Mond, és tünik nyugalma, —
Magyar hazán és nemzeten
Nem dúl pogány hatalma!»
S acélt ragad, lovára kap,
Csatáz, vív, izzad éj és nap,
S míg nem győz, nincs nyugalma.

KORA HÁZASSÁG.

Kis kakasnak taréja sincs
S kukorikol immár:
Tejes szájú a legényke
S esze lányokon jár;
Talán meg is házasodik,
Csak ez volna hátra!
Minden okos azt mondja rá:
Ember kell a gátra!

Alig birja még a kévét
Szekérre föladni;
Kapanyelet sem tudna még
Jó móddal faragni.
Már is gazda akar lenni,
Oh isten csudája,
Kivált ha nincs egyebe, mint
Botja, tarisznyája.

Lógó helye a csikónak
Nem a rúd melléke:
Embersorba nem illik a
Gyerek vőlegényke;
Míg a csibe nem kapargat,
Étke addig kása.
A ki keresni tud, annak,
Legyen hitestársa.

Erzsike még tegnapelőtt
Bábjaival játszott,
S tegnap már a kis csintalan
Legénnyel cicázott;
Ejnye gonosz, holnap talán
Fülig szerelmes lesz,
S ha jól megyen, holnapután
Jegygyürűt, kendőt vesz.

Lassan, lassan, hugomasszony,
Tud-e sütni, főzni?
Fonni, varni és szapulni,
Kecseget fölözni?
Hányszor fordul a motóla,
Míg kerül egy pászma?
Mit tesz a jó gazdasszony, hogy
Fehér legyen vászna?

Jaj teneked szegény gazda,
Lesz ételed kozmás,
Inyedhez ragad a gombóc,
Kenyered lesz záklás,
S keserű vaj, penészes sajt,
És avas szalonna,
Majd azt mondod: Csak ily leányt
El ne vettem volna.

De meglelte zsák a foltját,
Egyik egy hián húsz,
A másik meg tizenkilenc,
Ki-ki egy bakot nyúz.
Szaporodik a gazdaság,
De nem a kamrában,
Tojós tyúkjok sincs, de vagyon
Bölcső a szobában.

Rossz fának rossz az almája,
Holló fia holló,
Élő sövény úgy jó, hogyha
Nyesi kertészolló.
Ha az apa ásítozik,
Fia száját tátja,
Lusta néni lányának a
Munka nem barátja.

A BOROS VÁNDOR.

Bort ittam én, boros vagyok,
Haza mennék, de nem tudok,
Aki tudja, mért nem mondja,
Merre van az országútja.

Leányt láttam s megszerettem,
De a nyomát elvesztettem,
Aki látja, mért nem súgja,
Merre megy a szivem búbja.

Piros csizmás lelkem, húgom,
Kár sietned olyan nagyon,
Hisz én oly jó legény vagyok,
Ily hetykén csak ma ballagok.

Törjön el az út kereke,
Süllyedjen el a feneke,
Mért oly hosszú, mégis szoros,
Alig fér el rajt' egy boros.

KIS LEÁNY.

Lángba borul az ég,
Ha a nap enyészik,
Pirul a kis leány,
Ha legények nézik.
Gondolja magában:
Mit bámul ez a nép?
Mert a kis bohó még
Nem tudja, hogy oly szép.

Nem tudja, hogy oly szép,
Mint a piros alma,
Nem ismeri, mi a
Szerelem hatalma.
Megfordul, elszalad,
Mulat anyja körül,
S hogy nem követik őt
A legények, örül.

De lesz még oly idő,
Pedig nemsokára,
Hogy epedne már a
Legények sorára.
A legszebbik után
Titkon fog sohajtni,
S ha akarna, sem tud
Előle szaladni.

A FALUSI KIS LEÁNY PESTEN.

Jaj be szép az a Pest, Istenem, be szép!
S benne milyen úri, mily szelíd a nép.
Össze-vissza jártam utat, útfelet,
De szemem nyugonni nem talált helyet.
Ablak ablakon van három négy soron,
Oly magas falunkban nincsen a torony.
A sok utca tömve, mint a méheraj,
Jobbra, balra fényes gyöngy, ezüst, arany,
S mintha búcsu állna későn és korán,
Cifra ott a férfi, asszony és leány.
Ám csudálni méltó mindenek fölött,
Hogy kevély alig van annyi úr között.
Mert kosárka almát vittem áruba,
S feltakarva szépen ültem kapuba.
Ott hogy üldögéltem én szegény leány,
Szépen néze minden átmenő reám,
És sokan, de hogy mért, nem tudom biz' én,
Visszafordulának többször is felém.
S három könyves úrfi már is körbe vett,
Egyik kérdi tőlem: »Húgom, mi neved?«
Kérdi a másik is: »Hol lakol babám?«
És a harmadik mond: »Lelkem, nézz reám!«
Én meg elpirultam, oh de hogy is nem,
És csak úgy susogva mondtam meg nevem.
Hányával kell almám? meg sem kérdezék,
Ám ha annyi lett is volna, megvevék.
S mennyi furcsa szépet kelle hallanom,
Azt úgy elbeszélni oh dehogy tudom!
»Hozsz-e még be almát, itt ülsz akkor is?«
Kérdezének Isten tudja hányszor is.

Jaj be szép az a Pest, Istenem be szép!
S benne milyen úri, mily szelíd a nép!
A hogy álldogáltam utca szögletén,
Nagy sietve jött egy szálas úr felém,
Fénylett rajt' ezüstös szép kalap, s ruha:
Gazdag úr lehet, de még sem katona.
Állni cifra hintón láttam olyat én,
Bajsza jól kikenve, barna mint a szén.
»Ejnye gyöngyöm-adta kis magyar leány,
Nem szeretsz-e engem? én szeretlek ám.«
Igy köszönte szépen, és tán ismere,
Mert úgy híva, hogy csak menjek el vele.

»Nem lehet«, feleltem, s kérdezé: »miért?«
»Mert anyámtól meg van tiltva, hát azért.«
»Be ne menj leányom» ez volt a szava,
»Bár akárki hína, házba sehova.«
»Kis szivem, tehát csak nem jösz el velem?«
Monda, s megszorítá kétszer a kezem.
S búsan ott hagyott az utca szögletén,
No de mit tegyek, ha tiltja a szülém!

Jaj ha megharagszik az az úr reám!
Mit miveljek akkor, mert hatalmas ám!
Egy kosár almával bémegyek megint,
És ha majd anyám a régi módra int,
Szépen kérem őtet, hadd legyen szabad
Fölkeresnem azt a szép ruhás urat,
S hogy haragja szünjék: csókolok kezet,
Neki nyujtom által a legszebbeket,
És igérem, hogy azt nem teszem soha,
S félni nem fogok, mert ő nem katona.

KORTESKEDÉS.

Van susogó, faluzás, van vokshajtósdi vadászat,
Van henye kóbor elég, van sereg ingyenivó.
Köznemes és főúr, tiszt, nem tiszt lettek egyenlők.
Egy kulacsot szívnak bocskoros és kaputos.
Vajmi különc látvány! milly csókolkozva komázzák
Egymást pőre gatyás és finom úri zekés.
Van lélekvásár puskákon, cifra gubákon,
Dolmányon, kalapon, huszason, itce boron,
Lakzi hegyen völgyön, dobzódás, torkig ivással,
És mi ezekkel jár, féktelen, undor ajak.
Működik ármány és csábitás s asszonyi furfang,
Zengnek macskazenék s utcai gúnydalicák.
Im a készület a megye és országnak ügyéhez!
Mind ez csak mutató; a java hátra vagyon.
A nagy sorsnap elért; terelik csapatokba szorítva
Szájas pártvezetők a feluszult sereget.
Mint török a várat, megszállják a megye házát.
S áll az igazságnak temploma ostrom alatt.
Nincs már sarkain egy ajtó, nincs ablak ütetlen,
Pad, szék, összerogyott, nincs sehol asztal egész,
Majd a kétes ügyet fegyver választja el: izgat
A hires ólmos bot, bicskia, pisztoly, ököl,

És van fojtogatás, szúrás, agyfőbe legyintés,
És van szörnyü halál: semmi! de nincsen adó.
Itt az ujított szék, jó isten tudja miféle,
Semmi! kerül majd más harmadik évre megint.
Van követ országos, de nem ollyan szellemü s elvü
Mint utasításunk: semmi! de visszajöhet.
Megtörtént, megesett a dinom-dánom ugyancsak
S a szánom-bánom nyomban utána siet;
Elfolyt a sok bor, s nem győztél rajta, bukott párt!
És te, ki győztél is, nem vagy-e torkig adós?
Elvet okokkal kell és nem boritatva tenyésztni,
A megvesztegetés mételye sírba viend.
Légy haladó, maradó, mindegy, de vagy átka hazádnak,
Hogyha, mi illeti őt, hivtelen elzsebeled.
Erszényid kötvék, de csekély segedelmed igényli
Bár mi közintézet, gazda — müveggyesület,
A honi vállalatok, tudomány, művészet epedve
Nyujtanak utánad kart, és te epedni hagyod.
Nincsen ezekre forint nálad, te ki ezreket elszórsz
És erkölcstelenitsz általa néptömeget.
Egy megye kebelében százezret gyüjteni dőzsre
Mi vala? s közjóért?! — fennakad erre szavam.
Hogy legyen illy magyaron foganós áldásod, ur isten,
A ki így elfajzott s illy uton űzi jogát!

Bajza József.

(1804-1858.)

ÉBRESZTŐ.

Ébredj nagy álmaidból,
Ébredj, Árpád fia!
Fölkelt a nap; hazádnak
Föl kell virulnia.

Ellenséges hadakkal
Víttál ezer csatát,
Szívvéreden ezerszer
Váltád meg a hazát.

A felvirradt kor ismét
Igényli szívedet;
Vért nem kér, csak hazáért
Égő szerelmedet.

Igényli, hogy becsüljed
Honod külföld felett;
Védd, ápold, mikkel Isten
Megáldá földedet.

A mit gyártott magyar kéz,
Nevelt a hontelek,
A mit magyar zamattal
Ihlettek a szelek;

Mi a rónák felett él,
Hegyaknában terem:
Mind az nemes fajodnak
Erőt adó elem.

S függjön rajtad daróc bár,
S szembántó színzavar,
Becses, mikor hazáért
Égő szivet takar.

Ó nemzet, nemzet, eszmélj,
Becsüld meg tenmagad,
Gyilkold le szolgavágyad,
Mely külföldhöz ragad;

Járj egyesült erővel,
Tégy egy szent fogadást:
Hazádnak istenén kül
Nem fogsz imádni mást!

Te népek óceánján
Hullámtól vert sziget,
Kit mint elsüllyedendőt
Ezer jós emleget.

Mutasd meg a világnak,
Hogy még erőd szilárd,
Hogy ezredes fokodnak
Új ezredév sem árt.

Mutasd meg, mit vihet ki,
Erős szívláng alatt,
Az elszántság hatalma,
És az ércakarat.

Ébredj nagy álmaidból,
Ébredj, Árpád fia!
Fölkelt a nap: hazádnak
Föl kell virulnia!

BORÉNEK.

Boldogok mi! a barátság
Víg seregbe összevont,
S itt borunkat kedvvel isszuk,
Távol elkerül a gond.
Fel, vitézi a kulacsnak!
Fel, miénk most a világ;
Most pohárra, mert nem isztok
A halál ha majd kivág.

Lyányka! csókot a pohárhoz!
Nyujtsad bíbor ajakad!
Te, ki oly szép vagy, miként a
Nyári hajnaltámadat.

S mint midőn két égi villám
Egybe csapva szétenyész,
Csókba lelkünk összecsattan,
S a kény tengerébe vész.

Félre, vízivó, előlem,
Mert palackba fojtalak:
Itt szentségtörőt nem tűrnek
A bornak szentelt falak.
Lánglobogva leng Tokajnak
Itt közöttünk istene,
S kádba fojtja, hogyha béjön
Kit meghitté nem kene.

Éljenek, kik híresítik
A Tokaj gyönyörnevét!
Éljen, a ki ott kapálta
E pohár dicső tövét!
Most mi vígan hörpögetjük,
Kéjre, lángra ébredünk,
S minden bút e tágas öblü
Billikomba temetünk.

Üssük össze kelyheinket!
Bennök égi tűz ragyog,
És vigadjunk! — a magyarnak
Vigadalmi nem nagyok.
Míg Mohácsnál nem csatázott
A félholdu büszke tar,
Víg volt addig: hajh, azóta
Sírva vígad a magyar.

Ott leszállott alkonyába —
De minek panaszlok én?
Félre, gyászkép! új korány kel
Árpád honja szent egén.
Félre, szívnek gyilkolói,
Alvilági fajzatok,
Fájdalom, könny, aggodalmak,
Tőlünk messze szálljatok.

Fel, vitézi a kulacsnak!
Míg miénk e szép világ,
Most pohárra! mert nem isztok
A halál ha majd kivág.

Üssük össze kelyheinket!
A kancsók ürüljenek!
Fenkiáltsuk: a hazának
Szép leányi éljenek!

Éljen a magyar szabadság!
Éljen a magyar vitéz,
A ki e dicső hazáért
S a királyért halni kész!
Adja isten, hogy Hunyadvár
Gyászoló gránitfokán
Törje csontját a magyar vért
Lesve szomjazó kaján.

Éljenek szeretteink, e
Drága honnak szentei,
Kik a közjóért buzognak
Mint a nap tűzfényei!
Adja Isten, hogy hazánknak,
Mint a nagy király alatt,
Három tenger partvirányi
Vessenek határfalat!

Éljünk mink is, a kiket most
A barátság egybe font,
És borunkat vígan isszuk
S távol elkerül a gond.
Fel, vitézi a kulacsnak!
Pengjen össze a pohár:
Most igyunk! most! mert ki tudja
Óra mulva mily sors vár.

SÓHAJTÁS.

Multadban nincs öröm,
Jövődben nincs remény,
Hanyatló szép hazám,
Miattad vérzem én!

Miattad zeng panaszt,
Örök bút énekem;
Sötét felhőd alatt
Ez élet gyász nekem.

Oly sok küzdés után,
Örvény s hullám közül,
Segélni part felé,
Egy csillag sem derül!

Ki szívet alkotál,
S belé érzelmeket,
Szeretni lángolón
Hazát és nemzetet...

Kinek hatalma szab
Törvényeket s határt,
Óh, népek Istene,
Küldj egy reménysugárt!

A VIOLÁHOZ.

Hervadj, hervadj száradon,
Mit nevetsz reám?
Nincs kinek letörjelek,
Hervadj, violám!

Gondosan neveltelek
Ablakom megett,
Reggel, estve öntözém
Barna földedet.

Felvirultál s ég mosolyg
Kéklő kelyheden,
Ah, de az, kinek virulsz,
Elhervadt nekem.

AZ UTAS.

Messze vándor útra,
Rég kiköltözém,
Napjaim haladtak,
Nem haladtam én.
Szivem szép hazája
Még közel virul,
Fellegek köszöntnek
Láthatárirul.

Ah, ki honja földén
Mindent elhagyott,
Terhes annak útja,
Nem lép az nagyot;
Lassan megy, megállong,
Vissza-visszanéz,
Zeng-e még felé szó?
Int-e bucsu kéz?

Szemere Miklós.

(1804—1881.)

BORDAL.

Fiúk, a bor istenének
Anyja ki volt? Semele!
Semele volt édes anyja,
A fia meg Szemere.
Isten vére buzog bennem,
Úgy tekintsetek reám!
Fel, fiúk, a boros kancsót,
Éljen Bachus, az apám!

Tudjátok-e hol születtem?
Ős Tokajnak szent hegyén.
Szőlőfürt borult ajkamra
Anyaemlőnek helyén.
Édes muston növelkedtem,
Mint harmaton a virág. —
Bujdosóra hát a kancsót,
Bujdosóra, cimborák!

Kancsót, fiúk! e földön a
Szív legnagyobb orvosát!
Tudta Bachus mit tesz, midőn
Az égből a földre szállt.
»Félre csillagkoszorú! — mond —
Jer fejemre, zöld borág!«
Bort, bort! bánatoszlató bort
A pohárba cimborák!

Nagy bú ülte lelkem egyszer:
Eltemették szeretőm;
Búmban bort ittam s leültem
Sírjára a temetőn.
De mit látok! minden fejfa
Helyett egy-egy rózsa-ág!
E csodát mi szülte!? A bor!
Fel a kancsót, cimborák!

Fel a kancsót! minden egyéb
Csömört szül, higyjétek el:
E föld — régóta kóstolom —
Keserű egy eledel!
Hideg a menny, — s álltam szélén:
Nagyot éget a pokol!
Kettő jó csak e világon:
Az első csók és a bor!

Fel a kancsót, a virágos,
Teli kancsót, — igyatok!
Míg a földbe nem kaparnak,
Vezéretek én vagyok.
Mit mondtam? hisz kinek apja
Isten, meg sem halhat ám;
Kancsót, fiúk, kancsót! éljen
Bachus, nagy dicső apám!

A FALU BOLONDJA.

Bohó Jancsi az én nevem,
Hehehe!
A királynak sem szolgálok,
Merre tetszik, ott kószálok;
Ha én elkacagom magam —
Egész falu kacag rajtam,
Hehehe!

Tarisznya lóg a vállamon,
Hophophop!
Egy rossz poltra sincsen benne,
Volna benne, hogyha lenne;
Táncomat, ha akad párom,
Csak egy gatyaszárban járom,
Hophophop!

Gazdag ember volt az apám,
Biz igen!
A mit csak bírt, azt mind birom,
Saját talpam a bocskorom.

Hej de jó bőr! ha kilyukad,
A lyuk újra összeragad —
Biz igen!

Hát az anyám mit hagyott rám?
Mit bizony?
Egy korsót: a tenyeremet,
Két párnát: a két fülemet;
Ezt soh'se kell megfoltozni,
Azt soh'se kell megdrótozni,
Nem bizony!

Kocsmárosné hallja kend csak,
Hehehe!
Adjon egy pint bort galambom!
Holtom után kendnek hagyom,
Kendnek mind a két párnámat,
A korsómat, bocskoromat —
Hehehe!

MÁSNAK IS VOLT...

Másnak is volt, nekem is volt
Sok szeretőm, édes kincsem;
Voltra mitsem ád a zsidó —
Mit ér, ha volt! Most már nincsen!

Virágerdő volt örömem,
De mind elrepült potomra,
Rózsalevélnyi sem maradt
Annyi közül — vén koromra.

Mint midőn a király fia
Koldussá lesz a mesében
S a dús élet kincseiből
Csak egy lant marad kezében.

És a földet, melyből egy öl
Még sajátja, dallva járja, —
Ha vígan zeng rezgő húrja
Ki gondolna bú-bajára...

Víg kacajból font ostorral
Űzöm el magamtól búmat
S vérző szívvel, vidám dal közt
Fonom tövis-koszorúmat.

BÖLCSŐDAL.

Szunnyadj pici rózsabimbó,
Szunnyadj, szunnyadj még!
Éjfél van még körülötted,
Homályos az ég.
Burkában szűz kebelednek
Még gyermekálmok pihennek:
Szunnyadj pici rózsabimbó,
Szunnyadj, szunnyadj még!

Szunnyadj pici rózsabimbó!
Álmaidnál őrt
Én állok virrasztva híven,
Én, anyád, — a föld.
Piros hajnalban szültelek,
Harmatcsöppel neveltelek.
Szunnyadj, szunnyadj! álmaidnál
Hű anyád áll őrt.

Szunnyadj pici rózsabimbó,
Szunnyadj édesen!
Mely fölnyissa kebled, nincs még
A tündér jelen.
Gyönyörök jövő tanyája,
Aranypillangó mátkája,
Szunnyadj pici rózsabimbó,
Szunnyadj édesen!

CSATÓ PÁL.

(1804—1841.)

KIS BABET.

Én magyar leány vagyok,
A nevem Babet,
Ám, Piroska minden lány
S Rózsa nem lehet.
Boresa is nevem, de ki
Kedvel, ezt így ejti — ki:
Szép Babet!
Kis Babet!

Lengyel s árva volt anyám;
Dajkám francia,
Ah, apám volt a magyar!
Nagy hon hív fia.
Mily öröm, mely meghatott,
Nyájasan ha faggatott,
Szép Babet!
Kis Babet.

Livi jő fel a minap,
Kérd: «Was machen Sie?» —
Varrok, édes, és te mit?
«Rien, je m'ennuie!»
Hidd el édes gyermekem!
Kedvesebb ez énnekem:
Szép Babet!
Kis Babet!

Egy legénykét ismerék —
Gyöngy tavaszkorút,
Szög hajút, módost, jelest,
Jó szelid fiút. —
Ámde untam hallani,
Mert nem tudta mondani:
Szép Babet!
Kis Babet!

S most egy ifjút ismerek,
Ah, derék fiú!
Barna, bátor és nemes,
Büszke, nem hiú.
Nem merem már hallani,
Oly jól tudja mondani:
Szép Babet!
Kis Babet!

SZÉKÁCS JÓZSEF.

(1809—1876.)

ESTI IMÁDSÁG.

Uram, maradj velem!
Maradj velem, mert a nap leszálla,
S már az esthajnalban végsugára
A sötéttel halványodva vív:
Igy hull egykor éltem végsugára
Halvány színben síromnak porára,
Ha a halál innen messze hív!
De nem félek, ha Istenem,
Ha jó atyám marad velem!

Uram, maradj velem!
Maradj velem, mert az éj ölébe
Ha álom száll a világ fölébe
Ki virraszt majd gyermeked felett?
Ki virasztna, mint te, ki kezeddel
Égi testek sorsát rendeled el,
S rajtok a tavaszt, nyárt, őszt, telet;
Remegjek-e, ha Istenem,
A hatalmas, marad velem?

Uram, maradj velem!
Maradj velem, mert a bűn hatalma,
Mint az éjnek sötét birodalma,
Egednek fényétől zárva tart.
Adj szent lelket, hogy járjak fiadnak
Nyomdokán, míg napjaim haladnak,
Míg feltün az örök békepart!
Hol megjelen jó Istenem
Előtt a megváltó velem!

Uram, maradj velem!
Maradj velem, hogy vezess karoddal,
Hahogy éltem, mint a nap nyugottal,
Az örökség tengerébe száll,
S jobb valóm, ha érintesz kezeddel,
Újra ébred, mint a nap kelettel,
A halhatatlanságnak lánginál,
Hol a fő üdvet éldelem,
Én Istennel, Isten velem!

GARAY JÁNOS.

(1812—1853.)

KELET NÉPÉHEZ.

Mi vagyunk-e még a hét vezérnek
Sarjadéki, tiszta, szittya vér?
Mi vagyunk-e vére még a vérnek
Melyet ontott a szent hét vezér,

A midőn nagy Árpád nemzetének
Hont szerezni esküt esküvének?

Ők az esküt, a szentet kimondták
S vérben itták rá az áldomást!
Mi, kikért a hősi vért kionták,
Elfeledjük a nagy tartozást?
Vagy tán nem köt, mert nem eskü-
[vésünk?
És a vér, mit ittak, nem mi vérünk?

Itt van a föld! Kárpátok tövében,
Völgye, halma e vértől kövér;
A kaszás derékig áll füvében,
Dús kalászin áldás a kenyér!
S van bizalmas nyája, van borága,
Drága ércet rejt a bánya ága.

Im de a föld oly gazdag magában,
Mért virágzik csak felére fel?
Mert a föld lenyügző bérigában,
Mert a nép rajt bérigát visel;
Mert a földön ég malasztja mellett
Emberátok vad burjána termett!

Itt van a víz, négy folyó medrében,
Dráva, Száva, nagy Dunánk s Tiszánk;
Annyi életér a hon szivében,
Mennyi cseppje áldást hozna ránk.
Itt a tenger, őr gyanánt a szélen,
Mint egy isteneszme terjedékben!

Im de a víz, négy folyód zugása,
Többször átok, mint áldás, mit ad;
Négy szilaj mén ádáz nyargalása,
Mely kocsit kocsissal elragad —
S tengerünket, ész és kor dacára,
Tétlenségünk vaslakatja zárja!

S itt van a nép! mely nyolc századon túl
A nemessel együtt vérezék,
Mely ekéhez, kardhoz egyaránt nyúl,
Ahogy a harc kérte vagy a bék:
Itt van a nép, vére még a vérnek,
Sarjadéka a szent hét vezérnek!..

De a népet megtöré igája,
Nyolcszáz évet könnyel áztatott,
És ha van, tövisből van virága,
És ha vet, magának vet magot:
Láthatára sürű, vastag éjjel,
S fáklya nincsen, mely oszlassa széjjel!

Mi vagyunk-e, mi vagyunk-e, kérdem:
A nagy Árpád sarjadékai?
Mi vagyunk-e váltva ősi véren,
Ős elődink méltó fiai?
Kik midőn véren hazát szerzének,
Nagy, dicső nemzetté esküvének?

Az elődök a törvényt kimondták,
S megtarták az eskü szent szavát:
Hogy, kik mint ők, véröket kiontják,
Legyen egy a nagy nemzetcsalád, —
És ki híven küzd a köz hazáért,
Köz javából egyaránt vegyen bért.

Mi a törvényt esküt és a népet
Megvetettük sok száz éven át:
Jog fölé a kény hatalma lépett,
S szörnyen megcsonkult az ős család!
És a földön, vizen és a népen
Isten átka fekszik szörnyüképen!

Fel tehát, ha még egy szikra benned,
Fel, keletnek népe, tettre fel!
Őseidnek lelke még-e lelked?
Megmutatni új, nagy esküvel.
És az eskü szent zsolozsmaképen
Kárpátoktól Adriáig érjen.

Oldassék meg a földnek bilincse,
A tulajdon szent legyen, s örök,
S lészen a föld népeidnek kincse,
Színarany az Isten-adta rög;
A mi szárnya a madárseregnek,
A szabad föld az a nemzeteknek!

Fékre vedd a víznek tombolóit,
A világnak nyisd meg kapuját,
Öt világrész lássa lobogóid,
Lássa gályáidnak árbocát!

Tenger a föld vére ; lüktetése
Népek és hazáknak érütése.

És a nép, mely vér a régi vérből,
Nyerje vissza régi részjogát :
Osztalékát vízből és kenyérből,
És a törvény védő paizsát ;
S mert terhet visz, oszt a köz hazáért:
Köz javából egyaránt vegyen bért!

És te, Isten, a véghetlen égben,
Magyaroknak védő istene !
Szentesítsd meg összes összeségben
A mi esküt a nemzet teve.
Add hozzá az ember legfőbb kincsét:
Szabadítsd fel a szellem bilincsét.

S fény, dics árad Árpád nemzetére,
Mely megérti vére érdekét ;
Vagy halál lesz hosszu bűne bére,
Mint ki elvetette istenét.
És betelve ezredévi átkunk :
Hogy magunktól jöjjön pusztulásunk !

MAGYARORSZÁG 1848-BAN.

Megint független és szabad vagy
Oh én imádott szép hazám !
Hol, hol van a szó, hol van a dal,
Mely elzenghesse igazán,
Hogy független és szabad vagy, én
[hazám.

Hadd csókolom, hadd csókolom le
Szent kezedről a sebet,
Mit százados békók ütöttek,
Hadd csókolom meg a helyet,
Míg kezeden, míg lábadon nem heged.

Vérző szivednek nyilt sebébe
Engedd, tegyem be ujjamat,
Hogy feltámadásodban higyjem
Saját feltámadásomat.
Hogy a mit látok, nem álom, nem
[ámulat.

Mit nemzedékről nemzedékre
Vártunk, remény s hitünk vala,
Eljött a nagy nap valahára,
Eljött a nagy nap s általa
Apáink elfolyt vérének váltságdíja!

Független és szabad vagy újra
Mint hozzád illik, én hazám ;
Nagy és dicső leendesz ismét,
Nagyobb mint voltál hajdanán,
Oh, oh szív, meg ne repedj e kéj mián !

Nagyobb s dicsőbb mint ők valának
A Mátyások és Lajosok,
Mert szabadságod biztosítéka
Nem kiváltság, nem zsoldosok,
De a szabad nép milliója lenni fog.

Zászlót kezembe, hadd vigyem szét
Feltámadásod szent tüzét !
Lantot nekem, hadd énekeljem,
Hadd énekeljem, haza, szét
Mint szent zsolozsmát, diadalmad éne-
[két!

KONT.

Harminc nemes Budára tart,
Szabad halálra kész ;
Harminc nemes bajtárs előtt
Kont, a kemény vitéz.

Mind hősök ők, mind férfiak,
Mind hű és hazafi,
Mint pártütőket hitlenül
Eladta Vajdafi.

Budán a bősz király előtt
Megállnak zordonan ;
Szemökben a nemes harag,
S a kar hatalma van.

De trónusán áll a király,
S szól ajkiról a gőg :
«Földig borúljon térdetek,
Ti vétkes pártütők !»

Szólott haraggal s bosszusan,
A harminc összenéz.
Harminc nemes bajtársival,
Kont, kemény a vitéz.

«Nem úgy, király!» kiált a hős,
S megrázza ősz fejét;
Vélnéd, egy erdő rengeti
Hatalmas üstökét.

«Nem úgy, király! az égre nem!
A pártütő te vagy!
Te tetted azt, hogy a hazán
Az átok súlya nagy.

Vért s éltet áldozott neked
E nemzet székedért.
S te rút gyülölséggel fizetsz,
Az isten tudja mért!

Vagy visszavíja ős hazánk
Szabadságát karunk,
Vagy érte küzdve hű felek,
Egyért s együtt halunk.

De térdet, zsarnok úr, hogy így
Dúlsz minket és e hont,
Nem hajt neked sem e sereg,
Sem Hédervári Kont.»

Szólott haraggal s vakmerőn,
Inkább meghalni kész,
Semhogy térdét meghajtaná
Kont, a kemény vitéz.

És bősszel a király viszonz:
— S király haragja nagy —
«Halál reád, oly rút halál,
Mint felségsértő vagy!

Halál reád, nyakas vezér,
Te itt is lázító!»
S zordon mögötte föltünik
Az óriás bakó.

Elsápad a nép, áll a hős,
S áll a harminc nemes:
Rajtok Zsigmond pillantata
Végiglen tévedez:

«Kezemben élet és halál,
Halljátok pártütők!
Ki térdel, annak élet int!» —
De nem mozdulnak ők!

Mind hősek ők, mind férfiak,
Mind hű és hazafi;
Vérét a hős, ha halni kell,
Nem retteg ontani.

«Hát vesszetek mindannyian,
Haláltok a bitó!
— Mond a király — s így vesszen el
Ha kell egy millió!»

És mégyen a harminc nemes
A gyászpiacra föl:
Vérpallosával a bakó
Kifárad, s újra öl.

S a néma légbe nem vegyül
Csak legkisebbke jaj;
Csak a tömegnek ajkain
Egy elnyomott sohaj. —

Ki az, ki végsőnek maradt
A harmincból, ki ő?
Hogy mindegyikkel társhalált
Halhasson a dicső?

Igy áll az őserdők disze,
Az óriási cser,
A fejsze hozzá sújtani
Csak kételkedve mer.

A cser bevárja a csapást;
A bajnok visszanéz,
S szemben fogadja a bakót
Kont, a kemény vitéz.

«Mint bajnokot, mint férfiút
Igy illet a halál,
Nem gaz, nem orv : egy honfi az,
Ki most a törzsön áll.

Az megtagadja istenét
Egy szolga életért ;
A hősnek egy rablét helyett
Halála nyújt babért.

Halálom és a társaké
Egy véres áldozat,
Melyből a honnak üdv fakad,
Zsigmondnak kárhozat !»

Szólott a hős, sujt a bakó,
A nap homályba vész —
Igy halt el a harminc nemes,
S Kont, a kemény vitéz.

S néma légbe nem vegyül
Csak legkisebbke jaj ;
De a tömegnek ajkain
Kél lázadó moraj :

«Zsigmond király, zsarnok király,
— S a zsarnok vére fagy —
Itéleted törvénytelen :
Az ország foglya vagy !»

A ZARÁNDOK.

Ott volt Palaestinában,
Mint bűnbánó barát ;
Fejére hinte hamvat,
És ölte szőresuhát.

Sarúját elvetette,
Hogy merre tévelyeg,
A kő s utféli tüske
Talpát tépdezze meg.

Böjtöt szabott magára
És kínos szomjazást ;
Magát bántatni hagyta,
De ő nem bánta mást.

Hosszú zarándok útja
Imádkozásba mult,
Ah mégis lelke, mégis
Nyugodni nem tanult !

A szentföldről Romába
Ment új sanyar között,
A pápa szent székénél
Két térdre megtörött.

Sirván borult lábához :
«Oh mondd meg, szent atyám,
Nagy bűnömért bocsánat
Ha száll-e énreám ?»

S meggyónja borzalommal
És súgja nagy bünét . . .
A pápa összecsapta
Imára két kezét.

A kegy sugára arcán
Haraggá változó,
És ajkin, mint az égnek
Dörgése, zeng a szó :

«Istennél a bocsánat,
S bünért irgalmazás ;
Csak egy, mit nem bocsát meg . . .
A hazaárulás !»

MÁTYÁS KIRÁLY GÖMÖRBEN.

Mátyás király nem értett honn ülni kényesen,
Értett a harci ménen megülni győztesen,
S ha harci nem valának, bársony nyugágy helyett,
Mátyás király kezébe birói pálcát vett.

Bejárta szép országát, s mint béke angyala,
Törvényt, igazságot tett, a merre járt vala,
Bejárta Dunának s Tiszának mesdgyeit,
Kihallgatá urával a pór sérelmeit.

Törvény után, követvén az ős magyar szokást,
Tartott az utazásra Gömörben álmodást;
Az áldomások árja enyelgő és komoly,
Mikép Maros aranyja, Tokaj nedüje foly.

Van, a ki a királyért üríti a kehelyt;
A hon virágozása dobogtat más kebelt;
Ez a német vesztére nagy rettentőt iszik,
Az a török halálán, ez a csehén bizik.

S végig lakoztanak már, és végig ittanak, —
Egyért feledtek inni a vigadó urak,
S vigalmok a hegyig hat, hol munkás hangyakép
A tő tövét kapálja pőrén a póri nép.

Mátyás király a tréfát fölötte kedvelé,
Mátyás király föláll, s int a szőlőhegy felé:
»Im, dolgozott a munkás, míg vigadánk, urak!
Ne váltanók fel őket, hogy ők vigadjanak?

Fel, a király nyomába!« Szól, és előre mén,
Mikép a fölkelő nap a fényes ég ivén,
Utána mén az úrnép, vontatva, s kénytelen,
Mikép a lomha árnyék a test után megyen.

S bámészan a parasztok reá tekintenek,
Kíváncsian megállnak a vándor fellegek:
A nap kibú alóluk, meglátni a csodát!
A hős király kezének ügyében a kapát.

Mátyás király megedzett s dologszokott vala,
Az úri nép puhán nőtt és otthon lomhula;
Mátyás király ügyes volt és könnyü termetű,
Az úri nép nehézkes, tömör tekintetű.

Mondjam tovább, ne mondjam a tréfa folyamát,
Mint üli a verejték az úrnép homlokát?
Mondjam tovább, ne mondjam: a gyors király mögül,
Miképen jobbra balra az úri nép kidül?

»Uram, király« — kiáltnak — «pogány dolgot mivelsz,
Kegyelmetes tréfáddal még mind rakásra ölsz?
A kardot elviseljük, kapáljon a ki tud!«
És a panasz keserve Mátyás fülébe jut.

De mint a könnyü sólyom, fölöttük a király
A megkapált barázdán nem fáradottan áll;
Arcára méltóság ül, szigor van homlokán,
S a lelkendő urakhoz ily szó jön ajakán:

»Ám hagyjuk a szokatlan dolog kisérletét,
De megjegyeznetek kell nehéz verejtékét:
A föld, urak, kemény rög, s ki azt megmíveli
Véres verejtekének gyöngyével öntözi.

Azért, ha máskor isztok, nem kell felednetek
Az áldomásba szőni: hogy éljen népetek!«
Szólott, s az úri nép megjegyzé az oktatást:
Mátyás király Gömörben így tarta áldomást.

Losonczy László.

(1812—1879.)

A VÉN CIMBALMOS.

A sarokban egy kocsmában
Vén cimbalmos vár hiában,
Előtte az asztalvégen
Cimbalma ott nyugszik régen.

Várja, várja a vendéget
Mulatozás, ivás végett,
Menni akar már végtére,
Midőn belép egy úrféle.

— Téins uram, kérem szépen,
Igy szól hozzá keservében,
Kérek egy vagy két garaskát,
Majd elverem a nótáját.

Hejh, téns uram! hajdanában
Több kedv lakott a kocsmában;
A cimbalom minden este
Élelmünket bekereste.

Tudj' isten, egy idő óta
Nem oly kedves az a nóta!
Kicsiny itce — nagy az ára,
Senki nem jön a kocsmára!

Én itt ülök, jaj, de nincsen
A ki vígan nótát intsen.
Gyermekem van egy kuckóval
S nem élnek cimbalom-szóval.

Nincsen senki jó emberem...
Kérem, téns ur... majd elverem
Amint tudnom adta isten:
«Nem úgy van már mint volt régen!»

A cimbalmos csak jár, csak jár
S valahára cseng a pohár;
Mondja ez is, az is neki —
Cimbalmán ezt s azt verje ki.

De ő mindig egyet játszik,
Szempilláján könnycsepp látszik,
Nem ért, nem hall keservében —
«Nem úgy van, már mint volt régen!»

Kriza János.

(1812—1875.)

ERDŐVIDÉK AZ ÉN HAZÁM...

Erdővidék az én hazám,
Katonának szült az anyám,
Zöld erdő zúgásán,
Vadgalamb szólásán
Nevelt fel jó apám.

Mihent zekés gyermek lettem
S a kabalát megülhettem,
Mentem a szántóba,
S apám háborúba
A franciák ellen.

Nyílj mélyebben, te barázda,
Patakként folyj könnyem árja,
Apámat háború,
Anyámat sok gond, bú
Szegényt elragadta.

Holnap indul a legénység
Komondóba, semmi mentség.
Zöld erdő zúgását,
Vad galamb szólását
Majd meghallom esmég.

A HAZATÉRŐ KATONA.

Idegen országban
Árnyékot ad egy fa,
Alatta kesereg
Egy vagdalt katona.

Mindegyre kesereg
A vagdalt katona,
Busítja kebelét
Szegény székely hona.

Hajh, keserű kenyér
A katona kenyér,
Veres a karéja,
Mert festi piros vér.

A bele nem puha,
De kemény mint a kő,
Nem patyolat-fehér,
De barnán-sötétlő.

Nem puha, mert földét
Kemény kard szántotta,
Barna, mert tésztáját
Égő könny áztatta.

Hogy így fúdogálva
Beköti sebeit
S feltörött kezével
Letörlé könnyeit:

Az idegen fának
Áldást mond a vitéz,
Megy s hazája felé
Némán, epedve néz.

Szemere Bertalan.

(1812–1869.)

A SZÁMKIVETETT.

Isten hozzátok, szép halmok, és te, kies táj,
Hol bölcsőm rengett ősi fa árnya alatt.
Isten hozzátok, ligetek, s ti folyók is, örökre!
Árnyat, italt idegen föld nekem ád, mikor ád.
Messze bolyong a számkivetett már s vissza felétek
Lenge sohajja is oh, félve, titokba röpül.
Hamvaimat soha nem föditek ti, — de lelkem el-eljár
Esti fuvalmakban, nyögni hazám romain.

EÖTVÖS JÓZSEF BR.

(1813—1871.)

BÚCSÚ.

Isten veled, hazám, bátrak hazája,
Isten veled, te völgy, ti zöld hegyek!
Gyermekreményim s bánatim tanyája,
Isten veled, én messze elmegyek.
Ha visszatérek, boldogulva hon,
Hadd lássam népemet virányidon!

Nem, mint Helvécia hótakart tetői,
Nem nyulnak oly magasra bérceid,
S tán szebbek a Provence daltelt mezői,
Mint dús kalászt-hullámzó téreid:
Virág mit ér? mit ér a bérc nekem?
Hazát kiván, hazáért ver szivem!

Az ég egy kincset ád minden hazának,
S a nemzet híven őrzi birtokát;
Császárról szól a francia fiának;
Büszkén mutatja Róma ó falát;
Hellasnak kincse egy elomló rom...
Tiéd, hazám, egy szentelt fájdalom!

Hallgatva áll Rákosnak szent határa;
Ah, régen hallgat immár a magyar!
S az ősök elenyészett nyomdokára
Az esti szellő új fövényt takar;
Hallgatva áll a tér, szivünk szorul,
S egy könny beszél hazánk nagyságirul..

S egy könny Budáról, mely magas tetőjén
Sötéten áll... egy bús emlékezet,
Nagy sírköve hazámnak temetőjén
S ráírva mind, mi véle elveszett;
Régen szétdönté az idő falát,
Kövén még látni a csaták nyomát.

S még áll Mohács, még áll; magasbra nőnek
Az új barázdán s régi hősökön
Kalászai. Erőt ad a mezőnek,
Bár rég lefolyt, a férfivérözön;
Nincs kő határán, nincsen kunhalom,
De áll a tér s nem vész a fájdalom.

S nem veszhet el, mig az ezüst Dunának
Nagy tükrén egy honfiszem pihen,
S magyar lakik a parton, s a hazának
Csak egy romlatlan gyermeke leszen;
Buda-, Mohács-, Nándornál elfutó,
Tán honom könnye vagy te nagy folyó?

S oh én szeretlek néma bánatodban,
Hazám, szeretlek könnyeid között!
Égőn szeretlek özvegy fátyolodban,
Nehéz keserved, melybe öltözött;
Bájlón mosolygsz, mert bár sorsod kemény,
Él még a sír felett is egy remény!

És most Isten veled! talán sokára,
Örökre tán, hazám, Isten veled!
Rég eltünt ismert béreid kék határa,
S tovább siet vándorló gyermeked;
Ha visszatérek, boldogulva hon,
Hadd lássam népemet virányidon!

VÉGRENDELET.

Ha majdan átfutottam
Göröngyös utamat,
S hová fáradtan érek,
A sír nyugalmat ad:

Márványszobor helyébe
Ha fennmarad nevem,
Eszméim győzedelme
Legyen emlékjelem.

S ha majd kijőtök néha
S megálltok síromon,
Zengjétek el a legszebb
Dalt néma hantomon.

Magyar dalt, lelkesítőt,
Melynél a szív dobog,
Tán halva is megértem,
S keblem hevülni fog.

És sírjatok egy könnyet
Barátotok felett:
Dalt érdemelt, mert költő,
Könnyet, mert szeretett.

A MEGFAGYOTT GYERMEK.

Ily késő éjszaka ki jár ott kinn a temetőn?
Az óra már éjfélt ütött; a föld már néma lőn; —
Egy árva gyermek andalg ott, szívét bú tölti el;
Hisz' az, ki őt szerette még, többé már fel nem kel

Anyja sírjára ül, zokog az árva kis fiú:
»Anyám! oh! kedves jó anyám! szivem beh szomorú!
Mióta itt temettek el, azóta bús fiad.
Nincs a faluban senki most, ki neki csókot ad;

Nincs senki, a ki mondaná: »szeretlek gyermekem!«
Puszta a ház; hideg szobám; s nem fűtenek nekem;
Melléd temetve én is itt mért nem nyughatom meg?
Nagyon hideg a tél nekem; — ah, én szegény gyermek!«

Az árva búsan zengi így kínos panaszait:
Felelve rá a téli szél üvöltve felsivít.
A gyermek fázik, könnyei elállnak arcain;
Borzadva néz körül; de itt a holtak hantjain

Mély nyugalom uralkodik. A csend irtóztató,
Csak szél sohajt a fákon ált' s pelyhedzve hull a hó.
Fölkelne, jaj! de nincs erő; lankadva visszadűl
A kedves dombra, — felsohajt, s mély álomba merül.

És ím az árva boldogul, jól érzi most magát:
Elmultak minden gondjai: az álom hív barát.
Szive még egyszer feldobog! mosolygnak ajkai;
Csöndes-nyugodva alszik ott; s meghaltak kínjai.

KEMÉNY ZSIGMOND BR.

(1814—1875.)

PETŐ ÚRFI.

Pető úrfi jár az utcán. Pénze nincs:
De szivében a reménység drága kincs.
Fölszámítja szép jövője álmait,
Míg keze egy fényes ruhaboltba nyit.
»E fehér gyolcs, szólt a szatócs nyájason,
Legfinomabb volt a linci vásáron.
Prémeimet Novogródnak raktára
Eladná egy kozák hetman számára.
És e bibort sok fáradság s vész után
Syriából hozta a nagy karaván.«

Pető úrfi, bár ruhája ócska már,
Víg kedéllyel a szatócstól tovább áll;
S elgondolja várni kissé mit se tesz:
Vagy keletről vagy nyugatról pénze lesz.

Pető úrfi megy a rónán. Pénze nincs:
De szivében a reménység drága kincs.
Éget a nap. Semmi árnyék utain,
Míg szeme függ szép jövője álmain.
«Két lovam van, szól negéddel a huszár
Fürge, könnyü mint a szellő és madár.
A porondot meg sem éri patkójok
S egy faluból másba repül gazdájok.
Takarójok himbe, rojtba szegve bár;
Szerszámostól egyike vevőre vár.»
Pető úrfi, noha talpa sajgva ég,
Víg kedéllyel a huszártól búcsuzék.
S elgondolja: várni kissé mit se tesz,
Vagy keletről vagy nyugatról lova lesz.

Pető úrfi kalandra jár. Pénze nincs,
De szivében a reménység drága kincs.
Fölszámítja mennyi öröm rózsáit
Szedheti le, — a vak eset ha segít.
«Jön az ellen, szól a hírnök s esd a hon
Hős erőt és véradót a harcsikon.
Kiben hűség s kinél kard van: siessen,
Zászlóját már felüté a hadisten;
Táborában martalék és babérág:
Sebeinkről ösmerend ránk a világ!»
Pető úrfi mint rohanna! Vére forr,
Hisz a honért küzdeni kész bármikor!
De gondolja: várni kissé mit se tesz,
Vagy keletről vagy nyugatról kardja
[lesz.

Pető úrfi pamlagon ül. Pénze nincs,
De szivében a reménység drága kincs,
S míg karjával átöleli rózsáját,
Építgeti a jövendő légvárát.
«Lovag uram! Szól a néne, miért kell
Könnyelmüen játszani egy lányszívvel?
Peng szerelem és a hűség ajkadon,
De nem mondád: házad tüze hol vagyon.
A ki tudja hova tegye ágyfáját,
Csak az viszi esküvőre babáját.»

Pető úrfi, bár a lányka könnye hull,
Csüggedésbe lenge okra nem borul,
S elgondolja: várni kissé mit se tesz,
Vagy keleten vagy nyugaton háza lesz.

Pető úrfi megy, gyalogol. Pénze nincs,
S tán szivében a remény is fogyó kincs,
Mert a múltba most először merüle,
És az emlék csalódásit fösti le.
« — Míg szerencsét lesni dombra, bércre
[hág,
A nehéz tél s könnyü ruha megronták.
És kiküzdve lőn a csata nélküle,
A hazára hosszu béke derüle.»
Pető úrfi sóhajtana . . . de még se,
Kora panasz ajkait ne érintse!
Elgondolja, várni kissé mit se tesz,
Vagy keleten vagy nyugaton sírja lesz.

ERDÉLYI JÁNOS.

(1814—1868.)

KÖNYÖRGÉS.

Isten, magas vezére
Árpád csatáinak,
Buzdúlj dicső segélyre
Késő utódinak!

Te hívtad őt keresni
Bajtársival hazát,
Kárpátokon vezetted
Szép Hunniába át.

Azóta négy folyam közt,
Innen Kárpátokon,
Vész- s nyugalomban áll fenn
A vér-szerezte hon.

Fölötte új remények
Virági fejlenek,
Dicső napok korányi
Egén feltüntenek.

Ne hagyd sötét napokká
Borúlni hajnalát,
Mely századok homályin
Csak most ragyoghat át!

Ne nézd szegény apáid
Egyezredes bünét,
Hogy ők balul fogának
Föl, népek Istenét!

Nem hűtlenül, de gyarlón
Szegők törvényedet;
Gyarló bünért ne verd meg
Örökre népedet!

Ne verj, ha vad szokásból
Vért áldozánk neked,
S hadak futó lovával
Tiszteltük ünneped!

Bár véres ajkkal ittunk
Győzelmi áldomást;
De nagy nevedre eskve
Küzdők a bajvivást.

Durván, de hűn imádtunk,
Sok népnek Istenét,
Halmok fokán zajongván
Pogányok énekét.

Oh, áldj, miként megáldál
Vészinkben ekkorig,
Hirünk fényes kelettől
Hordozva nyugotig.

Polgárerényt lobogtass
A honfi keblében,
Tartsd fenn magad a földi
Királyok képében!

Támaszd fel újra e hont,
Erkölcsöt olts belé,
Hogy közhatás buzogjon
Közérdekek felé.

S ne lásson oly hazát, mint
Kedves magyar hazánk,
A messze elmenő nap,
S a nagy, kerek világ!

MÁTYÁS A SZÁNTÓ.

Még iskolás fiú korában
Mátyás egy könyvvel tarsolyában,
A háztól elszökött,
Suhancnak öltözött.
Már szántogattak a mezőben
A szép tavaszra vált időben,
S a Szent-Gellért megett
Ép egy öreg szántót találа,
Kinek sehogy se folyt munkája,
Vagy ökre nem vont jól igát,
Recsegteté a taligát;
Vagy nem fogott tisztán ekéje,
Ha megtolult a föld perjéje.
Az ostorost meg a barázda
Végén hideg gyötörte, rázta.

»Adj' Isten jó napot! Hogyan megy a dolog?«
»Fogadj Isten! — Rosszúl; mivel magam vagyok.

Nem állanál be hozzám? Én jól megfizetek.
Szolgámon, nyavalyáson, harmadnapos hideg.
»Miért ne, jó díjért?« Mátyás így felel:
»Meg rá jó áldomás! s megteszem, ami kell.«

És ő suhancnak állt.
Az ösztökét jól viselé,
Az ökröket jól terelé,
Barázdált, boronált,
Mindent helyén csinált.

Már a nap is leáldozóban,
A szolga félig lábadóban,
Mátyás a fél napért
Követelé a bért.

A szolga bús szemmel tekinti,
Az ő béréből hajlik az ki...
Gazdája rázúg mérgesen,
Hogy már csak épenségesen
Húsz pénze van bent; — mind kiadta
A sok betegségnek miatta.
Szegény fiú majd síra, hogy
Épsége és a bére fogy...
Mátyás azonban jó szemes,
Az emberek szivébe les.
— Hej! már akkor kitört belőle,
Mily nagy lesz ő egykor, időre! —
S a fizetést csak elfogadja,
De a szolgának visszaadja,
Mondván a gazdának keményen:
«Úgy vesd rám a szemed,
Hogy, Isten éltetvén, akárhol
Megismerj engemet!
Nem jó igazság ez! Nem így kell
Bánnod, ha szolgád is, beteggel!
Bérét ha elvonod,
Tovább mért bántanod?!
Különben én vagyok
Hunyadnak gyermeke;
A kard lesz az nekem,
Mi néked az eke.»

Szigligeti Ede.

(1814—1878.)

A FURULYÁCSKA.

«Jaj! királyom, drága férjem,
Iszonyu a rettegésem!
Hogy szerettem, hogy őrzöttem,
Tejbe, vajba fürösztöttem!
Jaj! nevét hogy kiabáltuk,
Hogy kerestük! s nem találtuk
A tó partján, a mezőben,
A vágásban, mély erdőben!
Tűvé tettük a bokorba,
Én magam és a komorna.
Lám, a tövis hogy megtépett;
A ruhámat, a csipkémet;
Kis ujjamat meg is szúrta —
Bekötötte a komorna.
El is vesztém fél cipőmet,
És a selyem nagykendőmet.
El is váltunk tévelygve,
Keresztuton jöttünk egybe.
Éhes medve jött balkézre,
Szerencsére nem vett észre;
Jött két farkas is balkézre,
Hogy elbujtam, nem vett észre.
Jaj, miért nem téptek össze,
Minthogy szived tépjem össze!
A te lányod! — a mi lányunk!
A nagyobbik, a bálványunk!
Ah az epret hárman szedtük:
Ketten jöttünk, — elvesztettük.
Ha a medve összetépte?
Jaj, mit adnék érte!
Odaadnám a hajtűmet,
Koronámat, jegygyürűmet,
Egyik szemem, mindkét szemem:
Az élet se kell már nekem;
Én valék a mostohája —
Mit mond a rossz világ szája?
Irigykedtem, gyülölködtem —
Azt is mondja tán felőlem:
Hogy megöltem trónusodért!
Kit én szültem, kis lányodért!
Pedig tudod, hogy szerettem:
Mind a kettőt én etettem!
S ha valaki elszöktette?
Elrabolta, nem ő tette.
Ki ád könnyet, vajha adna,
Szivem, lelkem nem szakadna!»

«Jaj ne szólj már, feleségem,
Minden szavad gyilok nékem.
Fuss keresni, ország népe,
A földön van, vagy az égbe!
Hogy mindnyája csak keresse,
A hirnököm hadd hirdesse:

Ki csak hírét hozza,
Szavam nem átkozza,
Félország a díja,
Nem lesz annak hija.

A ki halva hozza,
Szivem nem átkozza,
Ássa meg síromat,
Vegye országomat!

A ki hozza élve,
Legyen áldott érte!
Vegye országomat,
Vegye a lányomat.

Ha hirét se hallom,
Utána kell halnom,
Nincs szivemnek írja,
Tegyetek a sírba!»

«Gyászos ország gyászos ura,
Én vagyok a pásztor fia;
Én őrzöm a kecskenyájat,
Fujdogálom furulyámat.
De bús annak a nótája:
Ki a nyáját nem találja.
Elvesztettem s hogy kerestem,
Furulyám is elvesztettem.
A tó partján búsan jártam,
Estharangszót hogy bevárjam:

A nyájat is tán a szomja
Vagy az isten, oda hozza.
Majdhogy sírtam, úgy busultam!
Egy kis víztől megujultam.
Im jávorfa tün szemembe;
Egy bokorbul emelkedve,
A levelét hogy hullatja,
Minden ágát hogy lehajtja!
Ha a szellő megingatja
S a levelét megforgatja:
Veres mintha véres volna,
S fehér mintha halott volna.»

De halványabb mostohája,
Mig haragra gyul orcája.
Átkozódva csapja földre;
Száz darabra összetörte.

Száz darabja forr egymásba,
Lesz belőle furulyácska,
Furulyából király lánya,
Égnek, földnek, szép csodája.
Apja nem hisz sem szemének,
Sem fülének, sem szivének;
De hisz lánya két karjának,
Könnye, csókja tűzárjának,
Annak adja, a ki hozta,
Mostohája megátkozza.

A királyné vérpadra lép,
Pásztorfiú a trónra lép,
Itt is, ott is örül a nép.

Sárosy Gyula.

(1816—1861.)

SZÜLETÉSEM NAPJÁN.

Midőn anyám keblén viselt még,
Ezer reménnyel volt tele:
S gondolva szíve magzatára
Örömtől duzzadt kebele.
Lehullt a fájdalom gyümölcse,
De a gyümölcsből haj! mi lett?
Szegény anyám ha tudta volna,
Dehogy szült volna engemet!

Fagy volt, midőn világra jöttem,
Majd hogy meg nem vett a hideg!
Attól csak jó anyám szerelme
Melengetőleg óva meg.
A könny, mely reszketett szememben,
Velem egy pereben született...
Szegény anyám, ha tudta volna,
Dehogy szült volna engemet!

Nem e világ volt a világon,
Mit én először láthaték;
Ha van sötétebb a sötétnél,
Az egy behullt siromladék.
S hogy nincs apám! szivem-, szemnek
Legelső látománya lett...
Szegény anyám, ha tudta volna,
Dehogy szült volna engemet!

Eltünt az ifjókor fölöttem
Valósulatlan álmival,
Az álmok gondra vetkeződtek
A tettre vágyott férfival.
És jött a vész és elragadta
Magával izzó lelkemet;
Szegény anyám, ha tudta volna,
Dehogy szült volna engemet!

Dicső anyám! mégis ha látnád,
Mi bölcs türővé tett a hit; —
Dicső anyám, ha élvezhetnéd
Önérzetem fennálmait.
Ha tudnád, mi hiven betöltém
A vészben hosszu tisztemet!
Nem tartanád te fájdalomnak
Még egyszer szülni engemet!

A HUSZÁR.

A huszár név onnan ragadt a huszárra,
Mert egy halálának mindig húsz az ára.
A vasas is azért tartja tiszteletben,
Mert hol egy huszár van, húszat lát az egyben,
Ki ha leaprítja már a maga huszát,
Gangosan kipödri szép pörge bajuszát.
Hej! gyöngy is a huszár, ha felül lovára,
De a ló is szebb, ha huszár ül hátára;
Sőt ha paripáját büszkén táncoltatja,
Büszkévé válik még a ló is alatta.
Az idegen népek bámulva hirdetik,
Hogy a magyar huszár lóháton születik,
Ki ha le nem pattan saját jó kedvéből,
Mennykő legyen, ami kicsapja nyergéből.
Ha vágtat, a villám pironkodva kéri,
Hogy lassabban menjen, mert utol nem éri.
S a szél — midőn lovát jól megsarkantyúzza —
Sírva jár utána, azt hinnéd, hogy nyúzza.
Nyeregkápájáról lóg a miatyánkja:
Ha szomjazik, onnan gyakran előrántja.
Egyébkor nem igen tekint föl az égre,
Csak mikor ihatik egy kis dicsőségre.
Ha iszik, rendesen emberül megfizet,
De csizmaszárában sem tűri a vizet;
Mert bor és dicsőség szíve tápláléka, —
Jól teszi! — a vizet igya meg a béka.
A huszárnak azért villámlik a kardja,
Mert égő szívéhez nagyon közel tartja.
Innen a huszárnak minden kardcsapása
A tüzes mennykőnek egy mestervágása.

Történt, hogy a huszár talált egy gyermeket,
Mely az ellenségből a haretéren rekedt,
S míg a gyermek apját halálra koncolta,
Magát a gyermeket megszánta, csókolta.
S egy-két öreg cseppet hullatván szeméből,
Kivitte a halál sűrű örvényéből.
Mert a huszár szíve olyan mint a kardja,
Addig hajlik, amíg ő maga akarja.
De meghajoltában, bár kínok gyötörik,
Valamint a jó kard, soha el nem törik.
Csak a vitézségnek van nála kelete,
De kegyetlenkedni már nem természete.

A német ágyúja haraggal mormogja,
Hogy az öreg huszárt a golyó sem fogja;
Sőt ha elesnék is, nem hal meg egészen,
Mert az örökélet áll számára készen.
Ki vérrel derített hajnalt hazájára,
Följegyzi a nemzet arany-táblájára,
S ki a szabadságért harcol mindhalálig —
Holta után tüstént egy csillaggá válik.

Látnád a huszárt, ha leveti mentéjét,
Végig imádkozván száz teremtettéjét;
S szivét az imádság oly nagy lángra gyújtja,
Hogy neki gyürkőzvén, két kezét kinyújtja —
Mentéjét pedíglen a szél hátra fújja,
S utána csak úgy száll a mente két ujja.
Látnád, oh! ha látnád, hogy reszket a német,
Ki még sohsem látott ily négykezű rémet.
S a vasast kardjának még szele sem éri,
Már megadja magát, és a pardont kéri.
De agyoncsapja a huszár az álnokot;
Mert pardont sem adni, sem kérni nem szokott.

Mikor a huszárok csatába indulnak,
Az isten szeméből örömkönyek hullnak.
S innen lehet aztán azt kimagyarázni:
Mért szokott a huszár oly gyakran megázni?
Ha én isten volnék, csak azt vinném végbe,
Hogy lóháton menne a huszár az égbe.
Menyecske! ha feléd huszár nyújtja száját,
Csókold meg a világ első katonáját.

ARANY JÁNOS.

(1817—1882.)

A GYERMEK ÉS SZIVÁRVÁNY.

Sirt az ég egyik szemével
A másikkal nevetett;
Páros ívű szép szivárvány
Koszorúzta keletet:
Szép szivárványt, barna felhőn,
Nézte ábrándos fiú,
Egy sovárgó méla gyermek,
Kék szemű, de szöghajú.

«Be gyönyörü híd az ottan!
Égi híd az» gondolá
«Oh, talán ott járnak épen
Az angyalok fel s alá!
Mint szeretnék odamenni!
Bizony el is szaladok,
Jó fiút hogy bántanának
Azok a jó angyalok!»

«Messze vines az; lám csak ott van
A közel erdő megett,
Még ma estig rajta könnyen
Megjárhatnám az eget.

Istenem mily szép is lehet
Ám belülről az az ég!
Istenem ha én egy kissé
Oda bepillanthatnék!»

Szólt, eredve gyors futásnak,
És legottan messze jár;
Édes anyja híná vissza,
De szavát nem hallja már.
Útfelen száz kis virág int:
«Ülj le közénk, szép gyerek!»
Száz madár mond: «dallok egyet!»
De ő nem hallgatja meg.

Síkos a föld és alóla
Ki-kicsuszamlik az út,
Tüske rántja meg ruháit
Hogy «megálljon! hova fut?»
Majd elébe vág s keresztül-
Fekszi ösvényét az ér,
Mely, ha egyszer átgázolta,
Ellenkedve visszatér.

De az értől nem ijed meg,
Nem hátrálja síkos út,
Szóba sem áll vad tövissel:
Egyre gázol, egyre fut.
Sem gyönyörre, sem veszélyre
Nem tekintvén láb alatt,
Szép szivárványt a magasban
Nézi, nézi és halad.

Kérdi tőle utas ember
Egy öreg szántóvető:
Hova oly lélekszakadva?
És mivégre siet ő?
»Jaj,» felel, de gyors futtában
A kérdőre sem tekint,
«Ama *hídhoz* kell sietnem
Vissza is jönöm megint!»

«Balga gyermek, hol van a híd?
Hová futsz ily esztelen?
Szivárvány az: vége nyugszik
Messzi, messzi tengeren:
S a megürült fellegekbe
Szí fel onnan új vizet...
De hiszen fuss, ha tapasztalt
Ősz fejemnek nem hiszed.»

«Ám legyen híd, ám szivárvány
Oda már én elmegyek,»
Szólt a fiú, «hogy felőle
Épen bizonyos legyek.»
És az erdő bokros útján
Bekanyarul egymaga,
Hol feketén leskelődik
Már felé az éjszaka.

Ott sohajnak, ott kacajnak
Múló hangját hallani,
Ott fejéről fövegét is
Le-lekapja valami;
Ott fehéren a sürűből
Rá-rábukkan egy fatő:
De galyak közt a szivárvány
Int feléje, s halad ő.

Szembe jönnek búcsujárók,
Szinte kérdik és felel.
«Kis bohó, mi haszna fáradsz?
Oda nem jut ember el.
Mi lehet az a szivárvány?
Van felőle sok mese:
De közelről (*ennyiünk* közt!)
Még nem látta senki se'.»

Nem elég ez a fiúnak:
«De én látni akarom!»
Szóla és tör fel a hegynek
Út nélküli avaron.
Kő hasítja gyenge lábát,
Szirten át esik-bukik;
Haj! s alélva roskad össze
Midőn feljut a fokig.

Ott is, a mint összerogyva
Tehetetlen feküvék,
Epedő nagy kék szemével
A szivárványt nézte még;

A szivárványt, a mely szinte
Fogyni látszott, sínleni —
És mind jobban, és mind jobban
Elsápadtak színei.

«Szép arany híd, szép szivárvány,
Én szerelmem, bár mi vagy, —»
Esdekelt ő tárt karokkal,
»Oh, ne hagyj el, — oh maradj!
És ha égbe nem mehettem
Rajtad, mint az angyalok,
Várakozz', hadd nézzelek még!
Várakozz', míg elhalok!»

Hallja ezt egy agg remete
S a fiú előtt megáll,
Háta görnyed ősz hajától,
Reng a mellén ősz szakáll:
«Ily korán a sírba mért vágysz?»
Feddi nyájasan a böles —
«Hamar volna még lehullnod,
Mint a meg nem ért gyümöles.

«Vágyaid elérhetetlen
Tartományba vonzanak;
Az, mi után futsz epedve,
Csalfa, tünde fényalak,
Egy sugár a nap szeméből...
Büszke diadalmosoly,
Mely a sirvafutó felhőn
Megtörik, — de nincs sehol!»

Igy az agg böles — még tovább is
Fejtegetvén szavait,
S felnyitá a nagy természet
Titkos záru ajtait.
A fiút meg ápolóan
Vette gondjai alá,
És midőn a hajnal ébredt
Szüleinek vissz'adá. —

Gyakran látott még azontúl
Szép szivárványt a fiú,
De, ha nézte, sírva fakadt
S lőn kedélye szomorú:

«Hogy üres kép, játszi sugár,
Mit olyankor szeme lát,
Nem *híd*, a mely összekötné
Földdel a menny kapuját!»

CSALÁDI KÖR.

Este van, este van; kiki nyúgalomba!
Feketén bólingat az eperfa lombja,
Zúg az éji bogár, neki megy a falnak,
Nagyot koppan akkor, azután elhallgat.
Mintha lába kelne valamennyi rögnek,
Lomha földi békák szanaszét görögnek,
Csapong a denevér, az ereszt sodorván;
Rikoltoz a bagoly csonka, régi tornyán.

Udvaron fehérlik szőre egy tehénnek:
A gazdasszony épen az imént fejé meg;
Csöndesen kérődzik; igen jámbor fajta,
Pedig éhes borja nagyokat döf rajta.
Ballag egy cica is — bogarászni restel —
Óvakodva lépked hosszan elnyúlt testtel.
Meg-megáll, körülnéz: most kapja, hir-[telen
Egy iramodással a pitvarban terem.

Nyitva áll az ajtó; a tüzelő fénye
Oly hivogatólag süt ki a sövényre.
Ajtó előtt hasal egy kiszolgált kutya,
Küszöbre a lábát, erre állát nyujtja.
Benn a házi asszony elszűri a tejet,
Kérő kis fiának enged inni egyet;
Aztán elvegyül a gyermektársaságba,
Mint csillagok közé nyájas hold világa.

Egy eladó lány a tűzre venyigét rak:
Ő a legnagyobb s szebb... a hajnali [csillag.
Vasalót tüzesít: új ruhája készen.
Csak vasalás híja... s reggel ünnep lészen!
Körül az apróság, vidám mese mellett,
Zörgős héjú borsót vagy babot szemelget;
Héjából időnként tűzre tesznek sokat;
Az világítja meg gömbölyű arcukat.

A legkisebb fiú kenyeret kér s majszol;
Üszköt csóvál néha: tűzkigyókat raj-
[zol;
Olvas a nagyobbik, nem ügyelve másra:
E fiúból pap lesz, akárki meglássa!
Legalább így szokta mondani az apjok,
Noha a fiú nem imádságon kapkod;
Jobban kedveli a verseket, nótákat,
Effélét csinálni maga is próbálgat.

Pendül a kapa most, letevé a gazda,
Csíkos tarisznyáját egy szögre akasztja;
Kutat az apró nép, örülne, ha benne
Madárlátta kenyér daraboeskát lelne.
Rettenve sikolt fel a melyik belé nyúl!
Jaj! valami ördög... vagy ha nem, hát
[kis nyúl!
Lesz öröm: alunni se tudnak az éjjel;
Kinálják erősen káposztalevéllel.

A gazda pedig mond egy szives jó estét,
Leül, hogy nyugassza eltörődött testét,
Homlokát letörli porlepett ingével:
Mélyre van az szántva az élet-ekével.
De a mint körülnéz a víg csemetéken,
Sötét arcredői elsimulnak szépen:
Gondűző pipáját a tűzbe meríti,
Nyájas szavu nője mosolyra deríti.

Nem késik azonban a jó háziasszony,
Illő, hogy urának ennivalót hozzon;
Kiteszi középre a nagy asztalszéket,
Arra tá: lja fel az egyszerü étket.
Maga evett ő már, a gyerek sem éhes,
De a férj unszolja: «gyer közelebb édes!»
Jobb izű a falat, ha mindnyájan esznek...
Egy-egy szárnyat, combot nyujt a kiesi-
[nyeknek.

«De vajon ki zörget? nézz ki fiam,
[Sára:
Valami szegény kér helyet éjszakára;
Mért ne fogadnók be, ha tanyája nincsen,
Mennyit szenved úgyis, sok bezárt kilin-
[esen!»

Visszajő a lányka, az utast behíván.
Béna harcfi lép be, sok jó estét kíván:
«Isten áldja meg a kendtek ételét is,
(*Így végezi a szót*), meg az emberét is!»

Köszöni a gazda. «Része legyen benne!
Tölts a tálba, anyjok, ha elég nem
[lenne.»
Akkor hija szépen, hogy üljön köze-
[lébb —
Rá is áll az könnyen, bár szabódik elébb.
Éhöket a nagy tál kívánatos ízzel,
Szomjukat a korsó csillapítja vízzel;
Szavuk sem igen van azalatt, míg esz-
[nek,
Természete már ez magyar embereknek.

De mikor aztán a vacsorának vége,
Nem nehéz helyen áll a koldus beszéde:
Megered lassanként s valamint a patak,
Mennél messzebbre foly, annál inkább
[dagad.
Az idősb fiú is leteszi a könyvet,
Figyelmes arcával elébb-elébb görnyed:
És mihelyt a koldus megáll a beszédben:
»Meséljen még egyet» — rimánkodik
[szépen.

«Nem mese az, gyermek», — így feddi az
[apja,
Rátekint a vándor és tovább folytatja;
Néma kegyelettel függenek a szaván
Mind az egész háznép, de kivált a *leány*:
Ez, mikor nem hallják, és mikor nem
[látják,
Pirulva kérdezi tőle... *testvér bátyját*:
Három éve múlik, hogy utána kérdez,
Még egy esztendőt vár, nem megy addig
[férjhez.

Este van, este van... a tűz sem világít,
Kezdi hunyorgatni hamvas szempilláit;
A gyermek is álmos, — egy már alszik
[épen,
Félre billent fejjel, az anyja ölében.

Gyéren szól a vendég s rá nagyokat
[gondol;
Közbe-közbe csupán a macska dorombol.
Majd a földre hintik a zizegő szalmát . . .
S átveszi egy tücsök csendes birodalmát.

A WALESI BÁRDOK.

Edvárd király, angol király,
Léptet fakó lován:
«Hadd látom, úgymond, mennyit ér
A velszi tartomány!

Van-e ott folyó és földje jó?
Legelőin fű kövér?
Használt-e a megöntözés:
A pártos honfi-vér?

S a nép, az isten adta nép,
Ha oly boldog e rajt'
Mint akarom s mint a barom
Melyet igába hajt?»

«Felség! valóban koronád
Legszebb gyémántja Velsz:
Földet, folyót, legelni jót,
Hegy-völgyet benne lelsz.

S a nép, az isten adta nép,
Oly boldog rajta, Sire!
Kunyhói mind hallgatva, mint
Megannyi puszta sír.» —

Edvárd király, angol király
Léptet fakó lován:
Körötte csend, a merre ment,
És néma tartomány.

Montgomery a vár neve,
Hol aznap este szállt!
Montgomery, a vár ura,
Vendégli a királyt.

Vadat és halat, s mi jó falat
Szem-szájnak ingere,
Sürgő csoport, száz szolga hord,
Hogy nézni is tereh;

S mind a miket e szép sziget
Ételt, italt terem;
S mind a mi bor pezsegve forr
Túl messzi tengeren.

«Ti urak, ti urak! hát senki sem
Koccint értem pohárt?
Ti urak, ti urak!... ti velsz ebek!
Ne éljen Eduárd?

Vadat és halat, s mi az ég alatt
Szem-szájnak kellemes,
Azt látok én; de ördög itt
Belül minden nemes!

Ti urak, ti urak, hitvány ebek!
Ne éljen Eduárd?
Hol van, ki zengje tetteim?
Elő egy velszi bárd!»

Egymásra néz a sok vitéz,
A vendég velsz urak;
Orcáikon mint félelem
Sápadt el a harag.

Szó bennszakad, hang fennakad,
Lehellet megszegik. —
Ajtó megől fehér galamb,
Ősz bárd emelkedik.

«Itt van, király, ki tetteid
Elzengi», mond az agg;
S fegyver csörög, haló hörög,
A mint húrjába csap.

«Fegyver csörög, haló hörög,
A nap vértóba száll,
Vérszagra gyűl az éji vad:
Te tetted ezt, király!

Levágva népünk ezrei
Halomba mint kereszt,
Hogy sírva tallóz, a ki él:
Király, te tetted ezt!»

«Máglyára! el! igen kemény...»
Parancsol Eduárd. —
«Hah! lágyabb ének kell nekünk»
S belép egy ifju bárd.

«Ah! lágyan kél az esti szél
Milford öböl felé;
Szűzek siralma, özvegyek
Panasza nyög belé.

Ne szülj rabot, te szűz! anya,
Ne szoptass csecsemőt!...»
S int a király. S elérte még
A máglyára menőt.

De vakmerőn s hivatlanul
Előáll harmadik;
Kobzán a dal magára vall,
Ez ige hallatik:

«Elhullt csatában a derék...
No halld meg Eduárd:
Neved ki diecsel ejtené
Nem él oly velszi bárd!»

Emléke sír a lanton még...
No halld meg, Eduárd:
Átok fejedre minden dal
Melyet zeng velszi bárd!»

«Meglátom én!» — S parancsot ád
Király rettenetest:
«Máglyára, ki ellenszegül,
Minden velsz énekest!»

Szolgái szétszáguldanak,
Ország-szerin, tova.
Montgomeryben így esett
A híres lakoma. —

S Edvárd király, angol király,
Vágtat fakó lován;
Körötte ég földszint az ég:
A velszi tartomány.

Ötszáz, bizony, dalolva ment
Lángsírba velszi bárd;
De egy se birta mondani
Hogy: éljen Eduárd!

«Ha, ha! mi zúg?... mi éji dal
London utcáin ez?...
Felköttetem a lord-majort,
Ha bosszant bármi nesz!»

Áll néma csend; légy szárnya bent
Se künn nem hallatik:
«Fejére szól, ki szót emel!
Király nem alhatik.»

«Ha, ha! elő síp, dob-zene!
Harsogjon harsona!
Fülembe zúgja átkait
A velszi lakoma...»

De túl zenén, túl síp-dobon,
Riadó kürtön át:
Ötszáz énekli hangosan
A vértanuk dalát!

V. LÁSZLÓ.

Sűrű setét az éj,
Dühöng a déli szél,
Jó Budavár magas
Tornyán az érckakas
Csikorog élesen.

«Ki az? mi az? vagy úgy —»
«Fordulj be és alugy
Uram László király:
A zápor majd eláll,
Az veri ablakod.»

A felhő megszakad,
Nyilása tűz, patak;
Zúgó sebes özönt
A réz csatorna önt
Budának tornyiról.

«Mért zúg a tömeg?
Kivánja *eskümet?*»
«A nép, uram király,
Csendes mint a halál,
Csupán a menny dörög.»

Megesörren a bilincs,
Lehull, gazdája nincs:
Buda falán a rab
— Egy-egy felhődarab —
Ereszkedik alá.

«Hah! láncát tépi a
Hunyadi két fia —»
«Uram, uram, ne félj!
László tudod, nem él
S *a gyermek,* az fogoly.»

Mélyen a vár alatt
Vonul egy kis csapat;
Olyan rettegve lép,
Most lopja életét...
Kanizsa, Rozgonyi.

«Kettőzni kell az őrt,
Kivált Mátyás előtt!»
«Mátyás, az itt maradt,
Hanem a többi rab —
Nincsen, uram, sehol.»

A felhő kimerült,
A szélvihar elült.
Lágyan zsongó habok
Ezer kis csillagot
Rengetnek a Dunán.

«El! míg lehet s szabad!
Cseh-földön biztosabb.»
«Miért e félelem?
Hallgat minden elem
Ég s föld határa közt.»

Az alvó aluszik,
A bujdosó buvik;
Ha zörren egy levél,
Poroszlót jőni vél
Kanizsa, Rozgonyi.

«Messze még a határ?
Minden perc egy halál!»
«Legitten átkelünk,
Ne félj uram: velünk
A gyermek, a fogoly.»

Az alvó felvirad,
A bujdosó riad;
Szellő sincsen, de zúg,
Felhő sincsen, de búg
S villámlik messziről.

«Oh adj, oh adj nekem
Hűs cseppet, hű csehem!»
«Itt a kehely, igyál,
Uram, László király,
Enyhít... mikép a sír!»

Állj meg, bosszú, megállj:
Cseh-földön ül a rab;
Cseh földben a király,
Mindég is ott marad,
De visszajő a rab...!

TETEMRE HIVÁS.

A radványi sötét erdőben
Halva találták Bárczi Benőt.
Hosszu hegyes tőr ifju szívében,
«Ime, bizonyság isten előtt:
Gyilkos erőszak ölte meg őt!»

Kastélyába vitette föl atyja,
Ott letevék a hűs palotán;
Ki se terítteti, meg se mosatja:
Vérben, a hogy volt, nap nap után
Hever egyszerű ravatalán.

Állata őrzeni négy alabárdost:
«Lélek az ajtón se be, se ki!...»

«Hátha az anyja, szép huga már most
Jönne siratni?» — »Vissza! neki;
Jaj, ki parancsom, élve, szegi!»

Fojtva teremről rejti teremre
Halk zokogását asszonyi bú. —
Maga, pecséttel «hívja tetemre».
Kit szemre vesz, ölyvként, sanda
Legyen a seb vérzése tanú. [gyanú.

A palotát fedi fekete posztó,
Déli verőn sem süt oda nap;
Áll a tetemnél tiszti pörosztó,
Gyertya, feszület, kánoni pap;
Sárga viaszfényt nyughelye kap.

«Jöjjenek ellenségi, ha voltak!»
Jő, kit az apja rendre nevez;
Hiába! nem indul sebe a holtnak
Állva fejénél, az, vagy emez:
»Gyilkosa hát nem ez . . . újra nem ez.»

«Hát ki? . . .» riad fel Bárczi sötéten,
»Bosszulatlan nem folv ez ősi vér;
Ide a gyilkost! . . . bárha pecsétem
Váddal az önnön szívemig ér:
Mindenki gyanus nekem, a ki él!»

«Jöjjenek úgy hát ifju baráti!»
Sorra belépdel sok dalia:
Fáj nekik a hőst véribe' látni,
S nem hare mezején elomlania.
Erre se vérzik Bárczi fia.

«Jöjjön az udvar! apraja, nagyja . . .
Jöjjön elő Bárcz, a falu, mind!»
Megkönnyeztetlen senki se hagyja,
Kedves urára szánva tekint.
Nem fakad a seb könnyre megint.

«Jöjjön az anyja, hajadon húga!»
Künn a leány, már messze, sikolt;
Anyja reárogy, öleli búgva:
Mindenre nem érez semmit a holt,
Marad a tört vér — fekete folt.

«Jöjjön utolszor szép szeretője,
Titkos arája, Kund Abigél!»
Jő; — szeme villan s tapad a tőrre;
Arca szobor lett, lába gyökér.
Sebből pirosan buzog a vér.

Könnye se perdül, jajja se hallik,
Csak oda kap, hol fészkel az agy:
Iszonyu az, mi oda nyilallik! . . .
Döbbenet által a szív ere fagy:
«Lányom, ez ifju gyilkosa vagy!»

Kétszeri mondást — mint lebüvölten —
Hallgat el, eztán így rebegi:
«Bárczi Benőt én meg nem öltem,
Tanum az Ég, s minden seregi!
Hanem a tőrt *én* adtam neki.

«Bírta sz'vem' már hű szerelemre,
Tudhatta, közöttünk nem vala gát:
Unszola *mégis szóval* »igenre»,
Mert ha *nem:* ő kivégzi magát.
Enyelgve adám a tőrt: nosza hát!»

S vadul a sebből a tőrt kiragadja,
Szeme szokatlan lángot lövell,
Kacag és sír, s fennvillogtatja
S vérese-visongással rohan el.
Vetni kezet rá senki se mer.

Odakinn lefut a nyilt utca során,
Táncolni, dalolni se szégyell;
Dala víg: «Egyszer volt egy leány.
Ki csak úgy játszott a legénynyel,
Mint macska szokott az egérrel!»

A RAB GÓLYA.

Árva gólya áll magában
Egy teleknek a lábjában,
Felrepülne, messze szállna,
Messze, messze,
Tengerekre,
Csakhogy el van metszve szárnya.

Tünődik, fél lábon állván,
El-elúnja egyik lábán,
Váltogatja, cserélgeti,
Abban áll a
Múlatsága,
Ha beléun, ujrakezdi.

Szárnya mellé dugta orrát,
Messze nézne, de ha nem lát!
Négy kerítés, négy magas fal:
Jaj, mi haszna!
Bár akarna,
Kőfalon nem látni által.

Még az égre fölnézhetne,
Arra sincsen semmi kedve:
Szabad gólyák szállnak ottan
Jobb hazába;
De hiába!
Ott maradt ő, elhagyottan.

Várja, várja, mindig várja
Hogy kinő majd csonka szárnya
S felrepül a magas égig,
Hol a pálya
Nincs elzárva
S a szabadság honja kéklik.

Őszi képet ölt a határ,
Nincsen rajta gólyamadár,
Egy van már csak: ő, az árva,
Mint az a rab,
Ki nem szabad,
Keskeny ketrecébe zárva.

Még a darvak hátravannak,
Mennek ők is, most akarnak:
Nem nézi, csak hallja őket,
Mert tudja jól,
Ott fenn mi szól,
Ismeri a költözőket.

Megkisérti egyszer-kétszer:
Nem birná-e szárnya még fel;
Hej, dehogy nem birná szárnya,
Csak ne volna
Hosszu tolla
Oly kegyetlen megkuszálva!

Árva madár, gólya madár,
Sohse' nő ki tollad, ne várd,
Soha többé, fagyos télig;
Mert, ha épen
Nő is szépen:
Rossz emberek elmetélik!

FIAMNAK.

Hála Isten! este van már megin'.
Mával is fogyott a földi kín.
Bent magános, árva gyertya ég:
Kívül leskelődik a sötét.
Ily soká, fiacskám, mért vagy ébren?
Vetve ágyad puha-melegen:
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Látod, én szegény költő vagyok:
Örökül hát nem sokat hagyok;
Legfölebb mocsoktalan nevet:
A tömegnél hitvány érdemet.
Ártatlan szived tavaszkertében
A vallást ezért öntözgetem.
Kis kacsóid összetéve szépen
Imádkozzál, édes gyermekem.

Mert szegénynek drága kincs a hit,
Tűrni és remélni megtanit:
S néki, míg a sír rá nem lehell,
Mindig tűrni és remélni kell!
Oh! ha bennem is, mint egykor, épen
Élne a hit, vigaszul nekem!...
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Majd, ha játszótársaid közül
Munka hí el — úgy lehet, korán —
S idegennek szolgálsz eszközül
Ki talán szeret... de mostohán!

Balzsamul a hit malasztja légyen
Az elrejtett néma könnyeken.
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Majd, ha látod, érzed a nyomort,
Melyet a becsület válla hord;
Megtiporva az erényt, az észt,
Míg a vétek irigységre készt
S a butának sorsa földi éden:
Álljon a vallás a mérlegen.
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem

És, ha felnövén, tapasztalod,
Hogy apáid földje nem honod
S a bölcsőd s koporsód közti ür
Századoknak szolgált mesgyeül:
Lelj vigasztalást a szent igében:
«Bujdosunk e földi téreken.»
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem.

Oh, remélj, remélj egy jobb hazát!
S benne az erény diadalát:
Mert különben sorsod és e föld
Isten ellen zúgolódni költ. —
Járj örömmel álmaid egében,
Utravalód e csókom legyen:
Kis kacsóid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem!

IRÓSZOBÁM.

Ez a szoba, hol én most
Tillaárom haj!
Pusztítom a papirost
Tillaárom haj!
Se nem csapszék, se nem bolt,
Csizmadia műhely volt.
Tillaárom haj!

A fő céhmester szabott
Tillaárom haj!
Benne csizmát, papucsot,
Tillaárom haj!

Ha megvarrta, eladta,
Jól eresztett a kapta.
Tillaárom haj!

Nem volt ártalmas annak
Tillaárom haj!
Sem a ragya, sem a nap,
Tillaárom haj!
Sem az árvíz, sem a hó,
Sem a revolúció.
Tillaárom haj!

Bezzeg, de nem megy nékem
Tillaárom haj!
Ez az én mesterségem
Tillaárom haj!
Ha dolgoztam, kirakom:
Azt se kérdik, hogy adom.
Tillaárom haj!

Háborúban azt mondták,
Tillaárom haj!
Most keveset adunk rád;
Tillaárom haj!
Békeidőn azt vetik,
Másra kell a pénz nekik.
Tillaárom haj!

Ne volnék csak ilyen vén!
Tillaárom haj!
Irótollam letenném,
Tillaárom haj!
S beszegődném maholnap
Csizmadia inasnak
Tillaárom haj!

NÉMA BŰ.

Halnak, halnak,
Egyre halnak,
Színe, lángja a magyarnak.
Itt is egy név,
Ott is egy név.
Hányat elvisz minden egy év.

S a ki még él,
Minden névnél
Összerezzen, búsan, árván:
Mint a néma
Lomblevél, ha
Egy-egy társa hull le sárgán.

DAL.

A hegedű száraz fája,
Beh szomorú a nótája!
Úgy megsí-rí, úgy kesereg,
Talán a könnye is pereg.

A hegedű bús nótája,
Magyar ember mulat nála:
Úgy megdanol, táncol, vigad,
Hogy a szíve majd megszakad.

TOMPA MIHÁLY.

(1817—1868.)

A MADÁR, FIAIHOZ.

Száraz ágon, hallgató ajakkal
Meddig ültök, csüggedt madarak?
Nincs talán még elfeledve a dal,
Melyre egykor tanítottalak?!
Vagy ha elmult s többé vissza nem jő
A víg ének s régi kedvetek:
Legyen a dal fájdalmas, merengő,
Fiaim, csak énekeljetek!

Nagy vihar volt. Feldúlt berkeinken
Enyhe, árnyas rejtek nem fogad;
S ti hallgattok? elkészültök innen?
Itt hagynátok bús anyátokat?!
Más berekben másképp szól az ének,
Ott nem értik a ti nyelvetek'...
Puszta bár, az otthonos vidéknek,
Fiaim, csak énekeljetek!

Hozzatok dalt emlékül, a hajdan
Lomb- s virággal gazdag tájirul;
Zengjétek meg a jövőt, ha majdan
E kopár föld újra felvirul.
Dalotokra könnyebben derül fény,
Hamarabb kihajt a holt berek;
A jelennek búját édesítvén;
Fiaim, csak énekeljetek!

A bokorban itt az ősi fészek,
Mely növelte könnyű szárnyatok';
Megpihenni most is abba tértek,
Bár a fellegek közt járjatok!
S most, hogy a szél összevissza tépte:
Úgy tennétek mint az emberek?
Itt hagynátok, idegent cserélve...
— Fiaim, csak énekeljetek!

A GÓLYÁHOZ.

Megenyhült a lég, vidul a határ,
S te újra itt vagy, jó gólya-madár!
Az óeska fészket megigazgatod,
Hogy ott kiköltheső pelyhes magzatod'.

Csak vissza, vissza! meg ne csaljanak
Csalárd napsugár és siró patak;
Csak vissza, vissza! nincs itt kikelet,
Az élet fagyva van s megdermedett.

Ne járj a mezőn, temető van ott;
Ne menj a tóba, vértől áradott;
Toronytetőkön nézvén nyughelyet:
Tüzes üszökbe léphetsz, úgy lehet.

Házamról jobb ha elhurcolkodol. —
De melyiken tudsz fészket rakni, hol
Kétségb'esést ne hallanál alól
S nem félhetnél az ég villámitól?

Csak vissza, vissza! dél szigetje vár,
Te boldogabb vagy, mint mi, jó madár.
Neked két hazát adott végzeted;
Nekünk csak egy — volt! az is elveszett!

Repülj, repülj! és délen valahol
A bujdosókkal, ha találkozol:
Mondd meg nekik, hogy pusztulunk, veszünk,
Mint oldott kéve, széthull nemzetünk...!

Sokra sír, sokra vak börtön borul.
Kik élünk, járunk búsan, szótlanul;
Van a ki felkél és sírván, megyen
Új hont keresni túl a tengeren.

A menyasszony meddőségért eped,
Szüle nem zokog holt magzat felett,
A vén lelke örömmel eltelik,
Hogy nem kell élni már sok ideig.

Beszéld el, ah...! hogy... gyalázat reánk!
Nem elég, hogy mint tölgy kivágatánk:
A kidűlt fában őrlő szú lakik...
A honfi honfira vádaskodik.

Testvért tesvér, apát fiú elad...
Mégis, ne szóljon erről ajakad,
Nehogy, ki távol sír e nemzeten:
Megutálni is kénytelen legyen!

IKARUS.

Vergődöm a tenger dagályán,
Sírom nem lát remegni gyáván,
Bátran nézek bele...
A mélységtől sem fél, ki, mint én,
Föl a napig repüle szintén,
És nem szédült feje.

Fent, fent valék... alázuhantam.
Elmúlhatok: megvan jutalmam;
Jelezve a siker...
Szép, a kinek jut a dicső vég,
De azzal is köz a dicsőség,
Ki gondol, kezd, ki mer.

Ülénk a bús sziget homokján,
S a vízre bámultunk, okolván
Sokért a végzetet.

A túlpart!... tenger-nyomta távol,
Mit nem repűl át, meg se lábol,
Ki földre született!

Repűlni!... Hah! teremts magadnak,
Mit természet, sors megtagadtak!
S én — szárnyat alkoték.
A föld színét elhagyva lábam:
Győzelmi zaj hangzék utánam...
— Hódítva volt a lég.

A szárny emelt, — vágytam s repültem
Lázas gyönyörtől részegülten,
Nem félve, látva bajt;
Fent a magasban, mind magasbban...
A föld fiát, hogy béavassam
A lég titkába majd.

De, — illetvén, mi illethetlen,
A büszke nap bosszús-ijedten
Kél, üldöz és nyilaz...
Szárnyam sivít, izekre tágul
S leválik... a tüzes sugártul
Megolvadt a viasz!

... Vergődöm — vívok szél- s dagálylyal
De rajtam új kéj futkos által;
Mily fenség...! mily esés...!
Hogy ezt felejtéssel takarja,
Tenger mélysége, ég haragja,
S vesztem: — mind, mind kevés!

A hullám a száraz felé tart,
S titkát fű-fával közli a part,
Énekli a madár;
Völgybe s oromra könnyen ér el,
S a szívbe szállván ingerével:
Tenyészt, mint napsugár.

Élet jön a meddő szünetre...
A gondolat meg van születve,
Nagy, munkás és örök;
Leend sok, a ki fenn se szédül,
Nem retteg a menny fellegétül,
Bár villámlik, dörög.

Betöltve éltem hivatása! —
A víz sirom, hadd ássa, ássa...
Kőszirt leszek neki;
Habját, melyet szétzúza bennem,
Ijedt, zajongó rendületben
A felhőkig veti.

S lész a hab is, mely rám özönlék,
Hogy elrejtsen: — felőlem emlék.
Vész, víz, ha szendereg,
Vagy foly köztük szilaj csatázás,
Örökre zeng itt a kiáltás:
Halandók, merjetek!

PANASZKODJAM TALÁN...

Panaszkodjam talán, hogy életem
Annyi zaklató bajjal van tele?
Vagy szidjam a világot, végzetet,
Hogy vadállat az emberek fele?
Nem, nem! csak űzz, csak zaklass sors! [ne félj,
Meg nem átkozlak téged én soha;
Mert így szeretem én az életet:
Zaj- s küzdelemben mint a katona.

Szép, szép a csendes holdvilágos ég,
S a tenger, midőn nyugalom fedi;
De ha csattog, — villám villámra gyúl,
S harsog a villám: ez az isteni!
Távozzál tőlem, béke, nyugalom!
Te élet és kedély halvány moha...
Én így szeretem, így az életet:
Zaj- s küzdelemben mint a katona.

Keblem tömlöc, benn vágyaim rabok,
Békétlenül csörgetve láncukat,
Ki megsértsen, megöljön ha lehet:
Egy-két jó barátom mindig akad;
Igy kívül, belől zaj és izgalom,
Kivül, belől hullámok ostroma,
De így szeretem én az életet:
Zaj- s küzdelemben mint a katona!

S légy áldott, sorsom! hogy gondoskodál
E harcról, melyben nagy kedvem telik;
Kiket rám küldtél, hogy marcongjanak,
Oh adj még élesebb fogat nekik!
S most jertek: vágjon földhöz a ki bír,
Mert különben majd én vágom oda...
Igy, így szeretem én az életet:
Zaj- s küzdelemben mint a katona!

ŐSZI TÁJNAK...

Őszi tájnak hervadása!
Őszi napfény ragyogása!
Hervadásból, fényből támad
Lelkemen e kedves bánat.

Omlik a lomb, hallgat a dal:
Visszatérek gondolattal
A tavaszra... ah de annál
Betegebbnek tetszik a táj!

Ez a rét volt olyan ékes?
Ez a határ olyan népes?
Ez a halom, völgy és tájék...
Mintha a sírkertben járnék!

Lemegy a nap nem sokára...
Haldoklásnak szent országa!
Olyan édes forró vágygyal
Ölel téged lelkem által!

Az elmulás bája rajtad,
Lelkemen vesz mély hatalmat:
S bár meghalni kéne véled,
Mégis, mégis szeretnélek!

Néma a táj, arca sápadt,
Rá derengő napfény árad;
Ah, mi vonzó szép halál van
E mosolygó hervadásban!

Édes terhed', édes álom!
Szinte érzem szempillámon;
Hogy lehajtsam, szinte vonja
Fejem, a fák hulló lombja.

A fák lombja csendesen hull! . . .
Nem küzdéstül, fájdalomtul;
Itt a véghare ösmeretlen:
Lehet-e meghalni szebben . . .? !

TÉLEN NYÁRON . . .

Télen nyáron pusztán az én lakásom,
A rózsám is csak vasárnap ha látom;
Lakásom van hortobágyi pusztába',
Nem járhatok én az isten házába!

Sík a puszta, se halma, se erdeje,
Sugár magas a toronynak teteje:
Sugár torony kilátszik a pusztára,
Harangoznak pünkösd első napjára.

Imádkoznám, de nem tudok, hiába!
Nem jártam én soha az iskolába;
Édes szülém tanított volna rája,
Jaj de régen temetőn a fejfája.

Imádkozz' te, rózsám, a jó istennek!
Aztán gyere, templom után csókolj meg;
Eszem azt az imádságos kis szádat,
Három hétig nem hallod egy adtámat!

LEVÉL EGY KIBŰJDOSOTT BARÁTOM UTÁN.

Ki messze, messze vagy, kinek hajója már
A zúgó tengeren remélve, küzdve jár,
Vagy a boldog világ előtt horgonyt vetett:
Egy két szót, jó barát, hadd szóljak még veled!

Nem is érlek be tán, mint madárt a haraszt,
A melyet a szellő azon fáról szakaszt,
Hol vesztett fészke állt s kisded családja benn,
S a távozó után lebbenti csendesen.

Lelked mit érezett, hogy elhagyád e hont,
Midőn úgy hagytad el, hogy sohse lásd viszont?
Nem állított meg a határnál valami . . ?
H o n s z e r e t e t, ha azt ki tudnók mondani!

Égnek fejed felett nagy fényes csillagok,
A gazdag föld ezer virágtól mosolyog;
Ah de azok neked mind ösmeretlenek!
S nem ezek közt valál futkározó gyerek.

Mert a boldogságra kevés csak a jelen,
A multon épül az s az emlékezeten;
Örömeinkre színt s derűt titkon az ád,
Mint a gyök adja a virág szinét, szagát.

Szó nélkül távozál, — nem vádollak, hiszen
Hogy kínos lett volna bucsúznod, elhiszem!
A daru is búsan kiáltozik, pedig
Egész nemzetével útra kerekedik.

Mégis, mégis minek hagytál bennünket el?
Meglásd, ha itthon fájt, ott is fáj a kebel;
Bizony, ha lelked fáj, ha rajta seb vagyon:
Könnyebben begyógyul a honi hantokon.

S ha vígan lépted át a háznak küszöbét,
Honnan vidám zene s pohár csengett eléd:
Nincs lelked, hogy meleg részvéttel hágjad át,
Midőn nagy bú miatt gyászt öltött a család?

Ha a ki fölnevelt, a kedves jó anya,
Betegen, rongyosan elédbe állana:
Karjába omlanál, ölelve melegen,
Azért, hogy rajta már nincs bársony és selyem.

Mégis szülő honod', a legszentebb anyát,
Nehéz óráiban, rossz gyermek, elhagyád!
Mert úgy szeretted, hogy tovább nem nézhetéd
Sápadt arculatát és könnyező szemét.

Mert a kit szeretünk, míg ajka mosolyog:
Bűnbánatában is legyünk osztályosok!
Vegyük el a csapást, miként a jó napot,
S egymást ne hagyjuk el, ha a sors elhagyott!

Nincs-e elég sebed, oh népem, a mi fáj,
Hogy elszéledsz, mint a pásztor nélküli nyáj...?
Itthon még nemzet vagy, bár gyászba öltözött:
Koldus földönfutó más nemzetek között.

S te mit mivelsz? Mi sors kiséri életed'?
Megadta a remény, mivel kecsegtetett?
Ha hallanád szavam, tudom mit érzenél:
Szivet cseréljen az, a ki hazát cserél!

Hol annyiszor vigan barátkozol velünk:
A kerti hárs alatt úgy el-emlegetünk!
És a szokott helyen szemünk gyakran keres,
De széked örökre üres maradt... üres...!

S ha koccan a pohár, — míg a meleg szavak
A bujdosók nevét éltetve hangzanak, —
Nem hangzik össze jól, — csengése oly siket...
Oh hogy ne volna az? — hiányzik a tied!

Mért is nem vagy köztünk, elbujdosott barát?!
Minden szó és emlék búsan utal reád...!
Bejárom a mezőt, a zúgó patakot,
Hol ábrándos lelked gyakorta mulatott.

Megnézem elhagyott kerted' s szilvásodat,
Hol ápoló kezed nem nyes, nem oltogat;
Minden úgy elvadult, úgy elhagyatva van,
Csak a vad természet munkál szabálytalan.

Ledőlt gyeppamlagod' befutta a szeder,
Virágos ágyaid mohar, gaz verte fel,
Öreg szüléd, szegény, mitsem gondol vele,
Te voltál szívének virága... öröme...!

Befordulék hozzá: már sokkal csendesebb,
Mélyen talált szivén beljebb vonult a seb;
Mint a láng esőben felcsap s ha ellobog:
Hamu fedi el az élő zsarátnakot.

Beszélgettünk,... ő is szólott, de keveset, —
Kiméltem fájdalmát s nem említém neved';
S mellette a bánat keserűn meghatott,
Hogy úgy kell tartanunk, mint a ki már halott!

Pedig te élsz. Élj is, barátom, boldogan!
Erős légy, ha mégis a bánat megrohan;
Mert hosszú hervadás emészti azt a fát,
Melyet nagy korában tesznek más földbe át.

S midőn hazánk felé a vándor madarak,
Hazádnak partiról majd vissza szállanak:
Távol más világból, nagy tengerek felett,
Küldd vissza nékünk e szíves üdvözletet!

VACHOTT SÁNDOR.

(1818—1861.)

GYERMEK ÁLMAI.

Mit álmodál, mondd, szívem gyermeke,
Ki oly mosolygva kelsz?
Talán kis őzet láttál zöld mezőn?
Anyádnak mit fele'sz?

«Mennyben valék álmomban, jó anyám!
Elvittek angyalok.
Ott szebb a rózsa, tisztább a patak,
Zengőbbek a dalok.

Aztán a földre jöttem, jó anyám,
Szárnyán angyal hozott.
S te már kerestél engem a mezőn,
S hozzád futék legott.

Oh, hagyj alunni, altass el megint,
Kora fölkelni még;
Majd égbe visznek ismét angyalok,
Oly szép belől az ég!»

Mit álmodál, szólj, keblem magzata,
Hogy most könnyázva kelsz?
Tán angyalid nem jöttek érted el?
Anyádnak mit feleisz?

«Mennyben valék én álmomban megint,
Elvittek angyalok,
Ott szebb a rózsa, tisztább a patak,
Zengőbbek a dalok.

Majdan a földre vágytam, úgy amint
Először álmodám,
S nem volt szabad többé leszállanom
Hozzád, kedvelt anyám.»

GYÖRGY ÚR HALÁLAKOR.

Midőn utószor mentél ágyadig,
Érezve a bajt, mely rád nehezült,
Elképzelem mint csóváltad fejed'!
De oly közel nem sejtéd a halált.
Szép rendesen, mint véredben vala,
Az ágy előtti székre vetkezél,
S nem gondolád, hogy mindegy már [neked,
Akár a földre hányd ruháidat,
Avagy kidobd a keskeny ablakon.
És hála isten, hogy végperecedig
Veled maradt a biztató remény;
Szent lámpa volt ez, mely jótékonyan
Hinté sugárit a beteg körül,
Mely a midőn kialvék hirtelen,
Együtt aludt ki életed vele. —

E pillanatban zordon lőn a ház.
Setét alakja mint gyászravatal
Állott az éjben bús-kietlenül.
Az éltető lég ajkaid felett
Nevét s hatalmát meghazudtolá.
Mely künn leszedte a fák lombjait,
Mely ellen ajtó, ablak zárva volt;
A messze terjedt őszi pusztulás
Benn a falak közt is sátort ütött.
Elnyúlva széles ágyad közepén,
Magad levél a pusztulás jele.

Tested köré az udvarnép begyült
S együtt virrasztá a rest éjszakát.
Doboghatának váltig méneid,
Megnézni őket kedvetlen vala
A bánatában elmerült eseléd.
Túllépni a szűk pitvar közepén
Tartózkodott a félénk szolgalány,
Künn a sötétben lengő szellemed
Halk suhogását vélte hallani.
Éjfél után megszólalt a kakas,
Hirdetve jókor a dologtevő
Napot. De szét nem mentek emberid
Kezelni a nap rendes dolgait;
Együtt maradtak a rideg tanyán
Csak a legéltesb szolga távozék
Elhozni keskeny deszkaházadat,
E gyászhajót, mely könnyek árja közt
A zord enyészet tengerébe tünt.

És ott pihensz most végtéletig,
Hol fekve várod a föltámadást.
Veled letünt az ősök jobb kora,
S helyébe jönnek szintelen napok.
Üres magányban fog fennállani
Emlékedül a tisztes ház fala,
Rokon s barát betérnek udvarán,
De nyilt karokkal a szeld öreg
Vendégeit nem jő üdvözleni.
György úr ezentúl nincs honn senkinek.
Ő a világgal már számot vetett,
S barátihoz se lesz többé köze.

SÓHAJ.

(1849.)

Éjszak felé
Könnyű felhők szállnak,
Ha bánatim
Velök szállhatnának!

De bánatim
Vesztett honért kelnek,
Nincsen szárnyok,
El nem repülhetnek.

MENTOVICH FERENC.

(1819—1889.)

A TÉL.

Eljött a tél, eljött a büszke kényúr,
Hogy leigázza a természetet,
A tomboló szélvész volt paripája,
Melyen megjött, melyen megérkezett.

Szólott haraggal: erdők fája, bokra
Mélyen hajolj meg és nyomban levedd,
Mit oly rátartó gőggel, kérkedéssel
Hordasz, a lombot: tollas süveged.

Födetlen fővel állj meg énelőttem,
Ki úr vagyok, a ki parancsolok,
Különben meglásd kiütöm fejedből
Ama fölbokrétázott kalapot.

S te völgy patakja, tévelygő kalandor
Kinek gyors nyelve szüntelen pereg,
Kinek gonoszról suttogó beszédét
Kíváncsian hallgatja völgy, berek.

Egy perc . . . de nem, e pillanattól fogva
Titokban sugdosódnod nem szabad,
S hogy lassubb légyen lépteid futása
Reád teszem e súlyos láncokat.

S ti dalnokok, te csattogány s pacsirta!
Kik annyi rosszat énekeltetek,
Egyetlen szót, avagy hangot se halljak,
Különben még kitépem nyelvetek.

S te felhő, a lég fekete vitéze,
Ki háborogván gyakran fölvered
A természetnek békességét, rendét,
Jer, add által villámló fegyvered.

Én békességben vágyok itten élni,
És békességben addig nem vagyok,
A míg alatta fekete ruhádnak
Tündöklő pallos: a villám ragyog.

Ekképen szólt és síri némaság lőn:
Födetlen fővel áll künn a bokor;
A völgy patakja súlyos láncokat hord,
És néma, mint a lelketlen szobor.

Elhallgatott a csattogány, s pacsirta
Nem nyitja többé dalra szíverét;
A felhő, a lég fekete vitéze,
Nem mutogatja fényes fegyverét.

Csupán a szél, a kényúr paripája,
Tombol, üvölt s a mint végig halad,
A messze puszták sivatag határin
Magasan égbe rugja a havat.

BEÖTHY ZSIGMOND.

(1819—1896.)

BORDAL.

Kancsóra, fiúk mind! bort igyatok!
Borban van igaz szerelem,
Mely szíved erén is átlobog, ég,
S láng ömlik el a kebelen.
Rajta, igyál hát,
S űzd a borút!
Kába, ki önként
Szerzi a bút.

Kancsót ide, bajtárs! A ki gyaláz
Bennünket, a bor fiait:
Nem tudja, miképen bor csak a tűz,
S tűz edzheti csak karait.
Rajta, igyál hát!
S a ki nevet,
Mondd neki: borral
Toldd meg eszed!

MEGTARTATUNK!

Szent, szent, szent vagy te Isten s nagy hatalmad,
Mely legnagyobb jóságban s kegyelemben;
Törvény szavad, bölcs és változhatatlan,
S mit alkotott, megtartja lenn, miként fenn.

Megtartod a csillagok milliárdját,
A földet s rajt' a nevető tavaszt;
Még a fűszálat is megőrzöd, oh, mert
Erőd, mit alkot, meg is védi azt.

Megtartod a tengert és a folyókat
S parancsolsz a hullámverő dagálynak;
Akaratodra megszünik vihar s vész,
S a vulkán-ingatott hegyek megállnak.

És emberekben is nagy a hatalmad;
Tiéd a sors, a mely vezérli őket,
S tiéd a gyönyör is, ha álmaikba
Virágokat tündérek keze szőhet.

Megtartod őket is küzdelmeikben,
Szenvedjenek s gyakran vért ontsanak bár;
Megvéded a gyöngét tiprott jogában,
S az üldözöttre őrző karod vár.

De még ha vérző kínok gyötrik őket,
S kétségbeesés őrült hangján sikoltnak:
Még akkor is velök vagy lelked által,
S parancsolsz a lesujtó fájdalomnak;

S megtartod a hit vigaszát szivökben
És a reményt örökzöld pálmaágban:
Hogy ami fáj mulékony, s változatlan
Öröm csak nálad a csillagvilágban.

LAUKA GUSZTÁV.

(1820–1902.)

ESTI HARANGOZÁSKOR.

Búsan szól a kis harang,
Estimára szól a hang —
Hogy kik már elmentenek,
Üdvöt s nyugtot nyerjenek.

Volt elég, ki szenvedett
Még e földön eleget —
Kérjük hát az ég urát:
Nyugtassa a holt porát.

És ha lelke felmegyen,
Hogy a testtől ment legyen,
Üdvözítse szent kegye
S országába bévegye.

Búsan szól a kis harang.
Estimára cseng a hang —
Hogy kik már elmentenek,
Nyugtot, üdvöt nyerjenek.

HIADOR. (Jámbor Pál.)
(1821—1897.)

KOSSUTH.
(1847.)

Háromszáz évig várt rád nemzeted —
Nem rég jövél s több század életed.
Atyád a nép volt, nevelőd a vész,
Vész karja a legjobb baráti kéz.
Véres pallos függ álmaid felett,
De egy nemzet, ki őrzi éltedet.
Szónok, kitől a zsarnok vére fagy,
Rákóczi égből kitört lelke vagy.
Hullám, mit a vértenger felvetett,
Hogy elmerítsd vagy vidd fel népedet.

Mi a szabadság? Isten szép ege
S lelked e kinyílt égnek gyermeke.
Börtönbe láttad első sugarát,
Rabtársul ott találtad a hazát.
S e két rabtestvér szenvedése nagy —
Sok százados fájdalmak ajka vagy,
Szellő, patak, villám, tenger, vihar,
Hogy sír a lélek, sír rá a magyar.

Beszélj, beszélj, e nemzet téged ért,
Ad életet, vért minden hangodért.
Előre új Washington! ez neved,
Vidd a szabad világba nemzeted,
Kezedben van minden nép zászlaja,
Utánad megy, mint árnyad, a haza.
Törd össze a zsarnokság láncait,
Emeld fel a népek szent trónjait;
Teremts egy új kort, új hazát nekünk —
Te benned lesz halhatlan nemzetünk.

Ha lesz egy nap, hol millió szemek
Mint egy szívből egy könnyet ejtenek,
Ha lesz egy sír, hol reményt nem lelünk,
Hisz életed örökké kell nekünk —
Emléked egy hazának fénye lesz,
Soká mondjuk: Kossuthnak lelke ez!

SZELESTEY LÁSZLÓ.
(1821—1875.)

BALATONON JÁR A HAJÓ...

Balatonon jár a hajó,
A lány menyecskének való;
Szerelem az evezője,
Főkötő a kikötője.

KETTEN ÜLTEK...

Ketten ültek a tavaszban,
Csupán ketten, kedvesen;
Hallgatták az estharangot,
S imádkoztak csendesen.

Az estharang rég elhangzott,
A két hű szív elszakadt —
Jó, hogy még vigasztalásul
Az imádság megmaradt.

KERÉNYI FRIGYES.
(1822—1852.)

HARANGSZÓNÁL.

Nyugszik a völgy szenderegve
Est pirul le ormiról —
A torony csengő lakója
Régi hangon szólva-szól.

Hallgatom s ismert szavára
Elmerengek boldogan:
A ki önté a harangot,
Tudja Isten, merre van!

És benyúlok gondolattal
A jövőbe, hogyha majd —
A jelennek nemzedéke
Nem örül és nem sohajt:

Lesz talán, ki énekimre
Elmerengjen boldogan,
Gondolván: ki ezt dalolta —
Tudja Isten merre van!

PETŐFI SÁNDOR.

(1823–1849.)

NEMZETI DAL.

Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a kérdés, válasszatok! —
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink,
Kik szabadon éltek-haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongy élete,
Mint a haza becsülete.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Fényesebb a láncnál a kard,
Jobban ékesíti a kart,
És mi mégis láncot hordtunk!
Ide veled, régi kardunk!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

A magyar név megint szép lesz,
Méltó régi nagy hírhez;
Mit rákentek a századok,
Lemossuk a gyalázatot!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Hol sírjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

A HAZÁRÓL.

Lement a nap. De csillagok
Nem jöttenek. Sötét az ég.
Közel s távolban semmi fény nincs.
Csak mécsvilágom s honszerelmem ég.

Szép csillag a honszeretet,
Gyönyörűségesen ragyog.
Szegény hazám, szegény hazám te,
Neked kevés van ilyen csillagod.

Mécsemnek lángja mint lobog!
Mitől lobog? mi lengeti?
Éjfélt ütött. Ti lengtek itten
Mécsem körül, ti népem ősei!

Mintha nap volna mindenik,
Oly tündöklők e szellemek,
Tündöklők, mert hisz a dicsőség
Sugármezébe öltözködtenek.

Ne nézz ősidre, oh magyar,
Ki most sötétségben vagy itt,
Ne nézz ősidre, e napokra . . .
Szemeid gyöngék . . . a napfény megvakit.

Hazám dicső nagy ősei,
Ti földetrázó viharok!
Ti egykoron a porbaomlott
Európa homlokán tomboltatok.

Oh, nagy volt hajdan a magyar,
Nagy volt hatalma, birtoka;
Magyar tenger vizében húnyt el
Éjszak, kelet s dél hullócsillaga.

Csakhogy rég volt, midőn magyar
Fejekre termett a babér;
A képzelet sebes szárnyú sas,
Elfárad mégis, mire odaér.

Oly rég elhervadt a babér
A magyaroknak homlokán,
Hazám, oly rég voltál te nagy, hogy
Nagyságod híre csak mese talán.

Már rég nem sírtam s íme most
Pillámon egy könny rengedez.
Magyar nép, vajon hajnalodnak
Vagy alkonyodnak harmateseppje ez?

Magyar dicsőség, mi valál?
Hullócsillag? mely tündöklött,
Aztán lehullott a magasból
És mindörökre elnyelé a föld.

Vagy üstökös vagy oh magyar
Dicsőség! mely jött s távozék,
Hogy századok multával újra
Lássák fényét a népek s rettegjék?

CSATADAL.

Trombita harsog, dob pereg,
Kész a csatára a sereg.
Előre!
Süvít a golyó, cseng a kard,
Ez lelkesíti a magyart.
Előre!

Föl a zászlóval magasra,
Egész világ hadd láthassa.
Előre!
Hadd lássák és hadd olvassák,
Rajta szent szó van: szabadság.
Előre!

Aki magyar, aki vitéz,
Az ellenséggel szembenéz.
Előre!
Mindgyárt vitéz, mihelyt magyar,
Ő s az Isten egyet akar.
Előre!

Véres a föld lábam alatt,
Lelőtték a pajtásomat,
Előre!
Én se leszek rosszabb nála,
Berohanok a halálba,
Előre!

Ha lehull a két kezünk is,
Ha mindnyájan itt veszünk is,
Előre!
Hogyha el kell veszni, nosza,
Mi vesszünk el, ne a haza,
Előre!

ÉLET VAGY HALÁL!

A Kárpátoktul le az al-Dunáig
Egy bősz üvöltés, egy vad zivatar!
Szétszórt hajával, véres homlokával
Áll a viharban maga a magyar.

Ha nem születtem volna is magyarnak,
E néphez állanék ezennel én.
Mert elhagyott, mert a legelhagyottabb
Minden népek közt a föld kerekén.

Szegény, szegény nép, árva nemzetem te,
Mit vétettél, hogy így elhagytanak,
Hogy isten, ördög, minden ellened van,
És életed fáján pusztítanak?
S dühös kezekkel kik tépik leginkább
Gazul, őrülten a zöld ágakat?
Azok, kik eddig e fa árnyékában
Pihentek hosszú századok alatt.

Te rác, te horvát, német, tót, oláhság,
Mit marjátok mindnyájan a magyart?
Török s tatártól mely titeket védett,
Magyar kezekben villogott a kard,
Megosztottuk tivéletek hiven, ha
A jószerencse nékünk jót adott,
S felét átvettük mindig a tehernek,
Mit vállatokra a balsors rakott.

S ez most a hála!... vétkes vakreménynyel
Reánk uszít a hűtelen király,
S mohó étvággyal megrohantok minket,
Miként a holló a holttestre száll.
Hollók vagytok ti, undok, éhes hollók,
De a magyar még nem halotti test,
Nem, istenemre nem! s hajnalt magának
Az égre a ti véretekkel fest.

Legyen tehát úgy, mint ti akartátok,
Élet-halálra ki a síkra hát,
Ne légyen béke, míg a magyar földön
A napvilág egy ellenséget lát.
Ne légyen béke, míg rossz szívetekből
A vér utolsó cseppje nem csorog...
Ha nem kellettünk nektek mint barátok,
Most mint birókat, akként lássatok.

Föl hát, magyar nép, e gaz csorda ellen,
Mely birtokodra s életedre tör.
Föl egy hatalmas, egy szent háborúra,
Föl az utolsó ítéletre, föl!

A századok hiába birkozának
Velünk és mostan egy év ölne meg?
Oroszlánokkal vívtunk hajdanában,
És most e tetvek egyenek-e meg?

Föl, nemzetem, föl! jussanak eszedbe
Világhódító híres őseid.
Egy ezredév néz ránk ítélő szemmel
Atillától egész Rákócziig.
Hah, milyen mult! hacsak félakkorák is
Leszünk, mint voltak e nagy ősapák,
El fogja lepni árnyékunk a sárba
És vérbe fúlt ellenség táborát!

A MAGYAR NEMES.

Őseimnek véres kardja
Fogason függ, rozsda marja,
Rozsda marja, nem ragyog.
Én magyar nemes vagyok!

Munkátlanság csak az élet.
Van életem, mert henyélek.
A paraszté a dolog.
Én magyar nemes vagyok!

Jól készítsd paraszt az utat,
Mert hisz a te lovad vontat.
Csak nem járhatok gyalog.
Én magyar nemes vagyok!

Tán a tudománynak éljek?
A tudósok mind szegények.
Nem irok, nem olvasok.
Én magyar nemes vagyok!

Van, igaz, egy tudományom,
Ebben párom ritkán látom:
Enni, inni jól tudok.
Én magyar nemes vagyok!

Milyen jó, hogy nem adózok.
Gazdaságom van, de nem sok,
S van adosságom, de sok.
Én magyar nemes vagyok!

Mit törődöm a hazával?
A hazának száz bajával?
Majd elmulnak a bajok.
Én magyar nemes vagyok!

Ősi joggal, ősi házban
Éltemet ha elpipáztam:
Mennybe visznek angyalok.
Én magyar nemes vagyok!

PATÓ PÁL ÚR.

Mint elátkozott királyfi
Túl az Óperencián,
Él magában falujában
Pató Pál úr mogorván.
Be más lenne itt az élet,
Ha egy ifjú feleség...
Közbe vágott Pató Pál úr:
«Ejh, ráérünk arra még!»

Roskadófélben van a ház,
Hámlik le a vakolat,
S a szél egy darab födéllel
Már tudj' Isten hol szalad;
Javítsuk ki, mert maholnap
Pallásról néz be az ég...
Közbe vágott Pató Pál úr:
«Ejh, ráérünk arra még!»

Puszta a kert, e helyett a
Szántóföld szépen virít,
Termi bőven a pipacsnak
Mindenféle nemeit.
Mit henyél az a sok béres?
Mit henyélnek az ekék?...
Közbevágott Pató Pál úr:
«Ejh, ráérünk arra még!»

Hát a mente, hát a nadrág,
Úgy megritkult, olyan ó
Hogy szunyoghálónak is már
Csak szükségből volna jó;
Híni kell csak a szabót, a
Posztó meg van véve rég...
Közbevágott Pató Pál úr:
«Ejh, ráérünk arra még!»

Életét így tengi által;
Bár apái nékie
Mindent oly bőven hagyának,
Soha sincsen semmije.
De ez nem az ő hibája;
Ő magyarnak születék,
S hazájában ősi jelszó:
»Ejh, ráérünk arra még!«

A VÁNDOR LEGÉNY.

Hogyha üres az embernek
Zsebje: üres a has is.
Zsebem üres, ennélfogva
Üres az én hasam is.

Tennap ettem utójára,
Az igaz, hogy keveset,
No, de semmi! van elég, ki
Én helyettem is evett.

S holnap újra nap lesz, akkor
Ehetem majd... ha lesz mit.
Addig reménység anyámnak
Szívom édes emlcit.

Hasam üres, de helyette
Teli vannak szemeim,
Megtöltötték a hidegtől
Kiszorított könnyeim.

És ez jó, hogy ily hideg van,
Legalább sietnem kell,
S így a csárdát, mely még messze,
Szaporábban érem el.

Gyi, te fakó, gyi, te szürke,
Gyi, két lábam, fussatok!...
Milyen áldott két csikó ez,
Egyik sem kér abrakot.

Egyik fakó, másik szürke,
Mert nadrágom két darab,
Egyik szárát úgy toldottam
A másikhoz a minap.

Volt nekem jó új ruhám is,
Volt nekem szép új ruhám;
De kímélni kell az újat...
Hogy ne kopjék, eladám.

S hogy kijátszam a haramját,
Ki megállít, meglehet:
A legelső kocsmárosnak
Általadtam pénzemet.

Most amely'k zsivány nálam csak
Egy fillérre is akad,
Díjul annak én azonnal
Fizetek száz aranyat.

Nincs zsivány, de ahelyett a
Szél kutatja zsebemet.
Szél barátom, ne kutyálkodj,
Megütöm a kezedet.

Tréfa, ami tréfa, de ez
Kriminális egy idő,
Összeesküdt ellenem ma
Szél, hidegség, hó, eső.

Az az egyetlen szerencsém,
Hogy mezítláb utazom;
Teli menne vízzel, sárral
A csizmám e rossz uton.

Gúnykacaj gyanánt süvöltöz
Fölöttem a fergeteg.
Hadd gúnyoljon! rajta egykor
Én is jókat nevetek.

Ád az isten egy kis műhelyt,
Ád az isten majd nekem,
Benne lesz meleg kandallóm,
Feleségem, gyermekem...

Ott ha a szél, e cudar szél
Ablakomnál megjelen:
Olyat kacagok szemébe,
Hogy megpukkad mérgiben!

ANYÁM TYÚKJA.

Ejh mi a kő! tyúk anyó, kend
A szobában lakik itt bent?
Lám, csak jó az isten, jót ád!
Hogy fölvitte a kend dolgát!

Itt szaladgál föl és alá,
Még a ládára is fölszáll,
Eszébe jut, kotkodál'ol,
S nem verik ki a szobából.

Dehogy verik, dehogy verik!
Mint a galambot etetik,
Válogat a kendermagban,
A kiskirály sem él jobban.

Ezért aztán, tyúk anyó, hát
Jól megbecsülje kend magát,
Iparkodjék, ne legyen ám
Tojás szűkében az anyám. —

Morzsa kutyánk, hegyezd füled,
Hadd beszélek mostan veled,
Régi cseléd vagy a háznál,
Mindig emberül szolgáltál.

Ezután is jó légy, Morzsa,
Kedvet ne kapj a tyúkhusra,
Élj a tyúkkal barátságba'...
Anyám egyetlen jószága.

FÜSTBE MENT TERV.

Egész uton — hazafelé —
Azon gondolkodám:
Miként fogom szólítani
Rég nem látott anyám?

Mit mondok majd először is
Kedvest, szépet neki?
Midőn, mely bölcsőm ringatá,
A kart terjeszti ki.

S jutott eszembe számtalan
Szebbnél-szebb gondolat,
Míg állni látszék az idő,
Bár a szekér szaladt.

S a kis szobába toppanék...
Röpült felém anyám...
S én csüggtem ajkán... szótlanul...
Mint a gyümölcs a fán.

SZÜLŐFÖLDEM.

Itt születtem én ezen a tájon,
Az alföldi szép nagy rónaságon,
Ez a város születésem helye,
Mintha dajkám dalával vón tele,
Most is hallom e dalt, elhangzott bár:
«Cserebogár, sárga cserebogár!»

Úgy mentem el innen, mint kis gyermek,
És mint meglett ember úgy jöttem meg.
Hejh azóta húsz esztendő telt el
Megrakodva búval és örömmel...
Húsz esztendő... az idő hogy lejár!
«Cserebogár, sárga cserebogár.»

Hol vagytok, ti régi játszótársak?
Közületek csak egyet is lássak!
Foglaljatok helyet itt mellettem,
Hadd felejtsem el, hogy férfi lettem,
Hogy vállamon huszonöt év van már...
«Cserebogár, sárga cserebogár.»

Mint nyugtalan madár az ágakon,
Helyről-helyre röpköd gondolatom,
Szedegeti a sok szép emléket,
Mint a méh a virágról a mézet;
Minden régi kedves helyet bejár...
«Cserebogár sárga cserebogár!»

Gyermek vagyok, gyermek lettem újra,
Lovagolok fűzfasípot fújva,
Lovagolok szilaj nádparipán,
Vályuhoz mék, lovam inni kiván,
Megitattam, gyi lovam, gyi Betyár...
«Cserebogár, sárga cserebogár!»

Megkondúl az esteli harangszó,
Kifáradt már a lovas és a ló,
Haza megyek, ölébe vesz dajkám,
Az altató nóta hangzik ajkán,
Hallgatom, s félálomban vagyok már...
«Cserebogár, sárga cserebogár...»

FALU VÉGÉN KURTA KOCSMA.

Falu végén kurta kocsma,
Oda rúg ki a Szamosra,
Meg is látná magát benne,
Ha az éj nem közelegne.

Az éjszaka közeledik,
A világ lecsendesedik,
Pihen a komp, kikötötték,
Benne hallgat a sötétség.

De a kocsma bezzeg hangos!
Munkálódik a cimbalmos,
A legények kurjongatnak,
Szinte reng belé az ablak.

«Kocsmárosné, arany virág,
Ide a legjobbik borát,
Vén legyen, mint a nagyapám,
És tüzes, mint ifju babám!

Húzd rá cigány, húzzad jobban,
Táncolni való kedvem van,
Eltáncolom a pénzemet,
Kitáncolom a lelkemet!»

Bekopognak az ablakon:
«Ne zúgjatok olyan nagyon,
Azt üzeni az uraság,
Mert lefekütt, alunni vágy.»

«Ördög bújjék az uradba,
Te pedig menj a pokolba!...
Húzd rá, cigány, csak azért is,
Ha mingyárt az ingemért is!»

Megint jőnek, kopogtatnak:
«Csendesebben vigadjanak,
Isten áldja meg kendteket,
Szegény édesanyám beteg.»

Feleletet egyik sem ad,
Kihörpentik boraikat,
Végét vetik a zenének
S haza mennek a legények.

A TISZA.

Nyári napnak alkonyulatánál
Megállék a kanyargó Tiszánál
Ott, hol a kis Túr siet beléje,
Mint a gyermek anyja kebelére.

A folyó oly símán, oly szelíden
Ballagott le parttalan medrében,
Nem akarta, hogy a nap sugára
Megbotoljék habjai fodrába'.

Síma tükrén a piros sugárok
(Mint megannyi tündér) táncot jártak,
Szinte hallott lépteik csengése,
Mint parányi sarkantyúk pengése.

Ahol álltam, sárga föveny-szőnyeg
Volt terítve s tartott a mezőnek,
Melyen a levágott sarju-rendek,
Mint a könyvben a sorok, hevertek.

Túl a réten néma méltóságban
Magas erdő; benne már homály van,
De az alkony üszköt vet fejére,
S olyan, mintha égne s folyna vére.

Más felől, a Tisza tulsó partján,
Mogyoró- s rekettye-bokrok tarkán,
Köztök egy csak a nyilás, azon át
Látni távol kis falucska tornyát.

Boldog órák szép emlékeképen
Rózsafelhők usztak át az égen.
Legmesszebbről rám merengve néztek
Ködön át a mármarosi bércek.

Semmi zaj. Az ünnepélyes csendbe
Egy madár csak néha füttyentett be.
Nagy távolban a malom zugása
Csak olyan volt mint szunyog dongása.

Túlnan, vélem átellenben épen,
Pórmenyecske jött. Korsó kezében.
Korsaját míg telemeritette,
Rám nézett át; aztán ment sietve.

Ottan némán, mozdulatlan álltam,
Mintha gyökeret vert volna lábam.
Lelkem édes, mély mámorba szédült
A természet örök szépségétül.

Oh természet, oh dicső természet!
Mely nyelv merne versenyezni véled?
Mily nagy vagy te! mentül inkább hall-
[gatsz,
Annál többet, annál szebbet mondasz. —

Késő éjjel értem a tanyára
Friss gyümölcsből készült vacsorára.
Társaimmal hosszan beszélgettünk.
Lobogott a rőzseláng mellettünk.

Többek között szóltam én hozzájok:
«Szegény Tisza, miért is bántjátok?
Annyi rosszat kiabáltok róla,
S ő a föld legjámborabb folyója.»

Pár nap mulva félszendergésemből
Félrevert harang zugása vert föl.
«Jön az árvíz! jön az árvíz!» hangzék,
S tengert láttam, ahogy kitekinték.

Mint az őrült, ki letépte láncát,
Vágtatott a Tisza a rónán át,
Zúgva, bőgve törte át a gátot,
El akarta nyelni a világot!

A HARAGHOZ.

Kiapadsz-e, harag,
Te zuhatagos
Vad bérci patak,
Mely zúgva rohantál
A mélybe, s vetettél
Szilaj habokat...
Kiapadsz-e, harag,
Szivembül örökre?
Hát csendes házimadár
Lesz az erdei sasból,
Mely körmeit egykor
A bősz zivatar
Hátába ütötte,
És rajta lovagla
Kevély diadallal?
Hát vállatrántó
És fejbillentő
És hálósapkás
Jó békés polgár
Lesz a tüzes ifju?
Ki néha magával
Nem birt, kinek ez
Volt a neve egykor
Mindenkinek ajkán:
Haragos Petőfi!
Mily aggodalom ez, mily
Hiábavaló!
Nem hagyhat el engem
Nemes indulatom,
Az ifju-harag;
Nem apadt ki szivembül
E zuhatagos
Vad bérci patak,
S nem fog kiapadni.
Csak csendesedett
Most némileg árja,
Mert rónamezőkön
Megy útja keresztül,
Mezőiden, hegy s völgy
Nélküli jelen.
De ott a jövendő
Sziklás vadona,
Mélységeivel...
Ha majd odaér
Haragom pataka!
Megnőve folyammá
Úgy fog lezuhanni
Elleneidre, hazám,
Mint a feneketlen
Örvénybe a féktelen
Niagara!

AZ EMBER.

Nincs nevetségesebb az embernél,
Oly kevélységben, oly gőgben él!
A világot fitymálják ajkai,
S minth' az eget akarná szántani
Orrával, oly magasra tartja fel.
Kevély ember, miben kevélykedel?

Egy szempillantásnál mi rövidebb?
Ember barátom, a te életed.
Rohanva jő az idő s elrohan,
Egy kezében bölcsőd pólyája van,
S másikban koporsódra szemfödel.
Kevély ember, miben kevélykedel?

S mit végezhetsz egy pillantás alatt?
Hódítál népeket, országokat?
Hódítani csak gyávákat lehet,
S az uralkodás ilyenek felett
Dicsőség? Ezt csak szégyenelned kell.
Kevély ember, miben kevélykedel?

S ha dicsőséget szerzél, nagy nevet?
Veled hal meg s a föld alá viszed,
Vagy, mint hű eb, kísér ki sírodig,
S ott őrzi azt egypár kis századig.
S előbb-utóbb éhen-szomjan vesz el.
Kevély ember, miben kevélykedel?

Dicsőséged, neved maradjon! hol?
A nép is elvesz, melyhez tartozol.
Az ország, melyben most él nemzeted,
Tenger volt egykor s újra az lehet,
S e föld is semmiségbe oszlik el.
Kevély ember, miben kevélykedel?

HA FÉRFI VAGY, LÉGY FÉRFI.

Ha férfi vagy, légy férfi,
S ne hitvány, gyönge báb,
Mit kény és kedv szerint lök
A sors idébb-odább.
Félénk eb a sors, csak csahol;
A bátraktól szalad,
Kik szembe szállanak vele...
Azért ne hagyd magad!

Ha férfi vagy, légy férfi,
S ne szád hirdesse ezt,
Minden Demosthenesnél
Szebben beszél a tett.
Épits vagy ronts, mint a vihar,
S hallgass, ha műved kész,
Mint a vihar, ha megtevé
Munkáját, elenyész.

Ha férfi vagy, légy férfi,
Legyen elved, hited,
És ezt kimondd, ha mingyárt
Véreddel lizeted.
Százszorta inkább éltedet
Tagadd meg, mint magad;
Hadd vesszen el az élet, ha
A becsület marad.

Ha férfi vagy, légy férfi,
Függetlenségedet
A nagy világ kincséért
Árúba ne ereszd.
Vesd meg, kik egy jobb falatért
Eladják magokat.
»Koldusbot és függetlenség!«
Ez légyen jelszavad.

Ha férfi vagy, légy férfi,
Erős, bátor, szilárd;
Akkor, hidd, hogy sem ember,
Sem sors könnyen nem árt.
Légy tölgyfa, mit a fergeteg
Ki képes dönteni,
De méltóságos derekát
Meg nem görbítheti.

SZEPTEMBER VÉGÉN.

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldel a nyárfa az ablak előtt,
De látod amottan a téli világot?
Már hó takará el a bérci tetőt.
Még ifju szivemben a lángsugarú nyár
S még benne virít az egész kikelet,
De íme sötét hajam őszbe vegyül már,
A tél dere már megüté fejemet.

Elhull a virág, eliramlik az élet...
Űlj, hitvesem, űlj az ölembe ide!
Ki most fejedet kebelemre tevéd le,
Holnap nem omolsz-e sirom fölibe?
Oh mondd: ha előbb halok el, tetemimre
Könnyezve borítasz-e szemfödelet?
S rábírhat-e majdan egy ifju szerelme,
Hogy elhagyod érte az én nevemet?

Ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt,
Fejfámra sötét lobogóul akaszd,
Én feljövök érte a síri világból
Az éj közepén, s oda leviszem azt.
Letörleni véle könnyűimet érted,
Ki könnyeden elfeledéd hivedet,
S e szív sebeit bekötözni, ki téged
Még akkor is, ott is, örökre szeret!

MINEK NEVEZZELEK?...

Minek nevezzelek,
Ha a merengés alkonyában
Szép szemeidnek esti-csillagát
Bámulva nézik szemeim,
Mikéntha most látnák először...
E csillagot,
Amelynek mindenik sugára
A szerelemnek egy patakja,
Mely lelkem tengerébe foly —
Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek,
Ha rám röpíted
Tekinteted,

Ezt a szelíd galambot,
Amelynek minden tolla
A békesség egy olajága,
S amelynek érintése oly jó!
Mert lágyabb a selyemnél
S a bölcső vánkosánál —
Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek,
Ha megzendülnek hangjaid,
E hangok, melyeket ha hallanának
A száraz téli fák,
Zöld lombokat bocsátanának,
Azt gondolván,
Hogy itt már a tavasz,
Az ő régen várt megváltójok,
Mert énekel a csalogány —
Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek,
Ha ajkaimhoz ér
Ajkadnak lángoló rubintköve,
S a csók tüzében összeolvad lelkünk,
Mint hajnaltól a nappal és az éj,
S eltűn előlem a világ,
Eltűn előlem az idő,
S minden rejtélyes üdvességeit
Árasztja rám az örökkévalóság —
Minek nevezzelek?

Minek nevezzelek,
Boldogságomnak édesanyja,
Egy égberontott képzelet
Tündér leánya,
Legvakmerőbb reményimet
Megszégyenítő ragyogó valóság,
Lelkemnek egyedűli,
De egy világnál többet érő kincse,
Édes, szép ifju hitvesem,
Minek nevezzelek?

TE VAGY, TE VAGY, BARNA KIS LYÁNY...

Te vagy, te vagy, barna kis lyány,
Szemem s lelkem fénye!
Te vagy mind a két életem
Egyetlen reménye!
Ha ez az egy reményem is
Elmulandó álom,
Nem leszek boldog sem ezen,
Sem a más világon!

Álldogálok a tó partján
Szomorúfűz mellett.
Nekem való hely; engem ily
Bús szomszédság illet.
Nézem lecsüngő ágait
Szomorúfűzfának,
Mintha azok csüggedt lelkem
Szárnyai volnának.

Elszállott már a madár a
Hervadt őszi tájról,
Hejh ha én is kiszállhatnék
Búmnak országából!
Nem szállhatok, mert búm oly nagy,
Oly nagy mint szerelmem,
És szerelmem... és szerelmem...
Oh ez véghetetlen!

EZ A VILÁG AMILYEN NAGY..

Ez a világ amilyen nagy,
Te, galambom, oly kicsiny vagy;
De ha téged birhatnálak,
A világért nem adnálak!

Te vagy a nap, én az éjjel,
Teljes teli sötétséggel;
Ha szivünk összeolvadna,
Rám be szép hajnal hasadna!

Ne nézz reám, süsd le szemed —
Elégeti a lelkemet!
De hisz úgy sem szeretsz engem,
Égjen el hát árva lelkem!

RESZKET A BOKOR, MERT...

Reszket a bokor, mert
Madárka szállott rá.
Reszket a lelkem, mert
Eszembe jutottál,
Eszembe jutottál,
Kicsiny kis leányka,
Te a nagy világnak
Legnagyobb gyémántja!

Teli van a Duna,
Tán még ki is szalad.
Szivemben is alig
Fér meg az indulat.
Szeretsz, rózsaszálam?
Én ugyan szeretlek,
Apád, anyád nálam
Jobban nem szerethet.

Mikor együtt voltunk,
Tudom, hogy szerettél.
Akkor meleg nyár volt,
Most tél van, hideg tél.
Hogyha már nem szeretsz,
Az isten áldjon meg,
De ha még szeretsz, úgy
Ezerszer áldjon meg!

BOLDOG ÉJJEL...

Boldog éjjel! együtt vagyok rózsámmal,
A kis kertben mulatozunk egymással;
Csendesség van, csak az ebek csaholnak,
Fenn az égen
Tündérszépen
Ragyog a hold, a csillag.
Nem jó csillag lett volna én belőlem;
Tudja isten, nem maradnék az égen.
Nem kellene én nekem a mennyország,
Lejárnék én
Minden estén,
Kedves rózsám, te hozzád.

TEMETÉSRE SZÓL AZ ÉNEK...

Temetésre szól az ének,
Temetőbe kit kisérnek?
Akárki! már nem földi rab,
Nálam százszorta boldogabb.

Itt viszik az ablak alatt;
Be sok ember sírva fakadt!
Mért nem visznek engemet ki,
Legalább nem sírna senki.

BEFORDULTAM A KONYHÁRA...

Befordultam a konyhára,
Rágyujtottam a pipára...
Azaz rágyujtottam volna,
Hogyha már nem égett volna.

A pipám javában égett,
Nem is mentem én a végett!
Azért mentem, mert megláttam,
Hogy odabenn szép leány van.

Tüzet rakott eszemadta,
Lobogott is, amint rakta;
Jaj de hát még szeme párja,
Annak volt ám nagy a lángja!

Én beléptem, ő rám nézett,
Aligha meg nem igézett!
Égő pipám kialudott,
Alvó szívem meggyúladott.

EGY GONDOLAT BÁNT ENGEMET...

Egy gondolat bánt engemet:
Ágyban, párnák közt halni meg!
Lassan hervadni el, mint a virág,
Amelyen titkos féreg foga rág;

Elfogyni lassan, mint a gyertyaszál,
Mely elhagyott, üres szobában áll.
Ne ily halált adj, istenem,
Ne ily halált adj én nekem!
Legyek fa, melyen villám fut keresztül,
Vagy melyet szélvész csavar ki tövestül;
Legyek kőszirt, mit a hegyről a völgybe
Eget-földet rázó mennydörgés dönt le... —
Ha majd minden rabszolga-nép
Jármát megúnva síkra lép,
Pirosló arccal és piros zászlókkal
És a zászlókon eme szent jelszóval:
»Világszabadság!«
S ezt elharsogják,
Elharsogják kelettől nyúgatig,
S a zsarnokság velük megütközik:
Ott essem el én,
A harc mezején,
Ott folyjon az ifjui vér ki szivembül,
S ha ajkam örömteli vég szava zendül,
Hadd nyelje el azt az acéli zörej,
A trombita hangja, az ágyudörej,
S holttestemen át
Fújó paripák
Száguldjanak a kivívott diadalra,
S ott hagyjanak engemet összetiporva. —
Ott szedjék össze elszórt csontomat,
Ha jön majd a nagy temetési nap;
Hol ünnepélyes, lassu gyász-zenével
És fátyolos zászlók kiséretével
A hősöket egy közös sírnak adják,
Kik érted haltak, szent világszabadság!

AZ ÉN KÉPZELETEM NEM...

Az én képzeletem nem a por magzatja,
Mennydörgés volt apja, villámlás volt anyja,
Csecsemő korában sárkánytejet szopott,
Ifiú korában oroszlánvért ivott.

Nem is birtam vele, vad képzeletemmel,
Országról országra vándorolni ment el,
Tenger zúgásával összekeveredett,
Úgy barangolta be a földet és eget.

Mint üstökös, nyargalt sivatag pusztákra,
Zöld vadonerdőkbe, kék hegyek ormára;
A vadonerdőkben tölgyeket szaggatott,
A hegyek tetején sziklákat ingatott.

Hol most e vad fiú? ... egy kis virág mellett,
Melletted, barna lyány, mindig csak melletted,
Ott eped, suttog, mint a beteg esti szél ...
Szilaj képzeletem, de megszelidültél!

Lisznyay Kálmán.

(1823—1863.)

A MATÓCZKY UDVARÁBAN.

A Matóczky udvarában
Nagy természet van a lányban,
De mi haszna, ha nem szeret,
Ha mást szeret, nem engemet.

Imádkoztam istenemnek,
Adna nyugtot már szivemnek;
Azt felelte: nem tehetem,
Hatalmasabb a szerelem!

Tóth Endre.

(1827—1885.)

HÁROM MADÁR.

1671.

Galamb volt a szive
Zrínyi Péternének;
Magasan szálló sas
Volt benne a lélek;
Holló volt bánata,
Melyet rászállíta
Rabfészke férjének.

Repülj, galamb, repülj!
Monda galambjának,
Verdesd meg a rostját
Férjem ablakának ...
«Mit izen szivének,
Szerelmes hívének —
Katharinájának?»

Elszállott a galamb ...
Várja este, reggel;
Egy uton jár szeme
A vándor felleggel ...
Várja, várja, várja,
De a láthatárra
Egy madár se lebben!

Eredj sasom! úgymond,
Menj te is utána;
Zörgesd meg a zárat
Zrínyim ajtajába ...
Szabadítsd meg, mentsd meg
Árán mindenemnek,
A jók jóvoltára!

Föllebben a sas is,
Nap-magos az útja ...
Oh hogy a reménység,
Mely a szivet bujtja,
Azt az utat — míg ő
Későn se tér elő —
Százszor is megfutja!

Szállj sebesen, hollóm,
Szóla végesvégre,
Férjem fogházára,
Zrínyim börtönébe!

Mondd el panaszomat,
Mutasd be gyászomat, —
Mit viselek érte.

S alig repülé át
A belátó ég-tért,
Széles sötét szárnynyal
Ím, mi hamar megtért!
S levél van alatta,
Melynek foglalatja
Bár ne szólna ekkép:

«Anna Katharina,
Én gyönyörűségem!
Megbocsáss, ha vala
Ellened vétségem.
Sírástól magadot —
— Midőn ezt olvasod —
Tartóztassad légyen!

Holnap tíz órakor
Bátyádnak és nékem,
Fejünk elvétetik
Kételenségképen...
Neked Isten, hívem,
Drágalátos szívem —
Minden jóval légyen!»

Tartja a levelet
Zrínyiné, olvassa
Napokig... hetekig...
Se vége... se hossza,
Míg mindent összevét,
Míg a kín elméjét
Csendesen kifosztja.

A galamb oda van,
A sas vissza nem tért:
Alig dobban szive,
Alig érzi lelkét.

Csak a holló szárnya,
Mi fehér arcára
Sötét árnyat vet még...

TEMÉRDEK.

(Jeszenszky Danó.)

(1824—1904.)

BORONGÁS.

Életünk kertjében őszi rózsa nyit,
Elszállt már az illat, a tavaszi kéj.
Fehér dér borítja fáink lombjait,
Rövidül a nappal s mind hosszabb az éj.

Énekes fülmilénk' régen hallgat már,
Füttyemre kacagó rigóm sem felel.
Csak a bús holló szól, felkiáltva: Kár
S valahol egy szegény hattyu énekel!

De mért e borongás? Nyájas még az ég,
S ha láthatsz kék eget, ne nézd a borut.
Virágunk őszi bár, de virág az még,
Édesem! nosza fonj még egy koszorut.

Átéltük a tavaszt, át a hő nyarat,
Tavaszszal virultunk és virult a kert;
A nyár is hintett ránk meleg sugarat,
S szerelmünk vigasztalt, balsorsunk ha [vert

És egygyé lettünk, mint két ajkon a dal,
Mint két ág, melyet egy tőbe oltanak.
Oh! hogy az élet is, mint az ág kihal,
S a fürtök mint a lomb, úgy lehullanak.

Az élet oly vonzó, oly szép a világ,
S ki tudja, hová visz a nagy vándorút?
Ki tudja, van-e ott szeretet s virág?
Édesem! nosza fonj még egy koszorut.

JÓKAI MÓR.

(1825—1904.)

AZ ARANY ÉS AZ EMBER.

Te úr vagy a földön, és én halott
A föld alatt; por, csöndes és szegény.
Nincs ott különbség a porok között,
Minden sötét a sírok éjjelén.
Te fölkutatsz, s földedre fölviszesz,
A mindenen ott urrá leszek én —
Te meg helyembe fekszel, s por leszesz
A föld alatt; por, csöndes és szegény.

RÉGI DAL, RÉGI DAL...

Régi dal, régi dal, régi dicsőségről!
Fényes napnak ragyogása rózsafelhős égből.
Világverő Mátyás sírján még a virág zöldül,
S a dicsőség hova tünt el a szép magyar földrül?

Fényben úszott az úri nép, bőségben a szolga,
Az utolsó parasztnak is öröm volt a dolga,
Igazságot a szegénynek, diadalt a hősnek,
A gyöngének oltalmazást, harcot az erősnek.

Örömmel jött a jóbarát örömek házába,
Reszketve jött az ellenség siralom harcába;
Fejedelmek kezeiket nyujták szövetségre,
Ki meg dugta mind a kettőt háta mögé, félve.

Tudós urak tudományát arannyal fizették,
Magyar nemzet virulását világnak hirdették,
Merre nap jár, merre hír jár, három tengerpartnál
Boldogabb nép, délcegebb nép nem volt a magyarnál.

Világverő Mátyás sírján még a virág zöldül;
A dicsőség hova tünt el a szép magyar földrül?
Leáldozó nap sütése, alkonyodó égről:
Régi dal, régi dal, régi dicsőségről...

LÉVAY JÓZSEF.

(1825—1918.)

MIKES.

Egyedül hallgatom tenger mormolását,
Tenger habja felett futó szél zúgását —
Egyedül, egyedül
A bujdosók közül
Nagy Törökországban!...
Hacsak itt nem lebeg sírjában nyugovó
Rákóczinak lelke, az eget csapkodó
Tenger haragjában!

Peregnek a fákról az őszi levelek,
Kit erre, kit arra kergetnek a szelek,
S más vidékre száll a
Csevegő madárka
Nagy Törökországból...
Hát én merre menjek, hát én merre
[szálljak,
Melyik szögletébe a széles világnak,
Idegen hazámból!?

Zágon felé mutat egy halovány csillag,
Hol a bércek fején hókorona csillog,
S a bércek aljában
Tavaszi pompában
Virágok feselnek...
Erdély felé mutat, hol minden virágon
Tarka pillangóként első ifjuságom
Emléki röpkednek.

Ah, mért nem szállhatok hozzád, szülő-
[földem,
Mikor minden bokrod régi ismerősem!
Mért vagy szolgaságban,
Gyászos rabigában
Oly hosszú időkig?
Ha feléd indulok, lelkem visszatartja
Az édes szabadság bűvös-bájos karja,
Vissza, mind a sírig!...

Itt eszem kenyerét a török császárnak,
Ablakomra titkos poroszlók nem járnak
Éjjeli setétben,
Hallgatni beszédem'
Beárulás végett...
Magános fa vagyok, melyre villám
[szakad,
Melyet vihar tördel, de legalább szabad
Levegővel élhet.

S egyedül hallgatom tenger mormolását,
Tenger habja felett futó szél zúgását —
Egyedül, egyedül
A bujdosók közül,
Nagy Törökországban.
Körülöttem lebeg sírjában nyugovó
Rákóczi nagy lelke, az eget csapkodó
Tenger haragjában.

AZ ARADI NAP.

Jaj be búsan néz az őszi
Nap sugára
Az aradi vártömlöcnek
Ablakára!
Fogva ül ott tizenhárom
Magyar vitéz,
S a hazáért a vérpadra
Fellépni kész.

Seregünkben mind vezér volt,
Hős, hatalmas;
Lobogójuk száz csatán is
Diadalmas.
Bátran néznek szeme közé
A halálnak;
Vele szemben nemcsak egyszer,
Százszor álltak.

Elítélték mindnyájokat
Szinte lopva,
Szőttek-fontak hamis vádat
A nyakokba.

Bélyegezték felségsértő
Pártütőnek,
Hogy a tiprott szabadságért
Kardra költek.

S uramfia! az ítélet
Gyász bitófa,
Mintha rablók, útonállók
Lettek volna.
Mintha méltók sem volnának
Egy lövésre,
Katonához, férfiuhoz
Illőb végre!

Csikorog a tömlöcajtó
Vasas zárja,
Jertek, jertek hű vitézek
A halálra!
Buesuzni kell itt egymástól
Mindörökre:
Meg van ásva sírotoknak
Néma gödre.

És kijönnek vérző szívvel,
Haloványan,
Kezet fognak, könnyeznek is
Egynehányan;
De az a köny nem a bánat
Gyenge habja:
Egy sincs köztük, a ki hitét
Megtagadja.

Most a buesu már csak egy-két
Katonás szó,
Föld zajából fel magasba
Messze hangzó:
«Isten áldjon! együtt leszünk
Fent az égben,
Élő tanuk árva hazánk
Szent ügyében.»

És lépdegél a keserves
Útra sorba
A vértanuk diesőülő
Kis csoportja.

Csak egy lépés a bitóról
A menny tája;
Elrepülő lelkeiket
Angyal várja...

S ki az az egy, a ki még él
S áll magában?
Hősök hőse, félisten volt
A csatákban...
Damjanicsra hej! bosszusak
Vérbirái,
S rajta gyáván itt akarnak
Bosszut állni.

Hű bajtársi zord halálát
Nézze végig,
Haljon ujra mindenikkel,
Úgy ítélik;
Lelkét gyötrő kín tüzében
Hadd fürössze,
Vad rémület, szörnyü kétség
Törje össze.

S áll közöttük gyenge mankón
Támaszkodva,
Mint leomló félben álló
Templom tornya;
Mint oroszlán, mely vas közé
Vagyon zárva,
Ingerkedő, dévaj sereg
Játékára.

«Első voltam én a harcon,
Jól tudjátok!
Utolsónak mért hogy éppen
Most hagyátok?...
Jól van így is! mindenütt csak
Azt kerestem,
Hogyha esem, óh szabadság
Érted essem!»

S bátran fellép, égi fény gyul
Hős szemében...
De a hóhér reszket, sápad
Félelmében.

«Bátorodjál, szegény pára!
Mit félsz nálam?
Jól vigyázz! hogy föl ne borzold
A szakállam!»

Oly vigan megy, mintha menne
Vigalomba,
Nem rabszolga-kézzel ásott
Sírhalomba;
Mintha mi sem vonzaná e
Föld határán.
S bús hazáját váltaná meg
Vére árán.

És repíti szellemét az
Angyal szárnya,
S a kinyílt menny beesukódik
Ő utána.
Arad felett zajlik sűrű
Őszi felleg,
Benne vihar, benne villám
Harcra kelnek.

Aradi vár! aradi vár!
Halál völgye,
Honszeretet, vértanuság
Szentelt földje!
Viruljanak környékeden
Vérvirágok;
Örök emlék s hála könnyét
Sírni rájok!

LÁTOGATÓK.

Szeretem az estvét, az estveli csendet,
A lámpa világa derengve ha gyul;
Miért nappal a szív hiába esengett,
Gyötrelme nyügétől ekkor szabadul.
Felnyílik a lélek titkos birodalma
S a hallgatag érzés bátran ömöl dalba.

Ajtó, ablak zárva . . . ment vagyok a
[bajtul,
Édes lesz az ábránd, könnyü a dolog . . .
Ottkünn a sötétben éjszaki szél zajdul
S egy-két járó-kelő gyors lépte kopog.
Majd az is elhangzik a távoli részen
S önmagamé leszek osztatlan, egészen.

Egy lelket se' várok, egy lélek se'
[moccan,
Ringathat ölében biztos nyugalom . . .
A lámpavilágot nézem, nézem hosszan,
Amint játszadozva rezeg a falon.
És im' lendül a lég . . . látogatni járnak
Lebbenve, suhanva, igézetes árnyak.

Mind jó ismerősöm . . . nagymessziről
[jőnek . . .
Mind égi jelenség, nem földi alak,
Emlékei rég mult izgalmas időnek.
Eltünt nap után még felszállt sugarak...
Lebbenve suhannak s szivem meg se'
[döbben.
Sőt magasztalódik bűvös közelökben.

Ő néz legelől rám nagy, okos szemével,
Kit folyton emésztett a honszeretet . . .
Tar homloka boltját bánatja fedé el
A letiport nemzet gyászsorja felett.
Ihletett ajkáról a mint szava zendül,
Láng lobog a szívben, könny pereg a
[szembül.

Mennyei beszédjét elmerülve halom . . .
«Ott, ahol én járok, fény áradl elém,
Csüggedő reménnyel kelle bár meg-
[halnom,
A bús haza sorsát ott sem feledém.
Most is komor a lég, tájéki sötétek;
Buzdítani, védni jöttem le közétek!»

Kézfogva közelget zárt néma lakomba
Két dalnok is... édes, aranyszivü pár.
Lényöket felfogni földi eszem tompa,
Tisztultan alakjok oly isteni már!
Hol az ész nem láthat, a szeretet lát, im!
Omoljatok ide keblemre barátim!

Sértetlen, örökzöld lantjok koszoruja,
Körülöttük bájos harmónia zeng...
Látják a jövendőt szebb fényben, ujulva
S láng-szemök a multon mélázva mereng.
Ah! hogy egy kis felhőt, mely soha nem
[széled
Dicsőült arcukon ott hagyott az élet!

És szellemi sorban érkeznek utánok
Az egykori hívek, az egykori jók,
Mind, a kiket onnan még visszakivánok,
Eltüntök után is hű látogatók.
Nyájas bizalommal szállnak le körültem,
Mint mikor éltökben kedvöknek örültem.

Ez komolyan hallgat, bár nem őrzi
[titkát;
Az meg csupa jóság és játszi kedély;
Ez a túlvilágra mély szerelmet vitt át
S még most is emészti a bús szenvedély...
Ismerősnek látszik, csakhogy mégse'
[földi,
Az érzelem, a mely lényöket eltölti

Ám ti is itt vagytok a mennyei körben,
Kikért ez a szív még életre dobog,
Kik velem osztoztok bánatban, örömben
Oh! már ma kevés, de kedvelt alakok...
Röppenő szellemek biztatnak az éggel:
Ti vontok a földhöz édes kötelékkel.

S szeretem az estvét, az estveli csendet,
A lámpa világa derengve ha gyul;
Miért nappal a szív hiába esengett,
Gyötrelme nyügétől ekkor szabadul.
Felnyílik a lélek titkos birodalma
S a hallgatag érzés így ömlik e dalba!

A TEMETŐN...

A temetőn régi templom,
S régi templom csonka tornya,
Lelkemet túl a sírhalmon
Az ég felé intve vonja.

Csak néz, csak néz a sírkőre,
Ez meg visszabámul rája;
Egyik a másiknak őre
S vezére a másvilágra.

Beszélnek is tán egymással
Mély titokról, néma nyelven,
De ha ember arra járdal,
Elhal ajkuk hangja menten.

Szólnak is tán néha hozzád,
Ha magadba szállva kérded,
De beszédök foglalatját
Soha, soha meg nem érted.

És mihelyt magokra hagytad,
A suttogást újra kezdik,
Melyből más egy szót se hallhat,
Csupán, aki sírba' fekszik.

Greguss Ágost.

(1825–1882.)

HALADT...

Haladt és partot ért a sajka,
Kiszáll a vándor s tovavész:
Gazdátlan, evezője rajta,
De, ki vezesse, nincs a kéz.

Kiszállott lélek, merre keltél?
A sajka-test nem fejti meg.
Nemes ital, hová ömöltél?
Nem mondja az üres üveg.

AZ ÉLET KERTJE.

Egy rózsás kertben — életünk ilyen
[kert —
Sétálni láttam tíz szál úri embert.
Hangzott panasz kilencnek ajakárul:
«Beh kár, hogy a rózsához tüske járul!»
Egyetlen egy volt így elmélkedő:
«— Beh jó, hogy tüske közzűl rózsa nő!»

ZALÁR JÓZSEF.

(1825–1914.)

SAMIL HAZÁJA.

Örökzöld bércek hamvas ormai,
Hol a sasokkal fellegek tanyáznak;
Virágos völgyek sűrü ligete
Búvó fészkével a dalos madárnak;
Sötét erdők hárslombos sátora,
Tündér-barlangok, rejtélyes hegyekben;
Csodákkal teljes, élő hősrege:
Samil hazája, — oh, bocsásd be lelkem!

Hadd andalogjak e szűz ég alatt,
Hadd lássam bíbor hajnalát keletnek!
Tündöklőbb itt a napnak sugara,
Itt éjjenkint új csillagok születnek.
Fenn a tetőkön édes lég üdít,
Lenn a völgyekben titkos félhomály van,
S az illat fája balzsammal kinál...
Beteg szivem tán meggyógyul e tájon!

Hadd lássam a föld legszebb lányait,
Szemükben a fényt, ajkukat mosolygva,
S a termet és arc minden gyönyörét
Tündérkezektől koszorúba fonva;
Azt a hatalmat, mely előtt a föld
Porát csókolják őrjöngő királyok,
S az üdvösségnek mind a hét egét
Odaadnák, — hogyha mosolygna rájok

Hadd lássam a prófétát, amidőn
A szent hegy ormán leborulva térdel,
És a magasból felhő száll alá,
Hogy elborítsa őt ezüst ködével, —
S nem mer fölnézni... fél meglátni azt,
Kinek az ég s föld rettegi hatalmát...
De hall lelkében égi szózatot
S bölcsen megérti Isten akaratját.

Hadd halljam a próféta szózatát,
Midőn buzdítja népét a csatára.
Zeng, mint az ég, az ihletett ajak,
Szent átkot szórva népek ostorára.
És lángra gyulnak a hideg szivek,
És öldöklő fény villog a szemekben,
Feszül a karnak minden idege
S rettentőn kérdik: hol van hát az ellen?

Hadd lássam őt, a hőst, táltos lován,
Midőn népével a csatába vágtat!
Rohan, miként a villám, legelől,
Villogtatván szent kardját Attilának.
És hull az ellen, mint a falevél,
És folynak a vérpatakok nyomába,
S az összetört had omladékain
Fölzeng a hálás győzelem imája.

Hadd lássam őt a harc vérmezején,
Százezrek ellen küzdő erejében,
Midőn sergéből egyedül marad
S egyszerre érez száz dárdát mellében.
Csodává lészen most a viadal,
De meg kell szünni végre a csodának,
S zokogva tör ki a népsiralom:
Meghalt prófétánk! Vége a hazának!

Hadd halljam a nagy, rémes hallgatást,
A szörnyü csendet, mellyel hareba száll-
[nak —
Vezér nélkül a csüggedt bajnokok,
Előre sejtvén vesztét a csatának.
S hadd halljam a zajt, egy ország zaját,
Mennydörgését a nemzet örömének,
Midőn elejök a próféta áll,
És szól: Mit féltek? Nem haltam meg!
[Élek!

Oh, boldog ország! oh, szent föld, hová
Az égiek még mostan is lejárnak!
Prófétád ajkán Isten szól veled,
S éled korát szép, lelkes ifjuságnak!
Ifjodni érzem én is lelkemet
S oly boldog szívem, hogyha elsohajtja:
Én is hiszem, mit a próféta mond,
Előttem is szent a próféta kardja!

Gyulai Pál.

(1826–1909.)

HORÁTIUS OLVASÁSAKOR.

Oh Róma, Róma, megalázott Róma!
Horátius im örömrül dalol,
Miként ha rajtad rablánc nem is volna
S díszében állna még a Capitol.
Oda a hit és oda a szabadság,
Egy ember isten, — hogy' tűrhetni meg!
Diesőségét lángelmék harsogtatják,
Nincs többé nép, csak élvező tömeg.

Avagy csalódom s e hizelgő óda
Csupán adó, melyet fizetni kell,
S ha lelkével adózik egész Róma —
Mért volna ment az, a ki énekel?
Avagy talán az örömök dalában
A költő szive majd hogy megszakad
S némán kiált: «A Brutusok honában
Csupán a jó kedv s mulatság szabad!

A félelem, az önzés, élvezetvágy
Kiöl belőlünk minden szent hitet;
Erény te, puszta név, te meg, szabadság,
Egy álomkép, mit birni nem lehet.
A bölcseség Epikur tudománya,
És az egyetlen erkölcs az eszély;
A közügyektől vonulj a magányba,
Történjék bármi, tűrd el, vigan élj!

Nézd, nézd: Soractét magas hó borítja,
Tégy fát a tűzre, bőven tölts, igyál;
Ne kérdezgesd, mi a jövőnek titka,
Előbb-utóbb csak eljő a halál.
Addig hát élvezd, a mit sorsod enged,
Övezze myrtus fényes fürteid',
Ne vesd meg a bort, táncot, dalt, szerel-
Az élet drága, legfőbb kincseit. [met,

Boldog, ki messze a világ zajától
Földét mivelve önkedvére él,
A gazdagság- és szegénységtől távol,
Arany középszer! benned hisz, remél.
A bércoromra sujt inkább a villám,
A szél a legmagasb fát dönti meg,
De minden oly ép Tibur völgye táján,
Virágon, bokron lágy szellő lebeg.

A természet, művészet annyi bája
Köszönt és kínál minden lépteden,
S ha éjjel üt a légyott várt órája,
Mi édesen suttog a szerelem!
Kit kedvelsz jobban, Chloét-é vagy
[Pyrrhát?
De az idő fut, csak beszélve így:
Szakítsd le minden órádnak virágát,
És a jövőbe kevésbbé se higy!»

Oh, édes hang, oh gyönyör nagy költője,
Ne bájold el borongó lelkemet!
Nekünk is ott áll Philippi mezője,
Hol annyi sok, hol minden elveszett.
Korunk talán hasonló a tiédhez,
Ez új világ is már rothadni kezd,
De fáj sebünk, de szívünk mély bút érez,
Hitünk jelképe szenvedés, kereszt.

Szenvedve, küzdve és lemondva élni...
Nem legnagyobb rossz börtön és halál;
Az igazságban ne szünjünk remélni:
Egy-egy nagy eszme még utat talál.
A költészet, bár törve égi szárnya,
Még fönnen száll, még folyvást tenni hív;
Ha ijeszt is a kétség rémes árnya,
Szenvedj, remélj, higyj, lelkesülj, te szív!

ÉJI LÁTOGATÁS.

Három árva sír magában,
Elhagyott, sötét szobában;
Zivataros hideg éj van,
Édes anyjok künn a sírban.

«Édes anyám, édes anyám!
Altass el már, úgy alhatnám!»
Mond az egyik s el nem alszik
Sóhajtása föl-fölhallszik.

«Beteg vagyok, édes anyám!
Hol maradtál? Nem gondolsz rám!»
Mond a másik s jajjal végzi,
A fájdalmat kétszer érzi.

«Édes anyám, gyujts világot!
Nem tudom én, jaj, mit látok!»
Harmadik mond, mindenik sír —
Temetőben mozdul egy sír.

Megnyílnak a nehéz hantok,
Kilép sírból édes anyjok,
S tova lebben a vak éjben,
Haza felé, az ösvényen.

Arca halvány, hangj' a régi,
Fia, lyánya megösméri;
Immár tőle hogyan félne?
Megcsókolják, mintha élne.

Az egyiket betakarja;
Másikat felfogja karja,
Elringatja, elaltatja;
Harmadikat ápolgatja.

És ott virraszt a kis ágyon,
Míg elalszik mind a három.
Majd megindul, széttekinget,
Keresi a régi rendet.

Rendbe hozza a szobácskát,
Helyre teszi a ruhácskát;
Az alvókat hosszan nézi,
Csókját százszor megtetézi.

Kakas szólal, üt az óra,
El kell válni virradóra!
Visszanéz a véghatárrul...
Sír megnyílik, sír bezárul.

Oh, a sír sok mindent elfed:
Bút, örömet, fényt, szerelmet;
De ki gyermekét szerette,
Gondját sír el nem temette.

HADNAGY URAM.

«Hadnagy uram, hadnagy uram!»
«Mi bajod van, édes fiam?»
«Piros vér hull a mentére.»
«Ne bánd, csak az orrom vére!»

«Hadnagy uram, hadnagy uram!
El ne düljön itt az útban!»
«Bele botlám egy nagy kőbe,
Szegezz szuronyt s csak előre!»

Megy a honvéd, áll a hadnagy,
Mély sebében összeroskad.
«Hadnagy uram, hadnagy uram!»
«Csak előre, édes fiam!»

MARGIT SZIGETÉN.

Az alkonyfényen rezdül a fa lombja,
És nyájasan behajlik ablakomba;
Derüs árnyéka arcomon lebeg,
Suttogva kérd: hogy vagy, szegény beteg?
Jobban vagyok, enyhült a fájdalom,
S el-elszunnyadva ébren álmodom.
Mily szép lehet most ott künn a világ:
Kék ég, zöld fű, ezer nyíló virág,
Szökőkút cseppje és árnyas liget,
Calypso kertje e tündérsziget.
Nem láthatom, de hallom benn a zajt,
Mit kinn az élet ablakomra hajt.
Hallom beszédit, amint föl s lejárnak,
Ujabb, meg újabb vidám társaságnak;
Nő, férfi, mind örül, tréfál, nevet —
A jókedv meg nem illet engemet
S ki tudja: vaj' lesz-e még helyem ott,
Ma csak beteg, holnap talán halott...
Hallom zendülni csalogány dalát,
Szivem egy édes emlék hatja át!
Ébrednek újra eltünt boldog évek,
Egymásba folyva, mint ködfátyolképek,
Ébred kihalt vágy, vesztett szerelem,
Illatmaradvány hervadt levelen...

Hallom zaját játszó kis gyermekeknek,
A fűben ott futkosnak, enyelegnek.
Oh gyermekim, mikor még élt anyátok,
Mikor még ti is kicsinyek valátok
S így játsztatok! ... Az alkony elborul.
Sötétedik; szemembe könny tolul,
De szél fuvall s a lombok zúdulása,
Csapongó hullám méla mormolása,
Gőzös robajja, közbe távol ének
S tört hangjai el-elhaló zenének:
Elrengetik az éber álmu főt,
Mint dajkaszó a síró csecsemőt.

AZ IGAZSÁG ÉS HAMISSÁG.

Elindul az Igazság,
Vele megy a Hamisság;
Édes testvér mindkettő, —
Miért? tudj' a teremtő!

Anyjok varrt két tarisznyát,
Sütött nekik pogácsát,
Mindeniknek huszat szánt
S betarisznyált egyaránt.

Ehetnék a Hamisság:
«Hallod-e, te Igazság,
A tiedből ennénk tán,
Az enyémből azután?»

«Jó lesz, jó lesz, együnk hát!»
Megkezdik a pogácsát
S míg benne tart egy hétig,
Morzsolgatják mindétig.

Ehetnék az Igazság:
«Hallod-e, te Hamisság,
A mint mondád, rendre jár,
A tiedből együnk már!»

Egész nap hiába kér
Nem ad neki a testvér:
«Mégis adok jó áron,
Ha a füled levágom.»

Le is vágja a fülét,
Másnap ismét a kezét,
Azután meg a lábát
S úgy ád egy-egy pogácsát.

Végre szemét szúrja ki,
Vakon, bénán vezeti:
Az Igazság ráállott —
Így járják a világot.

A SZÉL ÉS A NAP.

Egykor régen Szél urfival
Fogadott az öreg Nap:
Egy vándor köpenyét melyik
Lophatná le hamarabb.

Jött a szél s magát fölfúván
Zúgott-búgott; mint csak tudta,
A köpenyt úgy húzta, fútta.
Hát a vándor mit csinál?
Elébb ugyan félelmében
Ijedten kap fűhöz-fához,
De a köpenyt majd a vállhoz
Szorítgatja s odébb áll.

Mosolyog a jó öreg Nap
S hő sugárral, fényes-szépen
Megindul a tiszta égen.
Hát a vándor mit csinál?
Lassabban megy, meg is izzad,
A meleget alig állja,
Majd a köpenyt földhöz vágja,
S hogy pihenjen rajt', megáll.

Egykor régen így nyeré meg
Szél urfit az öreg Nap:
Többet észszel, mint erővel,
Így közel, úgy hamarabb!

VAJDA JÁNOS.

(1827–1897.)

A VIRRASZTÓK.

Itt a nagy halott előttünk,
Kiterítve mereven.
A hideg, a téli éjben,
Csillagoltó sötétségben
Mi vagyunk még éberen.

A sirásban elfáradt már
Valamennyi jó rokon.
Talán mi se volnánk ébren,
Hanem mert a torban, éhen,
Rágódunk a csontokon.

A csontokon sem rágódnánk,
De hát — ez a kenyerünk.
Nem maradt ránk dús örökség;
Fizet minket a nemzetség,
Ha sirunk, énekelünk.

Már maholnap ez se kell majd.
«Elég volt a gyász, a dal.
Ami megholt, föl nem támad.
Haszontalan minden bánat!
Haj rá étel, dal, ital.»

Ilyen szelet hallunk is már.
Ki legtöbbet örökölt,
Annak van a legjobb kedve;
Ott van a mult elfeledve,
És eladva az a föld.

Hol pihennek a nagy ősök,
Kik szerezték vérökön
Azt is, amin ők mulatnak...
Idegenek jól aratnak
Vérben ázott térökön.

Ők alusznak szépen, mélyen;
Ébren már csak mi vagyunk.
Ők alusznak s nem álmodnak;
Mi virrasztunk ébren haj csak
Ébren is mi — *álmodunk.*

Álmodunk mi hihetetlent,
Ei se merjük mondani.
A holt szeme félig nyitva;
Hátha meg nem volna halva,
S lehetne még valami...

A nagy tenger éjszakába
Ki-kinézünk olykoron.
Mert nem tudjuk, hány az óra,
Hallgatunk a kakas szóra,
Merengünk egy csillagon.

Jó reménnyel, vak reménnyel,
Hogy ha megvirradna már!
De a hajnal csak nem pirkad,
S amit látunk, az se csillag:
Bolygó fény, vagy fénybogár!

És csak oly csöndes ne volna!
De ez úgy fojt, úgy ijeszt...
Dalunk is már egyre fárad,
Alig ad még bátorságot...
Égen földön semmi nesz...

Szempillánk is csuklik immár...
S ha az álom elnyomott,
S mi is alszunk, boldog Isten!
Akkor aztán késő minden —
Mozdulhat a tetszhalott!...

A GYILKOS.

Fúj, nyargal a szél hegyen-völgyön át.
A bérci tölgy veszt köntöst, koronát.
Sikolt az ablak, bömböl a völgy.
Megölte benne valaki magát.
— Mért nem kacsintasz, illegsz, oh hölgy?
Az árok búg, a barlang csuklik.
Hess áruló, gonosz kuvik.

Fúj, nyargal a szél árkon berken át.
Hogy földhöz vágta egy fa ott magát!
Olyan sudár, oly fiatal volt.

De még mozog, még fenyeget az ág.
Nem örömest, de mégis megholt.
Bolyg a haraszt, mindent beföd majd.
Ordas csiba! ne fájjon a fogad.

Üvölt, fúj a szél tüskön, bokron át.
A nyár, az ősz elhordja majd magát.
A hó alatt elalszik a föld.
A dühödt lég hadd törje ki nyakát.
Ki érti meg, ki tudja, mit nyög?...
Valami elsuhant emitt fenn...
— Jár a halál, ha kell, ha nem...

Üvölt, fúj a szél a sövényen át.
Megunta életét a vén világ.
Szerette a napot a golyhó.
Pedig feküdni a lebujba járt.
Ragyogni fenn, alunni lenn jó.
De még a napsugár se szebb, mint a vér...
Ma csak ma, de holnap mi ér?!...

AZ ÜSTÖKÖS.

Az égen fényes üstökös; uszálya
Az ég felétől le a földre ér.
Mondják, ez ama «nagy», melynek
[pályája
Egyenes; vissza hát soha se tér.

Csillagvilágok fénylő táborán át
A végtelenséggel versenyt rohan.
Forogni körbe nem tud, nem akar, hát
Örökké társtalan, boldogtalan!

Imádja más a változékony holdat,
A kacéron keringő csillagot;
Fenséges Niobéja az égboltnak,
Lobogó gyász, én neked hódolok.

Szomoru csillag, életátkom képe,
Sugár ecset, mely festi végzetem',
Akárhová mégysz a mérhetetlen égbe,
Te mindenütt egyetlen, idegen!..

TÖMLÖCTARTÓ LEHETETT...

Tömlöctartó lehetett az,
A ki a sírt föltalálta;
Vak sötétség kedvelője,
Szolgalélek, vakandpára...

Legyen bármi a halálban,
Semmivélét avagy álom:
A halált nem, de azt a szűk
Sötét börtönt én utálom.

Adjatok vadállatoknak,
Vessetek ki a tengerbe,
Avagy hagyjatok szabadban
Magas hegytetőn, heverve.

Tegyetek le egy örökzöld,
Ringató fenyő bokorba,
Hol fölöttem tölgyescportnak
Koronás királya szólna.

Mulandóságról, viharról...
A mély völgybe lebámulva,
Hová ő is minden órán
Leszáll örök nyugalomra.

Körülöttem születnének
Földet ingató villámok,
Még föl is ébresztenének
Egy-egy percre csattanások.

— Költőnek, ki egyaránt élt
Hol a földön, hol az égben,
Volna-e szebb sírja mint ott
Ég föld közt, a fellegekben?

LISZT FERENCHEZ.

Kit hord örök hír s diadal,
Kiben szivünk ver s zeng a dal,
Mit idő el nem öl:
Honod, mely büszke rád s szeret —
A Hunyadiak, Zrínyiek
Hazája — üdvözöl!

Légy büszke rá, és ne feledd:
E föld, mely szülte bűszered,
Hősök, csodák hona;
És örömében sírni tud,
Nincs párja, rokona.

Ó jer közénk, maradj velünk,
Kik még hiszünk, még szeretünk,
Bár reményünk — titok.
Zengd te nekünk a csodadalt,
Mit nem mondhatnak el szavak,
Csak sejtnek milliók...

Vagy ám ha mégysz — hi a világ —
Vidd a haza határin át
E nép hirét tova;
A nép, melynek dalaiban
Nagy, halhatatlan búja van,
Nem halhat meg soha!

NÁDAS TAVON.

Fönn az égen ragyogó nap.
Csillanó tükrén a tónak
Mint az árnyék leng a csónak.

Mint az árnyék olyan halkan,
Észrevétlen, mondhatatlan
Andalító hangulatban.

A vad alszik a berekben.
Fegyveremmel az ölemben
Ringatózom önfeledten.

Nézem ezt a szép világot.
Mennyi bűbáj, mily talányok!
Mind amit körültem látok.

Nap alattam, nap fölöttem,
Aranyos tüzes felhőben,
Lenn a fénylő víztükörben.

Itt az ég a földet éri,
Tán szerelme csókját kéri...
Minden oly csodás, tündéri.

Mi megyünk-e vagy a felhő,
Vagy a lenge déli szellő,
A szelíden rám lehellő?

Gondolatom messze téved
Kék ürén a semmiségnek.
Földi élet, hol a réved?

Szélei nádligeteknek
Tünedeznek, megjelennek.
Képe a forgó jelennek...

Most a nap megáll az égen,
Dicsőség fényözönében,
Csöndessége fönségében.

S minden olyan mozdulatlan...
Mult, jövendő tán együtt van
Ebben az egy pillanatban?

A levegő meg se lebben,
Minden alszik... és a lelkem
Ring egy méla sejtelemben:

Hátha minden e világon,
Földi életem, halálom
Csak mese, csalódás, álom?...

UTOLSÓ DAL, GINÁHOZ.

Ha eljövend a búcsu-óra,
Ha majd e szív végsőt dobog,
A percben, mely létem kioltja,
Majd akkor is rád gondolok.

És jól tudom, előre látom,
Mi bú, öröm van itt ezen
S az ismeretlen túlvilágon:
Egyszerre mind átérezem.

Eszembe jut majd minden átok,
Mind, ami történt s ami nem;
Mely felgyujtotta a világot,
Mást üdvözitvén, az «igen»,

Mit lelkem eddig félve sejtett,
Előttem áll a nagy titok,
Hogy csak az halt meg, ami nem lett,
S az él örökké, ami volt.

És nem tudom, mi fáj majd jobban:
Mi itt örökre elveszett,
Vagy ami él a multban, s onnan
Kivenni többé nem lehet?

A gondolat, hogy e mindenség
Nem lesz se több, se kevesebb,
S isten se törli azt le végkép,
Mi egyszer itten megesett...

Vagy hogy nem halt meg voltakép itt
Csak az a perc, mely elrepült;
A bimbó, mely nekem ki nem nyilt,
A vágy, amely nem teljesült?

LÉGY VIDÁM...

«Légy vidám, kétségbeesve;
Maradj büszke, megalázva.
Légy hideg, ha lánggal éget
Átkos szenvedélyed láza.»

«Meg se rezzenj, ha velődbe
A féltés villámi ütnek.
Maradj józan, mikor ég föld
Táncol és forog körülted.»

«Fojtogasd el minden üdvöd',
S ha tudod, felejtsd el őket,
Mikor éjjel siránkozva
Szellemeik hozzád jönek.»

«És örökké sírod ássad
S mégse halj meg!» Én gyötrelmem,
Mert ohajtlak, mert szeretlek,
Ezzel átkoztál meg engem?...

VASÚTON.

Megindult a föld alattunk,
Vagy magunk előre hajtunk?
Hol vagyunk most, a pokolban?
Hosszu barlang szája horkan.
Csattog, felsikolt a sárkány,
Tarjagos füstfelleget hány.
Rajzik a szállongó szikra.
Hogy forog az izzó szikla!
A sötéttel küzdve langal
Végig a függő bazaltfal.
Mintha régi füstös képek
Alakjai élednének...
Angyalok, kövült barátok
Morogják a Miatyánkot,
Olvasót pörgetve ottan
A meredek szirttorokban.
Vagy talán csak víz esése
Bérc öléből a mélységbe?

Most a síkra ereszkedtünk.
Mi robog, zúg el mellettünk,
Vissza őrülten mi csörtet,
Összeláncolt sor kisértet?
Mi jövünk magunkkal szembe,
Megfordulva vagy kerengve?
Itt egy város, ott egy zárda
Tornyai rohannak hátra.
Milyen álom, milyen élet!
Hogy szorulnak percbe évek!

Hallga, hóha! most megállunk.
Itt kiszállunk, ott beszállunk.
Tölgyei a rengetegnek
Álmaikból fölrezzennek.
És a csöndes erdőn a fák
Mélabúba
Összesúgva
Társaiknak mondogatják:

»Hegyeink méhéből — kérded —
Hova lettek a tündérek?
Gnómok, rémek, gyíksárkányok,
Óriások, tüzet hányók?

Szörnyeinkről már maholnap
Még a dajkák sem danolnak.
Emberek nyeregbe fogták,
Nézzed — imhol lovagolják . . .«

PETŐFINÉ SZENDREY JÚLIA.

(1828—1868.)

KEZD MÁR TOMBOLNI . . .

Kezd már tombolni az őszi vihar,
Meg-megcibálja a fák üstökit
És szerteszórja a leveleket,
Miket pusztító keze leszakít.

Nyögdelve hajlong a fák dereka,
És reszket rajtuk valamennyi ág,
Egy-egy sohajtás, oly hosszú, nehéz
Mint haldoklóé, vonul rajtuk át!

Hisz haldokolnak, mert most hagyja el
Őket az élet, a tavasz jele:
A zöld levél, az árnyas lombozat,
Mit letép róluk az ősznek szele.

Fölöttem is már őszi ég borong
S lelkem zilálja őszi fergeteg; —
Letép-e róla minden örömet,
Miként a fáról a leveleket? . . .

NE HIGYJ NEKEM . . .

Ne higyj nekem, ha mosolygok,
Álarc ez csak arcomon,
Mit felöltök, ha a valót
Eltakarni akarom.

Ne higyj nekem, ha dallásra
Látod nyílni ajkamat:
Gondolatot föd e dal, mit
Kimondanom nem szabad.

Ne higyj nekem, mikor hallasz
Fölkacagni engemet:
Megsiratnál, hogyha látnád
Egy ilyen pereben — lelkemet!

MADÁCH IMRE.

(1829—1864.)

A HALÁL KÖLTÉSZETE.

Miben van olyan nagyszerű költészet,
Rejtélyes mélység, mint benned, halál?
Ki ott lakol, hol a korlátos élet
A végtelennel kezet fogva áll! —

Vadon zajong az élet működése,
Erőlködik és küzd a sokaság,
Egymást törik hullámi, mások buktán
Emelkedik, ki a fölszinre hág.

Csúsz a nyomor, görbedve szidja sorsát,
Emelten jár a vétkes hatalom,
Diesőségért lemond ez az örömről,
Amazt emészti kincs utáni szomj.

Tündéri ábránd az ifju világa,
Míg a hivőé lemondás, ige,
Ez élvet kerget, amaz igazságot,
Mit fátyolával Isten elfede.

S tovább rohan mind, vélvén a tömegtől
Az ő ösvénye messze elszakad,
S míg minden más a pusztaságba téved,
Csak ő lelé meg az igaz utat.

S íme eléjök lépsz, halál, szelíden
Magadhoz térited mindnyájokat,
S öledben megbékél, mi az imént még
Haraggal zúgott, százfelé szakadt.

Oh, vajmi rosszul ismert tégedet, ki
Undok rémnek festett; szent anya vagy,
Kinek hangját a gyermek hogyha hallja,
Jő és minden játékot abbahagy.

Kebledre dűl, s te könnyeit letörlöd,
Leleplezed a titok fátyolát,
S hiú törekvéseit elcsitítod
Dalolván néki a halál dalát.

Édesnek, szépnek kell e dalnak lenni,
Melyet tanyáján a halál susog,
Hogy a letnek hullámi ráfigyelnek
És a vad szenvedély elandalog.

Csodáljam-e hát, hogy félénk madárként
Költészetem is messze menekül
Az utcának zajától s megpihenni
A csendes sírnak szent ormára ül?...

Szász Károly.

(1829—1905.)

ANGYAL ÉS ÖRDÖG.

A fejedelem szólt a művészhez:
«Két képet fess nekem művész!
Én vert arannyal megfizetlek,
Ha mindkettő kedvemre lész.
Egyikre fesd a legszebb angyalt,
Minő csak a mennyben lehet;
A másikra az ördögöt fesd,
Minőnek őt te képzeled.»

A művész véve a parancsot,
Nemes szerényen meghajolt,
Szép homlokán felgyult az eszme,
De ajka egy hangot se szólt.
Vevé a vásznat, a festéket,
És a teremtő ecsetet,
Elzárkózott csendes lakába,
És éjet napot összetett.

Készült a két kép, de munkában
Nem látta őket senki sem,
Félkészülőben vágyott volna
Birálni sok kivánesi szem.

De végre fejedelme elébe,
Viszi munkáját a művész,
— El van leplezve mind a kettő —
«Uram a kettős munka kész.»

«Vegyétek le a leplet róla!
Parancsolá a fejedelem.
Sok kéz lenyúlik; de előlép
Maga a művész hirtelen:
«Megengeded uram, a leplet
Magam vegyem le» szól ekép,
S leleplezi az egyiket... Oh!
Mely ragyogó, eszményi kép!

Bájos leánykép, melynél szebbet
Nem látott soha földi szem:
Mennyei öröm fénylik arcán,
Ajkán mosolyg a szerelem,
És szemének kék tükörében
— Mit fel nem zavar szenvedély —
Feneketlen s még is átlátszó
Tengerszem mosolyg: a kedély.

Fehér homloka derüjében
Egy cherub tisztasága van,
Selyem hajának szála oly fény,
Melynek árnyéka is arany.
Keblét emeli a lehellet,
Kezét imára kulcsolá;
S bár szárnya nincsen, hogy repüljön,
De mégis égből szállt alá.

A fejedelem jóváhagyólag
Intett fejével, és szemét
A képről a művészre, aztán
A tömegen jártatva szét,
Szólt: «szebb alakot álmaimban
Sem láttam ennél óh művész!
Leplezd le már az ördög képét,
Jutalmad fejedelmi lész!»

De a művész szigoru szemmel
Végigtekint saját művén...
Ha ti nem leltek hibát benne;
De annál többet lelek én.

Mosolya hideg, szeme lankadt,
Homlokán nincs elég varázs . . .»
S föllepezvén az ördög képét
Büszkén kiált: «Im itt a más!»

S az ördög képét még kívánesibb
Szemekkel kémli a tömeg.
Keresi szarvát, hosszu farkát,
Sötét szemeitől remeg,
De ámulat! a szörny helyett egy
Gyönyörü arc mosolyg elé,
A százszor fényesbb kép előtt el-
Homályosul az angyalé.

Derültebb homlokán a fénynek
Részegitőbb varázsa ég.
Szemében vakítóbb a sugár,
És csábitóbb a szendeség.
Míg arcán reszket mámor és kéj,
Zilán kibontott fürtivel
Villanyfolyam szikrázva játszik . . .
Ugy epeszt és úgy ingerel!

És mintha ajka félig nyitva
Lihegne titkos kéj után,
És szeme álmodozni hívna
Homályos édes éjszakán,
S mintha az arcon, egy veszélyes
Örvénybe összefolyna ott
Mind, ami édest és halálost
Az őrült vágy álmodhatott.

«Ez hát az ördög? felkiáltnak,
Egy angyalnál szebb női kép!»
De csendet int a fejedelem most;
És a művész eléje lép:
«Én értelek — mond — igazad van;
Jutalmad bizton felvehetd,
Egy szép asszony szivünknek angyal
És ördög egyaránt lehet!»

HAZÁMHOZ.

Hírt sem hallok már felőled,
Erdős, völgyes szép hazám,
Most, hogy távol vagyok tőled,
Most szeretlek igazán.
Azt a völgyet, azt a bércet
Sohasem felejthetem
S kél szivemben vágyó érzet,
Hogy pihenjek kebleden.

Semmi, semmi ki nem pótol,
El nem mossa képedet!
Kérdem a sebes folyótól:
Hogy' hagyott el tégedet?
Kérdem a szálló madártól:
Tán kiszáradt a berek,
Hogy tőled ő is elpártol,
Mint a hűtlen emberek?

Gondolom: a nehéz felhő
Arcod özvegy fátyola;
Gondolom: a síró szellő
Egy ismerős furulya.
Gondolom: a virágillat
Esdő sóhajod talán. —
S pásztortűz az a kis csillag
Kék havasod oldalán.

Téged látlak minden képben,
Mely felém száll messzirül;
A sík rónán minden lépten
Bércek árnya leng körül.
Búcsuzó anya fiának
Egy ereklye-képet ad —
S az, habár az évek szállnak,
Mindig kebelén marad.

FÜLEMILE DAL.

Kicsi fülemile dalol,
Elrejtőzve, ki tudja hol?
Nem hallja más, csak én hallom
S szívem elmereng a dalon.

Fekszem a zöld fűbe' hanyatt,
Rengő bokor árnya alatt;
A madár mindegyre dalol,
Kihallik a bokor alól.

S amint szertehordja a szél,
Szívemben is visszhangja kél,
Szívem kellő közepében:
Olyan búsan, olyan szépen!

Azt énekli az a madár:
Egyszer van az életben nyár,
S mikor eltöltöd a nyarat,
Csak a száraz lombja marad!

TÓTH KÁLMÁN.

(1831–1881.)

ELŐRE!

A gárdának a jelszavát
Egész világ hangoztatja:
«A francia gárda meghal,
Hanem magát meg nem adja.»
Nekünk is volt egy jelszavunk,
Lázba jött a honvéd tőle:
Nem volt abban a halálról,
Nem volt abban megadásról,
Egy szó volt csak, hogy: Előre!

Ezzel himzé a honleány,
E szóval a honfi-zászlót,
Ezzel ment el az a gyermek,
A kit anyja másnap gyászolt.
De ha maradt még egy fia,
S kivánta a haza tőle:
Az egyiket nem siratta,
A másikat odaadta,
S ment a gyermek, ment — Előre!

Csodálatos ifju sereg,
Mely, nem tudni: hogyan támadt,
Napok szülték s mégis mintha
Szülte volna három század.
Ott rohannak... pusztító tűz...
A fele már ki van dölve...
Most elnyeli a füstfelleg...
Meghaltak tán? — nem! ott mennek!
Ott hallatszik, hogy: Előre!

Mint viharkor a tengernek
Összezúdul minden habja:
Mind ott voltak... egymás mellett
A fiú és édes apja.
Apa elhullt — és a fiú
Ráborult a vérző főre:
«Csak egy szót még, édes apám!...»
A haldokló fölnézett rá
És azt mondta, hogy: Előre!

Oh drága kincs, melyet annyi
Sírhalom-föld be nem fedett...
Szó, a mely — bár némán — kiált...
Mit elvenni nem lehetett,
Ott van a zúgó erdőkbe —
Beírva az arcredőkbe
Csontok közé, mik széthulltak...
Mert azok is megmozdulnak,
Ha még egyszer lesz: Előre!

SZILÁGYI ERZSÉBET.

I.

Oh mi szépen leng a zászló!
Oh mi szépen fénylik a kard!
Eressz anyám engem is el
Szép vitézek seregivel.

Nem lehet az édes fiam,
— Mond az anya lassu hangon —
S férje után, ki már távol,
Kendővel int ablakából.

Oh mi szépen szól most a kürt,
Hallod anyám? oh eressz el!
Meglásd, majd mit hozok néked,
Napkeletről, gyöngyöt, éket.

Van énnekem elég gyöngyöm,
— Mond az anya szomorúan —
És valóban, sötét szeme
Fényes gyönggyel, könnyel tele.

Hányszor mondtad édes anyám,
Hogy megtennél mindent értem —
Oh bocsáss a vészbe, harcba —
S kipirul a gyermek arca.

Kicsiny vagy még én magzatom,
Kicsike még katonának,
El nem birná gyenge karod,
El nem birná még a kardot.

Oh dehogy nem — mond a fiu,
És levesz a szegről egyet:
Nagy Hunyadi súlyos kardja,
Vér rózsákkal van kirakva.

Aztán vágni próbál vele,
Először is kelet felé —
Hanem nehéz, izmos a kard,
Le a földre huzza a kart.

Örömkönny a nő szemében —
Mátyáséban pedig szégyen;
Rivalg a kürt távolról még...
«Istenem! csak nagyobb volnék!»

II.

Megnőttél már édes fiam,
A ki eddig visszatartott:
Maga anyád mondja már most
Hogy kösd fel a harci kardot.

Vitéz apád, hős testvéred,
Mind a kettő a föld alatt,
Feledtesd el mind a kettőt,
Mind a kettő légy te magad.

Fényes neved van már most is,
Fényes név a magyar neve —
De te tedd még fényesebbé,
Hogy a nap sápadjon bele.

S boruljon le előtte mind,
A ki csak él a világon:
Mint a csengetyü szavára,
Hit beszéljen, ész megálljon.

Ne legyek én többé anyád,
Ne is szeress engem soha.
Édes hazád most az anyád,
Én pedig csak egy mostoha.

Csak azt imádd, csak azt szeresd,
Annak neve, annak képe
Álljon mindig szent oltárként
Szived, lelked közepébe'.

És hogyha kell, halj meg érte,
Halj meg érte, én nem bánom —
Ha a szivem megszakad is...
No most az Isten megáldjon!

NEM, NEM...

Nem! nem!... ennek hinni kell!
Ha ez is csal, ez a homlok,
Megtagadom az égboltot
Fényes csillagezrivel.

Ha ez is csal, ez az arc,
Akkor semmi, s minden veszve,
Ugy a világ őrült eszme,
És az élet kába harc.

Oh nyujtsd újra karjaid,
S altasd el e fölvert lelket,
Dajkája a szerelemnek:
Nyájas, édes, drága hit!

FÜTYÜL A SZÉL...

Fütyül a szél, az idő már őszre jár,
Szebb hazába megy vigadni a madár;
Én is mennék, de mi haszna, ha velem
Akárhová eljön a bú, szerelem.

Széthullott az árvalányhaj, elveszett...
Bánatfelhők boritják be az eget:
Nagy sirásuk meglátszik az ugaron;
Én is szétdult nyugodalmam siratom.

Azt kérdezi az a kedves kis leány:
Mért fáj szivem, mért vagyok oly [halaványˀ
Az fáj az én bús szivemnek oly nagyon:
Mért nem tudja az a kis lány, mi bajom.

KIK VOLTAK A HONVÉDEK?

— Kik voltak a honvédek, jó apám,
Hogy annyit emlegetik nevüket?
— Midőn hazánkra törtek hét felől,
Őket szülé a nemzet-becsület.
Ha megnősz egykor, édes gyermekem,
S szivedben érzesz büszke örömöt:
Hogy hazád neve messze ismerős,
Fiam, a honvédnévnek köszönöd!

— Voltál-e honvéd te is, jó apám?
— Igen, az voltam, édes gyermekem!
Hogy én is védhessem a nemzetet,
Megengedé a jó Isten nekem.
Mert férfinak a hon védésinél
Nagyobb kegyet nem adhat már az ég;
Még gyenge ifju voltam akkor én,
Tölgyek között fűszál, de ott valék.

— S a honvédek vették be Budavárt?
Mutasd apám, mutasd meg, merre, hol? —
— Nézd gyermekem, nézd ottan dél felé,
Hol a hegyen most két út összefoly.
A hajnal éppen akkor lépte át
A hegytetőket büszkén, véresen...
Igy léptek ők is a várfokra föl,
Oh! ennél szebb nap nem lesz sohasem! —

— S a harc végtére mégis elveszett;
Mi tette ezt? beszéld el jó apám. —
— A diadalmak őrült mámora,
Hiú versengés, árulás talán;
Mert nagy volt akkor a mi nemzetünk,
Világ hallá, ha toppant serege;
Nem az erőszak, nem kétségbe'sés,
Belső viszálya oh! az győzte le.

— S a tizenhárom tábornok ki volt,
Kinek képét árulják mostan itt? —
— Oh fiam! ez a legszörnyübb eset,
Amit eddig a történet tanit;
Megrendül a hit, hogy ez végbement,
Ugy fojtattak bitón meg, — s annyian!
De ne beszéljünk erről sohasem,
Mert az Istenben hinnünk kell, fiam!

A HALÁL.

Nem, nem az a halál, ahogy itt nevezik,
Ha koporsónknak a födelét szegezik;
Nem, nem az a halál, amit a léha hisz,
Midőn a gyászszekér a temetőbe visz;
És az sem a halál, midőn már más sirat:
Öröm vagy fájdalom, bú vagy érdek miatt—
Ah az, az a halál: midőn még itt vagyunk:
De halva és magunk siratjuk — önmagunk!

Emlékszem — ismerék egy fürge gyermeket:
Oly vidám, játszi volt, lepkéket kergetett;
Sokszor nádméz után megmászta a tetőt,
És volt egy anyja is, — oh, hogy szerette őt!
Csókjával üdvözlé szülőjét mindenütt,
S ha leült az anyja, ölébe lefeküdt;
Boldog fiu vala, de elvevé az ég —
Hol van? — Sehol! — pedig e gyermek én valék.

Ismertem azután egy lázas ifiút;
Szeretni mint ez, úgy, ah többé ki se tud!
Tudomány, eszme, kincs... nevetett mindezen —
Hát más cél is lehet mint csak a szerelem?
Oh, hogy szeretett! — és megölték azután —
E lázas ifiút legjobban siratám.
Ha föltámasztaná még egyszer egy tavasz!...
Nem, nem, többé soha!... tudom... én voltam az.

És volt egy férfi is, kinek a kebele
Szeretet, bizalom s szent lánggal volt tele;
Van nála — ezt hivé — barátság, becsület,
S jónak győzelme, mely késik bár — megjöhet;
Hanem e férfit is aztán megmérgezék:
Csak számitás van itt, gonoszság és szemét —
Minek is szeretett, remélt, hitt annyira?
Nem kellett volna oly hamar meghalnia.

Igen!... sokszor halunk; többször mint az a hab,
Mely, hogyha a folyón sár s kórónak halad,
Elpattan s újra más alakban jő elő;
Nem ott van a halál, ahol a temető;
Itt is sokszor halunk, — oh én azt érezem,
Én már rég meghalék: — agyam forr és kezem
Mozog még — de tudom, hogy ez nem élet — és
Ami még hátra van: az csak — elköltözés.

VIDA JÓZSEF.

(1833–1876.)

BŐ SZÜRET.

Kurtafalvi szőlőhegyen
Szüretelés nagyban megyen,
Azaz hogy csak menne nagyba,
Ha nem hagyták volna abba.
Hajaha!
Most jő még csak a java!

Megkezdették, annyi igaz,
Ebben volna egy kis vigasz,
Folytatnák is, amint illik,
Ha vón szőlő tudniillik.
Hajaha!
Most jő még csak a java!

Üres a tő, gyéren hajta,
S ami kiesi volt is rajta,
Leolvasták azt régóta,
Kit a madár, kit a róka.
Hajaha!
Most jő még csak a java!

Csak három fürt maradt rajta,
Az is holmi veszett fajta,
Olyan kemény, oly savanyú
Csupán nyulat lőni való.
Hajaha!
Most jő még csak a java!

Egy a papé lett belőle,
Ki majd beteggé lett tőle,
Másik jutott a kántornak;
Könnyei még most is folynak.
Hajaha!
Most jő még csak a java!

Présbe került a harmadik,
S szorították három napig,
De csak nem jött annak leve,
Hanem a prés megrepede.
Hajaha!
Igy maradt el a *java!*

BORUTH ELEMÉR.

(1833–1886.)

SZOMORÚFŰZ ÁGA.

Szomorúfűz ága
Hajlik a virágra,
Fáj a szivem érted,
Falu szép leánya,
Fáj a szivem érted,
De te azt nem bánod:
Van neked nálamnál
Gyönyörűbb virágod.

Istenem, teremtőm!
Hát mit is csináljak,
Hogy vegyem meg szivét
Annak a kis lánynak?
Hiába biztatom,
Hiába igérek,
Nem fog rajta semmi
Aranyos igéret.

Hej ha e kis lánynak
Az jutna eszébe:
Hogy id'adná nékem
A szivét cserébe,
Jaj be jól is járna,
Megtoldanám sokkal...
Ezer öleléssel,
S ezerannyi csókkal.

DALMADY GYŐZŐ.

(1836–1916.)

DALOLÓ LEÁNYOK.

Dalolva jöttek, vigan, könnyeden
Édes arcuk általjárt a sziven.
Szép arcukat a szellő csókolá...
Azt gondolám, két angyal szállt alá!
Hova mennek? Szivem gyorsan vere,
Ragyogott a pataknak tüköre...
A bokorból, mely lombban álla még,
Mindent jól láthaték.

Bűbájos volt s szelíd e tünemény,
Az egész, mint szép álom tünt elém,
Vonzó ábránd derengett egyiken,
A másikon káprázott már a szem.
Egyik szebb volt a másiknál, -- holott
Mindakettő egyenlőn hóditott,
Hóvállukról aranyzöld tollu szárny
Hiányzott csupán.

Fekete haj hulláma folyta át
A nagyobbik szűz tiszta homlokát,
Szemeiből, ha olykor fölveté
A csillagos éj tündöklött elé;
Mint oltárkép mosolygott a kisebb,
Fölemelőn, gyógyítón a szivet,
Szemeinek átlátszó kék egén
A menny lángolt felém.

Szivem úgy vert. A vér arcomba folyt,
Az egyik nap, másik meg szende hold!
Ajkukon föl-fölzengett a dal,
Mint a szellő, mely sóhajt, meg kihal.
Egymás nyakát ölelve szeliden,
Meg nem hajlott alattok a fű sem...
Csak lengtek a virágos rét szinén,
Nyom nélkül, mint a fény.

És szólt daluk, mint áradó patak,
Soká hallám, míg végre megszakadt.
Csak lelkemben visszhangzott néha még,
Mint este a harang után a lég.
A szellőben, mely arcuk csókolá,
Vigan lengett kék fátyluk föl s alá;
A vén erdő, hol útjok elveszett,
Gyönyörtől reszketett.

ÉJI FURULYASZÓ.

Árny borul a tájra,
Csillag lép az égre,
A szerelem hangja
Nem pihenhet még le,
Lankadó tűz mellett
Meghatóan, szépen,
Pásztor furulyája
Kesereg az éjben.

A buzakalászok
Fejüket lehajtják;
Virág a virághoz
Epedőn sóhajt át.
Az erdőcske bólint,
Beszélget magában;
Álmodik a lányka
S mosolyog álmában.

Más vidékre ballag
A zordon haramja,
Kitér a rossz lélek
Az édes bús hangra.
Az utas bizton megy
A sötét ösvényen,
Csöndesen számlálják
Lépteit az égben.

KOMÓCSY JÓZSEF.

(1836—1894.)

A HARANGOK SZAVA.

A tóparton, hol fűzek árnya
Borong a kék tükör felett —
Állok némán s mintha a mélyből
Hallanék csöndes éneket.

A harangok harmóniája
Magasztos dallá összecseng,
A fölmorajló hang lelkemben
Visszhangra kél, imába zeng.

A csöngetyűnek síró hangja,
Mint metsző, édes fájdalom —
Ugy átsivít, úgy átveródik
E magasztos, e szép dalon.

Majd mélabúsan búgva zendül
A nagy harangnak mély szava;
A tó megrendül hallattára,
Remeg a sziklák ércfala.

Ah, mennyi bú! ah, mennyi bánat
Zúg e hangokon szerteszét!
Ah, mennyi vigasz, bátorítás
Hallatja bennök énekét!

E dallamok magasztos szárnyán
Lelkem égig emelkedik,
Míg büszke szívem megalázva
Lehull a föld göröngyeig.

Tisza Domokos.

(1837—1856.)

A TÉL KIRÁLYA.

Északi szél paripája
A pusztákon nyargal végig;
Végéjszaktól indulván el
Meg sem is áll végső délig.
Hólapályon visz az útja,
Egyenes, de néha görbe,
És mindegyik fordulásnál
Fagyos havat szór a körme.

Földig ér le hosszu farka,
Dombbá söpri lent a havat,
Fent repülő sörényébe
Kánya, varju belé akad.
Fut, és rajta ül nyergetlen
Hátán a tél zord királya,
Csapzott jégcsap a szakálla,
Éjszaki fény koronája.

Hangos sípot tart markában,
S mikor hegybe, házba útja
Megakad, — kél bősz haragra,
S mérgit a nagy sípba fújja.
Mire ádáz paripája
Általszöki akadályát,
És gyors lábbal fölkeresi
A puszták vad szabadságát.

Nagy-Karácson éjfélében
Imádsággal fenn virrasztok,
Inam reszket akaratlan,
Minden fogam összevacog.
Tán hideg lel? kérdik tőlem,
Mert nem látják, mert nem hallják
Ablak mellett elsuhanni
Gyors lován a tél királyát.

Tolnai Lajos.

(1837—1902.)

A SZEGÉNY VÁNDORLÓ LEGÉNYRŐL.

Rongy-é vagy mi látszik a falu árkában?
Én istenem, bizony rongy lehetne bátran!
De mikor feje van, hogy lenne rongy
[szegény,
Nem rongy az, nem rongy az: egy
[vándorló legény.

Vergődik, didereg, úgy süt a nap pedig;
Két szeme, ajaka de csak hidegedik.
Amott a kert végén a káposztás alján,
Egész megsajnálja egy szép fiatal lány.

Oda megy melléje, szépen megszólítja:
«Az a jó úristen majd csak meggyógyítja!
Sohase búsúljon, ne féljen, ne féljen —
Nekem is van ám egy katona testvérem.»

S fogja a kezénél, úgy viszi, vezeti,
S oda bent jó puha ágyat vetnek neki.

Éjfél után sebes eső kerekedik —
Fölveti a legény üveges szemeit.
Úgy kérne valamit, úgy mozog a szája:
«Levelet, levelet Stíria országba,
Stíria országnak egy kis falujába:
Ottan is, annak is egy kis utcájába.»

Szabados Zsuzsika fogja a levelet,
Sűrű könnyek között hogy írja ezeket:
«Beteg vagyok, mátkám, beteg vagyok [nagyon,
Vagy látsz többet vagy sem, kedves szép [angyalom!
Menj el az apámhoz, mondjad, azt [izenem:
Fekete koporsót csináltasson nekem;
Mondjad az anyámnak, azt mondjad [legalább:
Soh'se kérdje miért, csak sírja ki [magát,
Sirasson valakit tiszta szíve szerént —
Valami elveszett szegény mesterlegényt.»

Szabados Zsuzsika nem hallgat, csak írja,
A levél végire ezen szókat írja:
«Mégis ne sírjatok, ne is búsuljatok,
Siratlan, temetlen, itten sem maradok.
Lesz nekem koporsóm sárga szeggel [verve, —
Rajta lesz nevem is aranynyal kiverve —
Lesz tudom olyan is, aki rám borul [még
S elsirat, mintha csak a testvére volnék.»

Győri Vilmos.

(1838–1885.)

A RÉGI KARSZÉK.

Ne bántsuk ezt a régi zsöllye-széket,
Maradjon itt tovább is, angyalom.
Miért kivetni újabb társi végett?
Hát veszni kell-e mindennek, ha rom?
Mi sem vagyunk többé akik valánk,
A sor nem egy csapása sujta ránk:
S azért ugy-é oly édes még az élet;
Ne bántsuk ezt a régi zsöllye-széket.

Ez volt egyik legelső szerzeményem,
Első pehelyke kis fészkünk ölén.
Pompára nem telt, — ám csak úgy [szegényen
Magamhoz illő bútort vettem én;
De büszke lettem mégis általa,
S tudod miért? Ez már enyim vala.
Oh hidd el, édes, sokat fáradoztam,
Amíg csak ezt is e szobába hoztam.

Oh hányszor ültem álmodozva ebben,
S pipám amíg veté a felleget:
— Mint a madár, mely szárnyra kelve [lebben —
Bejárta lelkem mind a hét eget.
S ah hány, de hány légvárat alkotott,
Hír, név, diesőség hogy ragyogtak ott!
A füst eloszla, — s mind a többi véle,
Csupán e régi szék maradt belőle.

S hogy meglőn amit én magam se hittem,
Midőn enyimmé lettél, hitvesem!
Oh hányszor ültél hív ölemben itten,
Szerelmedet susogva édesen.
Ölelt a kar s fejed lehajla rám,
Virágos ág te, vész ütötte fán;
Csevegve most, majd szívedhez szorítva,
Mindig szeretve, mindig boldogítva.

Sebes folyó a gyors időnek árja,
Ragadja gyorsan éltünk csónakát;
Ma még virágit a tavasz kitárja,
Megcsapja holnap őszi dér a fát;
S kivált ha boldogan tünik napunk,
Az élet illan, mint ha álmodunk:
Ma még erembe forr a kedv, az élet,
S holnap ha nézed, — ím a fürt fehér lett.

Majd itt ülök le, újra itt e székben,
Ha névnapomkor ajtót nyitva rám,
— Tavasz virágival szelid kezében —
Köszöntni jő nagyatyját unokám.
S ha kedvesim csoportja itt megáll:
Hozzám képest mi akkor a király?
Hány aggodalmat ád a trónus annak!
S lásd, ennek itt csak boldogsági vannak.

S mit tudom én mi érzet súgja nékem,
Hogy majdan egykor csöndes estelen,
Fáradt fejem lehajtva itt e széken
Halálos ágyammá is ez leszen,
S hol e szív annyi élveket talált,
Boldog, ha itt köszönti a halált;
Jövőnkre intést, mult felől emléket:
Ne bántsuk, édes, ezt a régi széket!

MESE.

Mesebeli kis királyhoz
Betévedt egy kis leány,
Hogy az éppen ozsonázott
Tulipános udvarán.

«Ugy-e szép itt, ugy-e jó itt?
Nézz csak ide meg oda,
Bársony itt a gyepes udvar,
Drágakő a palota.

Nézd, a libám ezüst tollú,
Aranyszőrű a cicám;
Ugy-e itt maradsz minálunk
Örökre, te kis leány?»

«Köszönöm a meghivását,
De el nem fogadhatom,
Szalmatetős kicsi kunyhó
Az a ház hol én lakom.»

«A mi libánk közönséges
S nem aranyos a cicánk:
De ott van a két testvérem
S édes apánk meg anyánk.»

«Ha ölelnek, ha csókolnak
S fejem rájok hajthatom:
Szalmatetős kicsi kunyhót
A világért nem adom.»

THALY KÁLMÁN.

(1839—1909.)

ÁRPÁD APÁNK...

Árpád apánk, ne féltsd ősi nemzeted!
Nem vész el már, ha eddig el nem veszett.
Hervad régi búnk és bánatunk. —
Ejhaj, ujra élünk, vigadunk!

Tud szeretni a magyar szív igazán,
S kit szeretne, ha téged nem, szent [hazám?
Érted élünk, égünk, lángolunk,
Érted honfi szívvel áldozunk.

A bús magyar nevezetről leteszünk,
Büszke magyar ujra már a mi nevünk;
Büszkén félre vágva kalpagunk,
Hej, mert ujra fénylik csillagunk.

Visszavettük a nemzeti ősruhát,
Gyöngyek vagyunk ujra, mint a gyöngy- [virág.
Éljen a szép magyar viselet —
Koresvér, aki idegent szeret.

Magyar szivet magyar dolmány takarjon,
Magyar ajkról csak magyar szó fakadjon,
Magyar szívben magyar bátorság:
Ejhaj, boldog lesz Magyarország!

JAJ DE BÚSAN HARANGOZNAK...

Jaj de búsan harangoznak Tarjánba —
Elhervadt a legszebb legény babája.
Három galamb húzza azt a harangot,
Ugy temetik a negyedik galambot.

Liliommal festették a koporsót,
Olyan fehér, olyan fényes azért' vót;
Oda ment a szeretője szegénynek
S bánatától a koporsó sötét lett.

Rozmaringot ültettek a sírjára,
Ugy zokogott fölötte a babája...
Végig-végig siratta a temetőt:
Adja vissza a hűséges szeretőt!

Szép gyolcs ingét ninesen aki kimossa,
Csak a síró két szemének zápora;
Kondor haját déli szellő kuszálja —
Nincs már, aki lesimítsa vállára.

Ujra búsan harangoznak Tarjánba,
Most teszik a legszebb legényt sírjába;
Addig-addig siratta a galambját,
Hogy mostan már őtet magát siratják.

Torkos László.

(1839.)

ÁLDOTT KEZEK.

Sötét, nyomasztó éj borult reám,
Sápadtan nyögtem kínos nyoszolyán,
Szunnyadt szivemben vágy, emlékezet —
Fásultan, érzéketlenül,
Nem tudtam, láttam mást körül,
Csak két gyengéden ápoló kezet.

Eltünt az éjjel, kétes szürkület
Adott az éji rémeknek helyet,
Derengni kezdett lelkem hajnala,
S szemem bágyadtan hordva szét
Mit megpillantók, — íme két
Imára kulcsolt gyengéd kéz vala.

S a szürkületből napfölkelte lett,
Fénylett, derült az ég fejem felett,
S hogy lábam újra elsőt lépe, — ím,
Mint jó szülőé egykoron,
Két gyengéd kéz fogá karom,
Hűn gyámolítva ingó lábaim.

Oh égtől áldott áldó hű kezek,
Melyekre csendes könnyek pergenek —
Bús éj után e nyájas reggelen,
Az első egy-két halk szavat,
Mely halvány ajkamon fakad,
Hálás kebellel néktek szentelem!

Míg kebelemben érző szív dobog,
Legszentebb mélyén hálám élni fog.
S minden parántok hő csókom lepi.
Hisz boldogítóbb földi kincs,
Mely annyi áldást szórna, — nincs,
Mint a hű hitves áldott kezei!

Csengey Gusztáv.

(1842—1925.)

A FOGOLY LENGYEL.

Beh világos a cár palotája!
Zene harsog, vigalom van nála.
Arany serleg... gyöngyöző bor benne,—
Hajtogatja az oroszok
Vitéz fejedelme.

«Hej, ez a nap győzedelem napja!»
És első Pál a serleget kapja. —
S az uraknak biztatás nem kellett...
»Ez nap halt meg Lengyelország
Macjejovic mellett.»

A jó urak rákiáltják: Éljen!...
«Hozzatok be lengyel rabot nékem.
Rég nem volt ily virágos a kedvem. —
Ma, október tizedikén,
Köszöntsön fel engem!»

Hallattára az elmés parancsnak,
A jó urak kacajra fakadnak,
A szemük is könnyezik beléje.
Im, belép a fogoly lengyel
A cár teremébe.

«Ide lengyel, lépj ide. Hadd halljam:
Tudod-e még, ma micsoda nap van?
Régen nem volt ily virágos kedvem;
Ma, október tizedikén,
Ma köszönts fel engem!»

Fogoly lengyel a parancsra készen
Serleget vesz. Halotti csend lészen.
S míg könnyei borába peregnek,
Lángba borul sápadt arca
A fogoly lengyelnek.

«Jól tudom, hogy micsoda nap van ma,
Maciejovici csata napja:
Akkor halt meg lengyelek hazája...
Felköszöntlek e nagy napon
Oroszoknak cárja.

Szép hazámat földaraboltátok —
Küldje Isten e büntetést rátok!
Minden orosz átokként viselje:
Földönfutó légy népeddel
Szolgák fejedelme!»

Elnémul a fogoly lengyel ajka
És poharát fenékig felhajtja.
Bősz dühében a cár arca kékül,
És üvöltve száz orosz kard
Száll ki hüvelyéből.

«Hm, köszönöm. Megfizetek érte.
Hogyne, hogyne? Törjétek kerékbe!
Ma különben úgyis nagy a kedvem.
Mi a neved lengyel szolga?!
Hogy el ne feledjem.»

«Maciejovici csatatéren
Én vezettem rohamra a népem,
Sirat engem lengyelek hazája,
Az én nevem *Kosciuskó* —
Emlékszel-e rája?»

A hős névre megrendül a nagy cár.
Arca piros, nem is haragos már.
Az urak is szégyenlik a tréfát:
Kigúnyolni egy nemzetnek
Legnagyobb fájdalmát!

A cár arcán piroslik a szégyen,
Szégyenülten a fogolyhoz mégyen,
Odanyujtja jobbját békülésre:
«Menj, szabad vagy, Európa
Legnagyobb vitéze!»

Csepreghy Ferenc

(1842—1880.)

A ROVÁS.

«Kimozdult a kapufélfa, Bandi te!
Mi vágta föl a porondot körüle?»
— Csikós legény volt ide át,
Az kötötte hozzá lovát
Gazd'uram!

»Nagy hija van a hordónak, Bandi te!
Ki itta meg, ki mulatott ide be?»
— Csikós legény hajnal óta,
Amit ivott föl van róva
Gazd'uram!

«Hallod-e te Bandi szolgám, jer ide,
Hát ami még egyéb történt, róttad-e?»
— Minek rónám, hejh a csikós
Nem maradt a csókkal adós
Gazd'uram!

Rákosi Jenő.

(1842.)

JUDIT ÉS HOLOFERNES.

«Sötét köpenyben sárga szellem
Bethuliában házról-házra jár,
S kit harcosim nyila nem illet,
Hervasztja a száraz lehellet,
Elhervasztja az éhhalál.

Virágzó szűz! törd össze kancsód,
Forrás vizénél édesebb borunk;
Kerüld a gyász komor tanyáját.
Az istent, ki elhagyta nyáját,
S eléd imádva borulunk.

Rózsát tündérszép oreádról ne
Tépjen természetellenes halál;
Erősb isten, kit mi imádunk,
Zengőbb a dal, csengőbb minálunk
Temetkezési bús dalnál.

S szemedben, ki könnyűt fakaszta,
Felejtsd az ifju vőlegényt, felejtsd:
Emléked szivedből kitépve,
S ifjabb szerelmi frigyre lépve,
Arcod forróbb keblemre rejtsd!

S most szóljon hárfák zengeménye,
Csendüljön a legédesb dal!
Csengő pohártól megszakítva,
Míg az ujúló hajnal pírja
Csatára int s a kürt rival.

Feledve multat, drága lyánka
— Jövőd elé fátyolt ső a jelen.
Koccints!» — s a csendülő kupába'
Habzik a nedv s a szende lányka
Ajkán szilaj beszéd terem.

»Im e pohár, mit ajkam illet,
Tiéd legyen, tiéd dicső vezér!
Hatalmas bálványistenidre,
Kiket először — istenítve —
Említ szavam, tiéd a bér!

Tiéd a bér: a kéj, a mámor
Sovár lelkednek játszótárs legyen;
Igyál, igyál! Hej szebb danákat!
Verjék meg istenid hazámat!
Igyál! A regg túl jár még a hegyen!»

»Igyál, igyunk! — Oh édes mámor —!»
És csend, halotti csend száll tétova...
Gyilok villan galamb kezében,
S Bethulia karénekében
Zendül: «Hosánnah Jehova!»

Udvardy Géza.

(1842—1878.)

SZABADBAN.

Kiszöktem a zajgó világból,
Szivemnek ünnepnapja van!
Itt végre elpanaszkodom majd,
Még ki is sírhatom magam.
Itt senki nem hall, senki nem lát,
Itt enyhülés van fent, alant;
— Oh, hátha itten szívem is majd
Megenyhülend, begyógyuland!

Dobogj szivem! szegény beteg szív!
Itt minden, — minden a tiéd!
Itt el nem fogja senki tőled
A napnak édes melegét!
Itt minden új reményre hív!
Itt az lehetsz megint, mi voltál:
A régi, boldog, tiszta szív.

Szakadj, szakadj föl kebelemnek
Takargatott, rejtett sebe!
A lég enyhítő balzsamával
Hadd hintse, hadd hegessze be!
Hadd érezzem, hadd tudjam én is,
Hogy ami tép, kínoz, gyötör:
Fájdalmaimnak régi láncát
Az ég maga oldozza föl!

S könnyek fakadnak szemeimből,
Kicsordulnak, patakzanak;
Ajkamra jőnek, egyre jőnek,
Kitörnek a panaszszavak.
S mikorra szívem összeroskad,
Mikorra könnyem mind kihull:
Többé nem érzek semmit — semmit
Az élet fájdalmaibul.

És néma lesz minden körülem,
Csak halkan suttog fű, fa, ág,
Miként ha ajkam imádságát
Ők is utánam mondanák,

S együtt éreznék velem ők is
Az Úrnak gyógyító kezét,
Mely ver, vigasztal, rombol, épít,
De mindig s mindörökre véd.

Nem zúgolódom, nem panaszlok,
Csupán *hálára* van jogom;
Virág is nyílik még a földön,
Dal is zeng még a lombokon.
És míg virág nyil lenn a földön
S a légbe' fönn madár dalol,
S míg bennök Istent látom, érzem:
Megnyugszom én is valahol!

Kiss József.

(1843—1921.)

ÁGOTA KISASSZONY.

Táblabíró volt az édes apja,
Kicsi telkét, házát rája hagyta,
S mióta az örökébe lépett,
Folytatta az ősi mesterséget:
Van egy pöre — azt míveli nagyba,
Éppen úgy, mint hajdan édes apja!

Furesa pör az! szomorú is, víg is,
Aki hallja, mosolyog is, sír is.
El is mondja fűnek-fának rendre,
S nincs kitől ily biztatást ne nyerne:
«Jó Ágota, az isten megáldja!
Nagy keresztet mért a sors magára.»

Régesrég volt. A megyéhez járult,
Panaszt tenni keserves bajárul:
«Kertem alatt jár az ellenségem,
Rontja-bontja ősi örökségem.
Gyilkos Kőrös! fogát feni rája,
Fékezze meg a vármegye szája!»

Össze is ült a böles megye nyomba,
Hogy a Kőröst felelőre vonja,
Dikcióztak annyit ... és oly szépen!
Fenmaradt a híre a megyében.
De a Kőrös tovább évre-évről
Részt hasogat Ágota kertjéből.

Beállít a főispánhoz sírva,
Az irását saját keze írta,
Tömérdek az öreg betü benne,
Hátha így több foganatja lenne!
S helyre ütni, hol a toll tán vétett:
Jó Ágota maga jött a végett.

Rókamállal bélelt ódon mente —
Főispánhoz másba dehogy menne!
Fonnyadt nyakán aranyos lánc fénylik,
Recés kesztyű ér a könyökéig,
Ó-divatu köszönése, bókja,
Mintha saját édes anyja volna.

«Méltóságod!» — s elful zokogásba:
Borsódzik ő méltósága háta.
Csitítgatja, nevezi hugának,
Majd végére jár ő a bajának:
Kicsi telkét vármegye megváltja,
Megfizeti s kárát maga bánja.

Fölforr erre Ágota kisasszony:
«Nem eladó az én ősi jussom!
Semmi kincsért, soha, semmi áron!
Az a kiskert egyetlen barátom,
Emlékimnek csöndes dajkálója, —
Dehogy tudnék lemondani róla!

Minden göröngy nekem ottan drága,
Emlékeztet fényre, ifjuságra,
Tavasz-éjre, amilyen azóta
Nem volt, nem lesz — és pacsirtaszóra,
Mely a szívben ah, csak egyszer csendül:
— Élő rege elhunyt jegyesemrül!

Egy rózsatőt oltánk együtt ketten
Holdvilágnál harmatos kertemben,
Aztán elment — a szabadság hívta,
Isten tudja, merre, hol a sírja!
Kápolnánál látták utoljára,
Oh, de él még, él a rózsafája.

S talaját is, magát is megvédem! . . .
Adja vissza az irásom, kérem!
A királyhoz fogok vele menni,
Ő fog nekem igazságot tenni.
Ráparancsol majd a vármegyére,
Hogy az árva jussát miként védje! . . .»

Reszket a dér sárguló haraszton,
Egyre vénül Ágota kisasszony,
Hajában a fekete szál gyérül,
Alig maradt itt-ott egy emlékül,
Fényes szemét homályosra sírta,
A tollat már forgatni nem bírja.

Zárkózottabb — nem olyan mint régen,
Ritkán látni virágos kertjében,
Fájhat néki a pusztulás képe,
Azért nem mer nézni a szemébe.
Gyilkos Kőrös! pusztít kényre-kedvre,
Már-már rózsatőjét fenyegetve.

Jó szomszédok titkon, lopva, lesbül
Kiássák a rózsafát tövestül
És ültetik beljebb évről-évre
Az örök szent irgalom nevébe'!
Sűrű homály két szemét megszállta,
Oda a kert — de ő már nem látja!

S tavasz estén rózsatője mellett
Csalódásban újra elmerenghet,
Rózsaillat hírt hoz neki róla,
Ki már várja szép találkozóra,
S lelkén emlék — pacsirtaszó csendül,
Olthatatlan örök szerelemről! . . .

Ó MÉRT OLY KÉSŐN . . .

Ó mért oly későn, levelek hullása,
Daru távozása idején:
Mért nem találkoztam rózsanyiláskor,
Hajnalhasadáskor veled én?
Mért nem hallgathattuk édes-kettesbe'
A pacsirtát lesbe' te meg én?
Mért nem találkoztunk a mámor,
[a vágyak,
Az ifju álmok idején! . . .

FOGYTÁN A RIM . . .

Fogytán a rím. Halkabban csendül,
Tudtam egy dalt a szerelemrül.
Az évek szárnya gyorsan rebben,
Más nóták jöttek, elfeledtem.

A szerelmet, azt nem sajnálom,
Ifjuság nélkül az csak álom,
De hogy a rímek cserbe hagytak,
Az oly szomoru gondolatnak.

. . . Látom olykor az utcán menni,
Ő rajta nem változott semmi,
Termete lenge, haja arany,
Csak én változtam, csak én magam.

Ő rám tekint, én rá tekintek,
S úgy rémlik, mintha tudna mindent,
Hogy ifjuság, dal s rím oda van —
S én oly szörnyen szégyellem magam!

TRAGÉDIÁK.

Azok a néma nagy tragédiák,
Hol vér nem folyt, csak titkos könny
[pereg,
Vad örvényt rejt a síma felszín mélye,
Megoldás nincs — se bűn — csak bűn-
[hődése,
Ó azok sujtók mindenek felett.

Van nekem is egy! Oly bús, megrázó,
Hogy ahhoz foghatót én nem tudok:
De ennek dalban sorját sohsem ejtem,
Egy percem van csak, amikor felejtem,
S ez az, midőn tinéktek dalolok.

SIMON JUDIT.

Simon zsidóéknál minden esztendőbe'
Kis deszkakoporsót tesznek le a földbe,
Kis deszkakoporsó — alig-alig rőfnyi,
Szegény kicsi féreg, nem tudott megnőni!

Simon Judit haja kincs-arannyal ér fel,
Sírva simogatja mind a két kezével.
Ráfogja az ollót — jaj be nagy kár érte!
Nagy titokban úgy megy a szent pap elébe.

»Hét országra híres szép hajam lenyírtam,
Hét országra híres szépségem elsírtam,
Te szent pap, te szent pap, mondd meg azt az egyet:
— Hát én már gyermeket föl se nevelhessek?«

Fölpillant a szent pap a vén bibliából,
Összeroskad Judit egy nagy vád súlyától:
»Kellene most, kéne? Volt idő, nem kellett:
Legelső gyermeked, Judit, hova tetted?«

Fehérebb a hónál Judit asszony képe,
Eltemeti képét rózsás tenyerébe,
Súgva ejti a szót, fuldokolva, törten:
»Gyilkos két kezemmel enmagam megöltem.
Apja, ki megejtett, cserbe hagyott rútul,
Szegény gyönge kis lány — reszkettem a csúftul...
Vajudó lázas éj — jó volt temetkezni.
Jobb volna most nekem a föld alatt lenni!«

Forgatja a szent pap szent könyveit rendre,
Lássa, melyik milyen bűnhödést szab erre?
»Kelj fel Judit, kelj fel! Vesd le gyászruhádat,
A te nagy bűnödre mind kevés e bánat.
Más itt a megváltás — iszonyú az ára!
Van-e erőd, Judit, egy nagy fogadásra?
Gyilkos a te ajkad, ha ártatlant csókol:
Eltiltalak téged az anyai csóktól!
Epedj el, sorvadj el, légy mondhatlan árva:
Gyermeked násznapján, akkor légy megváltva.«

Simon zsidóéknál fényes minden ablak,
Lakzinak beváló keresztelőt csapnak.

Simon zsidó rágyujt egy régi zsoltárra,
Könnyben ázik Judit halovány orcája,
Kicsike magzatját százszor ölbe kapja,
Eleped egy csókért s mégsem csókolhatja.

Simon zsidóéknál jaj csöndesen vannak,
Sűrűn beaggatva valamennyi ablak.
Judit asszony kezét töri sírva-ríva:
»Jaj, ha ennek is még halál van megírva!«

»Tüzel a homlokom, lelkem anyám, úgy ég —
Ha te megcsókolnál, mindjárt meggyógyulnék!«

»Csitt, kicsikém, csitt! csitt! Hunyd be pici szemed.
— Istenem teremtőm! Ne hagyj el engemet!«

»Kipattogzott szácskám, édes anyám lelkem!
Úgy-e, úgy-e azért nem csókolsz te engem?«

Simon zsidó képe elfakul, elkékül:
»Gonosz vagy te Judit, májastul, veséstül.
Mondta már azt más is — egyebet is, mást is —
Oly igaz az egyik, mint igaz a másik;
Aki rossz anyának, rossz az feleségnek,
Gyermekem úgy éljen, mint előzlek téged!«

Múlik az esztendő, fogy is meg megújul,
Simon zsidóéknál vígan vannak újbul.
Udvaron mennyezet; násznép násznép hátán,
Simon zsidó lányát elveszi a Náthán.

Szegény koldus asszony, távoli sarokba'
Lökdösik hol balra, lökdösik hol jobbra,
Reménykedik, küzköd, átront a korláton:
»Azt a szép mennyasszonyt jaj, hadd én is látom!«
Most hozzák... esküszik... a pap imádkoztat:
»Én édes véreim, még csak egy tapodtat!
Gyermekem! leányom!...« Odaborul rája,
Hűlő ajkát nyomja égő ajakára,
— Ez a Simon Judit szomorú nótája.

GEDŐVÁR ASSZONYA.

A füleki várba' vad tivornya járja,
Nappal éjszakáznak, éjjel tivornyáznak,
Éjfélkor, éjfélkor csalfa kockát ráznak.

»Ménem a ménedért, falkám falkád ellen!«
Gedő Simon: »Tartom!« — Kacag a gróf: »Nyertem!
Aki búsul, búját borral öblögesse:
Igyál Simon! Még ma többet is vesztesz te!«

»Jobbágyat jobbágyért: Váram várad ellen!«
Gedő Simon: »Tartom!« — Kacag a gróf: »Nyertem!
Aki búsul búját borral öblödesse:
Igyál Simon! Még ma többet is vesztesz te!«

»Még többet is? ... Hazudsz! — koldussá tevétek!«
És közbe vág a gróf: »Hát a feleséged? ...
Fölteszem a váram, ha nődet fölteszed! ...
Gedő Simon tette és az is — elveszett.

Megy a kengyelfutó, ahogy bírja lába,
Gedő Simonnéhoz a gedői várba:
»Szépséges szép asszony! Sziklán termett rózsa!
Elnyert az uradtól füleki vár grófja ...«

Gedővár asszonya nem hisz a fülének:
»Paripa vagyok én, mit csak úgy cserélnek!?«

»... Azt üzeni néked édes gerjelembe':
Én menjek-e érted? Te jössz-e ölembe?
Aranyos hajaddal befontál már régen
És most urad vagyok s te a feleségem!
Parancsolód: éjjel fekete felhőbe'
Úgy szállok le hozzád a sziklatetőre;
Parancsolod: nappal, delelő sugárba',
Úgy viszlek el téged a világ láttára ...«

Gedővár asszonya komoran, kevélyen:
»Asszonyt *lopni:* járja; asszonyt *nyerni:* szégyen.
Mondd meg az uradnak: meghaltunk mi ketten
Ma és mindörökre ... Hej, pedig szerettem
Kínos szerelemmel, kötés ellen, titkon:
Akarom ... tudja meg ... már tudhatja titkom.
Úgy rémlik előttem, mint egy szörnyű álom,
Hogy most gyűlölnöm kell! ... Megvetem! Utálom!«

Füleki gróf tréfás jókedvében hallja:
»Nosza fiúk rajta! ... Im maga bevallja.
Ki lesz a vőfélyem? Ki lesz a násznagyom?
Gedő Simon hol vagy? Elázott, de nagyon!
Nyergelni szaporán! ... édes csókra vágyom,
Nincs is több oly asszony széles e világon!«

Magas Gedővárban a cselédség súg-búg,
Este van... réme van... zúg a szél... csak zúg, zúg.

»Jó estét! jó estét! mátkapárom, néked!«
— »Jöttél, úgy-e Fülek! a nyeremény végett?«
»Érted, csupán érted!« — »Lovag, te csalódol,
Arra későn jöttél, vagy nagyon is jókor.
Amikor megnyertél, elvesztettél engem:
Nyerj meg újra! Próbáld! Fönn a várteremben...
Kockánk a kard éle... életre, halálra...
Lesz ki értem megví lovag bizonyára. «

Lovagok ámulnak... cseléd, csatlós súg-búg,
Este van... réme van... zúg a szél... csak zúg, zúg.

Vörös fáklyafénynél fekete lovagok
Lomha árnya nyirkos falakon kavarog.
Visszhangos folyosón kopognak, kocognak,
Oszlopos csarnokban némán sorakoznak.

»Dömöczki a szablyám, vert acél a vértem!
Megmártom szablyámat még ma piros vérben.
Édesebb lesz csókja — szívem megrablója! —
Oly bizonyos, mintha már ajkamon volna!

Hol késik asszonyunk? Lásson víni engem!«
S a vasálcás lovag állván vele szemben,
Suhintja a kardot... »Ne kérkedjél, ha vágj...
»Ó jaj!... végem... talált, most másodszor talált!«...

Halottnak hallgatás!... Lovag, csatlós súg-búg
Este van .. réme van... zúg a szél... csak zúg, zúg.

»Elé azt a fáklyát! szaporán, hé! lássuk!
Másodszor? Nem tudnám, hol láttalak másutt?«
Megoldja sisakját s felordít találva:
Sisak alól bomlik arany karikába'
Drága arany hajzat — s rámered kisértve
Gedő Simonnénak babonás szépsége!

Kialudt a fáklya... a cselédség súg-búg,
Este van... réme van... zúg a szél... csak zúg, zúg.

Dömötör János.
(1843—1878.)

SÓHAJ.

Rég beomlott sziklavárak
Felépülnek könnyedén,
De ott porlad, a ki meghalt,
Sülyedt sírja fenekén.

Rengetegben lezuhant fa
Vén gyökérből újra kel,
De a holtnak sírja zárát
Semmi kulcs se nyitja fel.

Tengerekről égre szállt csepp
Harmatgyöngyben visszaszáll, —
Oh, én édes angyalom, hogy
Végkép csak te távozál!

Nógrádi Pap Gyula.
(1843.)

HEGYEK KÖZÖTT.

Van házad, amelynek kertfái alól
A sárga rigónak vidám dala szól.

Van fegyvered is s mély hangu kutyád
S elhallani kürtöd a bérceken át!

Van pince hegyedben és ó-bora láng,
Hogy kedvre deritsen olykor, ha ivánk.

És tűzhelyed őrzi gondos feleség
S játsznak körülötte pajkos kicsikék!

Oh, mért szaladoznál még kincsek után?
Áldd érte a sorsot s többet ne kívánj!

A LUDAK.

Bíró fia imitt-amott vizen-száron
Ludat árul szentpéteri nagyvásáron.
Ludat árul vagy hatot.
Senki nem mond jó napot.
«Úgy biz a'
Nem kel most el a liba.»

Kérdi tőle kenderesi molnár lánya:
Hogy párjáért a ludaknak mit kívánna?
«Odadom kék szemedért,
És dobogó szivedért,
Csak azért,
Aranyos szép magadért.»

Visszafelel kenderesi molnár lánya:
«Rossz szokás az, itt minálunk nem is [járja;
Hanem szemet a szemért,
A szivet meg csak szivért.
Úgy bizony!
Jobb szokás ez, jobb bizony!»

Felel erre bíró fia hamarjában:
«Hajtsuk el hát Kis-kenderes falujába!
Kettőt adunk a papnak,
Ennyiért összeadnak,
S négy liba
Elkel majd a lakziba.»

Arany László.
(1844—1898.)

HUNOK HARCA.
1874.

Sietős munkája lehet a világnak,
Mindenki farag-fúr, kalapál, fut-párad;
Sürg-forog az ember az egész föld színén,
Éhes tömegekben ide-oda árad;

Csak te, jó magyarom, te maradsz a régi,
Bomolhat a világ, oda sem nézsz néki,
Ha veszély nincs rajtad, ha tatár nem kerget,
Bizony a gyors tettvágy most sem igen sürget,
Verseny heve nem bánt, szorgalom nem sarkal,
Mit bánod, akárki akárhova nyargal;
Sőt nyugodalmadban azt sem veszed észre,
Mily fenevad tör rád s tép szét ezer izre.
Hogy rohan ellened félelmes erővel
Hős Eduard Kattner, vitéz Franz von Lőher;
Hogy feni rád körmét, mily gonoszat forral,
Hogy ijesztget szörnyen berzegetett tollal
S hirdeti, fölszállván a kakasülőre:
«Haldoklik a magyar, mienk lesz a bőre.»

De nem úgy, hős urak, még ne olyan fönnyen!
Az ilyen irtó harc nem megy olyan könnyen.
Bár ontana tintát Lech-etek és Spree-tek,
Százszor keserűbbé sűrülne epétek,
Bár, mint stymphalidák tollainak szála,
Valahány tollatok, csupa nyíllá válna,
S vaskos csata-ménné vessző-paripátok:
Ti ugyan nyugtunkból föl se zavarnátok.
Más harcot is éltünk, más szelet is láttunk,
Más nép vala hajdan, kikkel szemközt álltunk;
Nem pletyka-beszéd volt s nem nyomdai festék,
Amivel az ősök ezt a viszályt kezdték.
Mert ős tusa küzd itt, örökös, végetlen,
Kard kardra feszítve, pajzzsal paizs ellen;
Változva alakban, nem fogyva erőben,
Nincs kezdete multban, nincs vége jövőben;
Száz ivadék jő-megy, löki egymást sírba,
S e küzdelem átka van róla megírva;
Hasztalanúl nézünk ezer évet hátra,
Ködbe vesző titkát mai szem nem látja,
Mert a hagyományok fáklyája kialszik
S a szürke homályból csak riadó kürtszó,
Kardok csattogása s ló-dobogás hallszik.

Lódobogás földön, suhogás a légben,
Fönn eredett e harc a levegő-égben.
Mikor ama nagy hős, ura hunnak, gótnak,
Bálványa keletnek, ostora nyugotnak,
Viharos néptenger szigorú Neptunja,
Mikor nagy Attila szemeit behunyta,

És sírba temették az isteni kardot,
Mellyel egész földet remegésben tartott:
Az uratlan nép, mely addig az ő fékén
Bujt vala egy nyájban, szótalanúl, békén,
Hun, alán, gót, svéd faj, gepidák, herúlok,
Fejevesztett zürben egymásra tolúltak,
Nép néphez ütődvén, ide-oda zúgott,
Vad bonyolódásban napkelet és nyúgot.
Míg rokon- s ellen-vér — mint víz az olajtól —
Atyafi törzsekben vált ki faj a fajtól,
A szerteriadt nép rémült zavarából
Kiigazult lassan két rengeteg tábor,
S ki-ki ön-vérével: itt hunok, ott gótok,
Netád vize partján egymásra csapódtak.
Ne keresd a harctért, nincs sehol emléke,
Romja fölé nem szállt rege-mondó béke,
Nyomtalanúl porlik százezerek sírja,
Hagyományát nem volt élő, ki megírja;
A tusa mint gyep-tűz harapózott szerte
S ön-ön emlékét is hamvval beseperte;
Nem lefutó ár volt, melyről, ahol átront,
Még a maradék is sok csuda mondát mond,
Hanem az özönvíz, országokat rontó,
Nem marad abból név, esemény, hírmondó,
Csak az enyészetnek néma siket éje,
Mely betemet mindent s fövényt hord föléje.

Ilyen özön volt az: iszonyú végirtás,
Ahol egy öltő nép önmagának sírt ás;
Harc, hol a meghaltnak sem volt menedéke,
Harc, mit a síron túl sem követett béke,
Diadal nem végzé, halál szét nem vágta,
Túlélte az éltet gyűlöletök átka,
S mikor élő nem volt az egész harctéren,
S nem lehetett többé vért cserélni véren,
Csak seregek romja heverészett szélyel
S a nagy temetőre leborúlt az éjjel:
Im, a csatasíkról fölfakadó pára,
Mint darabos ködfolt lengvén, idomulván,
Emberi formákat kezd venni magára.
Eleinte szállong, viszi a szél kénye,
Majd tömörebbé lesz foszladozó lénye,
Majd önerejével fölszáll a magosba,
Ruganyos léptekkel levegőt taposva;

Szél sem vesz erőt majd gigászi alakján,
Leple ki is duzzad izmosodó tagján,
Metszi a híg éthert karja, feje, válla,
Talpa alatt hosszan húzódik uszálya
S mintha kilőtt nyílnak zizeg éles tolla,
Suhog a lég, amint rohanó röptében
Előre feszített pallosa széttolja.
Igy párolog a tér szerte közel s távol,
S mind hősi alak lesz az üres párából;
Minden kicsi ködfolt megannyi harcossá,
Lenge alak válik marcona izmossá,
Seregökkel a lég népesedik gyorsan,
S új zaj riad ott fenn, tárogató harsan,
Kavarognak, zúgnak, mintha vadász-fegyver
Pihenő nádasból vad madarat felver,
S gém, vadruca, kócsag, gerle, ölyű, héja
Fölijedten kóvályg, nem leli fajtáját,
Egymásba ütődik, összeveri szárnyát,
Süketítő zajjal ki-ki társát hija;
Majd csapat és had gyűl, szállva alább-felebb:
Alakuló-félben két viharos felleg,
De csak pehely ahhoz a fekete orkán
S oly iszonyú terhet még soha sem hordván,
A tömeges, súlyos, sűrű csatarendtűl
Erőlködik a lég s meginog, megzendűl,
Mint repedő jégnek szétriadó hangja,
Vagy ahogy az ég zeng, mielőtt csattanna.

De nem csatarend az, rendszeresen fejlő,
Hanem árad, kóvályg a két hadi felhő,
Nincs se vezér, sem terv, jelszó, se elő-örs,
Együtt, tömegestűl megy odább a fő törzs;
Viszi a gyűlölet, — delej annak szomja,
Mely az ellenszenvet egymás fele vonja,
Öntehetetlenül, végzetes ösztönben,
Míg összecsapódnak egy bonyolult tömbben,
S forr, nyüzsög egymáson a sok testtelen test,
Milyet le nem ír toll, milyet ecset nem fest,
Mert ki fejezné ki emberies arcon
E haragot, küzdést, kínokat, izgalmat,
E százezerenkint küzdő bonyodalmat,
Mi üvöltött, tombolt, sajogott e harcon;
Ki utánozhatná szinnel, mi szinetlen,
Ki rajzol alakot, mely nő-fogy szünetlen,

Idomúl, hömpölyög, se árnya, se fénye,
Örökös bomlásban szakadoz szét lénye;
Csak látszata ember: nincs húsa, se csontja,
Testébe ütött kard vérét ki nem ontja;
Átverheti a nyíl, mint az üres léget,
Küzdő erejének nem vet vele véget;
Bár kétfele vágják, két tagra oszolva
Folytatja tusáját, újjá alakulva;
Nincsen olyan bennök, mit meg lehet ölni,
Nem halni születtek, csak dúlni, gyülölni.
S nem látva halottat, nem félve haláltól,
A düh nem irtózván a vér iszonyától:
A tehetetlen harc maga-magát szítja,
Had hadat űz, egymást nyomja, veri, győzi,
Alúl ostromolja, felülről tetőzi,
Felhőkbe szorítja, földig letaszítja;
Néhol kiszakadnak, küzdve ketten-hárman
Tova elszáguldnak, majd vissza lehullnak,
Ujra elenyészvén a tömeges árban;
Máshol gubalyonként átölelik egymást,
Karukon, mellükön, derekoknál fogvást
S a tehetetlen tömb, a lég magasából,
Küzdve esés közt is, a földig aláhull,
Itt szétszakad ismét s föl, vissza csapódik,
Kettes-hármasával harcát tovább víja,
S mint a levegőben veszekedő héja,
Űzi, veri egymást, felhőkbe furódik,
El, tova, végetlen, föl egész a holdig.

Lenn a csatatéren, hol az *élők* küzdtek
S temetetlen testtel szétszórva feküsznek,
A holt tetem e zajt hallja, de nem ébred;
Neki e rém-látvány egy iszonyú álom,
Szelleme fönn harcol, de teste nem eszmél
Amaz örök éjből, mit a halál rá nyom;
Mint néha az alvó, akinek, álomban,
Lelke tusakodik szörnyű izgalomban,
Hasztalanúl óhajt serkenni tudatra,
A szökevény lelket hasztalanúl hívja,
Fogva van az s nem bír hüvelyéhez térni,
Álma varázs-leplét letépni nem bírja,
De az élénk kíntól, mit gonosz álom fest,
Vergődve vonaglik ide lenn is a test.
Ily kínokat érzett, halva, de fél-ébren,
Az elesett harcos lenn a csatatéren,

Látja mi ott fönn foly, noha behunyt szemmel,
Érzi miként harcol szelleme szellemmel,
Delejes ár ömlik csontja velőin át,
A szellemi harcnak ő érezi kínját,
És minden izében remeg a látványtul,
Hang akadoz torkán, idege megrándul,
Őt égeti a seb, őt üti át kopja,
Ideges rángással összeszorúl jobbja,
S vergődve vonaglik — míg eljön a hajnal
Szétverni az éjnek ködeit és árnyát
S had eloszlik, zaj szűn, harc kihal s a síkon
Az enyészet ismét leteríti fátylát.

De azon éj óta, mint örök igézet,
Marad e két népen az iszonyú végzet,
Hogy soha gót s hun közt ne lehessen béke,
Küzdjön a két fajnak minden nemzedéke,
Örökösen egymást kínozva, gyötörve,
Leveretve százszor, soha meg nem törve,
S bár a kimerült test félhalva lerogyjon,
Szellemök egymástól nyugodni ne tudjon,
Életöket folyást fenekedve töltsék,
Éjöket, napjokat zaklassa gyűlölség,
Ha az egyik nyugszik, verje föl a másik,
Erejök fogytáig, lélek-szakadásig.

A harc foly azóta, földön, levegőben,
Százszor is a hun faj volt már kiveszőben,
Néha csak egy-egy folt, némi palóc, székely,
Messze hegyek mélyén bújva menekvék el,
De szorongó harcát, felhők magasából,
Figyelemmel nézé a szellemi tábor,
S ha erejök lankadt, ha bizalmok csüggedt,
Ha egész éltök már imádságon függött,
Akkor riadó kürt harsog megin' ott fönn,
Szellemi sergével Csaba vezér megjön,
Szállva alá a menny ívezetes hídján,
Amaz örök művű fényes Hadak-útján,
S védve marok népét, már-már kiveszőket,
Míg messzi keletről, újabb hatalommal
A magyar is eljött megmenteni őket.

Jött legutolsónak, faja közt legvégül,
S rá maradott e harc átkos örökségül;

Folytatja azóta, sem nyeri, sem veszti,
Soha nem végezvén, mindig elül kezdi.
Folyt nyilt csata-síkon, bajnoki fegyverrel,
Folyt rejtve, falak közt, ravasz, álnok csellel,
Néha vérontással, majd tinta-özönnel,
Néha igen nyájas krokodilus-könnyel,
Néha reánk törtek irtani, pusztítni,
Máskor vad fajunkat szépen finomítni,
Mosolyos jósággal, békés olaj-ággal,
Kínálva bennünket csupa boldogsággal.

De ez is múlóban. Változik a küzdtér,
Csata, bajnok, fegyver más alakot ölte;
Levegőből a harc rég lejutott földre,
Majd nyilt csatasíkról beszorult fal közé,
S most újra alább száll, le a föld gyomrába,
Bányák üregébe, gépek odújába;
Nem is a lőpor küzd, jobban küzd a kőszén,
S nem fellegek ormán, de kazánok gőzén,
Otromba kürtőkből kigomolygó füstben,
Mozdonyok öblében, katlanokban, üstben,
Ott jön a hódító, nesztelenül rejtve,
Egy ujjal sem bántva, egy szitkot sem ejtve.

Mert nem ez a csürhe fenyeget most vésszel,
Mely váltig ijesztget hadonázó kézzel,
Mely feszeleg, packáz, szid, kiabál, ordít,
Fenyeget, hogy rád tör s leigáz, meghódít,
Hányja-veti büszkén nemzete nagy-voltját,
Mások küzdelmének szedi ingyen zsoldját,
Ég-szagoló gőggel írja üres könyvét,
Adja-veszi pénzért rokon-, ellenszenvét;
Ne törődj ily néppel, bármily dühvel ront-bont:
Csupa lé amit főz, csupa szó amit mond.
Amoda nézz s ott légy, most vagy soha, rendben,
Hol ama munkás raj közeleg halk csendben,
Ki nem éget-pusztít, nem öl és nem sarcol,
De serény munkával, szótalanúl harcol,
Kit hősi vitézség vissza soha nem tart,
Kit nem ijeszt ágyú, kit nem sebez a kard,
Mert nem erővel jön, nem tör be hadastul,
De kitart, tűr, fárad, soha meg nem lassul,
Nem koszorúért vív, nem harci babérért,
De az éh-hom készti küzdeni a létért;

Nem bánt, de eláraszt zord idegen szóval,
Bízvást megy előre vasúttal, hajóval,
Őt hozza magával a siető mozdony,
Ott van előörse minden kicsi poszton,
Ott ül türelemmel gyár, huta, gép, hámor
Zúgaiban s vés, fúr, dolgozik és számol,
Csáklya, gyalú, pőröly forog a kezében,
Csatarendjök megfér egy-egy kicsi gépben,
Nem alél, nem csügged, ha korán vagy későn,
Izzad koha mellett, kalapácson, vésőn;
Szívós türelemmel vasat is meggyúrja,
Célja felé útját mindig odább fúrja,
Mint hangya-seregnek portyáz elül őrse
S ha mi értékest lel, azt meglepi törzse,
Fészket üt a földben, váj bele tág magtárt,
Folyosókat, cellát, alagútat, raktárt,
És a laza földet addig szeli, bontja,
Míg össze nem omlik aláásott hantja.

Te pedig, óh magyar!... mennyi üres látszat!
Hol légvár, hol rémkép s mind csupa káprázat.
Délibábban úszol, csalfa vizű árban,
Mely hol fényben mutat, hol csunya hinárban;
Mint mikor a pusztán dél sugara játszik:
Maga a termő föld élni alig látszik,
S hol levegőben leng kutgém, torony, erdő,
Hol az egész tájat elnyeli egy fertő;
Te is: egyszer csillogsz, majd fölvet a pompa,
Lakomáid fényét bámulja Európa,
Majd változik a báb: szertefoly a légvár,
S nem marad a helyén csak ijesztő hinár,
Melyben fenekestül felforgatni látszol,
Mi szilárd is rajtad, mind inog és táncol,
A látkör előtted csupa ködben vész el,
Félbehagyod munkád, lehanyatló kézzel,
Önbizalom csügged, hit, erély megrendül,
Az egész nemzetre zsibbadt, tunya csend ül, — —
Iszonyú rémképek s mily tétlen ijedtség!
Hol van az önhit, mely kétségbe ne esnék?

Óh lesz-e segítőd? lessz-e ki megóvjon,
Hogy ez a föltúrt föld reád ne omoljon?
Le birod-e győzni az összetolult bajt?
Jön-e csuda ismét, védeni a hun fajt?

Mint eljöve egykor felhők országából
Fenn a Hadak-útján a szellemi tábor,
Mint földi csatákban Magyarok Istene,
Mint rabigádban is nagy nemzeti szellem,
Mentő hatalommal, nem földi erővel
Védett beözönlő népek hada ellen . . .

A haragos mennykőt! — De bizony nem védett;
El ne higyj valahogy ily mese-beszédet.
Mi megóvott eddig, nem bűv-csuda volt az,
Nem szellemi tábor s holmi privát isten,
De erőd, de kardod, de hazaszerelmed,
Mely vész idejében sutba nem ült resten;
Védett okos ildom, ép, józan, erős ész,
Akarat, mely bátran nagy célja felé néz,
Száz vészt kikerültél, rab-igád' áttűrted,
Mi hajolt: hajlítád, ami nem: eltörted;
Bölcsen az időkhöz idomulni tudtál,
Ha szunyókáltál is, még el nem aludtál' —
Félre kishitűség: szégyen ki most retteg.
Jön már az erősb kor: szavak után tettek.
Ál lelkesedésnek kezd fogyni határa,
Az üres hű-hónak lefelé száll ára;
Kezdj csak te dologhoz, vedd csak magad észre,
Fogd csak ez új fegyvert igazán két kézre,
Leld ki csak a csinját, tudj vele jól bánni,
A régi hatvágást ezzel is kivágni:
S jöhet a hódító, nyiltan avagy titkon —
Tied ez a föld még, te vagy itt még itthon.

Tóth Ede

(1844—1876.)

HÚZZAD, HÚZZAD . . .

Húzzad, húzzad keservesen,
Ne erősen, csak csendesen:
Az eleje legyen epe,
Csöndes álom a közepe.

Csak a vége riadjon fel,
Hogy a lelkem támadjon fel;
Búbánatom messze szálljon
S ablaka előtt megálljon.

Kopogtassa fel álmából,
Költse fel puha ágyából,
Titkon lopódzzék szivébe
S mint ő engem, úgy gyötörje.

Húzzad, húzzad keservesen,
Ne erősen, csak csendesen . . .
Hollót küldtem, nem galambot,
Nem nyitnak annak ablakot!

Dóczy Lajos br.

(1845–1919.)

A CSÓK.

Nem értik azt meg, csak a suttogók,
Hogy mi az édes, az igazi csók.
Nincs abba' jog, nincs akarat, se szándék,
Nem csere az, de kölcsönös ajándék,
Szüli a perc váratlan, hirtelen,
Midőn egy szikra gyujt két födelen.
Édes a csók, ha alszik kedvesed
S mit önként adna, lopva elveszed;
Édesb a csók, ha durcás ajakat
Megrablasz csókért, melyet az nem ad.
Legédesb csók, ha minden szomju fél
A csókot adva, csókot lopni vél,
Ha vágyát érzi csak, de nem jogát,
Csak venni vágy s nem érzi azt, hogy ád.
Ám ilyen csókot is százat terem,
Nem házasság, de édes szerelem;
De ami ennek is még mézet ád:
Ha a világ, az irigy mostoha,
Mint őrszem leskelődik rá s reád,
S jön perc, hogy érzed: Mostan vagy [soha!
S a karba kar és ajkra ajk repül,
S minden erő s érzés az ajkba gyül.
Mindenik első, végső mindenik,
Mindenik csókol és csókoltatik.
A vágy, mint búvár, amint vízbe ére,
Leszáll a pillanatnak fenekére —
Oh egy arasznyi percben mennyi kincs!
Nem csók az, hidd el, amely tiltva nincs!

KÉT BIRÁLAT.

A nap fényudvarából
Lezuhant Ikarus.
Ketten látták: egy ember
S egy öreg kritikus.

A *kritikus* megnézi
És fölkiált: Bibaszt!
Ki használ ilyen szárnyhoz
Cérna helyett viaszt?

Az *ember* megsiratja:
Nagylelkü ifju, láddl!
Mért törtél magasabbra
Mint Daedalus apád!

DONNA PAULA.

Donna Paula, büszke nagyon,
Harminchárom őse vagyon,
Nem gazdag, de szép szenyóra,
A kosarat csak úgy szórja.

Donna Paula van szerencsém!
Váram van a Tájó mentén.
S ha szivemhez hajlik szived,
Váram, kezem, szivem tied!

Don Battista, jó Battista,
Szived jó, a kezed tiszta,
De dódapád nem ismerem,
A váradat tiszteltetem.

Donna Paula, Isten hozzád!
Hátha később meggondolnád?
Küldj egy fürtöt akkor abból
A fekete szép hajadból.

Évek multak. Már tizedik?
Hűs lesz, mikor esteledik.
Dér terül az őszi tájra,
Donna Paula szép hajára.

Dérben is holló a holló,
Mit kisértesz fényes olló?
Megvan... Sóhaj kél ajkáról,
Egy fürt hull ki szép hajából.

Menj apródom, hű apródom,
S térj meg hamar, mert aggódom.
Ezt a fürtöt Tájó mentén
Várva várja hű leventém.

Egy hét oda — három vissza.
Szólj, mit üzen Don Battista?
Azt izeni hű szivéből:
Küldj fürtöt — a feketéből.

Donna Paula egy kődarab,
Foga szép ajkába harap,
Egyet sem szól. Büszke nagyon.
Harminchárom ős vagyon.

JÉKEY ALADÁR.

(1846.)

REGGEL.

Fürge kis menyecske
Aranyos kedéllyel,
Szeretlek én téged
Lelkem örömével,
Gyönyörűség nézni
A te fürgeséged,
Gyönyörűbb a szívnek
Nagy jókedvüséged.

Derül a szobácska,
Ajtó, ablak tárva,
Tisztogató angyal
Kereken bejárja.
Tisztogató angyal
Nyomában ott szárnyal
A hajnali szellő
Aranyos sugárral.

Ott kísérem én is
Epekedő szemmel,
Nem bírok a vágygyal,
Nem bírok szivemmel,
Repülök, megáldom,
Csókkal eltetézem,
Mert ez a kis angyal
Az én feleségem!

GÓBI IMRE.

(1846–1927.)

IMRE.

Csordultig volt boldogsággal
Ifju szive, lelke..
Nehéz poggyász katonának,
De büszkén viselte.
Édes anyja könnyein át
Fölmosolygott rája:
Koszorúsan gyere vissza
Lelkem katonája!

Ellenséggel, hogy keményen
Farkasszemet nézett,
Körülötte kis csapatja,
Jó magyar vitézek:
Egyet villant... egyet dörrent,
Vér gyűlt homlokára...
Sírhattok már apja, anyja,
Testvér, özvegy, árva...

Kihullott a kard kezéből,
Elnémult az ajka,
Sóhajtásba foszlott széjjel
Az utolsó: Rajta!
Ágyudörgés morzsolta szét
Végső sóhajtását,
Mennybe szálló tiszta lelke
Szárnya suhanását.

Csata után hű bajtársak
Körülállták sírva,
Eltemették honi földbe,
Egy katona sírba.
Temetésre kigyulladtak
Gyertyái az égnek,
A nagy folyam mormolása
A halotti ének...

Nem bírok a könnyeimmel...!
Meg ne ítéljétek,
Zokogástól hogy elcsuklik
A sirató ének...

Öreg ember sírás nélkül
Meg hogyan is állja
Ősz fejének ha porba hullt
Drága koronája.

Szabó Endre.

(1849—1924.)

NEHÉZ ÓRA.

Szomoruság, méla bánat
Meglepte az egész házat...
Napok óta, hetek óta
Valakit úgy várnak, várnak.

S a ház ura szól sötéten:
»Nyugodj meg, hű feleségem!
Hitványul ő nem veszett el,
Hős volt — és ez kiengesztel.»

És szól a lány: »Szegény bátyám!
Életemmel bch megváltnám!
Csak a felől biztos lennék,
Hogy valaha visszajön még!»

S szól az anya szomorúan:
»Nem lennék én ilyen búban,
Csak azt tudnám: sírja hol van,
Hogy könyemmel meglocsoljam...»

AGGLEGÉNY-NÓTA.

Azt se tudom, mit csinálok,
Úgy meguntam a világot;
A világon senkim sincsen énnekem,
Dehogy ér egy fakovát az életem!

Be-beülök a kocsmába,
Lekönyöklök asztalára,
Iszom, iszom, míg pityókos nem vagyok,
Pityókosan aztán haza ballagok.

Szomorú a házam tája,
Nincsen, aki jöttöm várja,
Nem vár reám se vetett ágy, se asszony,
Keservemben mint a bunda úgy alszom.

KARÁCSONYKOR.

Mintha csak ma volna, úgy eszembe' van még,
Az asztalnál körben ült a kis család,
Kint a vihar tombolt, oda-odaverte
Ablakainkhoz a zúzos rózsafát.
Fekete ruháju, gyászló özvegyasszony
Magához vonta két árva gyermekét:
«Mikor eltemettük szegény jó apátok',
Ilyen rút idő volt odakivül ép'.»

Közelebb simultunk gyászoló anyánkhoz,
A két árva gyermek: kis öcsém meg én;
Nyugtalan szemekkel, néma félelemmel
Csüngtünk könnyben úszó, bús tekintetén;
— De zördült a fenyő gyertya-fényes bokra,
A gyertyák fénye ránk víg derüt vetett,
Szemeinkben a könny fénymosolyra vállott...
Oh, a gyermek szive oly hamar feled!

A karácsony-fának csecsebecsés terhét
Kis öcsém csacsogva számolá nekem;
Én, mint az okosabb, megintettem őt, hogy
Imádkozni kell most: komolyabb legyen.
Anyánk mosolyogva állott meg felettünk,
Összetett kezekkel mink letérdelénk...
Oh, e szeretettel teljes pillanatnak
Ma is érezem még áldó melegét!

Rég volt! Bár nagy idő nem volna az annak,
Ki az örömökből ki nem fogy soha,
De ah! annak a két árva kis fiúnak
Ez volt legutolsó jó karácsonya.
Kis családjok fészkét vihar tépte össze,
S üldözte őket a bajok tengerén,
Idegen szigetre menekült a testvér,
S messze tőle puszta partra estem én.

A karácsony estét most magamba' töltöm,
Ülöm az emlékek fájó ünnepét...
Forró homlokom, ki megsimítsa, nincsen,
Arcom oly hideg, míg szemem könnyben ég.
Hallgatok sötétben... az utcák havában
Tomboló vihar, a tél ekéje szánt...
Ilyen rút idő volt odakivül épen,
Mikor eltemettük szegény jó anyánk.

Ábrányi Kornél.

(1849–1913.)

FELEJTÉS.

Egymást szeretnünk nem szabad,
De egymást nem szeretnünk nem lehet.
Váljunk el! — ez volt végszavad,
Te majd felejtesz, én is felejtselek.

Azóta csak felejtelek!
Futok a helyről is, hol sejtelek!
Szivem egy gondolatban kéjeleg,
Hogy téged elfelejtselek.

Minden nap annyi esemény!
És érdeket bár egyben sem lelek —
Szivem mindenhez hozzá fűzöm én,
Csakhogy téged felejtselek.

Mást kieserél az utazás,
Lelkét egy új világgal tölti meg:
Én bennem nem marad abból se más,
Csak: hogy téged felejtselek.

S a vad, szilaj kedv, ha kiesap,
Vagy bús magány, álmatlan éjjelek,
Nekem mind egyet tudnak súgni csak:
Hogy téged elfelejtselek.

Egymást szeretnünk nem szabad!
Váljunk el és feledjünk: ég veled! —
Lásd, most is mily hűn fogadom szavad;
Hisz mindig csak — felejtelek!

S meg nem szünök feledni téged,
Amíg csak élek, esküszöm neked!
Egyszer csak én is kihülök, kiégek —
S talán a sírban elfelejtelek!

A NŐ SZIVE.

A nő szive, ha büszkébb mint szerelmes,
Önző, hiú lesz, számító s ravasz;
S a férfi szív, ha büszkesége elvesz
A szerelemben: gyáva és pimasz.
Ne játszd velem a büszkét! Lábaidnál
Sohsem fogsz látni, míg ezt áhitod:
Nem mintha félnék, hogy tán eltaszítnál,
De, mert hogy ezt tedd, lenne rá okod.

Mert ki szerelmet térden csúszva kér,
Szerelmet az nem érdemel soha;
S a csók, ha adva bár, vagy kapva —
Már árulás, azzá kell válnia. [bér:
Én meg se mondom néked, hogy szeret-
[lek,
Mert tudnod kell, ha lángját érezed,
S ha igazán szeretsz, nem mondhatod
[meg
Jobban te sem, mint ahogy megteszed.

Szivem tied! De el ne bízd magad.
A hiuság rajtam meghiusúl.
S bár tenger kéjt árasszon ajakad,
Szerelmes szívem abba mégse fúl.
Én nem tudom játszani a szerelmet:
De kínját játszva hordani, igen.
S ha azt hiszed, úgy bírsz, hogy el se
[veszthetsz:
Már elvesztettél, drága kedvesem!

ÁBRÁNYI EMIL.

(1850—1920.)

HOVÁ TEMESSETEK.

Érjen el halálom
Bárhol a világon:
Csak hazám földjébe
Ássatok el engem!
Hagyjatok anyámnak
Kebelén pihennem!

Temetőm legyen bár
Sivatag, hol nem jár
Más a kóbor szélnél
S ne vezessen rá nyom:
Mégis ott lehet csak
Boldog nyugovásom!

Jeltelen is állhat,
Kővel is dobálhadd,
Mégis inkább pusztán,
Mégis inkább ottan,
Semmint idegenben,
Fényes pantheonban!

De csak addig adhat
Boldog nyugodalmat
A hazának földje,
Míg magyar tapossa;
Magyar bölcsőt ringat
Ország széle, hossza!

Küzködő hazátok
Ha eljátszanátok,
Hogyha fölszántanák
— Iszonyú gondolni —
Hódító paripák
Robogó patkói:

Kérlek, irgalomból,
Mélységes síromból
Vájjatok ki engem,
Kezetek kiásson!
Eleven kín volna
Lassu porladásom!

Hurcoljatok tova,
Mindegy akárhova,
Csak ott ne hagyjatok!
Holt szivembe vágna
Idegen lábának
Minden dobbanása...!

Ha nem akad senki:
A vihar vegyen ki,
S poromat a légben
Szerte-széjjel hányja!
Bujdossák hazátlan
Mindenik parányа!...

MAGYAR NYELV.

Ó szép magyar nyelv! Aki egyszer téged
Ajkára vőn, többé nem dobhat el!
Szentség gyanánt hogy befogadja éked,
Őrző oltárrá válik a kebel.

Pajzán, derűs vagy, mint nőink szeme,
S erős, szilárd, mint hősök jelleme!
Gyöngéd vagy és lágy, mint mennybolti [kék,
S dörögni úgy tudsz, mint villámos ég!

Minden, mi fejben vagy szívben fakad,
Tőled nyer pompát, színdús szavakat.
Nagy eszme, érzés oly ragyogva hord,
Mint egy király az ünneplő bibort!

*

Bír-e más nyelv úgy epedni,
Annyi bájjal, annyi kéjjel?
Olvadóbb, mint lant zenéje
Holdvilágos, langyos éjjel,
Mely virágot s dalt terem,
Mikor ébren semmi sincs más,
Csak a fák sötét bogán:
Hangos, boldog csalogány
S boldog, néma szerelem...

*

Hát a csapongó
Gyorsszavu tréfák
Játszi szökését,
Festi-e más nyelv
Oly remekül?

Pattog a víg élc,
Ám sebe nem fáj,
Mert csak enyelgés,
Tarka bohóság
Volt az egész!...

*

Magasztos gyásznak bánat-dúlta hangja
Úgy zendül benne, mint egyház harangja,
Mely messze hinti mély, komor sza- [vát.
Búg, mint a gyászdal, mint sír-fáklya [lobban,
S mint súlyos léptek kripta-csarnokok- [ban,
Úgy döng minden szó a kedélyen át!...

*

Ciklops pörölye, hogyha csatát fest,
Csatakürtök bősz riadása!
Halld! Halld!
Száguldva, vihogva, kapálva
Dölyfös paripák robbannak elő.
Százak keze vág, százak keze lő.
Nem szárnyal a vér-ködös égre más,
Csak ágyudörej, szitok és zuhanás!
Rázkódik a föld, iszonyodva reng,
Amerre a kartács vad tánca kereng!...
Dúl a szilaj kéz, csattog a kard,
Sebet osztva süvölti: ne bántsd a [magyart!

Hatalmas, szép nyelv,
Magyarnak nyelve!
Maradj örökké
Nagy és virágzó!
Kisérjen áldás,
Amíg világ áll!
S legyen megáldott
Az is, ki téged
Ajkára vesz majd:
Elsőt rebegve,
Végsőt sohajtva!

NINCS HALÁL...

Sejtem, tudom, hogy nincs halál!...
Amint lejár a földi élet,
A láthatatlan tűz: a lélek
Lobogva más csillagra száll.

Csak egy marad rideg halott:
Az, aki sár volt életében!
Mert nem csüggött a jón, a szépen,
Mert könnyeket nem hullatott...

Mert másokért nem szenvedett,
Nem hitt, nem vérzett lelkesedve!...
A Mindenség teremtő kedve
Annak nem ád több életet!...

De aki láng volt valaha,
Aki szerette a világot
És milliókért élni vágyott —:
Ne féljen!... Nem hal meg soha!...

Csillagról új csillagra tör
S egy szent erő szolgálatában
Bilincseket zúz össze bátran,
Buzdít, emel, könnyet töröl!...

Amíg az űrben egy atom
Elnyomva él, jogért esengve:
Megy végtelenből végtelenbe,
Örök tettvággyal, szabadon!...

NE SÉRTSD MEG...

Ne sértsd meg azt, akit szeretsz!
Egy durva szó elég,
Hogy elborítsd, hogy gyászba ejtsd
Szerelme szép egét!...
Borúlt ég újra földerűl,
Hint még szebb sugarat...
Ez gyöngédebb ég: itt a folt
Örökké megmarad!

Egy szó elég!... És hunyni kezd
A régi, tiszta fény,
Mélyebb sebet vág, mint a tőr,
A nő nemes szivén!...
Átérzi lelked bánatát,
Vidáman hal meg érted, —
De bús kétségben csügged el,
Ha egy rossz szóval sérted!

Ne félj! Nem hal meg a madár
Ha szárnyait megtörték.
A pillangó tovább repül,
Bár fényporát letörléd.
Tovább él a szerelem is
Mert mindennél nagyobb, —
De többé nem száll ég felé,
És többé nem ragyog!...

MÁRCIUS TIZENÖTÖDIKÉN.

I.

Minden napot megáldjon a teremtő,
Melyben nem ér bennünket semmi rossz,
De azt legjobban — mind a két kezével —
Mely téged, nagy nap, nékünk visszahoz;
Igaz, hogy már csak emlék vagy. Letüntél,
És helyedet rég elfoglalta más.
De ami szent, idő nem árthat annak:
Vallássá lesz, mint a feltámadás.

Forró lelkekből fölcsapott az érzés,
S a bús országot fény ragyogta be;

Önként fakadt föl, mint ahogy tavasszal
Virágot hajt a föld meleg szive.
Erőszak nem dúlt, bíbor vér nem ömlött,
Tűz nem rombolt békés házfödelet:
Nem lángolt más, csupán a mámor pírja,
Mint hajnalfény az ébredők felett.

Szabadság napja volt e nap, sugárzó
Tört láncokon s eggyé forrt szíveken!
A napnak is van foltja, ámde abban
Nem volt mocsoknak egy paránya sem.
Megváltozott mintegy varázsütésre
Az addig önző, törpelelkü kor;
Emelkedett mindenki: félistenné
Vált a nemes, — és polgárrá a pór!

Amit ma tán sokan nem értenek már,
Vagy nem hisznek, megtörtént a csoda:
Nem volt különbség gazdag és szegény közt,
Együtt örült kunyhó és palota.
Mint a keresztség első századában
Minden hivő egymás testvére lett:
Nálunk is! Azt Jézus müvelte és ezt
Másik megváltónk: a honszeretet!

Szép március! Ihlesd meg a szivünket,
Szabadságoddal hadd legyen tele!
Reszkessen át valónkon, mint a napfény,
Mint ibolyáid édes fűszere.
Sértés, viszály, gyűlölködés ne bántson.
S ha van sebünk, mely fájó tűzzel ég,
Takarjuk azt el! Egy-egy ölelő kar
Hadd fogja át, mint élő kötelék!

Mindaz, mi szép volt és fenséges akkor,
Lelkünkre hasson és emelje föl!
Igy látva minket, még az ellenség is
— Egy percre bár — feledje, hogy gyülöl.
Tanulja meg tisztelni nemzetünket,
Népünk előtt emeljen kalapot.
Testvéri láncban, jertek, ünnepeljük
E legdicsőbb, e fényes, nagy napot!

II.

Ninesen ott örök tél, hol nap heve lángol;
Hosszú fagy fölenged izzó sugarától,
S koszorúját hozza rózsás kikelet.
Csüggeteg lemondás örökös, zord rabja
Nem lehet a szív sem, — míg szabadság napja —
Visszatérsz: ragyogni nemzetünk felett!

Róma rabszolgái egy napot megűltek
Láncztalan vígsággal: lakomára gyűltek
S a gyönyört, a mámort itták szabadon.
Aljas napi gondot, rút viszályt feledve:
Igy merül a lelkünk emlékezetedbe,
S álmodunk nagyságról a Te napodon!

Az idő mély tenger: a jogos, a téves,
A nagy és a hitvány egyaránt belé vesz,
Buborékként pattog élet, esemény...
De te úgy állsz benne, mint a gránit-szikla,
És magányos sasként száll föl csúcsaidra
Egy-egy hozzád méltó sóhaj vagy remény!

Te, ki láttad folyni Caesar gőgös vérét,
S két táborba verted Róma szenvedélyét:
Testvérré te tetted a pártos magyart.
Tetszhalott egysége új tettekre éledt,
És a végromlásban még erősebbé lett,
Tömörebb a láncnál, mely húsába mart!

Soha föl nem támad Magyarország népe,
Ha te akkor nem vetsz lángot a szivébe,
Hogy a Golgothán is védje igazát.
Szent lélek szállott így az apostolokra...
Ki honáért nem halt, vándor-botját fogta,
És hirdette buzgón, híven a hazát!

Európa bámult a maroknyi népen,
Mely hőssé lett harcán, naggyá börtönében,
S hóditott gyászával, amikor bukott.
Győzőjét, bakóit nyiltan megvetette,
De a bujdosókat vállaira vette,
S meghordozta büszkén Kelet és Nyugot.

Nagy idők nagy napja! Megbecsüljünk téged,
Mint a legtündöklőbb, legdrágább emléket,
Mely a multból intő például maradt.
Valahányszor jössz a tavaszodó évvel,
Úgy köszöntsünk téged, lelkünk gyönyörével,
Mint a tűzimádó a napsugarat!

Legyen a magas hit új feltámadása
Az a kor, mely most jön! Lelkesedve lássa
Márciusnak egy új, még szebb iduszát!
Ami most csak emlék, legyen újra tetté,
Tavaszi viharrá, üde fergeteggé,
Mely tisztítva száguld a világon át!

TIZENHÁROM.

Ősz volt. Október. Ámde akkor tőlünk
Korábban elszállt a vándormadár.
Elfonnyadt minden. Temető volt minden.
Vértől piroslott a sötét határ.
A méla erdőn harkály koppanása
Ugy hangzott, mint koporsó-szögezés.
Vagy tán szekercék csattogása volt az,
Jelentve, hogy kilenc bitófa kész.

S kihozták őket egy bús őszi reggel,
Milyen látvány volt, édes Istenem!
Külön harcoltak húsz csatában. És most
Találkoznak mind — a vesztőhelyen.
Gyászolt az ég. Sirtál te is, Teremtőm,
Bár úgy végzéd, hogy így haljanak ők!
S a néma csöndben még egyszer, utólszor,
Egymás szemébe néztek a dicsők!

Mikor a nap kelt, akkor áldozott le
Tizenhárom nap! Lassan fölpirult
A nagy, tüzes gömb — s a magyar vitézség
Tizenhárom szép napja éjbe hullt.
Orozva jöttél s megfojtottad őket
Tolvaj halál! Nem merted nyilt csatán!
Ó ennyi hős, mióta a világ áll,
Egyszerre még nem halt meg soha tán!

Nem voltak ők könnyelmü ifju népek,
Kiket rajongás vak hévvel ragad.
A megszentelt jog s törvényes szabadság
Csatolta föl villámló kardjukat!
Törvényszegés, jogtiprás, vakmerő dölyf,
Hazájuk nagy sérelme volt az ok.
Mind férfi, mind hős, mind szép, tiszta lélek!
S úgy haltak, mint a rablógyilkosok.

Ki volt náluknál tiszteletreméltóbb
És kik szenvedtek aljasabb halált?
De zord bakóik rosszul számitottak,
Mert a gyalázat fönségükre vált!
Szégyen-halált szántak nekik. De nem lett
Belőle szégyen és nem lett halál!
A szégyen, az biráik homlokán ég,
S az ő nevük örök sugárban áll.

Mert föltámadtak ők is, mint a nemzet,
Melyért meghaltak! S most látatlanul
Itt élnek köztünk, intő mesterekként,
Kiktől a szív nagy dolgokat tanul.
Ha csüggedünk, ha meglep a kisértés,
Hogy lanyhán védjük népünk igazát —
E gyáva korban megtanítnak arra:
Hogy' kell szeretni bátran a hazát!

Örülj, magyar! Országod él, virágzik.
Hajók, gőzgépek, gyárak kürtje búg.
De jóléted zajos szimfóniáját
Ők szerzették, e csöndes vértanúk!
Vigyázz!... Ha eddig megtartott az Isten,
És biztatóbb jövendő int feléd:
Nem érdemelnél egy napot se többet,
Ha egyszer őket elfelejtenéd!

Ha elfelednéd, hogy magadhoz így szólj:
«Nekik nem árthat az idők moha!
Azzal, hogy őket rútul megtagadjam,
Nem bókolok, nem hízelgek soha!
Nyugodt vagyok. Törvénynek és királynak
A hódolás adóját meghozom:
De nevüket mélységes áhitattal
A jó Istenhez fölimádkozom!

«Mert bármily szép a kegy pompája, fénye,
Még szebb a könny, mely érettük ragyog!
Ők hívek voltak sírig a hazához,
Hozzájuk én is sírig hű vagyok!
Míg a szivemnek lesz egy dobbanása,
Míg koszorút bir fonni a kezem,
Míg a szabadság szebb a szolga-láncnál,
Míg egy könnyem lesz: én emlékezem!»

PÓSA LAJOS.

(1850—1914.)

MI A HAZA?

Tudjátok-e, mi a haza?
Az a hajlék, hol születtünk,
Hol a dajka altatóan
Dúdolgatott dalt felettünk,
Hol az akác lombja borul
Ablak alatt az ereszre
S eresz alján csicsereg a
Villásfarku vidám fecske.
Bárhova visz szerencsétek,
Ezt a hazát szeressétek!

Tudjátok-e, mi a haza?
Az az udvar, hol tipegtünk
S gyönge kézzel a homokból
Aranyvárat építettünk.
Az a kis kert, hol virágot
Kötözgettünk bokrétába
S bokrétásán szenderegtünk
Rózsabokor árnyékába.
— Bárhova visz szerencsétek,
Ezt a hazát szeressétek.

Tudjátok-e, mi a haza?
Az a templom, Isten háza,
Hol az ének szárnyain szállt
Lelkünk föl a mennyországba,
Ahol együtt imádkoztunk,
Szüle, gyermek, testvér, rokon,
Hallgattuk a pap beszédét
S hit ragyogott az arcokon.
— Bárhova visz szerencsétek,
Ezt a hazát szeressétek!

Tudjátok-e, mi a haza?
Az a játszóhely a dombon,
Hol labdáztunk, kergetőztünk . . .
A haza az édes otthon.
Az a falu, az a város,
Ahol vesszőn lovagoltunk.
Az a határ, hol kalappal
Tarkaszárnyu lepkét fogtunk.
— Bárhova visz szerencsétek,
Ezt a hazát szeressétek!

Tudjátok-e, mi a haza?
Kéklő hegyek koszorúja,
Hol a pásztor furulyáját
Édes-búsan fújja, fújja,
Hol a tölgyek mohos alján
Kék ibolyák illatoznak,
Gyöngyöket szór kristályvize
A zuhogó patakoknak.
— Bárhova visz szerencsétek,
Ezt a hazát szeressétek!

Tudjátok-e, mi a haza?
Délibábos arany róna,
Hol a szellő messze síkon
Sárga kalász ringatója,
Hol a népnek veritékét
Iszsza be a föld göröngye,

Kenyeret ad, áldást terem
Munkájának hulló gyöngye.
— Bárhova visz szerencsétek,
Ezt a hazát szeressétek!

Tudjátok-e, mi a haza?
Erdő, mező, berek, liget,
A mormoló habok közül
Ránk mosolygó tündérsziget,
Kárpátoknak büszke bérce,
A Tisza és Duna tája,
Minden kicsi kis rögöcske,
Árpád vére hullott rája.
— Bárhova visz szerencsétek,
Ezt a hazát szeressétek!

Tudjátok-e, mi a haza?
Mindnyájunknak szent bölcsője,
Őseinknek pihentető
Szép virágos temetője,
Mindnyájunknak édes anyja,
Híven ölel kebelére...
Érte éljünk, ha kell, haljunk!
Áldás minden porszemére!
— Bárhova visz szerencsétek,
Ezt a hazát szeressétek!

A MÁRCIUSI IFJUSÁG.

Áldott legyen emléke a
Márciusi ifjuságnak!
Kibontották összegöngyölt
Zászlaját az igazságnak.
Minden szavuk égzengés volt,
Végigdörgött hazánk felett...
Koporsói mély álmából
Fölkeltette a nemzetet.

Áldott legyen emléke a
Márciusi ifjuságnak!
Virág termett a nyomukban,
Mint a meleg napsugárnak.
Fönn lengették a lobogót,
Egy csöpp vér se hullott rája...
És kihajtott egy nap alatt
A szabadság rózsafája.

Áldott legyen emléke a
Márciusi ifjuságnak!
Az érzések, gondolatok,
Mint a sasok, szállva szálltak,
Föl az égbe, le a földre,
Eget-földet csókolgatták...
És leverték egy kis dallal
A sajtónak vas lakatját.

Áldott legyen emléke a
Márciusi ifjuságnak!
Madárdalos, friss tavaszt fútt
Ormaira Ős-Budának.
Fölpattant a börtönajtó,
Hullott a lánc összetörve...
Dicső nevük', haló poruk,
Dal övezze, virág födje!

DAL A HAZÁRÓL.

Azt dalolja a kis madár
A virágos ágon:
Legszebb ország Magyarország
Ezen a világon.

Azt zúgja a Tisza, Duna
Hömpölygő hulláma:
Magyarország a világnak
Ékes koronája.

Azt ragyogja a csillag is
A csillagos égen:
Magyarország tündérország
A föld kerekségen.

Azt dobogja a szivemnek
Forró dobogása:
Áldott legyen a magyarok
Gyönyörű hazája!

KIS KUNYHÓBA VÁGYOM...

Kis kunyhóba vágyom
A Balog partjára,
Öreg édes anyám
Reszketŏ karjába.

Fájó szívem oda
Jól esik temetni —
Nem tudok én sehol,
Csak ott megpihenni.

Az a gyönge két kar
Az én menedékem,
Üldöző világtól
Megvédelmez engem.

Pedig egy ágat is
Alig bír letörni...
Egyebet se tud, csak
Ölelni, ölelni!

MAGYAR VAGYOK.

Magyar vagyok, magyar; magyarnak születtem,
Magyar nótát dalolt a dajka felettem.
Magyarul tanított imádkozni anyám,
És szeretni téged, gyönyörű szép hazám.

Lerajzolta képed szívem közepébe,
Beirta nevedet a lelkem mélyébe;
Áldja meg az Isten a keze vonását,
Áldja meg, áldja meg magyarok hazáját!

Széles e világnak fénye, gazdagsága
El nem csábit innen idegen országba.
Aki magyar, nem tud sehol boldog lenni,
Szép Magyarországot nem pótolja semmi.

Magyarnak születtem, magyar is maradok,
A hazáért élek, ha kell, meg is halok!
Ringó bölcsőm fáját magyar föld termette,
Koporsóm fáját is magyar föld növelje!

ENDRŐDI SÁNDOR.

(1850–1920.)

DICSÉRTESSÉK AZ ÚR JÉZUS!

A főváros vad zajából
Csöndes falucskába jöttem.
Erős, szálas, napbarnított
Munkásnép sürög köröttem.

«Dicsértessék az Úr Jézus!»
Hangzik, mintha egy szív zöngné.
Szívem reszket s visszazengi:
— Mindörökké! Mindörökké!

Milyen régen nem hallottam!
Milyen édes, tiszta szózat!
Soha szebbet, gyermekibbet,
Igazabbat, meghatóbbat!

Valami szent, mindeneknél
Üdvözítőbb béke föd bé —
Dícsértessék az Úr Jézus!
Mindörökké! Mindörökké!

Hallom itt is, hallom ott is,
Egy órában szinte százszor.
Igy köszönt a módos gazda,
Kapás ember, libapásztor.
A sok hazug «*Van szerencsém!*»
Nem öli a lelkem többé —
Dícsértessék az Úr Jézus!
— Mindörökké! Mindörökké!

Tele van a szűz levegő
Ezzel a szent, drága névvel,
A világot átölelő
Égi szeretet nevével.
Mintha a bút elaltatná,
A sebeket mind bekötné —
Dícsértessék az Úr Jézus!
— Mindörökké! Mindörökké!

Mintha künn, a dombtetőkön,
A sugárzó nagy melegbe,
Habzó vetés zöld hullámán,
Áldásával Ő lebegne.
Tiszta glóriája tesz itt
Eget, földet tündöklőbbé —
Dicső neve dícsértessék
— Mindörökké! Mindörökké!

KÉZIMUNKA.

Egyszerü kis kézimunka...
Néhány apró moharózsa.
Olyan üde, ragyogó rajz,
Mintha tegnap készült volna.

El-elnézem s addig nézem,
Míg a szemem könnybe lábbad;
Hulló könnyem harmatával
Öntözök meg minden szálat.

A kéz, mely e hímet varrta,
— Itt árnyalta, ott megtörte —
Az a kedves, selyemlágy kéz
Mozdulatlan mindörökre!

Játszi munkán soh'se babrál,
Öltés közben nem sugárzik;
Itt hagyta a kis rózsákat
És elvitte ujjacskáit.

Sírban, árnyban porladó kéz,
Nem lesz itt már soha dolgod!
Nem érzed, ha csókom hull rád,
Azt se, ha rád könnyem omlott.

Csak én érzem — rád gondolva —
Bársonyodnak könnyü hamvát:
Mintha felhős homlokomat
Lágyan végig simogatnád...

PÁRBESZÉD.

«Úgy-e apám, az ég,
A szép csillagfátyol —
Távol van mitőlünk?»
— Szédítően távol!

«S isten úgy-e azért
Lakik a magasban,
Hogy mindent jól lásson?»
— Azért lakik ottan.

«Odaszállni mért nincs
Az embernek szárnya?»
— Fiam, az imádság
Fölemel hozzája!

HAJÓK TALÁLKOZÁSA.

Éjjel, ha tengeren
Két gálya egymás mellett elmegyen:
Árboclámpájuk rögtön felrepül,
Köszöntik egymást ismeretlenül,
Ottkünn a tengeren.

Sötéten, hallgatag
Bolyongjuk át a földi utakat;
Van fájó szívünk, könnyező szemünk,
És egymás mellett mégis elmegyünk
Sötéten, hallgatag...

A CZELLI BÚCSU.

(Legenda.)

Mélységes erdők sűrűjén át
Magányos út vezet;
Az úton egy szegény, erőtlen
Asszonyka lépeget.

Gonosz hely, rabló nép tanyája,
Az est is éjre vál'. —
«Megállj!» hangzik a sűrűségből
S a sápadt nő megáll.

Kibuknak nyolcan is, s előlép
A rabló nép ura:
«Hová ballagsz, te sápadt asszony?»
«A czelli búcsura.»

«S mit vissz' a czelli Máriának?
Mutasd a kincseket!»
— «Oh, nem viszek én semmit néki,
Csak tiszta szivemet!»

Fogják, motozzák: mindhiába!
Szegénynek semmije!
«Elő, elő hát a szivét, hogy
Igazán hadd *vigye!*»

S melléből éles, gyilkos késsel
Kitépik a szivet,
Azután kötényébe dobják:
«Most indulj és — vigyed!»

S az asszony — oh csudák csudája —
Nem hull a földre, nem:
Köténykéjét kezébe fogva
Megindul csöndesen.

Arcán a holtak sárgasága,
Ruhája tiszta vér —
Az égen hajnal pírja reszket,
Amikor Czellhez ér.

De hallga! mi zsibong a légben?
Hang, milliónyi hang!
Czellben magától megszólamlik,
Zeng-bong a sok harang.

A pap — miséjét abbahagyja,
Fölkelnek a hivek,
Mindenkit *egy* érzés ragad meg,
Mindenki megy, siet.

S égő gyertyákkal, szent zászlókkal
Tódulnak kifelé —
Ki szivét hozza Máriának:
A véres nő elé...

Könnyel fogadják, védve hozzák
Az Úr házába őt,
Hol végre összerogy szegényke
A drága szűz előtt.

S a Szűzanyának márványszobra
Az oltárról lelép,
Kezébe veszi halk fohász közt
A jó asszony szivét.

S míg könnytől, vértől ázva-fázva,
Félholtan fekszik ott:
Im mellén forradás se' látszik
S belül a szív — dobog.

Az ámulattól, a csodától
Meghatva áll a nép.
Ragyogó díszbe öltözködve,
Új pap mond új misét.

És szinte fel, az égig harsog
A háladó ima:
»Hozsánna néked, Isten anyja,
Áldott szűz: Mária!...«

FERGETEG.

Fekete fellegek nyomulnak előre
Villám-lobogóval, haragos csatára.
Eget érő bércek vasfala megcsattan,
Ahogy a magasság mennyköve csap rája.
Rohanó árnyékok — mindannyi kísértet —
Zajlanak, omlanak, egymásba szakadva;
A rengő levegő megdobban alattuk
S megdobban a föld is a szörnyű zavarba.

Mintha nekivadult paripákat látnék:
Ragyogó tajték hull a fekete árnyból;
Sok ezer paizs döng, — kard, lándzsa csörömpöl,
S az éjből az ágyúk tűznyelve kilángol.
Rikolt a zivatar: «Hajrá! csak előre!»
És messze sirámlik élesszavu füttye;
Megrázza sörényét, szárnyát suhogatja
S a rengeteg éjre szilaj dühvel üt le.

Itélet! Itélet! — Mindenki menekszik,
S jaj mindennek, mit a vész útba talál most.
Döngeti, vagdalja, lerontja, lezúzza,
Mindegy neki: szikla, torony, falu, város.
Felhőszakadásos, rettentő kedvében
Büszke sudarfákat szaggat ki tövestül,
S hullámos ekéjét órjás temetőkert
Síri barázdáin forgatja keresztül.

Hasztalanul kongnak a lármaharangok,
A kikötő partok fáklyái — hiába!
Csak egy urat ismer a tenger a vészben:
A vészt! Hódol neki, kél-száll a csatába;
Reszketve, robogva szakad fel a hullám
S zúgó fodraival messzire fehérlik;
Tajtéka hegyekből ormokká magasul
S inogva, kerengve fölzajlik az égig.

A végtelen ár a végtelen éggel küzd
S feltör a mélységből minden csodaszörnye;
Vitorla, hajórones, kormányrudak, árboc, —
Kísérteti táncot járnak körülötte.
Haragos hullámban, zord fellegek árnyán,
Irtózatos arccal száll s pusztít Beliál;
Messze világig: a földön, vízen, égen
Nincs más, csak a romlás, csak a gyász s a halál.

Oh! természet! Örök hatalom! Nem kérdem:
Mi célod a vésszel, a bősz gyűlölettel!
Messzeható terved' hiába kutatnám,
Te tudod legjobban: mi célra törekszel!
Ami bennem tűnő indulatok heve,
Halhatatlan erő tűzlángja te nálad!
Lelkem vésze nem több: habod egy rengése!
Nagy vagy! Egyetlen vagy! Fenséges! Imádlak!

Bartók Lajos.

(1851–1902.)

UTAZÁSI VÁGY.

Én menni kivánok,
Daru, gólya s a fecske ha megjön,
Távozni kivánkozom én
El, messze hazába honomból.
Vándormadarak közt,
Szivem, te a legkülönösbb vagy:
Elköltözöl enyhe tavasszal
És visszasietsz hideg ősszel!

Isten veletek hát, hűkeblü barátok,
Ti derék fiuk, és ti dicső nők!
Már szárnyaimat kifeszítem
És szállok versenyt a nappal,
Szél szárnyán, fellegek árján;
Ám hogy hova, merre? nem árulom el.
Oh, vajha ki tudna repülni szivem,
Mint egy fészekből, e földről,
Hogy rám ne találjatok újra soha,
S én visszatalálni ne tudjak!

MIDŐN SZERELMÜNK...

Midőn szerelmünk nyílni kezdett.
Boldogságunknak vége volt.
Nem a nap a mi csillagunk, de
A sápadt, gyászos fényü hold.

Az alkony látta első csókunk
Könnybe borult szemeivel
És mint a zápor sírt az éj rá,
Mely üdvünket temette el...

KÖD SZÜRKÜL...

Köd szürkül a tegnapi rózsa helyén,
Eltünnek a fecskék az alkonyi égen.
Elhervad a szép nyár és meghalok én,
Még észre se véve, hogy éltem.

Felhő borul a te szemedre, leány,
Szived égő napjára hideg tél
S elszállsz a madárral, új hév nap után,
Nem is emlékezve: szerettél!

A MAGYAR IFJUSÁGHOZ.

A béke rózsahintő napja lángol
Fejed fölött, szép magyar ifjuság!
Tavasza köszönt, de nem tört le hazánkról
A jégbilincs még, s áll kemény tusát.
Nem, nem, barátim, a nagy március nagy
Ifjuságának örökösei,
A szabadságot, amit ők kivívtak,
Nektek kell békében megőrzeni!

Nem sápadt kincs ez, melyet élre verve
Szennyeskezü is megvéd zár alatt:
Piros erőnk a szabadság, a renyhe
Karokbul elszáll, helyet láncnak ad.
Ki bölcsőben a kígyót összetépte:
Hős Herkulest legyügzi egy fonál;
Kardot, vagy béke fegyverét e kézbe,
S nem öl rozsdával a tétlen halál!

Hare edzi a hőst és dönt egy csapással,
De munka-tűz acéloz jellemet;
Ki bék' időn ég lelkes lángolással,
A századoknak csak az épitett.
Föl ifjuság, mint riadóra, bátran,
Nem harcmezőn, de béke mezején!
A békét nyerjük most meg s a csatákban
Ránk fog ragyogni diadalmi fény!

Hazám fia, birkózd le Spárta ifját
A palaestrán s Rómát a forumon,
S így szól a hon: «Ha ellenségek vívják
Bástyáimat, magam lerontatom!
Mert bástyák gyermekim! ifju nem ismer
Szalmatüzet, nem gyöngeséget agg;
Féltő szerelmöknek babér nem is kell,
Az önfeláldozás babérja csak!»

Nézzetek vissza az élőképekre:
Uj kort nyitottak ők e téreken!
Ajkon szabad szó, agyban szabad eszme,
S keblekben a szabad honszerelem.
Igy vívtak ők ki halhatatlanságot,
Nagy szellemöknek békés diadalt,
Ez győz előbb, mint kardjok harcba vágott,
Hogy megboszulja a bántott magyart.

Tekintsetek szét, mennyi ellensége
Szabadságnak, magyarnak egyaránt!
Üszköt dob a vakság a nap helyébe,
S a zsarnok tespedés örvénybe ránt.
A korszellem vasszárnyát meglegyintve,
Előre int, e nagy csatára föl!
Föl ifjuság, méltán elődeinkre,
Elsők legyünk, vagy szárnya elsöpör!

TAVASSZAL SZERETNÉK MEGHALNI...

Nem az ősz hervadó, szomoru alkonyán,
Midőn csüggedt a lomb, s néma a csalogány,
S a napban láng nem ég, se földben szerelem:
De míg hő keblire virágot tűz a föld,
Mező zöldelni kezd, dalt a pacsirta költ:
Tavasszal szeretnék meghalni, kedvesem!

Mert meg kell halni, s oh! könnyen hal, ki szeret,
És mily üdv, ha tavasz csókolja le szemed!
Csak ha a hűvös ősz tör le közömbösen,
S homályos ködbe int egy hidegujju kéz,
Fagyos sír vár alant: csak e halál nehéz!
Tavasszal szeretnék meghalni, kedvesem!

Oh, van-e elmulás, mely halhatatlanabb,
Mint a sír szélin ily utolsó pillanat?
Búcsú az élettől, mely még vonz édesen,
De a természettel egyesülés viszont,
Midőn új bájt, gyönyört virágzó keble ont...
Tavasszal szeretnék meghalni, kedvesem!

Tavasszal szálljak a mosolygó sírba én,
Pihenve boldogan, mint szeretőm ölén,
S virágok verjenek gyökeret szívemen:
De lelkem szálljon a napfényes égbe fel,
Míg a pacsirta ott szerelmet énekel...
Tavasszal szeretnék meghalni, kedvesem!

De virágot ne törj, hogy tört keblemre tedd,
Csak te borulj reám, dobogjon itt szived,
Melyet elállt szivem már nem viszonz sohsem!
S egy könny hulljon reám, mint első vallomás...
Most már titkod ne féltsd, — ott nincsen árulás.
Tavasszal szeretnék meghalni, kedvesem!

KÁRPÁTI EMLÉK.

Ama sötét hegy, mint egy ravatal,
Néz a jég-tengerszemre. Körülállják
Kő őrjások, felhők foszlányival,
Igy gyászolván a természet halálát.
Lábuk elé hullt könnyecseppjük a tó,
Megfagyva ott, a holtat sirató.

A ősz havastetők mind hangtalan
Magányban néznek a szinetlen égre.
A zivatar se néz ily komoran,
Mely csak pihenni jő e holt vidékre.
S a fellegosztó csúcsok szétverik
Vashomlokkal magának a viharnak,
A haragos villámnak fészkeit,
Még mielőtt a mennykövek lecsapnak.
Kürtjébe itt zivatar sohse fú,
A mennydörgés nem átkozódik itt,
Sohsem látják az égi háború
Görögtüzét, olthatlan nyilait.
De a borongás állandó, s a csend
Halotti gyászt, megrögzött bút jelent.
Csak olykor, ha vadász vetődik erre,
Füttyent a hómezőn a mormota,
A zergék előörse, s mérföldekre
Veri a jelt sziklák gránit-fala.
E titokteljes gyász vajon minek?
Mért temetői pompája a bércnek,
Mit tűz emelt föl s megvesz a hideg? ...
Mulandóság, bérc-eltipró enyészet,
Itt a természet téged ünnepel,
Tudván, hogy néki szintén mulni kell!

Indali Gyula.

(1851—1880.)

LABDÁZÓ FIUK MELLETT.

Mi víg zsivaj! ... Pajkos fiuckák
Mulatnak édes-játszian.
Hány csillogó szem lesve várja:
Gyors labda mint jön és suhan.
Bús lábbadó én, nyughelyemről
Nézem merengve, szótlanul:
— Miként röpül a könnyü labda!
Röpül, röpül ... meg visszahull.

Tíz év előtt! ... Oh én is, én is
Futottam a rét bársonyán.
A szív teli, pezsg a szilaj vér:
Hajrá fiuk, egymásután!
Miénk a gyep, miénk az ünnep!
Perc, óra kedv-örvénybe fúl ...
— Ah, mint röpül a könnyü labda!
Röpül, röpül ... meg visszahull.

Pár év suhan ... Mért e borongás?
Játék-zsivaj unott dolog?
Rejtély a lét ... titkát nem értem.
A szív sóvárg, lobog, dobog.
Mi rezg a bájos lányka arcán?
Tűzagyra égő vér tolul ...
— Ah, mint röpül a könnyü labda!
Röpül, röpül ... meg visszahull.

Megvan! — — Oh, édes, drága perc te,
Csókolj, ölelj, én mindenem!
Sas szellemem, erőm oroszlán,
Szivem galamb itt szíveden.

Im, itt a cél: Légy áldva, élet!
Értem szavad, fátylad lehull...
— Ah, mint röpül a könnyü labda!
Röpül, röpül... meg visszahull.

Föl, küzdni, győzni! — Oh, de hát te
Én rab-hazám, mi lesz veled?
Add szívemet, lány, — újra osztom:
Felét neki, felét neked.
Igy, most egész! — Hölgyem, hazám, adj
Áldást reám: az ég borul...
— Ah, mint röpül a könnyü labda!
Röpül, röpül... meg visszahull.

Mi ez? hová lől, én szerelmem?
Hát ily ajak hazudni tud?
Mi ez? Hazám sárral dobálod,
Ki érted üldve, bolygva fut?
Egy szót csupán, mely meghazudtol!
Nincs, nincs könyör? nem él az Úr?
— Ah, mint röpül a könnyü labda!
Röpül, röpül... meg visszahull.

Vége! — — Oh, ez a részvevő láz
Mely megrohant, mért meg nem öl?
Bolygjam tovább is, tört kebellel,
Az únt, silányult pályakört?
Ah, lábbadok s e vig fiúkat
Nézem szorongva, szótlanul:
— Miként röpül a könnyü labda!
Röpül, röpül... meg visszahull.

Mulassatok, boldog fiucskák!
Én is mulatnék örömest.
Jó éjszakát! szobámba szólít
A gyöngeség, — oly hűs az est.
Talán, talán... eh, dőre ábránd!
Megyek, megyek, jó orvos úr!
— A csüggedt lélek, mint a labda,
Röpülne, hajh, de visszahull.

VARGHA GYULA.

(1853.)

A HALÁL HIDJÁNÁL.

Körülöttem a tél hava pelyhez,
A föld hólepte, fehér.
Elértem a hídhoz, a melyhez
Egyszer mindenki elér.

Rozoga rossz híd, mélyen alatta
A meg-megakadt
Jégtorlatokat
Rohanó folyam árja ragadja,
Bömbölve vadul.

Odatúl
Nem látszik a part,
De a hóban a nyom
Mind, mind oda tart.
Szememet behunyom,
Ajkamat összeszorítom,
Ugy megyek által a hídon.

SZÜLŐIM SIRJÁNÁL.

Alusztok rég, kopár, kietlen
Temetőben, domboldalon;
De hát a földi gondok ellen
Lehetne-é jobb oltalom,
Mint egy horpadt, öreg, magános sír-
[halom?

A nagy világ lármája nem hat
Ez elhagyott nyugvóhelyig;
Kihajt a lomb s megint lehervad,
Év év után múlik, telik,
Mérve a vén idő egyhangú lépteit.

De ti, akik alusztok mélyen,
Nem halljátok, nem méritek;
Nem rezdül át a néma éjen
Se hang, se fény. Lenn a hideg,
Beomlott sírgödör sugártalan, siket.

A szél a fák fagyvette ágát
Már tőletek tördelheti.
Mindegy, a sírok pusztaságát
Fehér hó vagy zöld fű fedi,
Vagy a fű gyökerét a nyár kiégeti.

Nem bánt, a föld kiszáradt keble
A hőségtől ha megreped,
Ha nincs az égnek áldó cseppje,
A gabna szomjan elped
S inség köszönt be a remélt bőség helyett

Inség jöhet, tinéktek nincsen
Magtárra, csűrre gondotok;
A jól bezárt ajtón, kilincsen
A sápadt gond be nem kopog
S nem láttok könnyeket, ti kétszer bol-
[dogok.

Nem látjátok — óh fájna nektek —
Hogy' rombolnak az új idők,
S mindazt, mi szent volt szíveteknek,
Hogy' rúgja lábbal száz ripők,
S már diadalmasan ujjong a céda gőg.

S ha sorsa tán eléri végkép
Ez átokverte nemzetet,
Ha meg kell mind fizetni vétkét,
S hangzik, hogy «elvégeztetett»:
Nem fogja vad keserv szaggatni szívetek.

Alusztok, mintha rég kihalva
Kerengne már e porvilág.
S csak egy komor, bús ravatalra
Nézne a csillagmiriád
A hangtalan, hideg, rejtelmes ürön át.

(1914. január.)

NYÁRI DÉL.

Fényes, vakító, forró nyári dél;
Majd hogy ki nem gyúl fenn a házfödél;
Az ablak mind befüggönyözve áll,
Hogy elbúhasson a riadt homály.

A fénytől kinn halálra üldözött
Homály meg is bú a négy fal között.
Álomra hívó csend van ott belül,
A légy se repdes, csöndesen elül.

De bezzeg úr a tágas udvaron.
Künn a kamrában nyugszik a barom,
Azaz nyugodnék, ámde nem lehet,
Csapdosni kell farkával a legyet.

A kút körül nagy licló-garád,
A vén kakas ott tartja udvarát,
Árnyék van ottan és finom homok,
Fészket fürödnek a tyúk-asszonyok.

A nyárfa ágán illegett elébb,
Most lenn a porban fürdik a veréb;
De párja pajkos, nyomban ott terem,
S tovább röppennek játszva, hirtelen.

A kas szájánál zsong a méheraj,
Mezőre ki csak egy-kettő nyilal,
Mézgyüjtő méh mit is keresne ott,
A nap fölitta rég a harmatot.

Lankadt a kertben sok félénk virág,
De boldogan s büszkén virít a mák;
Gyümölcs a fákon fényesen dagad,
Pettyezve a sötétlő lombokat.

Szőlővirágzás most volt, a szemek
Ma még csak apró gombostűfejek.
De egy-egy fürtön megláthatni már,
Hogyan növeszti a bogyót a nyár.

Ifjú reménység a szőlőgerezd;
De a szegény rozs már szőkülni kezd,
Hajlott a szára, veszti erejét,
S halálra hajtja fáradt ősz fejét.

S a nyár vakítva ég és tündököl,
Hatalma éltet, szent hatalma öl;
De a halálban sem tesz soha mást:
Készíti folyvást a feltámadást.

ÉLNEM KELL.

Míg dúlt a harc, és annyi vérmezőn
Tenger halott hevert jéggé fagyottan,
Minden magyar halott, úgy érezém,
Az én halottam.

Örökünket midőn silány ebek
Falánk falkája koncul elragadta,
Ugy érezém, hogy vérző szívemet
Tépik darabra.

Midőn elhangzott a galád ítélet,
S kihunyt egünkön a végső remény is,
Szegény hazám, szerettem volna véled
Meghalni én is.

Egyetlen örvény lett mélység, magasság;
De végre mégis csak horgonyt vetettem:
Nem hagyhat Isten, az örök igazság,
Bűnt büntetetlen.

S bár vén vagyok, bár unt teher az éltem,
S rólam a kedv viselt rongyként levásott,
Meg nem halok, hazám, míg meg nem értem
Feltámatásod.

VÁRADY ANTAL.

(1854—1924.)

AZ UTOLSÓ SOR.

Szitáló köd borult a házsorokra,
Komor, sötét az esti némaság,
Elkésve koppan a külváros végén
Egy szomorú, megroskadó alak
Nehéz lépése. Lámpa már nem ég,
Föllelte mégis azt a rozzant kunyhót,
Amelyben kis családja s a nyomor
Felváltva ébred s ébren álmodik.

A pincelépcső nyirkos fokain
Alá száll imbolyogva. Hogy benyit:
A lámpa pislog ingó asztalon,
Mellette kis karjára leborultan
Aludt el iskolás kicsiny fia.
Előtte még az irka. Belefáradt
S tollát leejtve, az utolsó sornál
Elszunnyadt — s úgy álmodja folytatását.

Kis ágyon a zord munka osztályosa,
Az asszony alszik, csöndesen. Szivén
A csecsemő. Jobb karja szépen
Fonódik harmadik kis gyermekének
Nyaka körül. A lámpa kialvóban.
A férj az asztalhoz lép. Gyorsan, gyorsan —
Sietni kell!... nagy elhatározás,
Sötét, lesujtó terv és gondolat,
Amely ma kivitelre vár... Utolsó útja
Gyötrelmes próba volt. Pénzt nem kapott,
Utolsó fillér és kenyér nélkül
Találja holnap a derengő reggel

S ha e kis ajkak kérnek s ő nem adhat,
A szíve megszakad . . .

Ha durva volna,
Iszákos, renyhe és embertelen:
Mámorba fojtaná a gondot; ezt
Az alvó kis fiút munkára űzné,
Keressen egynehány garast. — Tanulni?
Minek? Maradjon durva, gaz, tudatlan,
De nem... jobb sorsot látott egykoron
S bár veritékes munka szerzi most
A kis családnak a sovány kenyért —
De szíve van — de lelke értük él,
Az asszonyért, a három gyermekért
S ha kell — hát szenved ő, de ezt a
[négyet
Ne bántsa földi gond, míg ő velük van.

. . . Hanem sokáig nem lesz már velük,
A munka meg nem szerzi kenyerét,
Segélyforrása kiapadt. Ruházni,
Kenyérrel látni nem birván övéit,
Elcsüggedt s egy lesujtó gondolat,
Az öngyilkosság vert tanyát agyában:
Ez érzéketlen nyugodalmat ígér.
Leül a hunyó lámpa mellett. Izzó
Fejét lehajtja . . . Pár sort írna tán,
Miről tudhassák: merre lőn s mivé?
Az alvó kis fiú irkája ott van.
Halkan magához vonta . . . reszkető
Kezével fölvevé a könnyű tollat,
Hogy a bucsú nehéz igéit írja
Az ártatlan gyerek kis irkájába,
Amelyben ilyen véres, szörnyü sor
Nem volt soha . . .

S ahogy belétekint:
A végső sor, melynél elszenderült
A liljomlelkü alvó: ez a kis vers:

«Én istenkém, reménységem —
Jó apámat tartsd meg nékem».

A zordonarcu ember összerezdül,
Sötét lelkén fehér galamb puhán
Simuló szárnyát érzi átsuhanni.
Föláll . . . a kicsiny irkát fölveszi,
Olvassa újra: nézi a kis alvót
S a többit sorra . . . csókot nyom a végső
Kis sorra — térdre rogy, az égre néz
És új reménynyel és kulcsolt kezekkel
Sóhajt — és sóhajában hit vagyon:
«Fiam, a jó Isten meghallgatott!»

A STRASSBURGI HARANGOK.

Mint ég felé törése közben
A földön megkövült ima:
Áll kővirágos, vén falával
Strassburgnak ódon temploma.
S kong régi tornya kőkeblében,
A földre bűvölt kőimának
Még megmaradt zenéjeképen,
Kong, bong, borong a vén harang:
«Kincs, pompa, fény, — rend, munka,
[rang, —
Köd, pára mind . . . fent és alant!»

A századoknak hervadását
Nézi komoran, ridegen,
A születő évszázad arca
Néki nem új, nem idegen . . .
Csak fájó, mély jajszó gyanánt
Kőkebliből, mit légi ormán
Sok évszázadnak kínja bánt,
Kong, bong, borong a vén harang:
«Kincs, pompa, fény, — rend, munka,
[rang, —
Köd, pára mind . . . fent és alant!»

S mig koronák hülltak le porba,
Népek kivesztek nyomtalan,
Ő, mint kinek, a földbe forrva,
Magasztosb hivatása van:
Megáll, hogy késő századoknak
Örök igazság szent szavát
Hirdesse, amig élni fognak . . .
Kong, bong, borong a vén harang:
«Kincs, pompa, fény, — rend, munka,
[rang, —
Köd, pára mind . . . fent és alant!»

S míg ormán új évszázad ül
Futó fölleg foszlányival,
Lába körül új nép tolong,
Fut, fárad, munkál és kihal,
S a multból a jövőbe zúg
Érchangja szomorún!
«Hogy minden változó, hazug,
Kincs, pompa, fény, — rend, munka,
[rang . . .»
— Igy kong, borong a vén harang —
«Köd, pára mind . . . fent és alant!»

S borongó, néma éjfelen,
Mikre egy évsor haldokol,
Minden harangja összecseng,
Nem tudni hogy? . . . Ember sehol!
S egy ismeretlen kéztől verve
Felzúg, miként a föld szivéből
Följajduló népek keserve,
S kong, bong, borong a vén harang:
»Kincs, pompa, fény, — rend, munka,
[rang, —
Köd, pára mind . . . fent és alant!»

CSELI CSÁRDA.

Cseli csárda, cseli csárda!
Villám, hullám összejárta,
Hol a mennykő, hol az árvíz,
Nem is egy, de legalább tíz.

Nád az eresz, sár a kémény,
Az is hajlik, lefelé mén;
Hej, gazd'uram, hol a vályog?
Szegény gazda, hol kóválygog? . . .

Valamikor hajdanában,
Ablak is volt a falában,
Rozmaring is nyilt előtte,
Míg a pandur le nem lőtte.

Rozmaringot az ablakról,
Cifra kancsót az asztalról,
Sisa Pistát meg amellett,
Csaplárosné lánya mellett.

Egy pocséta a kút tája,
Se oldala, se kávája;
Zöld a vize — ha még benne
Egy italra való lenne!

Kidűl, bedűl, de ki bánja?
Mióta a csaplár lánya
Belehalt egy sötét éjjel
Bánatával, szégyenével. —

Benn az ivó kiholt, néma,
Csak a szélvész járja néha;
Lábatlan pad, törött asztal
Még bujdosót se marasztal.

Benn a túlsó kis szobában
Két szék búsul csak magában,
Mintha most is rajta volna
Csaplárosné koporsója.

Lánya után ment el szegény,
Most pihen a sír fenekén . . .
Senki se járt itt azóta,
Pohár se zeng, se a nóta.

Udvarát a gaz benőtte,
Alig áll még ki belőle
Ingó-bingó kapufája:
Egy vén szilfa hajlik rája.

S mert szomoru idők jártak:
Abból telt ki a gazdának
Vándorbotja, koldusbotja —
Merre jár? az isten tudja!

Cseli csárda, cseli csárda!
Csak búbánat lakja már ma;
Maga lenni az is átall:
Elbujdosott a gazdával . . .

A CSILLAGOK RÓLAD BESZÉLNEK...

A csillagok rólad beszélnek,
Téged nevez a kikelet;
Neved dalolja minden szellő
S minden madár a lomb felett.

A csillag fénye mámorítóbb,
Mert szép szemedről mond regét;
Az új tavasz szebb, mert virága
Mintha lelkedből feslenék.

A szellő édesebb, mert szárnyán
Hangod zenéjét hozza el,
S költőibb nékem a madárdal,
Mert szerelemről énekel.

Dalomnak nincsen csillagfénye,
Tavasz bűbája benn' nem él,
De rokon minden széppel, szenttel,
Mert szüntelen rólad beszél.

JAKAB ÖDÖN.

(1854.)

ÉDES ANYÁMNAK.

Édes anyám, te százszor áldott,
Végre megjött a várt írásod:
Kezembe' tartom leveled!
Istenem, e pár kusza sorban
Mennyi aggódás, mennyi csók van,
Mennyi jóság és szeretet!

Irod, hogy örvendsz «nagy hiremnek»,
S hogy olykor szinte megszégyenled,
Olyan büszkévé tesz nevem.
Pedig szived ez egyben téved:
Nem én vagyok a büszkeséged,
Hanem te vagy ám az nekem!

Igaz, hogy írtam jó sokat már,
S egy-két különbet tán sokaknál,
Akik körültem zengenek;
De ha dalomért jár dicséret:
Csak téged illet az, csak téged
És legkevésbbé engemet.

Minden kicsinyke dal, amelyben
Hazát, szerelmet énekeltem,
Vagy örömöt és bánatot:
Míg e világra nem jövék el,
Dallamával és melegével
A szíved alatt szunnyadott.

Versimnek minden egy szakassza
A te kebledből van szakadva,
A te sajátod mindenik;
Te vagy az édeshangu szerző,
Én csak a hangszer vagyok, melyről
A dalt mások megismerik.

Dalaimból, ha többet árad
A csüggedés és méla bánat,
Mint az öröm s a jó remény:
Csak abban áll az oka ennek,
Mert a te megviselt szivednek
Öröklött búját zengem én.

S aki nem tudja ezt felőlem,
Fejét csóválja kétkedően,
S mosolyg az oktalan borún,
Mintha bámulva nézne rája,
Hogy a hegedű piros fája
Miért szól olyan szomorún?

Te vagy, te vagy, nem én a dalnok,
Az ének, melynek szavát hallod,
Ott a te szívedben fogant;
Viszhang csupán, mely rejtett völgyön
Születő szót nyilt hegytetőkön
Megsokszoroz nagy hangosan.

Ne is szeressen senki engem,
Aki kedvet lel énekemben
S tüzén a szíve felhevül;
Nagy hálátlanság volna: értem
Lobogni bármely szívnek és nem
Téged szeretni egyedül!

Ha majd dalomat itt lezengém
S künn a temető méla csendjén
Fekszem a hűvös nyoszolyát:
Még akkor is a kegyeletnek
Nem én, hanem te érdemled meg
Sirodra emlékoszlopát.

HAZASZERETET.

Csodálattal tölt el engem a természet,
Bár nem minden évszak vonzza lelkemet:
Búra hangol a tél sívó pusztasága,
Míg örömre gyujt a zengő kikelet;
Ámde még a tél is, ha itthon borul rám,
Idegen tavasznál kedvesebb nekem,
Mert én a hazámat, szép Magyarországot,
Az egész világnál jobban szeretem!

Nem csupán azért, mert itt ringott a bölcsőm
És porló apáim csontja itt pihen;
Még mind ezeknél is valami erősebb,
Titkos erő köti ide a szivem!
Nincs annak neve, sem határolt lakása,
Észrevétlen árad mindenből felém:
Ott lappang a földben, virágban, folyóban,
Bércek erdejében, rónák ligetén.

Ringathatták volna bölcsőmet akárhol,
Szépséges hazámtól bármi messzire:
Nyugtalan ösztönnel csak ide vágyódnám
Az édes magyar föld vidékeire;
Miként a vad, mely rab anyától született
S igazi otthonát nem ismeri még,
De azért nyomban az erdőnek iramlik,
Szülő ketrecéből mihelyest kilép.

S puszta véletlenből künn is pihenhetne,
Idegen ég alatt, apáim pora:
Fölkeresném őket, megsiratnám őket,
De ott fogni csak nem tudnának soha!
Húzhatna akárhogy a kegyelet szála:
Mit nekem ott az a parányi halom?
Mikor a hazámból óriási bércek
Integetnek át a kéklő távolon!

Nem lehet, nem lehet elszakadnom innen!
Itt maradni: élet; távozni: halál!
Inkább kell nekem a börtön magyar földje
Más ország kényelmes palotáinál!
Az én honszerelmem éber hold az égen,
Mit derűs napfényben látni sem lehet,
De mindegyre szebben tündököl, ha búsan
Alkonyodni kezd lent a mezők felett.

Nem csak a bőségben, nem csak az örömben
Szeretem, imádom ezt a földet én;
Talán még százszorta forróbban szeretném
Koldussága, gyásza setét idején!
Lehet akármilyen szánalomra méltó,
Verheti búbajjal, szégyennel az ég:
Én halálomban is hű maradok hozzá,
Amint életemben hozzá hű valék!

Feláshatja majd a vándor szél poromat
S elfúhatja messze idegenbe ki,
Csak hiába lesz mind: kegyetlen haragja
Innen azt örökre nem száműzheti;
Mert amint látom, hogy valamely másik szél
Hazám felé szállni készül csöndesen:
Felkapok hátára s újból itthon termek
Szép Magyarországon, szülőföldemen!

A CSALOGÁNY.

Amint dalolt kis bokra alkonyán,
Megszólítám a jámbor csalogányt:
«Ugyan barátom, hagyd el ezt a nótát,
Nem örvend ennek már a hallgatóság,
S örvendeni tán nem is fog soha:
Lejárt az ócska énekek kora!
Amíg teleltél messze déli tájon,
Nagyot fordult itt a világ barátom!
Más énekmondók jöttek s emiatt
Más lett az ízlés, más lett a divat.
Valami újat zengj, ha tetszni vágyol,
Nem ezt a régit, nagyapád korából,
Valami szépet, idegenes bájut,
Hangra merészet, értelemre bárgyut,
Magad se értsed, más se értse meg,
S meglásd, hogy ismét bámulják neved.»

És a csalogány így felelt nekem:
«Hagyjuk csak így meg az én énekem!
Nem cifra ez, de tisztán az enyém,
Nem idegentől kölcsönöztem én.
E kis fészekkel örököltem itt,
Benne őrzöm a mult emlékeit:
Mikor esténkint szárnya rám hajolt,
Szegény anyám is éppen így dalolt.
Mit bánom én, hogy másként énekel
Egy-egy vándor, ha néha itt megy el:
Muló dalát a csacska erdei
Visszhang egypárszor tán visszaveri,
De mihelyt aztán maga elmene,
Dala is szépen elveszett vele.
Hanem az erdő roppant sátora
Elveszni végkép nem vész el soha,
S míg erdő lesz: a hűs lombok alól
Minden csalogány, mint én, úgy dalol.
Amíg e földön lesz nyár s kikelet,
E dalok itten mindig zengenek
Örök egyforma ütemmel, ahogy
Elfogadták a régi századok.
S hidd el, nép is lesz mindig e mezők
Kövér dülőin úgy, mint azelőtt,
Józan magyar nép, mely a föld rögét
Töri, miként az apái törék,
S mely, míg az élet ős robotját végzi,
Dalunkat vígan tovább fütyörészi.»

HOGYNE SZERETNÉLEK.

Ha nevet egyik szem, vagy könnyektől ázik,
Szintén vele nevet, vele sír a másik:
Szomszédba fogamzott rózsabokor ága
Szerelmesen hajlik át a szomszédjára;
Fáradt madár szépen párjához simulva
Piheni keresztül lágy fészkén az éjet.
Minden szereti itt saját maga társát,
Hát én, édes társam, hogyne szeretnélek!

Páros élet legszebb ezen a világon,
Vágyik is minden, hogy párjára találjon;
Még a fa is, mely tar pusztákon növekszik
Árvaságán az is enyhíteni törekszik:

Társul maga mellé árnyékát rajzolja,
Úgy űzi el a zord egyedüliséget.
S ha kedves a fának még az az árnyék is,
Hát én, édes társam, hogyne szeretnélek!

Legényember sorsát magam is átéltem.
Szabad élet, de nem irigyelem mégsem:
Van, aki virágot tűzzön kalapjába,
De nincs, aki ágyát megvesse puhára;
Senkire sincs gondja, de e gondtalanság
Sokszor olyan nehéz gondot ád szivének!
Te vetted le rólam ezt a nehéz gondot:
Hát én, édes társam, hogyne szeretnélek.

Mondják: nyüg az asszony, ha már egyszer társunk,
Tilalmaz, hogy többé másokat is lássunk,
Mint a pásztortűz, mely, ha fellobog este,
Nem enged ellátni maga mellől messze.
De hadd korlátozza szemünket az a tűz,
Csak adjon egy kis fényt, egy kis melegséget.
Pásztor is szereti az ő pásztortüzét,
Hát én, édes társam, hogyne szeretnélek!

Szerettelek én már akkor is tégedet,
Mikor igazán még nem is ismertelek,
Mikor még egyebet mit se tudtam rólad,
Csak hogy ünnepelt lány, ifju, viruló vagy.
Ki sejthette volna kineseit még akkor
A kis, falusi lány tiszta kebelének?
Most tudom én, csak most, igazán, hogy mi vagy!
Hát én, édes társam, hogyne szeretnélek!

Te vagy mindenem, kit semmi sem pótolhat,
Fölöttem egyedül te uralkodol csak.
Ragyoghat az égről a napvilág másnak:
Engem éj környékez, bús éj, ha nem látlak.
Szivemben tavasz van, ha mosolyod rám süt,
S ha kedved elborult: a szivemben tél lett.
Üdvöm, kárhozatom csak te lehetsz nékem!
Hát én, édes társam, hogyne szeretnélek!

Mikor úgy kettecskén ülünk egymás mellett,
S a boldog merengés némasága meglep,
Magamtól nem egyszer kérdezem titokban:
Vajjon én szeretlek, vagy te szeretsz jobban?

De ki mérhetné meg, hogy két fenketlen
Tenger vize közül melyik vize mélyebb?
Csak az bizonyos, hogy nagyon szeretsz te is.
Hát én, édes társam, hogyne szeretnélek!

A mi szerelmünket nem ez a föld szülte:
Valami szebb, tisztább csillagból került le,
Miként a meteor, melyet lángra gyulladt,
Fényes töredékben egy más világ hullat.
S ha nem e föld szülte, földiek módjára
Sír határkövénél nem is érhet véget.
Elmulhatunk mi, de megmarad szerelmünk!
Hát én, édes társam, hogyne szeretnélek!

Majd, ha már fed minket szomorufűz árnya,
Gazdátlan szerelmünk szétmegy a világba,
S fiatal szivekbe bélopódzva halkan:
Ujra virágzik ott egy-egy édes dalban;
Mit mi érzénk egykor, ismét rímbe csendül
Ajkán sok szerelmes lánynak és legénynek,
S dalról-dalra száll a halhatatlanságunk!
Hát én, édes társam, hogyne szeretnélek!

Reviczky Gyula.

(1855—1889.)

ISTEN.

Kinek porszem, mi nékünk egy világ
S egy rebbenés határa az időnek:
Ki, ami ember-agyban miriád,
Nem olvasod, mert semmiség előtted:
Ki buborék gyanánt elfujhatod,
Mit összehordtak népek, századok:
Minden fűszálban érezlek; de elmém,
Nem bír felfogni, megnevezni nyelvén.

Kit megtagad a léha kétkedő,
Te adtál, ismeretlen ismerős Te,
Te földi szóval nem nevezhető,
Szivünkbe álmot, eszmét agyvelőnkbe.
Magát tagadja meg, ki megtagad,
Mint a napot, a fényt, a színt a vak,
A por fiához más nem illik itten,
Mint hogy Tebenned megnyugodva higy-
[jen.

Ki oda tűz'ed a közös napot
Sugárzó lényed egy parányaképen;
Ki hangodat majd zúgva hallatod,
Majd édes összhang bájos zengzetében;
Ki, hogy megszünjünk élni, rendeled,
De, hogy meghaljunk, még sem engeded,
Ki ezt a bölcs világrendet behoztad:
Megértni vágyó elmém összeroskad.

A tudomány, az ember-bölcseség
Hadd fejtegesse millió csodáid'...
Nyugodtan nézed újabb Bábelét,
Amelyen át egedbe nézni áhit.

Engem, tünődőt, volt-e kezdeted,
Időnek vége, hogy mikor lehet:
Érzése elfog a parányiságnak.
És leborulva, térdemen imádlak!

IMAKÖNYVEM.

Aranykötésü imakönyvet
Hagyott rám örökül anyám,
Kis Jézus ingben, glóriában
Van a könyv első oldalán.
Sok év előtt egyik sarokba
Beírta jó anyám nevét,
Lehajtom a betűkre fömet,
Hogy felidézzem szellemét.

Nekem úgy tetszik, hogy csak egyszer
Fehér ruhában láttam őt.
Tavasz volt ép, a kedves ákác
Virágozott a ház előtt.
A lemenő nap fénysugára
Reszketett ajkán, zárt szemén.
Apám ott állt a ravatalnál
És velem együtt sírt szegény.

Hogy elmosódtak a betűk! Beh
Sárgák s kopottak e lapok!
Rég volt, midőn ez imakönyvből
Még az anyám imádkozott.
Kék selyemszállal összekötve
Van itt hajambul egy kevés,
Aranyos fürteimhez akkor
Nem illett még a szenvedés.

Irott imádság töredéke
Mellett van az anyám haja.
Emitt egy szentnek vézna képe
S egy régi, halvány Mária.
Elnézem... Épen így viselt meg
A sors azóta engemet.
Sokszor szeretnék sírni, hogyha
Nem szégyelnem a könnyeket.

Az Úr imádságát ütöm fel
— Kisérőm a nehéz uton —
S vigasztalást vegyít a kínhoz
A te imád, oh Jézusom!
Imádság kell a szenvedőnek,
Akit a sors árván hagyott.
Úristen, én nem zúgolódom:
Legyen a te akaratod.

Föl nem panaszlom a világnak,
Csak szellemednek, jó anyám,
Milyen kopár volt ifjuságom
S hogy mennyi bánat szállt reám.
Türtem, reméltem megalázva,
Idegenek közt éltem én, —
De azt a régi imakönyvet
S emléked szentül őrizém.

A CSAVARGÓ.

Künn jár a fagyba', télbe', hóba':
Csak Isten a megmondhatója,
Mit gondol, érez.
Rongyos, zilált, embernek árnya,
Röpülne, — hogyha volna szárnya
A röpüléshez.

Olyan törődött, majd leszédül,
A szél facsar könnyet szemébül,
Nem a búbánat.
Az úr, kinek féltett a bőre,
Jó messziről kitér előle,
Mert hátha támad?...

Sehol egy pad, hová leüljön,
Sehol egy kő, hová ledüljön,
Csak hó, kavargó.
Szél ostorával szembe', hátba',
Egy utcából ki, be a másba
Megy a csavargó.

De csitt, mi ez!... Templomhoz ére;
Kihangzik ünneplő zenéje
Az éjszakába.

Ide a tolvaj is beléphet:
Ez itt a csüggedők, szegények
Vigasztalása.

Kik nem könyörgenek hiában,
Karmantyusan, prémes kabátban
Szorongnak itten.
Mind jól alusznak, semmi kétség;
Mosoly leng ajkukon s egészség
Ül szemeikben.

Im a csavargó is belépett.
Mint altató dal zsong az ének
A hívek ajkán.
Hol az oltárhoz visz a lépcső,
Némán lerogy, fejét a végső
Álomra hajtván.

SZÁMLÁLGATOM . . .

Számlálgatom, találgatom,
Hogy hány hetem, vagy hány napom
Van hátra még . . .
Irgalmas ég,
Esdek, ne légy fukar nagyon.

Oh hányszor hívtam a halált,
Mihelyt a kedvem búsra vált.
De most, hogy itt
Ólálkodik:
Nem érzek mást, mint borzadályt.

Meghaljak? . . . Oh ne még, ne még,
Agyam még eszme-tűzben ég.
Forró szivem
Jobban pihen
A napon; oh a sír setét.

Vágy még hevít, kedv még emel.
Oh, még sok dalt nem zengtem el.
S eszméimet
Mind a hideg,
Sötét koporsó nyelje el?

Toldjad meg hát, kegyelmes ég
A csüggedt költő életét.
Hadd öntse ki
Érzelmei
Zengő, zsibongó tengerét.

SZERETLEK-É?

Szeretlek-é? Mit kérdezed!
Hisz lángoló érzésemet
Szememből is kinézheted.

Képed szivemben ringatom,
De üdvöm, édes angyalom,
Ki nem, ki nem dalolhatom.

Oh, mert lezártad ajkamat
S dal rajta most csak egy fakad:
Csókot ha csókkal visszaad.

MIKOR MÉG SIRNI TUDTAM . . .

Mikor még sírni tudtam,
A könnyektől vakultam:
Ily fonnyadt nem valék.
A búfelhőt kisírtam,
S mint a virág kinyíltam,
Ha kiderült az ég.

Hejh, összeperzselének
Azóta szenvedélyek!
Nem áztat könnyeső.
Hasonlítok göröngyhöz,
Melyet felhő nem öntöz
S melyen már fű se nő.

BETEG VAGYOK . . .

(Hattyúdal.)

Beteg vagyok, de már belényugodtam.
Tűrök, várok, reménykedem nyugodtan.
Mikor jön végre *az a* fordulat,
Vagy egy másik, mely jobb arcot mutat.

El kell fogadni, bármit nyújt a végzet,
Aggály, remény egy nap csak véget érnek.
Egy nap mindennel tisztában leszünk,
Bár nem látunk többé, nem érezünk.

Akárhová fordítom is az elmém,
Nincs, hogy megnyúgovásom meg ne lelném.

Oh szép világ, szép ragyogó világ,
Azért könnyű *most* így tekintni rád.

Itt fekszem, míg az Isten így akarja,
Nem nyitva ajkam céltalan panaszra,
De mégis egyre kérlek, Istenem:
Add, hogy halálom szép, szelíd legyen!

PÁN HALÁLA.

Alkonybiborban úszik a hajó.
A tenger keble álmodón piheg.
Csélcsap Zefir, az arra illanó
Hab leplét pajkosan lebbenti meg.
Langyos párázat rezg a légben;
A holdtányér az alkonyégen
Bágyadt színéből lángba olvad át...
Köröskörül merengő némaság.

Lent a hajóba'
Pattog a nóta.
Durva hajósnak
Víg lakomától
Keble kitágul;
Szűknyaku korsók összekocódnak.
Perdül a kocka, csalfa szerencse
Pörgeti arra, pörgeti erre.
Ölben a lányok,
Ing a ruhájok.
Szív az ajak hiblájai mézet.
«Lezbia, csókolj! éljen az élet!
Éljen a kedvnek mámora, gőze,
Éljen a vágy, mely minden időbe'
Inni mohón kéjserleget unszol.
Nincs zene, bor, lány, hol Kocitusz foly!»

S még hangosabb lesz a hajófenék.
Szitok, kurjantás röpköd szerteszét.
Padlóra öntik a caecubumit,
Tiberiust, a császárt, így köszöntve.
Egy ifju pár függöny mögé buvik;
Pajkos manó ineselkedik körötte.
Mások szilaj cordaxot lejtenek,
S a gondtalan, a dévaj istenek
Látatlanul vegyülnek el a körbe.

És hallga, a hajó kormányosa
Hangot hall, mely nevén szólítja zordul.
«Thamus?»... Ki az? Ki volna? Nem csoda,
Csak feje zúg, csak füle cseng a bortul.
De ni! Nem volt ez az előbbi hang?
«Thamus!»... «No várj, nem tréfálsz meg, bitang!»
S fölmegy, hogy lássa Gyönyörű az éj:
Ezüstszegélyü a hullámkaréj.
A tengerből lágyan kirezgenek
A csillagok, vagy tán najádszemek?
S távol, hová a szem sötétben ér,
Etóliának partja feketél.

Thamus körültekint figyelmesen.
Lélek se. Minden néma, nesztelen.
Csalódott mégis; s már indulna vissza.
Lent kocka várja, bor s tüzes Melissza.
De ím, a titkos hang az éjhomályba'
Harmadszor is Thamus nevét kiáltja.
«A földi hang embertől jő; ez égi.
Ki vagy? Mi kell?» — Thamus szepegve kérdi.
Harsány szózat zúg erre át a légen;
Meghallják lent is a hajó fenéken.
S ez ige hallik: «Thamus, vén hajós,
Légy tudtodon kivül ma jós.
Elérve Palodesz magaslatot
Add hírül: «A nagy Pán halott!»

S elnémul a duhajkodó csapat.
Nem kell a korty, nem ízlik a falat.
Thamusnak nem jön álom a szemére;
Magába száll, merengő, meghatott;
S midőn Palodeszt a hajó elérte:
A part felé
Kiáltja, mint a szózat rendelé:
«Meghalt a nagy Pán! A nagy Pán halott!»

S egyszerre — ily csodát ugyan ki látott? —
Megindulnak fák, bokrok és kövek,
Halk zokogás kél; elhaló sirámot
Kínos nyöszörgés, jajgatás követ.
Velőtrázó, mély sóhajok keringnek,
Sirás hangzik fel, csukló, szaggatott.
De kétségbe'sve túlzokogja mindet:
«Meghalt a nagy Pán! A nagy Pán halott!»

«Némán hever hétesövü fuvolája,
Amellyel nimfákat rémítgetett.
A föld mátul rideg, zord, néma, árva;
Nem élnek rajt' a játszi istenek.
A szatirok, szilvánok és najádok
— Minden bokorban istenség lakott —
Ott hagytak fát, füvet, forrást, virágot...
«Meghalt a nagy Pán! A nagy Pán halott!»

A természetből elszállott a lélek,
Eztán a földön isten nem mulat.
Nem lesznek többé gondtalan kedélyek;
Jön a szivet fásító öntudat.
Egyhanguság, elmélkedés unalma...
Oh Thamus, ezt jelenti jóslatod!
Megszünt az istenek pogány uralma,
«Meghalt a nagy Pán! A nagy Pán halott!»

Hallják ezt a hajósok, de nem értik.
«Meghalt a nagy Pán?» álmélkodva kérdik.
Ki fejti meg e százhangú siralmat?...
Ti embersorsot intéző hatalmak,
Oh küldjetek fényjelt e vak homályba,
Hogy mit jelent a természet siráma.

És zúg az erdő, hűs szellőcske támad,
Az éj sötétje szürkeségre bágyad,
A lejtőn finom ködburok lapul
S titkos szózat kél íme válaszul:

«Pán és családja meghalt. Él az Isten;
Nem fűben, fában, kőben, de a szívben.
A kicsapongó istenek halottak,
Kora lejárt a dölyfös boldogoknak.
A szenvedők birják eztán a földet.
Édes gyönyör leszen hullatni könnyet.
Az erdő hallgatag, szelid magánya,
A búsulóknak lesz vigasztalása.
Ki szomorú nem volt, az mind pogány,
Ő rendelé ezt így a Golgothán,
Ő, aki jámbor irgalmas, szelid
S elvette a világnak bűneit.»

És ím! kelet felől, ahol pirosra
Leget, párát, a hajnal fénye fest:
Az ég alján a földdel összefolyva
Feltűnik a kereszt.

Inczédi László.
(1855—1902.)

BETEGÁGYNÁL.

Megraktad vállamat kereszttel
S minden nap új próbára vár, —
Haragoddal már ne keress fel,
Tekints rám egyszer áldva már!
Amit Te ellened vétettem,
Uram, már százszor megszenvedtem,
Érzem hatalmad', mely letörhet, —
De jó vagy, Uram, könyörülj meg!

Esendő vagyok, tudom azt jól,
Tettem hibás, vétkes szavam,
De oh, bocsáss meg irgalomból,
Gyarlók vagyunk mindannyian.
S ha büntetsz, hát büntess csak engem,
Bűnöm zsoldját magam viseljem,
S ne sujtsd, ne bántsd az én helyembe',
Aki ártatlan, tiszta, gyenge.

Hiszen te vagy az egy jó Isten,
A bocsánat, a szeretet,
Nem állsz boszút harmad'ziglen
Apáért sujtván gyermeket.
Ha engemet csapdos villámod,
Érzem benne az igazságot,
De büntetést hogy érdemel meg,
Ki tisztán néz rád, ez a gyermek?

Milyen bizón tekint az Égre!
Hogy teszi össze kis kezét!
Mily nyugton hívja segítségre
A jó Isten édes nevét!
És haragod őt látogatja?
Őt bünteted, hogy sírjon atyja?
Oh ne engedj kétségbe esnem,
Hiszen te vagy az igaz Isten!

Uram! szüntesd meg haragod már
S áraszd reám kegyelmedet,
A szenvedés megtisztított már
S nem dacolok többé veled!
Igazságod van és hatalmad.
Oh Isten, gyakorolj irgalmat!
Atyám, békülj ki gyermekeddel,
S amit te adtál, azt ne vedd el!

SZENTKÉP AZ ERDŐBEN.

Sűrű erdő árnyán, mohos fába vésve,
Boldogságos szent Szűz, Isten-anyja képe;
Fölötte a lombok boltos ívet vonnak,
Körötte a méhek zsoltárokat dongnak;
Arannyal, ezüsttel nines föleicomázva,
Egyszerű embernek egyszerű munkája,
De buzgó áhitat, mi körüllebegi
S a hit megszenteli.

Ki búba merültél, elhagyatott árva,
Emeld föl szemedet Isten szent anyjára,
Mondd el, panaszold el, mi szívedet nyomja,
Itt lakik a vigasz, nem fényes templomba.
Jöjj ide, a lombok búdat befedezik,
Bársonyfű felissza szemednek könnyeit
S kezedet kulcsolván ájtatos imára,
Tekints Máriára!

«Mennyek királynéja, Istennek szent anyja,
Hétfájdalmu szent Szűz, nézz le bánatomra,
Kinek Isten-fiát a keresztre vonták.
Te tudod: mi a bú, mi a mártiromság.
Jaj, minek is élni annak, aki árva?
Hogy ráborulhassak anyám sírhalmára
S tengődve inséges, panaszos kenyéren
Halálomat kérjem?

Nincs senkim, nincs semmim ezen a világon,
Nincs semmi oly nagy, mint az én árvaságom,
Szivem fel-feldobog, szeretni szeretne,
S olyan sincs, aki egy jó szót odavetne,
S míg ez a sírhalom csak süpped, csak porlad,
Se vége, se hossza szomorúságomnak, —
Oh irgalmas szent Szűz, a magas egekben
Könyörögj érettem!»

S íme a lombok közt zsongás-bongás támad,
Mintha a mennyei kórusok szólnának,
Miként ha leszállna a szűz anya képe,
S leborulna halkan az árva fölébe,
Miként ha az arcát csókkal borítaná,
Bizalommal, hittel szivét megáldaná,
S mintha egy titkos hang szállna az erdőn át:
Az Isten mindent lát!

Bárd Miklós.

(Kozma Ferenc.)

(1857.)

NEM ÉN!

Nem én!
Mert vallom, tartom is hiven,
Amit igaznak vél eszem, szivem
Kimondom bátran, el nem alkuszom,
Nem kérdve, végül kár, avagy haszon?
A hare sem aggaszt, sohse féltem én!
Nem én!

Nem én!
S ha száz, ki gúnnyal emleget,
Csalóka fénynek mondja, mely vezet, —
Bizonyságul az éghez fordulok,
Hogy csillag az! és most is ott ragyog,
Bár letagadná sok ügyes legény, —
Nem én!

Nem én!
S ha engem nem biztat siker,
Mit játszva ér el annyi siheder,
Emelj te! Ha a sors nem nyit utat,
Lelkemben élő büszke öntudat:
Hogy hitet, elvet sohse árulék,
Hogy szóban, tettben hű, igaz valék,
S a csillag, amely ott ragyog felém,
Enyém!

A SIR ELŐTT.

Magyar föld nyílj meg! valaki kopogtat,
Bocsásd be ezt a halhatatlan holtat,
És zárd a kebeledre őt,
Ki koszorús fejét öledbe hajtva,
Hozzád simul és néked visszaadja,
Mit tőled vett: az ős erőt.

Oh föld! kit dúsan táplál az enyészet,
Megérzed-é, hogy most egy javarészed,
Mely visszatér és átolvad beléd?
Oh föld! ki téged tele szórt virággal,
Leszállva gazdagít halóporával,
Itt hozza néked fáradt tetemét.

Zárd kebeledre s lágyan rá omolva,
Omlaszd el drága porait porodba,
Megifjul tőle a termő erőd.

Nyílj meg magyar föld! valaki kopogtat,
Bocsásd be ezt a halhatatlan holtat,
Mikszáth pihenni tér idő előtt.

GOND.

Gond, te bujkálsz! Úgy megszoktalak,
Bár rút legény vagy, kelletlen alak,
Hogy ily nap, mely mindent derűbe vont,
Kereslek szerte: hol vagy szürke gond?
Megyek: te nem jössz: ülök: nincs sehol;
Könyvet ütök fel: te nem olvasol —
Nem ülsz szorosan a lovas megett,
Nem osztod dél- és estebédemet.
Gond, ne bujkálj! jöjj elé legott!
Házibarátul jobb a megszokott.
S amíg te itt vagy, egyéb jó híján,
A házba nem tör véred, a zsivány.
Vén cimbora, hát ne várj új hivást —
A gond ha bujkál, félem a csapást.

ISTEN-ÉRZÉS.

Ha elszakadni mindentől, mi szent,
Szabadulást, szabadságot jelent;
Ha földiekhez nincs köze az égnek,
Urat nem ismer, független a lélek;
Ha szellemének nincs határ, se korlát,
S fölszabadulván jobban végzi dolgát:
Óh akkor én, ti boldog szabadok,
Bilincsben sínylő szegény rab vagyok.

Uramhoz, aki a magasban székel,
Vagyok láncolva égi kötelékkel.
Örökké tartó ez a drága rabság,
Hatalmas Isten-érzés edzi kapcsát.
Magas szabadság fennkölt érzete,
És szárnyaló megértés jár vele.
Fenség e függés, mely amíg betölt,
Rabszolgaságba sohsem ejt a föld.

S mely minden rabság ellen óva véd,
E szívemhez nőtt kedves kötelék,
Szelíden fékez, mikor röpke szárnnyal,
Sovárgó lelkem végtelenbe szárnyal.

S hol szemem előtt zúgnak el világok,
Út nyílik nékem és haza találok,
S a titok eme néma rengetegjét,
Nem bolygom útlan, eltévedt gyerekként.

Hol földi nyom nincs, s a menny boltja zárt,
Az Úr maga vont ott mesgyét, határt —
És nem csüggeszt, ha szárnyam lankad, enged,
Mert érzi lelkem az isteni rendet.
Rendeltetés itt mindenek sora,
Parányi létem súlyt nyer általa,
S a vergődések e vak éjjelébe,
Fülemhez elhat a szferák zenéje.

E földre szól az én kis hivatásom,
Itt élek, érzem idetartozásom.
A rög levon, de lelkem az fölérez:
Hatalmas Isten-érzés köt az éghez,
Magas szabadság fennkölt érzete,
És szárnyaló megértés jár vele.
Fenség e függés, mely amíg betölt,
Rabszolgaságba sohsem ejt a föld.

Komjáthy Jenő.

(1858—1895.)

KÉRDÉS.

Mondjátok óh, hogy van-e dúsabb
És van-e mégis nyomorultabb
E koldus-gazdag földtekén,
Miként az álmok fejedelme,
A vágyak óriása, én?

Vágyak s remények légióin
Korlátlan úr s alattvalói
Az álmok ragyogó hada,
A gondolatok milliárdja,
Az eszmék fényes csapata.

De kincseit mind szójjelosztja,
S ő már mezítelen, kifosztva,
Álmok fölött korlátlan úr;
Örök magányban, mély borúban
Jár nesztelen, látatlanul.

Nem ismeri e nép királyát,
Ki rejtve fut be büszke pályát,
Hatalmas ismeretlen ő;
Nem ismeri még önmagát sem
A láthatatlan szervező.

Ki vagy te, óh nyomoru fennség,
Börtönbe sínlő végtelenség,
Te pont, melynek határa nincs,
S minek mélyéből egy világ biralma
Ragyogva kél, ha egyet intsz?

Ki vagy te, óh királyi koldus,
Ki enyhülést hiába koldulsz
Örökvaló szerelmedért?!
Mi haszna dús, mi haszna minden,
Ha senki, senki meg nem ért?!

Hiába nézek önmagamba,
A lelki szem a lelki napba
Sokáig nézve megvakul.
Lélek se képes elviselni
A szörnyü fényt bántatlanul.

Mondjátok óh, hogy van-e dúsabb
És van-e mégis nyomorultabb
E koldus-gazdag földtekén,
Miként az álmok fejedelme,
A vágyak óriása, én?

KÖRFOLYÁS.

Szerelmes lányka sóhajából
A rózsatőn virág fakad
És a virág lehelletéből
Szerelmes, édes gondolat.

A hangtalan vágy megfogamzik;
A durva kőben *akarat*;
A földet forró vágy hevíti,
Kaszás a réten vért arat.

A lég is vemhes lesz a bútól,
Mitől a homlok gyöngyözik.
A szem s az ég ha sírni szüntek,
A felhő — gond elköltözik.

Az nyög, sikolt, sír a viharban,
Ami szivünkben háborog;
Az tépi, dúlja zöld vetésink',
Mi orkezekben a gyilok.

E csillagboly parányürében
A csepp is lélekszámba megy.
A bölcseségnek csarnokában
Áll lángbetükkel: «*Minden egy.*»

ÓH JAJ NEKEM!

Még tűz hevit engem, az égi, a régi,
Még most is a nyarat énekelem,
De szívem a zord telek átkait érzi,
Óh jaj nekem!

Nyárnak tüze, bája, az illat, a pompa
Még játszik enyelgve, kacagva velem,
Csak lelkem öröme süllyedt a romokba,
Óh jaj nekem!

Fáj most is a szívem az égi talányra,
De átok uralg az életemen,
A napot imádom, eléget a lángja,
Óh jaj nekem!

Elbűvöl az ég ragyogó szüzi titka
S fölvetni szemem' rá még se merem,
Szivembe hatott be a nap tüzi gyilka,
Óh jaj nekem!

Elbájol a láng, az erő, a dicsőség,
Elperzseli szívemet a szerelem,
De véres iszonyt fed e fényteli bőség,
Óh jaj nekem!

Ah vér van a napban, a büszke tetőkön
Árad patakokban a vér sebesen,
Envérem ömölt ki a légi mezőkön,
Óh jaj nekem!

Lemenőben a nap, ez a vérpiros alkony;
Az üdvöt, a lángot eltemetem,
Szivembe lopódzik az éjszaka halkan...
Óh jaj nekem!

EL AKAROK ÉGNI.

El akarok égni,
Magasba lobbanni,
Magamat még élve
Az égbe ragadni.

Át akarok halni
Magasabb életbe,
Lángolni akarok
Az örök tüzekbe'.

El akarok égni
Gyors, emésztő kéjjel
S összeölelkezni
A szép istenséggel.

Arcán ittasodni,
Szép ölébe hullni,
Tündöklő keblére
Akarok borulni.

Mindenné omolni,
Semmiségbe dűlni,
Szét akarok esni
S megint összegyűlni.

Örökké hamvadni
És örökké égni,
Haldoklani folyvást,
S mindörökké élni!

ÚJ JÓZSUE.

I.

Kiragadom az időből,
Ami soha el nem évül.

Megragadom azt a percet,
Ami soha le nem perceg.

Elragadom azt a hangot,
Mi a szívből szívbe hangzott.

Fölragadom azt a lelket,
Kit igazság szomja kerget.

Elragadom, föl az égig,
Kit fensége le nem szédít.

Kiragadom a világból,
Kiben eszme tüze lángol.

Azt a lángot istenkézből
Leragadom, le az égből.

II.

Megállítom azt a percet,
Mi az örök órán perceg.

Beállítom a szívekbe,
Szív legyen a dolgok rendje!

Elállítom, ami múló,
Szárnyaszegett, porbafúló.

Fölállítom azt a szobrot,
Nagy-merészen égbe rontok.

Megállítom azt a percet,
Maradjon az üdv itt veszteg!

MENJ ÉS NE ÉRINTS...

Menj és ne érints, kérve kérlek,
És meg ne csókold ajkamat!
Lángajkat csókolsz; félve félek,
Hogy lángja a szivedbe kap.

Az Istenért, vigyázz magadra
És arcomat ne simogasd!
A tüzet, mely égig ragadna,
A senyvedőt ne szítogasd!

Ne nézz szemembe! Látva poklát,
Gyülölnéd még a mennyet is,
Nem látnád üdvei ragyogtát,
Csupán rettegnéd mélyeit.

Prédája lennél szellemeknek,
Repülni nem tudnál velem,
Idegeid' próbára tenned
Veszélyes volna szertelen.

Menj és ne érints, kérve kérlek,
És meg ne csókold ajkamat!
Lángajkat csókolsz: félve félek,
Hogy lángja a szivedbe kap.

RUDNYÁNSZKY GYULA.

(1858–1913.)

FUT AZ IDŐ...

Fut az idő és elsodor vad árja
Minden gyönyört és minden bánatot;
Mindazt a sír örök sötétje várja:
Mit a lét múló fénye áthatott,

A gyermek férfivá sietve érik,
Gyorsan redőkbe süllyed mosolya...
Jövőm' a szem hiába látja végig:
Húsz éves többé nem leszek soha!

Oh, mint rajongtam, mennyi édes álmot
Álmodtam, könnyü szívvel, boldogan!
Igaznak hittem az egész világot,
Mert tiszta és igaz valék magam.
Ha egy vidék bűbája fogva tartott,
Míg észrevétlen' szállt hajóm tova:
Utánam úszni képzelém a partot...
Húsz éves többé nem leszek soha!

Rossznak bukását, jónak győzedelmét
Ihlett ajakkal hittem s hirdetém:
Titkos veszélyektől ha istenem véd:
Nyilt ellenséggel szembe szállok én!
Ha csöndes erdőben volt szunnyadásom,
Puhábbnak tetszett kőpárnám moha,
Mint most álmatlan éjeken a bársony...
Húsz éves többé nem leszek soha!

Határtalan volt mindig büszke vágyam,
Örömre gyujtott mégis oly kevés:
A végtelent a legkisebb parányban
Igy érzi át a megelégedés! —
S hová tünt hírnév, hatalom, barátság?
Oh, földi pályánk szép tavasz-kora!
Siratom a virágok hervadását...
Húsz éves többé nem leszek soha!

A tölgyre lassan kúszik a folyondár,
De a villám lesújt egy perc alatt;
A gondtalanság friss nyomába' gond jár
És hosszu tél követ rövid nyarat.
Viharok szétzilálták koszorúmat
S nagyon nehéz a tövis-korona;
Türelmem fogy: békén viselni búmat...
Húsz éves többé nem leszek soha!

Igen! Az ifjuság becsét csak akkor
Érezzük igazán, ha elveszett!
Zokogva nézem minden alkonyatkor;
Reményem eggyel ismét kevesebb;
Bár célomért küzdök még régi tűzzel,
Oda van lelkem drága hímpora,
És édenemből tiltó chérub űz el...
Húsz éves többé nem leszek soha!

KETTEN VAGYUNK...

Ketten vagyunk a kis szalonban,
Szemembe néz, kezét fogom,
Szivem remegve, félve dobban
S tünődöm édes álmokon.

Olyan megejtő csend borul ránk,
Oly bűvös, méla hangulat,
Mintha szeretni most tanulnánk
Titokzatos varázs alatt.

S valami rejtett, végtelen
Mély bánat vesz rajtunk erőt:
Zokogni kezdünk mind a ketten
A nyíló mennyország előtt.

TE TÜRELEM, TE JÓSÁG...

Te türelem, te jóság!
Te kedves, drága, szép!
Utamban te a rózsát
Könnyekkel öntözéd.

Te életem derűje!
Te hűséges, te szent!
Neved minden betűje
Ezer áldást jelent.

Oh, légy ezerszer áldva
Szivem bűbájosa!
Szerelmed tavaszára
Ne jöjjön tél soha!

TELE VAN A KERT VIRÁGGAL...

Tele van a kert virággal,
Vígan csattog a madárdal,
Itt is, ott is rózsa int...

Őszi szél, ha elhervasztja,
Esztendőre, új tavaszra
Majd virulni fog megint.

Tele van most ifjusággal,
Szerelemmel, boldogsággal
A szivünk is, kedvesem;
Szedjük, szedjük a rózsáit,
Mert ha egyszer elvirágzik,
Nem virul ki sohasem!

ISTEN ÁLDÁSA.

Bármit cselekszünk, hasztalan, —
Csak múló percnek épül;
És eltünik majd nyomtalan
Isten áldása nélkül!

Ki jóra ösztönöz, segít,
Ki mindnyájunknak atyja,
Munkáink apró köveit
Szilárdan összetartja.

A jó Isten megszenteli
A kezdetet s a véget;
Szivünk virággal lesz teli,
Ha az ő napja éltet.

De bármi épül, hasztalan,
Csak múló percnek épül,
És el fog tünni nyomtalan
Isten áldása nélkül.

Koroda Pál.

(1858.)

A TÁVOZÓHOZ.

Ne hagyj el! Oh, ne vidd magaddal
A régtől várt tavaszt.
Számomra balzsam nincs legében,
Ha vele nem maradsz.

Hiába nyílnak, illatoznak
Az ibolyák nekem,
Ha őket a te kebeledre
Frissen nem tűzhetem.

Pacsirta, csalogány dalában
Mi gyönyört leljek én,
Mikor nem csendül a te hangod,
Legédesebb zeném?

Te vagy szivemnek napsugára,
Te üdvöm és hitem,
Ha elhagysz, minden oly sötét lesz,
Amilyen a szivem.

Czóbel Minka.

(1859.)

MEGNYUGVÁS ÉNEKE.

Tavasz ébred a világon,
Bimbó fakad száraz ágon,
Zöld levél, virág lesz rajta, —
Ha az Isten úgy akarja.

Visszajöhet régi kedved,
Embertársad megszerethet,
Orvoslás jön minden bajra —
Ha az Isten úgy akarja.

A felhőket miért nézed?
Édes boldogság a részed,
Könnytől-ázott földnek sarja, —
Ha az Isten úgy akarja.

Világos lesz élted napja,
Tiszta szíved gondolatja,
Kétség lelked már nem marja —
Ha az Isten úgy akarja.

Fáradt vagy már, — nézz az égre!
Az a nap is eljön végre:
Elringat a halál karja —
Ha az Isten úgy akarja.

ÖRÖKRE, MINDÖRÖKRE.

Ha érzésed, ha vágyad van,
Temesd el hűs magányba,
Megfejthetlen titok marad
A boldogság talánya.
Hiába üzöd — elvonul
Csalóka, szürke ködbe,
S te tőle távol elmaradsz
Örökre, mindörökre.

Ha életed reménytelen,
Ha többé már nem kérded:
A holnap, a titkos jövő
Még mit tehetne érted?
Ne gondold, hogy nyugalmat lelsz,
Hisz' életedhez kötve
A föld röge, a föld pora,
Örökre, mindörökre.

De csendesen, csak csendesen,
Egy távol fényre várunk,
Ez örök éjjelünk talán?
Vagy örök napsugárunk?
Egy fehér fátyol szállt le rád,
Szemed már el van födve —
Pihenhetsz édes-csendesen
Örökre, mindörökre.

BENEDEK ELEK.

(1859.)

FEKETE NAGY JÁNOS, ADORJÁNI BALÁZS.

Fekete Nagy János, Adorjáni Balázs
Együtt ülnek vala.
Szép szeretőjökről, az ő édesökről
Beszélgetnek vala
Szóval elémondá Fekete Nagy János:
«Az enyém a legszebb, az enyém a leg-
Széles e világon!» [jobb,

Szóval fölfelelé Adorjáni Balázs:
»Az enyém a legszebb, enyém a legjobb,
Aminthogy vitéznek én vagyok leg-
Kis Magyarországon!» [nagyobb

Mindjárt elérántá széles görbe kardját
Fekete Nagy János:
«Hallod-e, hallod-e, Adorjáni Balázs,
Meg kell halnod már most!»
Ott összemenének, megküzsdölödének,
Még a föld is rengett, úgy erősködének.
Azonba' érkezék Nagy János követje:
«Hallod-e, hallod-e Fekete Nagy János!
A te szép szeretőd elszökék az este
Nagy török basával!»
Nyomba megérkezék Adorján követje:
«Hallod-e, hallod-e Adorjáni Balázs!
Gyűrűsöd, jegyesed hitet monda tegnap
Egy dali legénynek!»

Két vitéz daliák összenéznek vala.
Nagy erős kardjokat elhajítják vala —
Fekete Nagy János, Adorjáni Balázs.

LŐRINCZY GYÖRGY.

(1860.)

FÖL, A VÉGEKRE!

(1920.)

Föl, a végekre! Föl, a határra!
A magyar rögnek vér az adója
És vér az ára!
Lóra, legények! Kaszára, kardra,
Hős magyar népem!
Te üldözött vad, te legkedvesebb
A földkerekségen!

Föl, a végekre! Föl, a határra!
Zúg a magyar hegy, a magyar erdő,
A magyar bánya!...

Lóra legények! Kárpáti sziklák
Kincstermő szivét
Ne mocskolja be gyáva hadával
A becstelen pribék!

Föl, a végekre! Föl, a határra!
Ez a mi földünk! Nekünk teremjen
Dala, búzája!
Villámló kardunk szilaj haraggal
Suhogjon rajta,
Zsiványmarokkal ki elrabolni
Tőlünk akarja!

Föl, a végekre! Föl, a határra!
Temetők lelke, bölcsők reménye
Mi jogunk vára!
Lángoló szivünk mély kohóiban
Milliók lelke zúg, zakatol,
Mikor vad hévvel, ti ősi tájak,
A lelkünk átkarol!

Hívnak a bércek! Zord, komor álmok,
Véres emlékek... a Tátra... Fátra...
Föl, a végekre, veszendő népem,
Föl a határra!

A SAS HALÁLA.

Meghalt a király. Az erős, hatalmas;
A sziklacsúcsok vakmerő kalóza,
Meghalt a sas.

És összegyűlnek sírni és siratni
A ketrecek s a vadon urai.

Ily sokadalmat még senkise látott!
Mind rongyos cifrák, törpe óriások.

Varjú és kánya, nyúl, veréb és vércse;
Még a bagoly is gyászruhát ölt érte!

Vág valamennyi szomorú pofát,
Ahogy az embertől már megtanulták
Az alakoskodást.

A rangkülönbséget többé nem érzik;
Hazudhatnak. Szavuk nem ér az égig.

Ontnak álnok krokodilkönnyeket,
Összepislognak, egyetértenek.

A holló károg; — nem bírja lenyelni:
— Kár, hogy nem tudott énekelni!

Majd a bagoly szól: — erejét csodáltam,
De azt hiszem, én mégis messzebb [láttam!

S kotyog a tyúk és gágog a liba:
— Hát, benne is volt épp elég hiba!

Gőgös volt, kevély; bennünket lenézett.
Hát ime, rajta is betelt a Végzet!

Most már tudjuk, velünk egy sorba van;
Ő se különb tyúk! A sas se halhatatlan!

Nevetnek hozzá. A kakuk röhög.
Minden mulandó. Csak az irígység örök.

De ottlenn, a tikkadó, tarka réten,
Meghúzódva a repedékben

Cirpel a tücsök. Halk sóhajt, de benne
Zokog a rét s a mezők viráglelke;

Senkise mondja, de mindenki érzi:
— Csak ő tudott a napba nézni!

KOZMA ANDOR.

(1861.)

MAGYAR PUSZTÁN.

Ébreszti a földet
Piros nyári hajnal.
Teli van a szívem
Szerelemmel, dallal.
Ragyogó reménnyel,

Merész ifjú hévvel —
Teli van a szívem
Petőfi versével.

Napisten az égen
Egyre följebb vágtat,
Fényözönbe vonja
A magyar pusztákat.
Útjába gyülemlő
Vad vihart ver széjjel —
Teli van a szívem
Petőfi versével.

Piros nap búcsúzik
Nyugati határon,
Sejtelmes alkonyban
Éj sötétjét várom.
Kifogyott szívemből
Hangja tüzes dalnak,
De a magyar puszta —
Hallga! — most sem hallgat.

Titokzatos hangok
Nagy összhangja támad,
Borús-derűs tréfa,
Nemes, méla bánat.
Megtelik az éjjel
Hősi szép regével, —
Teli van a szívem
Arany énekével.

Ó, JER FELÉM . . .

Ó, jer felém, ha szunnyadok,
Halkan, lábujjhegyen,
Hogy míg szemed reám ragyog,
Az álmom szép legyen.

Ó, jer felém, ha görnyedek
Az íróasztalon.
Míg rajtam függ tekinteted
Édesb lesz a dalom.

Ó, jer felém, ha sok, nehéz
Gondban töprenkedem.
Míg szép szemed szemembe néz,
Nem súly a gond nekem.

Ó, jer felém, jer bármikor,
Jer halkan, könnyedén!
Kedves nekem akármi sor
Amíg te jösz felém.

S te jer felém, ó, kedvesem,
Ha szólít a halál,
Hajolj fölém szép csendesen —
És lelkem égbe száll.

ÚJ RABSZOLGA.

Király akartam lenni,
Nem lett belőle semmi.
Ért balszerencse számos
És lettem csak napszámos,
Csak napszámos.

Ha megszolgáltam bérem,
Kalaplevéve kérem,
Hogy gazdáim korbácsa
A lelkemet ne bántsa,
Azt ne bántsa!

Nincs soha pihenésem,
Nem nyugtat el az éj sem,
Mert álomból kifogytam
Az örökös robotban,
Nagy robotban.

Lüktet fejem a párnán:
Még mennyi munka vár rám!
S jön és leül az ágyra
A Gond riasztó árnya,
Beszédes árnya.

És egy nap, mint a másik
És egy éj, mint a másik.
A testem-lelkem vásik
S nincs soha változás itt,
Nincs változás itt!

Mi lesz a vége ennek? . . .
Az évek tova mennek
S én, nem győzvén a sok bajt,
Törten leroskadok majd —
Leroskadok majd.

SZÉLCSÖND.

Egy fodor se' lebben
A csöndes tavon ;
Csönd van a szívemben,
Nincs dal ajkamon.

Csillagok felettem,
Lenn is csillagok . . .
Én mindent feledtem,
Azt is, ki vagyok.

Feledem, mit tűrtem,
Hány vihar üzött . . .
Lengek már az űrben
Csillagok között.

Ringok csillagfényben
Nesztelen vizen . . .
Hogy valaha éltem,
Már azt sem hiszem.

FÜLÖP ÁRON.

(1861—1920.)

BREKEKE ÚR ÉS KURUTTY NÉNE.

Ez aztán a furcsa eset !
Én se' hinném, hogy megesett,
Ha egy százesztendős gólya
Maga nem beszélte vóna,
S nyomban hitet nem tesz rája
Három tücsök s hat veréb.
Elmondom hát, amint történt,
Jöjjetek csak közelébb !

Brekeke úr s felesége,
Kuruttyoló Kurutty néne,
Szúnyogokra vadászgattak,
Fűmagocskát halászgattak :

Káka tövén, békavárban
Minden este, hajaha !
Volt énekszó, dinom-dánom,
Hejehuja, lakoma.

Brekeke úr egy szép reggel
Az ágyából mérgesen kel,
Jobbra brekeg, balra brekeg,
A haragtól majd megreped :
Hogy ez így van, hogy az úgy van,
Hogy ő megver valakit,
Hogy ő ilyen sovány tóban,
Béka-uccse, nem lakik !

Brikkom-brekkem, ha haragszom,
Igy kuruttyol : — készülj, asszony,
Mert én tovább ki nem állom,
Kivándorlunk, béka-párom !
Amerika úgy sincs messze,
Csak amott túl a dombon,
Ott van boldog béka-élet,
Oda megyünk, ha mondom !

Kurutty néne ámul-bámul,
Jól értette, vagy fonákul ?
De csak megy a kamarába,
Összepakol hamarjába
Szúnyogoldalt, légycubákot,
Fűmagocskát, négy szemet, —
S tarisznyával, gyalog szerrel
A béka-pár útra megy.

Mennek, mennek, mendegélnek ;
Hát egy egér jön feléjek.
Hopp, mi van a tarisznyába ?
Ide vele hamarjába !
Kurutty néne kipakolta
A tarisznyát elébe
S a kis egér, mi benne volt,
Mind megette ebédre.

Mennek, mennek, mendegélnek
Hát egy gólya jön feléjek ;
Piros csőre kitteg-kattog,
Sárga lába tippeg-toppog —

— Tyű, de békaszagot érzek!
— Már távolról kelepel, —
Kelep, kelep — tyű, be jó lesz
Egy kis békaeledel!

Brekeke úr, Kurutty néne,
No, most itt a világ vége!
Lapu sincsen, zsombék sincsen,
Mi befedjen, mi elrejtsen.
— Juj, de nini, mily szerencse,
Itt a tücsök kapuja, —
Három ugrás, kilenc bukfenc,
S hopp, beugranak oda.

Öreg tücsök zirmeg-zörmög:
— Cerrem-cirrom, mi az ördög?
De amikor megismeri,
Két tenyerét összeveri:
— Béka komám, komám asszony!
Hadd ölelem — hozta ég!
Szegény házam soh' se remélt
Ilyen ritka szerencsét!

Brekeke úr s Kurutty néne
Majd elsülyedt szégyenébe'.
El nem mondták a gazdának,
Milyen botor útban járnak.
Ironkodva, pironkodva
Kibrekegték elvégre,
Hogy ők bíz' a komájokhoz
Betértek egy ebédre ...

No, de erre, — lirom-lárom,
Lett is aztán dinom-dánom!
Sem azelőtt, sem azóta
Nem volt annyi tücsök nóta.
— Ebéd után a háziúr
Kocsijába befogott,
S vendégivel — gyí te, gyí te!
Vigan haza robogott.

A két béka haza érve
Kiállott a tó szélére;
Örömükben hálálkodtak,
Béka-módra imádkoztak;
S kibrekegték — el is hangzott
Békavártól Szecsődig:
«Cudar, aki hazájából
Idegenbe szegődik!»

Szávay Gyula.

(1861.)

ÜZENET.

Testvérek ott a sáncokon túl,
Kik nézitek a kék eget,
Kék égen fenn a hazajáró,
Üzenethordó felleget.
Ha harmat hull rátok belőle,
Csepp könnyben egy-egy csepp vigasz,
Üdüljetek fel, mert e cseppben
Szónál és dalnál ékesebben
Szívünk beszél, üzenet az.

S testvérek ott a sáncokon túl,
Hol a térképmező felett
Barbár vonalban felsötétlik
A hont határló gyászkeret, —
E gyászjelentés szövegéből
Ne lássatok mást soha ti,
Csak azt a végsort, mely a holtnak.
A száműzésbe vándoroltnak
Feltámadását hirdeti.

Testvérek ott a sáncokon túl,
Levágott élő tagjaink.
Fájdalmunk egy a tiétekkel,
S egyek az orvosságaink.
Sánc és kőfal választ ma még el.
De fenn szabad s közös az ég, —
Közös sarkcsillag is vezérel,
A csonka törzset vérerével
Az látja összeforrni még.

Testvérek ott, — félre a szerrel,
Mely altatólag borogat!
Nagy az Úristen patikája,
Ad az ébresztő porokat.

Nekünk adott! S nincs egy vasunk bár,
Ezüstbe foglaltuk e port:
Tegyétek el ti is cserébe,
Ereklyeként gyűrűk kövébe,
Mit a szél innen odahord.

Testvérek! Még üt az óra, majd
Mikor ezek a porszemek
Naggyá dagadva, utat adva
Sáncok ölébe fekszenek.
S mi gyűrűt váltó jegyesekként
Egymás szívén záporozunk,
Testvérek ott a sáncokon túl,
Ha egykor majd az óra kondul:
Találkozunk, találkozunk.

A SZIV.

Az eszedet, ha akarod,
Akinek tetszik, eladod,
Vagy bár akárhová teszed:
Mindegy, azt mondják legföljebb rá,
Hogy hová tetted az eszed?

A két karod, ha akarod,
Serény munkára zavarod,
Kenyérre váltod erejét,
Vagy, hogyha tetszik, összefonhatod:
Megteheted, mert a tiéd.

De a szíved a tied-e?
Hová te küldöd, siet-e?
A haragodra vajj mit ád?
S tudod-e esti terveid közt,
Hogy mit hoz a hajnal-álma rád?

Jön egy akárki-idegen,
Színét se láttad sohasem
S viszi a szíved, meg se kérd,
Hurcolja, gyötri, át nem adva
A magáét a tiedért...

Tudom, nekem is van szívem,
Az is szakasztott csak ilyen.
Elvész az is minduntalan,
És sírva-ríva, összetörve,
Tér vissza a haszontalan.

HOGY MEGCSÓKOLTAM JUCIKÁT.

Abban az ember-rengetegben
A tengeren túl odaát,
Hol a gyárkürtők árnyékától
Az ember virágot se lát,
Ott ismertem meg Jucikát.

»Magyarház«, szólt a vezetőm és
Egy kis hajlékra mutatott;
Én szívdobogva zörgetem meg
A muskátlis kis ablakot
S az ajtó kinyílik legott.

Borért szalad hamar az »apjuk«,
Az »anyjuk«-nak a könnye hull,
S jön egy kis pöttön szöszke jószág,
Bizalmasan hozzám simul
És nyujtja ajkát szótlanul.

Nem vagyok éppen csókolódzó
S a gyereknyelv se kenyerem,
De most e piros gyermekajkra
Oly szomjas lettem hirtelen,
Csak úgy szédült a föld velem...

És ahány ajk csak kedves nékem,
Ez egybe lopta mind magát,
Az isten tudja mit éreztem:
Egy országot csókoltam át,
Hogy megcsókoltam Jucikát.

SZABOLCSKA MIHÁLY.

(1862.)

HORTOBÁGYON.

Be szép vagy, be szép vagy
Édes Hortobágyom,
Nincs teneked párod
Hetedhét országon,
— Sehol a világon.

Úgy szeretem benned
Az egyenességet,
Fölötted lebegő
Örök csendességed,
— Komoly büszkeséged.

Isten e földet tán
Külön teremtette,
S mint egy selyemkendőt
Ide terítette,
— Gyönyörködni benne.

Aztán kicsipkézte
A Tisza partjával;
A Tiszapart mentén
Tarka pántlikával;
— Százezer virággal,

S hogy annál több legyen
A gyönyörűsége;
Habos délibábot
Hímezget beléje,
— Minden nyári délre.

Nappal délibábot,
Este meg, este meg
Rá néhány maradék
Csillagot veteget,
— Szép pásztortüzeket.

Barna legény bámul
E csillag lángjába,
S rágondol a maga
Élte csillagára:
— Egy kékszemű lányra.

Fájó gyönyörűség
Amit gondol róla...
Ebből terem itt, hej!
Az a sok szép nóta
— Vagy ezer év óta.

Be szép vagy, be szép vagy
Édes Hortobágyom;
Nincs teneked párod
Hetedhét országon,
— Sehol a világon!

A GRAND CAFÉBAN.

Sír a nóta, magyar nóta,
Muzsikálnak este óta
Messze, messze idegenben,
Mesebeli tündérkertben,
Egy párisi fogadóba';
— Fogadóba'!

Mennyi érzés, mennyi bánat,
Szíve van tán a nótának.
Oly szomorún sírdogálja:
Miben áll a mulatsága
Kondoroson a bojtárnak,
— A bojtárnak!

A teremnek minden lángja,
Mintha pásztortűzzé válna
— Csak itt lent a cifra lányok,
Fényes urak, asszonyságok
Nem figyelnek a nótára,
— A nótára!

Nevetgélnek, beszélgetnek,
De ők arról nem tehetnek.
— Tudja a jó Mindenható,
Mi is azon sírnivaló,
Hogy a ménes ott delelget
Valahol egy csárda mellett,
— Csárda mellett!

LEÁNYOK.

Teljes egész életemben
Nem gyűlöltem, csak szerettem,
Minden embert, minden sorban,
Ha leány volt, annál jobban!

Még se tudott engem senki,
Csak megcsalni, csak rászedni
S kinevetni alattomban —
Ha leány volt, annál jobban!

A HAZASZERETETRŐL.

Áldjon meg az Isten, hogy nem sajnáltátok
Fölvenni mára az ünneplő ruhátok!
Hogy legalább néha a közömbösségből
Még föl-fölriadtok...
S legalább ilyenkor eszetekbe jut még,
Hogy magyarok vagytok!

Oh, hazaszeretet, ki vagy te, mi vagy te?
Hogy néha milliók megváltója vagy te,
Hogy néha imádság, — életre halálra
Hívó riadó vagy...
— S másszor mint valami útszéli dologról
Úgy beszélünk rólad!

Oh, hazaszeretet... csak hadd emlegetlek,
Úgy sem élsz már itt, csak az emlékezetnek.
Sivatag időkben a magyar nép szívét
Elforgatták tőled...
Szép vagy, gyönyörű vagy! De mikor nem lehet
Megélni belőled!

Oh, hazaszeretet, pedig hejh nem régen,
De otthon is voltál ezen a vidéken,
Csodákat tettél itt, hogy az egész világ
Gyönyörködött benne...
Ma, elmondanunk is, a legjobb embernek
Mese-számba menne!

Petőfi dalában, Kossuth szózatában,
Te lobogtál akkor lelkünk viharában.
Szuronyaink hegyén, babonás hatalmu
Fénynyel te ragyogtál,
Az elesett hősök végső mosolygása
Te voltál, te voltál!...

Hát az örök-édes anyai szerelmet
Ki varázslottad át áldott kegyetlennek?
Özvegy menyasszonyok elhagyott szívében
Büszkén ki dobogtál?...
— Magyar honszerelem! De nagy csodatevő
Hatalom is voltál!

Oh, ragyogó multak édes, szép emléke,
Szállj be ma, s maradj a szívünk közepébe'!
Gyógyítsd ki mi pártos magyar hibáinkból,
S tégy eggyé az egyben:
Mi árva, mi édes, szép hazánk iránti
Örök szeretetben!

— Magyarok, véreim, nem közülünk ment-e
Halálba egykor a Kossuth »regimentje«?
Verje meg az Isten, veretlen se hagyja
Aki elfeledné:
Hogy minden magyarnak ott kell lenni, ha még
Egyszer »azt üzenné!«...

Áldjon meg az Isten, hogy nem sajnáltátok
Fölvenni mára az ünneplő ruhátok!
Hogy legalább néha a közömbösségből
Még föl-fölriadtok...
S legalább ilyenkor eszetekbe jut még,
Hogy magyarok vagytok!

Radó Antal.

(1862.)

KEREKES MÁRTON.

Szétszárnyal a vészhír Máramarosban:
Az ország szélén már az orosz van.

Kerekes Márton fölveszi hát
A negyvennyolcas tiszti ruhát,

Mit azóta, űzni belőle a molyt,
Büszkén kefélt, szeretve porolt,

Egyetlenegyszer minden évbe',
Szent István napján, magára véve.

Nyolcvannégy éves válla körül
Átilla feszül redőtelenül,

És mellén ott az ezüstös érem,
Hova Háromszékben, az uzoni téren,

Ahol első harcát harcolá,
Maga Gábor Áron tűzte rá!

«No kisbíró — mond — jöszte elő
És hadd pörögjön a dobverő!

Van három zsandár, tiz obsitos,
Van húsz paraszt, kaszát aki hoz.

A muszka csorda falunk közelébe'—
Aki ember a gáton: elébe, elébe!»

És itt is, ott is a nép riad
S köréje gyűl a parányi had,

Mely a félrevert harangtul estig
Szomszéd falukból megnövekszik.

Hogy a templom előtt felállanak,
Száznyolcvan embert számol az agg:

Huszonhat kard és nyolc karabély,
Vasvilla, bárd, lőcs a többinél.

Kerekes Márton elébök áll
S kardját kivonva, szalutál:

»Köszönöm jövéstek. Rajta hát —
Ellátjuk most a muszka baját!«

Elküld Szigetre, jöjjön onnét,
Segítő haddal gyorsan a honvéd,

S indúlnak. Előttük az ős vadon,
S mennek vigyázva, hallgatagon.

Mire kijutnak, szürkül a regg —
S im egy éren túl csapat közeleg.

Kerekes Márton parancsot oszt:
»Átkelni ne hagyjuk az átkos oroszt!«

S hogy el volt lepve túlnan a part:
»Tüzet! kiáltott, s kard ki kard!«

S zúgott, sivított a levegő,
S fütyült a golyó, repülı a kő.

Sok muszka kúszik alá az érbe,
Feljutni a túlpart meredekére:

De lefordul az útrul, hogyha rútul
A vaslapát a fejére zúdul.

... Két óra hosszat a kis csapat állt,
És védte, védte a szent határt.

Két század ellen két óra hosszat,
Sok jó magyar a földre roskadt,

S mire jött a segitő csapat,
Az az ér piros volt s megdagadt...

Kerekes Márton is, egy fa tövében,
Ottan feküdt, nagy tócsa vérben.

Ép kelt a nap, s odaküldte a fényt
Szép ősz fejére glóriaként.

Még hallá, hogy' kel víg riadal,
Még látta, az ellen tovainal,

S oly vídám, kedves mosolya volt,
Midőn az orvos fölébe hajolt:

»Hejh doktor uram! sose veszkelődjék!
Az én tüdőm biz átallőtték!

Huszárlovam megabrakolva —
Megyünk az isten elé, raportra!«

SOVÁNY VIGASZ.

Mesélgetik, hogy vármegyénkbe' hajdan
Egy civis élt, ki nyakig ült a bajban.
Sokat elszántva ősi telkibül,
A rossz szomszédok lopták egyfelül,
Sőt, mintha ezt a nagy kárt keveselné,
Másféle patvart is szerzett e mellé:
Saját testvérivel is összekapván,
Bieskával is nekik ment néhanapján.
Igy nem csoda, ha rosszul folyt sora,
S bizony üresbedett a tarsolya.
De hát amellett könnyü volt a vére
S nem vette a sok galyibát szivére:
»Ejhaj — sebaj!«, ezt mondogatta folyton,
»Bizony rosszabbul is mehetne dolgom!«

S ezt addig-addig mondta-mondogatta,
Hogy nem maradt se foltja, se falatja,
S végűl az ördög állott elibe,
Hogy hátán a pokolba elvigye.
Egy ösmerőse, ki ép arra járt,
Meglátja s csúfolódva rákiált:
»Viszi az ördög? Ejh, szomszéduram,
Rosszabbul nem lehetne csakugyan!«
»Bizony lehetnék!« mondja az. »A sátán
Most engemet visz a pokolba hátán —
Nem volna-é az utam cudarabb,
Ha Belzebúb az *én* hátamra kap?
Én vinném *őt*, nem ő cipelne engem —
S mégis csak a pokolba kéne mennem!«

*

Szegény magyar, száz ellen kire les,
S ki mégis őrült belviszályt keressz:
Másból te sem merítsz vigaszt, csak ebbül:
»Csehül vagyunk? Lehetnénk még csehebbül!«

KIVÁNDORLÓ HAJÓ.

Oh nézd, az óriás hajó mi szépen
Indúl a révből a nyugodt habon:
Ragyogva lejt odébb az esti szélben —
Hinnéd, hogy kedvvel, kincsel gazdagon.
De lent, e fölszín rút viszájaképen,
Szennyes nyomor meg jajgatás vagyon;
Ott minden szívben egy gond van csak ébren:
Jobb lesz-e az új, mint a régi hon?
... Oh hányat láthatsz így az emberárba'
Büszkén, nyugodtan, verőfénybe' járva,
Kívülről csupa kedv meg csillogás!
De hova le nem nézhetsz, szíve mélyén,
Fájó tusáknak borzadalmas éjén,
Minduntalan föl-fölzokog a gyász!

PAP ZOLTÁN.

(1862—1919.)

ISZOGATOK, DALOLGATOK...

Iszogatok, dalolgatok,
Azt mondják, hogy korhely vagyok,
Korhely vagyok,
Szidnak engem, minden rosszat
Rám fognak az emberek,
Pedig én csak csitítgatom,
Hej pedig csak altatgatom,
Altatgatom, csitítgatom
Ezt a szegény szívemet.

Azt mondják, hogy korhely vagyok,
Pedig hát én beteg vagyok,
Beteg vagyok.
Gerle madár, árva madár!
Mondd el az én bánatom,
Keress nekem olyan helyet,
Ahova én elmehessek, —
Merre tartsak, hova menjek,
Mit csináljak, nem tudom.

GÁRDONYI GÉZA.

(1863—1923.)

KRISZTUS ÁLMA.

(Legenda virágvasárnapra.)

A pálmafák alá vonult
A Mester és a kis csapat,
— Hol hűs árnyat ereszt a lomb,
Pihenni fáradalmukat.
S míg őket álom ringatá,
Susogni kezd a kis liget:
Mozdul a fa, virág, fűszál,
Vonaglottak a tövisek.

A Pálma kezdi:
— Én vagyok
A fák között, kit ő szeret,
Ha fáradt volt, levélernyőm
Föléje hűs árnyat vetett.
S midőn hozsannát zeng neki
A szent városban ifju, agg,
Útjára lombom ezrei
S legszebb virágim hullanak.

Sápadtan az Olajfa mond:
— A nap leszáll, s eljő az éj;
S lappangva lombjaim alatt
Az áruló már lesre kél.
És jő az Úr, s én hallgatom
Gyötrődő lelke mint s hajt.
Két karja az éghez remeg...
És rája villan dárda, kard.

A tó szinén feljő a Nád.
Fürtös feje búsan zizeg:
— Királyi pálca én leszek.
Miért is szültek a vizek?

A Tüske szúrós ágait
Magához nyomva így zokog:
— Átok reám e tőrökért.
Én vérzem a szent homlokot.

A Tölgy megborzong, s felsóhajt:
— Holnap kivágnak engemet,
Holnapután a Golgotán
A hóhér rajtam öli meg.

A zöld Borostyán így rebeg:
— Sírjához innen kúszom én
S ezer karommal ölelem
Ki legjobb volt a föld szinén.

A kis liget virágai
Susognak erre sírva mind:
— Oh elmegyünk ráomlani,
Sirján kiadni lelkeink!

*

Fölkél az Úr. S a kis csapat
Indul a szent-város felé.
Az Úr előbb mindkét kezét
Áldásadón fölemelé:
— Nézzétek — szól — a harmatot:
Mint könnyek ezre úgy ragyog.

ÉJJEL A TISZÁN.

Feljött a hold a Tiszára.
Csend borult a fűre, fára.
Szeged alatt a Szigetnél
Áll egy ódon halászbárka.

Holdvilágnál fenn a bárkán
Halászlegény ül magában.
Ül magában s furulyál,
Furulyál az éjszakában.

A Tiszára a sötétség
Gyászfátyolként terül hosszan,
Gyászfátyolon a csillagok
Csillogdálnak gyémántosan.

Talán épp a bárka alatt,
Lenn a vízben, lenn a mélyben,
Fekszik egy nagy halott király,
Halott király réges-régen.

Koporsója arany, ezüst,
S vasból van a burkolatja,
És a hármas koporsóban
A király a dalt hallgatja.

LEVÉL A TANYÁRÓL.

— Bótos úr, bótos úr,
van-e itten papiros?
— Milyen kell violám?
— Rózsaszínű szép piros.
Akin van egy galamb,
meg egy halvány virág is,
s közvitézhez való
egy-két sor írás is.
— Mi legyen az írás?
— Csak annyi hogy: »Pista,
tisztel édesapád,
tisztel édesanyád,
és tisztel Boriska..
És tisztel Boriska....

MIKOR A GYERMEK...

Mikor a gyermek gőgicsél,
Az Isten tudja mit beszél!
Csak mosolyog és integet...
Mit gondol? Mit mond? Mit nevet?

S mint virággal az esti szél,
Az anyja vissza úgy beszél,
Oly lágyan és oly édesen...
De őt sem érti senkisem.

Hogy mit beszélnek oly sokat,
Apának tudni nem szabad:
Az égi nyelv ez. Mély titok.
Nem értik, csak az angyalok.

BÖLCSESÉG A HULLÁMOKON.

Egy vén révésznek ócska csónakán
Ült hat tudós. És azt beszélgették,
Hogy nincsen Isten, és hogy hisz a nép!
A csónak roppant. Szólt a vén: No lám,
Ha tudnak úszni, hát most ússzanak!
— »Jaj *Istenem!*« — kiáltott mind a hat.

A LENGYEL HATÁRON.

(1703.)

— Kik vagytok ti halvány, rongyos emberek?
— Magyarok vagyunk.
— Édes vérim honnan, merről jöttetek?
— Hazánkból futunk.
— Hazátokból? Ki üldöz el belőle?
— Az átkozott német.
— Lipót király? az ország megmentője?
— Rablója a népnek.
— Rabol? Tán tinektek ninesen kardotok?
— Zászlónk nincs hozzája.
— Hová mentek hát ti szegény magyarok?
— Bujdosunk világba.

— Vissza! Vissza! Én is megyek honomba,
Pusztuljon a német onnan pokolba!
Dobjátok a koldusbotot szemétre!
Kard való a magyar ember kezébe!
Vissza! Velem! Föl, fegyverre magyarok!
— Mi a neved, Isten legszebb vitéze!
— Én Rákóczi vagyok!

Petri Mór.

(1863.)

A PÁLYABÉR.

Szegény maradtam, mint akkor valék,
Amikor ifjan vándorútra keltem.
Egy emberöltőt végigénekeltem,
Sorsharag és koldusbot... Ez a vég.

Csak mentem, míg a lelkem elalélt,
A pályán égő hittel, csüggedetlen,
Az életem álmokra vesztegettem,
Se hír, se semmi... Megadták a bért.

Erdők zugában dalol a madár,
A dala gyógyít, szíved hogyha fáj,
Törődik-e aztán valaki véle:

Hogy a kis dalnok elpusztul-e, él-e?
Szétfoszlik szárnya egy tüskés bokorban,
Sírját se tudja soha senki: hol van?

HARANGSZÓ.

A falu ködben, a torony se látszik:
Leborulok a hontalan magányban.
Fülem a földhöz nyomva figyelek,
Kiveszem tisztán: zúgnak a harangok.

Közülük egy különösen kiválik,
Amelyet egyik ősöm öntetett,
Valami kuruc a Rákóczi-korban.
Cseng — bong, cseng — bong: Istennel
[a Hazáért!

Így ver szivem a ködös éjszakában
Borongó ősz gyászába burkolózva.
Ver — üt, ver — üt... O, harangozok
[én is!

Nem tudom, meddig hallik el a hangja.
Csak zengi, zengi, amit a harang.
M'g ver, míg ver: Istennel a Hazáért!

Benedek János.

(1863—1926.)

A SZABADSÁG-SZOBORNÁL.

Én nem vagyok bálványimádó
S az éreszobor előttem holt anyag,
A benne rejlő eszme bár kiváló
S körötte bár ezrek tolonganak.
Ünnepet ülni érted: szép mulatság,
Dícsérni dalban, szóban és szoborban;
Te csak ezekben élsz, dicső szabadság!
De a világban szolgaság, nyomor van.

Szabadság! lelkem örök ideálja,
Te érted annyi nagy szív vérezett;
Könnyem csorog, ha gondolok reája
S szívem facsarja az emlékezet.
Neved manapság olcsó, könnyü préda,
Éretted most egyebet sem teszünk:
Hogy hébe-korba — előttünk a példa —
Egy-egy szoborban fm' leleplezünk.

Nem téged leplezünk le óh szabadság!
De magunkról rántjuk le a lepelt.

Avagy követte lelkének parancsát,
Ki érted annyit tett, hogy ünnepelt?
Hát ünnepeljünk: harsogjon az éljen!
Felejtsünk annyi bút és annyi bajt;
És fojtsuk vissza a szivünkbe mélyen
Azt az egekre feltörő sohajt.

Felejtsünk mindent, ami szörnyü emlék,
Mi a szabadság gyilkolója volt;
Mi a hóhérok lelkében szülemlék,
A vérboszu ne légyen itt ma folt;
Gályákra hurcolt, láncra vert rabok,
Vérpadra vonszolt annyi vértanu,
Ne zavarjátok ezt a szép napot:
Maradjon por, mi csak por és hamu.

S a népnyomor sinylődő milliói
Ujjongjanak e szép szobor körül:
Illő e szent kegyeletet leróni, —
Van-e, ki itt nem ünnepel s örül?
Örvendjetek!... elnémul íme lantom,
Én itt hagylak, te hideg érc-alak —
S szivem utolsó csepp vérét kiontom:
Csak téged egyszer *élve* lássalak!

Lipcsey Ádám.

(1864—1912.)

HANGULAT.

Szivem olyan mint a falevél:
Nyári nap ha rátűz, elalól;
Keresi a csöndes félhomályt,
Hol hivalgó fény, zaj sohse bánt.

Mit nekem a kapzsi emberek —
Ha befogad árnyas, hűs berek.
Sárgarigó ver fönt a bogon,
Alkonyatkor úgy elhallgatom.

Árva pipacs ottan ácsorog,
Álomteje pillámra csorog,
S félig önkényt, fél-önkénytelen
Édes lankadás győz lelkemen.

Esthajnali harmat gyöngye hull,
Az ég alja halkan elpirul,
Csillagos köntösbe öltözik —
Szivembe a béke költözik.

Hattyúformán úszó fellegek
Szeldesik a tengerkék eget;
Elmerengek a kék távolon —
Tán hogy élek, azt is álmodom!?

Szalay Fruzina.

(1864.)

ALTATÓ.

A fákon már
Nyugodtan alszik minden kis madár.
Tudják, hogy rájuk bajjal, veszéllyel
Nem jön az éjjel.

Lenn a vizen
A vizililjom alszik szeliden,
A kék hullámok, a mély homályban
Ringatják lágyan.

Aludj, s ne félj!
Kinyitja bársonyos kelyhét az éj,
S mint tarka pillék, a szines álmok
A földre szállnak.

S halk nesz ha kél,
Ne rettenj meg titkos zengésinél,
Lágy libbenéssel, mélyén az árnynak,
Tündérek járnak!

LEGÉDESEBB.

A napot is legjobban szeretem,
Midőn legelső ténye megjelen,
Ám ő, a végtelenben valahol
Még távol kóborol.

Legkedvesebb talán a várt öröm,
Midőn még át se lépte küszöböm
S nem hallani a rózsás égbe még
Csak szárnyai neszét.

S legédesebb a dal, míg hangtalan,
Míg a szivemben mélyen rejtve van,
Míg a szivemben zendül csendesen
S nem hallja senkisem.

TŰNŐ NAPOK.

Az ifjuságból, telve bájjal,
Valamit elragad magával
Minden elszálló pillanat.
Kegyetlen gyors a perc, az óra,
Itt egy mosoly vész, ott egy rózsa,
Amint felettünk elhalad.

S tudom, hogy végre úgy van, mintha
Eget, földet bús köd borítna,
A nap is bágyadt, szomorú.
Virágát, ékét veszti minden
És elhervad a láng a szívben
S a homlokon a koszorú.

Oh, bár lehetne, bár lehetne
Elmenni úgy a végtelenbe:
Vidáman, bátran, szabadon!
Mig búnak árnya rám se szállna,
Szivemben ifju kedv hulláma
És ujjongó dal ajkamon.

Sötét szárnnyal mig el nem értek
Sem hervadás, sem szenvedések
S körültem minden még ragyog,
Míg nincsen semmi veszteségem,
Úgy tova tünni teljes fényben,
Miként a hulló csillagok!

Móra István.

(1864.)

ÉN MÁR BETÖLTÉM...

Én már betöltém embertisztemet.
Az Úr, kinek igaz kapássa voltam,
Szöllőjéből magához integet.
Napom lement, és elfogyott a holdam.

Sarúmegoldva, főfedetlen állok,
Szólító szóra reszketetlen várok:
Virágaim kinyíltak, sorra, rendre,
Beért munkámnak kalássza, gerezdje,
Bajom ki volt: elsírtam, elnevettem, —
Gondom ha volt: más vette át helyettem...

... Éltem kertjének hét szál csemetéje
Megnőtt magosra s termő terebélyre.
S ha elmegyek, árnyukban megpihen
Én dolgostársam, öreg édes párom,
Míg hajlékunk *ott fent* fölépitem:
S elválhatatlan kézfogóra várom!

Zemplény Árpád.

(1865—1919.)

ISTEN KARDJA.

I.

Meghalt Nimród, a nagy khán,
Babilon városának
Megépítője, apja.
Halála éjszakáján
Elt nt az ősi szent kard,
Hadisten adománya,
A szittyák drága kincse.
Mint lecsapó villámlás,
Meteor vas-szilánkja,
Befúródott a földbe
És elt nt mélyiben.

De megjósolták a jósok,
Hogy egykor visszatér majd.
S mint rögön át a fűszál,
E kard a föld szinére
Kiütközik megint.
S ki akkor megtalálja,
Hatalmas vezérré lesz;
Legyőzni s birni fogja
Ezt a kerek világot
A csendes óceántól
Nap-áldozat vizéig.

Évezrek jöttek aztán,
Évezrek sűlyedének
A forgandó vak éjbe.
Kifáradt, szerte züllött
Ős Nimród szittyasága,
Elszéledt Babilonból
S a pusztán elvadult.

II.

Atil vizének partján
Mundzuk úr hunn királynak
Gulyája táboroz.
A barmok legelőjén
Kiütközött a földből
Az ősi szent varázs-kard,
Mint fűszál rög alól.
A csorda vén bikája
Belé hágott a kardba.
Nem tudta, hogy mi történt,
Hogy új idő közelget,
Csak azt, hogy — lába fáj.
A bika bőgve elment,
Három tinót felöklelt
S nem lőn világ urává.

Oda ballag a bojtár
A bika vérnyomán.
A fű közül a földből
A szent kardot kihúzta,
Hogy máskor ne sebezze
Füvellő barmait.
A rozsdás, ócska vaskót
Fitymálva szúrta rézzel
Kivarrt tüszője mellé.
Övében volt a szent kard,
Meglelte és viselte
S nem lett világ urává.

III.

Atil vizének árján
Virágos, nagy hajókon
Mundzuk-fi hős Attila
Víg nászát ünnepelte,
Egy turk khagán-leánnyal.
Ősz apja meg a bátyja
Kedvéért vette el csak,
Hogy így pár tartománnyal
Nagyobb földjük legyen.

Az ifju házasoknak
Ajándékot vivének
A harcosok, kaszások,
Pásztorok, mívesek.
A bojtár is a vaskót
Pirulva fölajánlá.
Az udvarnép mosolygott
Rozsdás ajándokán.

De Mundzuk hős fiának
E vas tekintetére
Orcája úgy kigyúladt
Mint sarki fényes éj.
Reszketve hős örömtől
Megösmeré azonnal
S átal vevé a kincset.

Mundzuk-fi hős Attila,
Mikor kezében érzé
A régi csoda-kardot,
Hadisten adományát,
A szittyák drága kincsét,
Nimród-ős örökét:
Ott hagyta szép aráját
És lóra ült a néppel
S ő lett világ urává.

NIMRÓD FIAIHOZ.

(Egy régi magyar siralomból.)

Dicsőség házából,
Nimród ágyékából
Származott fényes virág,
Kit az irigységek
Mint eleven férgek
Mérges kígyófoga rág:
Oh, szegény magyar vér,
Félsz tehozzád hogy' fér?
Véred feljebb hogy nem hág?

Idegen nemzetek,
Hamis hitetlenek
Ősi fészked feldúlják;
Barmodat mellyesztik,
Örökséged vesztik,
Jószágodat prédálják;
Vitézi nevedet,
Régi hős híredet
Méltatlanul gázolják.

Ébredj önérzetre,
Sorakozzál tettre
Búban élő magyarság!
Édes nemzetségem,
Én gyönyörűségem,
Megfojt ez a szolgaság!
Nyílj ki szebb hazából,
Nimród ágyékából
Származott fényes virág.

SZEBEN ALATT.

(Bem apó esete.)

Ostromolják Nagyszebent,
Bem serege támad.
Mint a zúzos fergeteg,
Rohannak a székelyek
Puskával a sáncnak.

Fagyos havon s'kos út
Visz a meredekre.
»Rajta, bádor szégelek!«

Kiabál a kis öreg
S köztük forog egyre.

Hull a golyó, dől a nép...
»Vorwärts, aki bátrabb!« —
Mi a dolga, tudja jól,
Egyik székely oda szól
Vén tábornokának:

»Menjen innen, Bem apó!
Ej, be nem tud rendet!
Kee helyünkbe lel százat,
De hol veszünk mi mást,
Ha lelövik kendet.«

VÉGIG AZ ORSZÁGON.

Bejártam én az országot végig,
Rónák táját, kék hegyek vidékit,
S hogy bejártam, csak azóta látom,
Nincs szebb ország ezen a világon.

Künn a síkon apró fehér falvak,
Ezer szemök a sok fényes ablak,
Míg odaérsz, oly nehéz kivárni,
Ha bejártad, nehezebb elválni.

Sárga búzák, virító zöld rétek
Borítják el a nagy messzeséget,
Mint óriás, aki tengert lábol,
Hadonászik a szélmalom távol.

Zöld akácok beszegik az utat,
Köztük végig könnyű hintó futtat,
Ifjak, lányok vidám társasága
Kocsin mennek szép Tündérországba.

Komoly hegység túl ötven határon,
Rajta erdő, tetejébe várrom,
Ide látszik sejtelmesen, kéken,
Mint egy csipke a kék bársony égen.

Addig megyünk, mendegélünk lassan,
Fönjárunk már a sötét havasban.
Zúg a fenyves, távol patak morog,
Hűvös szellőt sóhajtnak az ormok.

Lomha felhő telepszik a völgyre,
Tornyok gombja fényesen áttörte,
Mintha volna tenger alól hangzó,
Felhallatszik a déli harangszó.

A magasból némán szerte nézünk,
Csodálatos elfogódást érzünk,
Ilyen szépnek képzelni se mertük,
Amilyennek a hont megismertük.

Néma csendben suhannak a felhők,
Déli álmot alszanak az erdők,
Gyönyörködünk széltében hosszában
Az imádott, tündérszép hazában.

KIS VIRÁG.

— Kis virág, siess virulni,
Nincs neked csak egy nyarad;
Ha te elhullsz, majd virít más,
Szürke a föld nem marad.

Kis madár! siess dalolni
A kizsendült lomb alatt,
Ha te nem dalolsz, dalol más,
Néma a föld nem marad.

DALOK.

I.

Mikor elszunnyadtam,
Eszembe forogtál,
Mikor felvirradtam,
Eszembe jutottál.

Hullámzik az elmém,
Mint a patak sodra.
Csak te forogsz benne,
Örvényben a rózsa.

II.

Játék lenne ez az élet,
Ha leélhetném tevéled.
A világgal nem törődnék,
Egymás körül sürgölődnénk.

Két buborék, mely a mélyből,
A rejtelmes tengeréjből
Fölszállott *egy* pillanatban,
Találkozik — s szerte pattan.

III.

Pompás város ez a város!
Rózsák nyitnak a havon.
Hozzátok visz minden utca,
A bal és jobb partokon.

Beh rút város ez a város!
Nagy sötét házrengeteg,
Míg rózsámtól haza térek,
Százszor is eltévedek!

FELEKI SÁNDOR.

(1865)

FÉSZEK AZ ÁGYÚCSŐBEN.

Elhagyott vár. Ki tudja hány
Év suhant el már felette.
Egy zugában öreg ágyú
Henyél búsan, ott feledve.

Rozsda lepi. Megviselték
A viharok, ezer vészek,.
Most torkában meghuzódik
Szépen egy kis madárfészek.

Honnan egykor mennydörögve
Száguldott a golyó messze,
Onnan most a gyilkos csőből
Madárdal száll zengedezve.

Csak hallgatom, csak hallgatom,
Milyen édes, szelid ének!
Nem hiszem, hogy magasztosabb
Himnusza vón a békének.

Úgy érzem, e madárnótát
A szél, messze, szertehordja.
S minden szívbe e világon
Belopódzik egy akkordja.

S lelkemben egy boldog ábránd
Csodás álmot szőni késztet:
Minden ágyúcsőben egykor
Zengő madár ver majd fészket!

S az a dal, mi onnan csendül,
Legszebb dal lesz a világon:
Valahára valóvá lett,
Dallá érett édes álom!

VÉRTESSY GYULA.

(1866—1924.)

ELTÖRT JÁTÉKSZER.

Kis gyermek-ágy fölött egy nő áll,
Oly halovány, oly bús szegény!
Kezében fél-lábú lovacska, —
Tört fényű könnyek a szemén.

Meghatva nézem s ím, egyszerre
Te jutsz eszembe, jó anyám.
— Miért nem tudtam én elhalni
Igy a gyermekkor hajnalán?!

Nem kellett volna durva kézzel
Széttépnem szép reményeid;
Egy angyalt sirathattál volna
Szived végső veréseig.

Nem hullott volna bánatodra
Csalódás árnya sohasem —
Emlékem' hűn őrízte volna
Egy-egy eltört játékszerem...

PALÁGYI LAJOS.

(1866.)

FELTÁMADT ÓRA.

Az az óra, vidám óra,
Feltámadt sötét valóra
És örökké itt marad...

Vígan voltam. Hittem, jól vagy,
Meg is feledkeztem rólad
S nem sejtettem azalatt,
Hogy te távol város végén,
Betegeknek menedékén
Vívod végső harcodat.

Míg utolsó könnyed pergett
És utolsót hörgött melled,
Rossz tréfán nevettem én
S kacagásom nem némult el,
Arcom percig sem borult el,
Árnyék nem lengett felém, —
Nesz nem jött a messzeségből,
Szózat sem morajlott égből,
Villám sem csapott belém.

Az időnek nem volt lelke,
Hogy halálodat hírlelje.
Némán szelte át az űrt,
Pedig itt is, ott is éppen
Az az óra szállt sötéten,
Rád is, rám is az terült.
S hogy ne kösse lelkünk' össze,
Hogy sejtés se szóljon közbe,
Maga nyomban elmerült.

Csak utóbb, holtod bevárva,
Szállt rám vissza gonosz árnya,
Tört rám vádlón a setét...
Oh az óra, vidám óra
Csak ha eltünt, veti, szórja
Gyász emlékét szerte-szét
S arról ád hírt s azzal gyilkol,
Mit előbb ő maga titkol,
Azzal büntet, amit vét.

Hát csak büntess, gonosz óra,
Sose keljek jobb valóra,
Ha már néki vége van.
Nyugodt többé ne lehessek,
Soha többé ne nevessek
És ha mégis jösz vígan,
Lássam, távol város végén,
Betegeknek menedékén,
Hogyan haldoklik fiam.

VAN-E MÉG?

Van-e még fájdalom,
Melyet nem kellett végigállanom?
Tart-e számomra még
Valami új, nagy sors-csapást az ég?

Van-é lelkembe rés,
Ahová még hatolhat szenvedés?
Maradt-e birtokom,
Amelynek vesztét majd sirathatom?

... Rémület száll belém.
Van a világon, van mi még enyém:
Leányom, hitvesem...
Előled óh, hogy rejtsem, istenem?!

LIVIA.

Én néma lányom, titokzatos szépem,
Bús idegen a többi lány között,
Magányos hattyú elzárt tó vizében,
Bűvös dal, melynek szárnya megtörött,
Fénylő szivárvány könnyek özönében,
Hallgatag tündér, földre száműzött:
Te vagy utolsó, síró reménységem,
A végső bánat, amely ide köt.

VÁNDORÚT.

Föntt a magasban vándorolva
Néztem alá a ködgomolyra
S a mélyben nyüzsgő hangyabolyra.

Ormok, tetők ragyogtak napban,
Tanyák is tüntek föl alattam,
Míg én magamban elhaladtam.

Olykor közelebb érve hantot,
Hallottam egy-egy édes hangot,
Falusi nyájas estharangot.

Vagy láttam, lent virágok nyílnak,
Meg is csapott a vágy, az illat,
De tovább vont egy fényes csillag.

S most úgy érzem, hogy nem is éltem,
Nagyon is messzi útra tértem
S csak eltünök majd észrevétlen.

Nem vagyok én, csak bolygó vendég,
Mögöttem űr, előttem nemlét,
Sem út, sem mult, sem vágy, sem emlék.

SAJÓ SÁNDOR.

(1868.)

MAGYARORSZÁG.

Egy lovasember áll a puszta éjben,
Hívő magyarnak élő látomány:
Szúrós szemével — kard a jobbkezében —
Nyugodtan kémlel sorsunk távolán.

S megszólal. Hangja mint gordonka zendül
S mint tenger árja távolból ha zúg:
»Holt népek sorsát vesd ki a szivedbül,
Minden lemondás gyáva és hazug.
Sorsod homálya most még rádsivárlik; —
Várj tavaszig, vagy nyárig... szüretig...
Akard: és lesz még jobb magyar világ itt,
Akard: és itt még csoda születik!
Akard és úgy lesz: minden a tiéd itt,
Tiéd az ország és a hatalom...«
S az éjben, mintha erdőn zúgna végig
És milljó szívből eskü szállna égig,
Fölzeng a szent szó: akarom!...

SZERETNÉK MÉG EGY NYARAT ÉRNI...

Szeretnék még egy nyarat érni,
Egy-két hetecskét áthenyélni,
Tópartot, erdőt, rétet járni,
S egyebet semmit nem csinálni.

Tóparton ülni, napsütésben,
Nagy, boldog magamfeledésben,
Hullámain a zsongó csöndnek
Gyöngyét halászni halk örömnek.

Árnyékos erdőn, tarka réten
Tünődni sok-sok semmiségen:
Játékát nézni fénynek-árnynak,
Virágát szedni kurta nyárnak.

Időnek nemtudója lenni,
Csak járni-kelni, jönni-menni,
Napot könnyelműn elfecsélni, —
Gondatlan szívvel élni, élni!

Nyár végén aztán, bús sóhajban,
Mindentől búcsút venni halkan,
Mégegyszer mindent átölelni,
S nem bánom, — végső útra kelni...

DAL A MESSZE BÉRCOROMRÓL.

Mikor hegyek közt jársz bolyongva,
Nem látsz a büszke bércoromra:
Ott lenn a völgyek rejtekében
A legszebb csúcs is észrevétlen;
De nézz csak vissza messze tájrul:
Szived megdobban, szemed ámul:
Mily diadallal kéklik égre
A fátyolos bérc bús szépsége...

Tűnt ifjúságod távolában
(Óh mért is nem láttad korábban!)
Így leng feléd a kék homályon
Egy tündérkép, egy régi álom;
Ott leng a fátylas messzeségben
Ragyogón, fájón, szűz fenségben, —
Késő igéret, szent, egyetlen,
Sovárgott és — elérhetetlen...

IGNOTUS.

(Veigelsberg Hugó.)

(1869.)

HA TE ÚGY SZERETNÉL...

Ha te úgy szeretnél
Ahogy én szeretlek,
De sohase' volna
Nevető jókedved!

Nyugodatlan szívvel
Párnádra omolva,
Se napod, se éjed —
Nyugtod sohse' volna.

Fejed lehajolna
Csüggetegen, árván,
Mindig értem sírnál,
Mindig engem várnál!

SZERELEM.

Eszembe jut, amit felejtett,
Fölemelem, amit elejtett,
Megőrzöm, amit eltapos,
Vigasztalom, ha bánatos,
Nem búsitom, mikor nevet,
Azt említem, akit szeret.
A kis kabátját rásegitem,
Nem szenvedélylyel, de szeliden,
Hozzá csak ujjhegygyel sem érek,
Szerelmet tőle sohse kérek
És nem is vallok sohasem —
Ó, milyen forrón szeretem!

BÜSZKESÉG.

A hőn fénylő nap körében
Ott bolyongnak, ott forognak
Láthatatlan láncra kötve
A tűzkeblü csillagok.

A magányos üstökös csak
Pillanatra hull elébe,
Aztán messze, végtelenbe
Kergeti a büszkesége.

SZENTESSY GYULA.

(1870—1905.)

PUSZTÁN.

Felettem ég a déli perzselő nap,
Köröttem mély csend, lélek sincs sehol.
A szemhatáron ég, föld egybeolvad,
És elmosódik, lassan összefoly.

Oly mozdulatlan, hangtalan a róna!
El-elrepül fölötte egy madár,
És a magasban egyet-kettőt szólva
Alább ereszkedik és tovaszáll.

Ki-kicsillan a távol falu tornya
Szeliden kéklő lombsátor megett,
Ide hallatszik halkan, elmosódva
Amint kondítják hosszan a delet.

Toronyirányból tart felém egy ember,
Vállán kapája, — csendesen halad,
S míg szembe néz a néma végtelennel,
Tekintetében biztos öntudat.

A homloka sürün barázda-hintett,
Napbarnított, de büszke és merész
Arcán verejték ül, — de a tekintet
Az a szabad, nagy végtelenbe néz.

Járása lassu, mozdulata ritka,
Körötte, benne nyugalom honol,
Puszta nevelte, rónaság tanitja
S az a tanító fenséges, komoly.

S hogy elhalad a déli verőfényben,
Kalapot billent, — köszön csendesen.
Tovamegy szótlan, — én csak nézem, [nézem,
S egy gondolat fut által lelkemen.

Te vagy a nemzet, rónaság lakója,
Te vagy a mult, ki jövendőnk marad;
Olyan vagy népem, mint hazád, a róna,
Komoly, és méltóságos, hallgatag.

S amint ez ember ment a pusztán végig,
Népek nagy útján így mégy, nemzetem,
Haladsz, szemünknek láthatatlan célig
Nyugodtan, büszkén és fenségesen!

NEM AZ IDŐK...

Nem az idők méhe meddő,
Nem a század vére lomha,
— Minket forgat vad futása
Öntudatlan félálomba.
Míg felettünk összecsapnak
Hihetetlen fényes eszmék,
Csak siratjuk, mint a gyermek,
A nyugalmas álmok vesztét!

Érzi, tudja minden ember:
Forr valami lenn alattunk,
Lángja felcsap itt is, ott is,
Minek még nevet sem adtunk.
Régi, rozsdás láncok hullnak,
Mik a lelket nyűgben tartják,
S várjuk félve, várjuk titkon
A jövendő szörnyű harcát.

Mint a sivatagban járók
Kutatnak a láthatáron,
— Hátha újra jönne, aki
Áttörne a vak homályon,
Aki újra megváltaná
Bűneit az árva földnek,
Aki eljön és letörli
Könnyeit a szenvedőknek...

Makai Emil.

(1870—1901.)

AZ ÖREG ÚR.

Templomba hívják, péntek este.
... Csitt, csendesen jó emberek!
Az orvos senkit sem ereszt be,
Az öreg úr nagyon beteg.
A romlás ellen mi a zsoltár?
Tizen vagyunk épp — mondjuk el.
Hisz ahol ő van, nem kell oltár,
Az isten háza az a hely.

»Mely nem dicsér mindenha Téged,
Szakadjon ketté az a húr —«
Sz vébe markol az enyészet,
És csupa szív az öreg úr!
... E résen át, be nem mehettek,
Jól látni — ott a szenvedő...
Ne sírjatok, hisz csak a szentek
Szenvedtek úgy, mint szenved ő.

»Az, aki jámbor, istenének
Nem hányja föl a bánatot —«
Úgy-e, ilyennek ismerétek
Ti mind a jó öreg papot?
Nem zugolódó, nem mogorva,
... Látjátok ajkán a mosolyt?
Mult ünnepen, így mosolyogva
A menyországról szónokolt...

Ki igazgatja, — az a bátyám,
A virrasztók, testvéreim.
Mindannyi boldogsága árán
Könnyítne szenvedésein.
Ha rájuk néz — hogy mosolyognak!
Ha elfordul, mind könnyezik.
Ti mostohái voltatok csak,
Mi volt ő nékem és nekik!

Maga maradt — mi tova szálltunk,
Amire beesteledett...
S míg egy-egy csókra hazajártunk,
Már gyom nőtt a küszöb felett.

Lett volna puha fészke máshol!
De itt dőlt rommá köztetek,
Nem vált el soha templomától,
Nem vált el soha tőletek!

Az est az égen ott talál még
Egy-két elkésett sugarat,
Mikor még nem nyult el az árnyék
S rózsákat ejt le még a nap;
De a magányos öreg úrnak
Ily szépen nem alkonyodott —
Az árny k, azok ráborultak,
De már a fényből nem jutott...

Két éve, hogy csak romja annak
A tisztes ősznek, ami volt;
A régiből sz ve maradt csak —
Mondjátok, van-e rajta folt?
A gyülöletből egy szemernyi
Ha rátapadt-e valaha?
Mert nem tudott mást, csak szeretni,
Úgy mint még senki és soha.

Hogy vitte úgy-e házról-házra
A verset, mit a fia írt!
S odaszorítva ajakára,
Ronggyá csókolta a papírt.
Isten helyett egy szőke lányról
Dalolt a pogány troubadour —
És mégis elolvasta százszor,
És sírt, és sírt az öreg úr...

... A zsoltárt hol is hagytuk abba?
Ne vétkezzünk, jó emberek;
Imátokat mi se zavarja,
Én betegünkhöz bemegyek.
Ott folytassátok, hogy a jámbor
Nem halhat úgy meg, mint a gaz —
... Ah, feje fölött gyertya lángol!
Ne folytassátok — nem igaz...

A BOLYGÓ.

Kivetve annyi társsal együtt
A semmiségbe vágtatok;

Lobog a tűz kihalt szivemben,
Ha elfáradtam, újra kezdem
Elől az őrült rohamot.

Pirosló lángok csókja nyaldos
És vágytól reszket a nagy ég;
Izzóvá lesz a könnyű pára —
Bölcsőm a végtelen homálya,
Sírom az örök semmiség!

Az alaktalan, lázas éjbe
Nyughatlan ösztön kergetett;
És mint egy szörnyű végzet rabja,
Jövök, izzó fáklyát ragadva
S uszályom söpri az eget.

Alvó világ, hunyó természet,
Nyugalmadat irigylem én!
Belőled rég kihalt a lélek,
Míg én, dacolva sors tevéled,
Győztem az idők szellemén.

Voltam, mióta él az eszme,
Mely a világra alkotott;
Nem változom, az vagyok éppen,
Ki milljó s milljó évet éltem
S leszek, míg a világ forog.

Leszek és lesznek mind e társak,
Kik velem együtt bolyganak,
Álmatlanul, kietlen éjbe',
Kikből a sors ádáz szeszélye
Teremtett utitársakat.

Megannyi nyughatatlan lélek,
Ki velem együtt kóborol;
Versenyt futnak őrült rohamba,
Nincs senki, aki elmaradna —
És nem találunk célt sehol!

PLETYKÁK.

Ha sejtenéd, hogy mennyi rosszat
Hallok felőled mindenütt!
Akár egy templomot kifosztnak
S ökölcsapásuk sziven üt.

Hallom: kacér és szivtelen vagy,
Hogy kebleden a rózsa elfagy,
Hogy ami könnyet érted ontok,
Te abból gyöngysort szedegetsz —
Bolondok!
Nekem elég, hogy emlegetsz.

Mondják, hideg vagy, gőgös, álnok,
A vágyad: élni gondtalan!
Hol összefutnak édes álmok,
Ott a te lelked hontalan.
Hiába surranok utánad,
Nem érdekel e néma bánat,
Bár érzed, hogy a sírba rontok,
Hogy odavisznek e dalok —
Bolondok!
Nekem elég, hogy meghalok.

RAB GONDOLAT.

Ha rabja vagyok a hangulatoknak,
Minden gondolatom félve kopogtat
Előbb az ablakodon.

És ha utat nyit jó szived nékik:
Mint a verőfény siklanak végig
Gyönyörű alakodon.

Szeszélyeidet szolgálni sietnek,
Hű katonái ők a hírednek,
Testőreid tábora ez;

Van ki virággal szór tele téged,
Más ölebedként a földre letéved
S pici lábod zsámolya lesz.

Van ki a tükröt tartja elébed,
Van aki hízeleg, mint a cseléded
S göngyöli hajfonatod...

Ha szárnya, ilyenkor arcodat érte —:
Isteni csók! De irigylem is érte
A szerencsés gondolatot.

Nálad így boldogan elmulatozván,
Tér haza mindenik gondolat hozzám,
Azzá, amit ér — te avatod.

Ha törpe, ha nagy, ha fent vagy alant
[jár,
Azontúl a gondolat szárnya szabad
[már.
Szabad a szárnya — hisz a rabod!

KÖNNYEK.

Azok a könnyek sohase fájnak,
Melyeket ejtünk;
A siratástól, könyhullatástól
Tisztul a lelkünk.

De fáj az a könny, mely perzseli pillád'
S égeti torkod',
Mikor egy benső, lelki parancsszó
Tiltja zokognod.

HELTAI JENŐ.

(1871.)

APÁM.

Egyszerű ember volt apám
És nem hagyott semmit se rám,
Se pénzt, se nevet, se tanácsot,
Legyen emléke mindig áldott.
Tűrte, hogy járjak szabadon,
Sokszor de balga utamon,
Örült, ha vakmerőn repültem
És nem szidott, ha tétlen ültem.
Ha ijesztett a meredek,
Kezem megfogta. Szeretett.
A szive egy volt a szivemmel,
Mért nem lehettem olyan ember,
Mint az apám?

Halk, szűkszavu volt és szerény,
A bánat fátyla volt szemén.
Sok élőt, sok halottat gyászolt,
Az élet néki pusztaság volt,
Száz keserűség pohara,
Kegyetlen izzó Szahara,
Örök homok, kevés oázis.
Sokat bántották. Én is, más is.
De sohasem panaszkodott,
Férfi volt, bátor, böles, nyugodt.
A sok bajt elviselte mégis,
Mért nem tanultam tűrni én is,
Mint az apám?

Mikor az ideje letelt,
Lázadozón nem feleselt,
Meghalt, mikor meghalni kellett,
Senkisem állt az ágya mellett.
Én istenem, ha menni kell,
Add, én is így mehessek el,
Éjjel, sötétben, észrevétlen,
Büszkén, magamban, ahogy éltem.
Mikor az élet menekül,
Haljak meg én is egyedül,
Egy vén diványra ráborulva
És senkire se rászorulva,
Mint az apám.

A VÉN KOCSIS DALA.

Van nekem egy öreg lovam
Meg egy rozzant szekerem,
Jó időbe, rossz időbe
Mindig vígan terelem.
Semmi bajom, semmi gondom,
A lovamnak csak aszondom:
— Gyű Madár, hej Madár!
És a többit tudja már.

Napestig a bakon ülök,
Szundikálok, pipázok,
Jó időbe sütkérezek,
Rosz időbe megázok.
Igy megy ez már évek óta,
Nem változik már a nóta,
— Gyű Madár, hej Madár!
Nem változok én se már.

Egyre vénebb lesz a szerszám,
Egyre vénebb lesz a ló,
Kocsi-húzni, uccu-futni —
Néki ez már nem való.
Igy azután mindegy nékem:
Van vendégem, nincs vendégem,
— Gyű Madár, hej Madár!
Se nagy haszon, se nagy kár!

Válogatós úri népség
A kocsimba be nem ül,
Igaz is, hogy cifra rajta
Nincs se kívül, se belül.
Nem is igen kínálgatom,
Félrevágom a kalapom,
— Gyű madár, hej Madár!
Megélek én így is már!

Néha mégis beletéved
Egy szerelmes ifjú pár,
Készülődik, kászolódik:
Gyű Madár és hej Madár!
Mire lassan nekivágok,
Elfelejtik a világot,
— Gyű Madár, hej Madár!
Édes a csók, csattan már.

Vén lovam is, ahogy hallja,
A világnak nekivág,
Mint amikor a huszárló
Meghallja a trombitát.
Ahogy büszkén lépegetne,
Visszatér a régi kedve,
— Gyű madár, hej Madár!
De sok csókot hallott már.

Eszébe jut a lovamnak
Az a csók... és az a nyár...
Az a nyár... és az az eskü...
Gyű Madár és hej Madár!
Oly tüzes lesz, amilyen volt,
A gazdája is ilyen volt,
— Gyű Madár, hej Madár!
Bizony annak vége már.

Jobb lesz nekünk lassan menni,
Vén szekerem, vén lovam,
Jobb lesz nekünk megpihenni,
Öreg idő, este van.
Lassan menni, megpihenni,
Hogy ne bántson senki, semmi,
— Gyű Madár, hej Madár!
Miértünk már úgyse kár!

ELŐSZÓ EGY SOHA EL NEM KÉSZÜLŐ VERSESKÖNYVHÖZ.

Boldog, kinek nagyröptű lelke
Álommezőkön andalog,
Akit királynak koronáznak
Kilenc pogány, szent angyalok.

Én a józanság országútján
Tülekedek, lopok, csalok,
Vékony kenyérért, gyatra bérért
Csak görnyedek, csak agyalok.

Én, aki tudtam szállni bátran,
A szárnyas lórul rég leszálltam,
Ma már nem járok, csak gyalog,

Háttal fordultam már a Napnak,
Kihűlt szívem mélyén fakadnak
Szintelen, elkésett dalok.

ASZTALFIÓK.

Van egy pár régi levelem
Bezárva egy fiókba.
Van egy pár régi levelem,
De elolvasni nem merem,
Csak őrzöm évek óta.

Ott fekszenek némán, fakón,
Örök homályba rejtve.
Elmult fölöttük sok-sok év
És mennyi név és mennyi hév
Itt nyugszik elfelejtve.

Hugom, barátom, szeretőm . . .
Hány fényevesztett írás!
Az öröm bennük oly kevés,
De mennyi, mennyi szenvedés
És búcsúzás és sírás . . .

Emlékeim kriptája ez.
Bent hosszú sorba, holtan:
Eskü, hazugság, szerelem
És néhány hajszál lágy, selyem
S az ifjú, aki voltam.

Ven egypár régi levelem,
D· ezzel is törődjek?
Egy este koporsóm felett
A kegyelet vagy gyülölet
Majd összetépi őket.

Csizmadia Sándor.

(1871.)

A MUNKÁS.

Most senki . . .
Gyüjtőkamrája egy tömeg izomnak,
Melyet nehéz, kínos igára fognak.
Némán mozgó, hideg, holt gépezet,
Mit más keze irányít és vezet —
Hogy ember is, csak sóhaja
Jelenti.

A gyárban,
Vagy pinceműhely szennyes éjjelében,
Haldoklik vízen és száraz kenyéren;
A két kezéből kincsek omlanak
S maga értéktelen lim-lom, anyag —
Részére szánva rothadás,
Halál van.

A réten
Fényes sugárban megesillan kaszája,
Tömött fejű kalász bukik le rája;
S mindenkinek terem bőven kenyér,
Belőle csak maga hiába kér —
A jóllakásról — álmodik
A télen.

A bánya . . . !
Élő hősök közös temetkezése,
S önként szállnak le bús, sötét ölébe.
Nincs ott tavasz, hímes virágu nyár,
A füstölgő mécs ott a napsugár —
A börtön az, a szolgaság
Tanyája.

Az élet
Benne fogamzik meg, belőle árad,
A gyönyörnek forrása nála támad;
Boldogságát, javát mindenkinek:
Szorgalmával lám ő teremti meg,
S neki a nyomor esküszik
Hűséget.

De majd ha,
Ki tudja honnan, egy-egy szikra pattan,
S felgyul a rét, a gyár, a bányakatlan . . .
A földtekét bevilágítva ég,
Leolvad a bilincs, lehull a fék,
S a fénytől elszökik az éj
Hatalma . . .

Bán Aladár.

(1871.)

JÉGVERÉS UTÁN.

Dúld szét karoddal, amit adtál,
Vedd el tőlünk a kenyeret,
A tört kalászu asztagoknál
Mégis dicsérünk Tégedet.
Miénk a munka fáradalma,
De a Tiéd az aratás;
A föld ekénket nyögve hordja,
Téged köszönt az ért kalász.

Mindazt, amit e nagy világ hord,
Te önmagadtól alkotád.
A kék eget, az égi tábort,
A nappalt és az éjszakát;
Lengő füvet, hímes gyümölcsöt,
Záport és enyhe harmatot:
Mindent szived jósága küldött,
Minden belőled áradott!

Ó, visszatér a kikelet majd
És kivirul a völgy, halom,
A lombtalan fa új rügyet hajt,
Levélke nő az ágakon.
A visszaszállt fecskék dalával
Megtér szívünknek kedve mind...
Ki megfenyített ostorával,
Meg is vigasztal az megint!

Erdélyi Zoltán.

(1872.)

JER KÖZEL, ÉDES . . .

Jer közel, édes! így, az ölembe,
Szép fejedet vállamra lehajtva,
S míg szerelem-vágy ég a szívedbe:
Forrjon az ajkad hév ajakamra.

Nézd a virágot: lepke ha száll rá,
Szivesen adja szirmai mézét,
S váljon a csók bár lassu halállá —
Éli a percnek mennyei kéjét.

Félve, ha sejtném s bárki ha szólna:
Édes az ajk bár, méreg a méze,
S szörnyü halálnak lesz okozója
Percnyi gyönyörnek mámora, kéje.

Akkor is ajkam szép ajakadra
Forrna, tapadna szomjasan, — érzem.
Szép a halál, ha lány-ajak adja,
Bárha örökre vesztve az éden.

Telekes Béla.

(1873)

OTTHON.

Ákácos ösvény a dülőben,
Mentén kis kertövezte ház.
Tájáról oly rég elvetődtem,
Csak délibábként leng előttem
Mint örökös csáb, örökös hivás:
Jer vissza, haza, jer, bármerre jársz.

Egy őszülő bús arcu férfi,
Egy megtört, könyes szemü nő
Ott egy a mástól egyre kérdi:
Fog-e még hozzánk visszatérni?
S az idegenből ha tán haza jő,
Vidám, szerencsés, boldog lesz-e ő?

Bekopogtatni szinte félek
A csöndes kis ház kapuján.
Mosolyos álarc, födj be, védj meg,
Ők laknak itt, kik értem éltek:
Két igaz ember, vesztett harc után.
Ne tudják, hogy már én is elbukám.

Hadd mondom el, sorsom mily áldott,
Munkámért hír, jólét a bér.
Hisz elhiszik a fényes álmot,
Mit lelkem rég káprázva látott.
Nem tudják, az ily káprázat mit ér
S hogy jó, ha jut mindennapi kenyér.

Hisz nálunk még a régi minden.
Nyit még virág az ablakon,
Kigyul a fény is szemeikben,
Csak engem űz valami innen.
Öröm mezében járó fájdalom,
Szereped ah, nehéz, nehéz nagyon!

A tékozló fiú regéje
Keresztül borzong szivemen.
Vezeklenék is, de mivégre?
Ki lelke üdvét elfecsélte,
Soha, sehol többé meg nem pihen
És mindenütt, örökre idegen.

SZÜLETNEK OLYKOR...

Születnek olykor szent balsors sötétjén
Óriás lelkek... csupa láng, mesés
[fény...
Csodás álmokat valóvá teremtve,
Ragyogást szórnak ők minden
[szivekbe.

Hódoltok nékik, rózsát, babért
[szórva...
De mit ér nékik a babér, a rózsa?
Dal, kép, szobor, rím nyomán csupa
[mély seb:
A szív mindég egy álommal szegényebb.

Óh ne mondjátok, hogy isten kegyeltje,
Kinek így pusztul váltig szive, lelke;
S csak úgy boldog, ha ráborul a sírhant,
Mikor még legszebb álma el nem illant.

A GOLGOTÁN...

A Golgotán megült az éjek éje,
A mennyre, földre gyászt verő ború,
S az Isten-ember véres homlokáról
A porba hullt a töviskoszorú.

S elvitték a föld legdicsőbb halottját,
Pusztán sötétlett ott a Golgota...
De 'm hajnalra a kereszt tövében
Dús rózsató állt, üde rózsafa.

Nőtt éjjen át a töviskoszorúból,
Nőtt nyíló szirma, titkos tövise,
S mind a sok gally, a tövises, virágos,
A keresztfát úgy borította be.

S ím jött egy angyal s koszorúba fonta
A gallyat mind, a rózsást, tövisest, —
Nagy, óriási rózsakoszorúvá...
És újra pusztán állt ott a kereszt.

De a világot most is láthatatlan'
Az a koszorú fogja, fonja át:
A szenvedések töviskoszorúin
Szeretet-virág ontja illatát.

LAMPÉRTH GÉZA.

(1873.)

NEM LEHET!

Orvok cselén tőrbe estünk,
S vérzik bár a lelkünk-testünk,
Föl a szívvel, magyarok!
Föl a szívvel, föl a fejjel.
Csecsemő az anyatejjel,
Aggastyán lecsukló fejjel
Reményt egyék és dacot!

Férfi minden korty borában,
Nászünnepén, gyásztorában
Azt igyék!
Pap, ne hirdess más igét!
Ne zendíts mást, dal s ima
Az ég magasaiba...
Verejtékünk, vérünk, könnyünk,
Kaszánk, ekénk, kardunk, könyvünk,
Hegedű és zongora,
Tárogató, orgona —
Egy szent magyar harsona —
Harsogja be a világot:
— Igazságot! Igazságot:
Szabadságot, boldogságot.
Fényt, napot és életet!...

Ezer harcba, ezer vészbe
Kit egy csillag tiszta fénye:
Honszerelme vezetett,
Keleten volt Nyugat vértje,
Éltét, vérét nem kímélte,
Orvul tört sohsem vetett,
Szent jogáért, igazáért,
A hitért, s a szabadságért,
Csak vérzett, csak szenvedett...
Mert elárult, mert védtelen,
Mert elárvult, testvértelen,
Elesett —
Széjjeltépni, megöletni,
Bitor kézre koncul vetni
Nem lehet egy ezeréves
Nemes népet, dicsőséges
Nemzetet...
Nem lehet! Nem lehet!

NÉGY KIS EZÜSTSARKANTYÚ.

(Az abszolutizmus korából.)

Iglódyné nagyasszonyom
Él csöndesen, szelíd búban.
Nem is leli kedvét másban:
Olvasásban... Imádságban...
S négy kis ezüstsarkantyúban.

Van egy kedves ládikája
Cédrusfából, rózsafából,
Benn — egy eltünt álomvilág:
Sárgult levél... hervadt virág
Ifjúsága tavaszából...

A négy ezüstsarkantyút is
Abban őrzi, tartogatja,
S ha feltárul a kis láda,
Akármi van a naptárba':
Az a nap — az ünnepnapja!

El-elnézi... nézegeti
Fájó, mégis kedves búval...
S elmerengve — multba lengve
Oly édesen mulat lelke
A négy kicsiny sarkantyúval.

Ilyenkor kis unokái
Körülveszik szépen csendbe —
S mesélni kezd a nagyasszony,
Mintha tiszta ezüsthangon
A négy kis sarkantyú csengne...

*

Egyszer volt, gyermekeim, nem is olyan rég volt,
Volt egy árva nemzet... A ragyogó égbolt
Alighogy derengett, elborult fölötte,
Virágos kertjeit, kalászos mezeit
Ősz dere megeste, tél hava befödte...

Megdermedt az ország, mint ki meg van halva.
Gőgös idegen had csörtető hatalma
Tiport, gázolt végig síkot, völgyet, bérce —
S azt hivé nagy balgán: diadalmas kardján
A nemzet szíve is, lelke is elvérzett!

Pedig, — kis fiaim, ezt jól megértsétek —:
Ha hű s rendületlen az a szív és lélek.
Hogy egy nemzet szívét, lelkét is megölje:
Nem kis armádiák, — de a kerek világ
Csörtető hatalma gyönge ahhoz s törpe!

Akkor sem ölte meg. — A hű szív megdobbant,
És a rendületlen lélek lángralobbant!
— Nosza, rá is estek, ahogy észrevették,
S ahol egy dobogott, ahol egy lobogott:
Némulni, hamvadni börtönbe vetették.

Furcsa idő volt az... szomorú is, víg is.
Kacag a lelkem, ha idézem, de sír is.
— Kik még nemrég büszkén mentek vésznek, tűznek:
Vitézi kard helyett most, óh mily fegyverek
Ellenében s milyen fegyverekkel küzdtek!

Hinnétek-e? — Állig vasfegyveres haddal
Szemközt álltak: hetyke, pörge kis kalappal,
Attila-dolmánnyal, sarkantyús csizmával —
S gúnyt ha szórtak rájuk, — összeszorult szájuk
S nem feleltek, csak a sarkantyú szavával.

Ám a sarkantyúban, ha így összepengett:
Az eltiport nemzet élő lelke zengett!
Azt zengte: láttunk már egyebet is, mást is,
Több fegyvert, több vasat, több deret, több havat,
Csörtetőbb hatalmat, nagyobb borulást is!

Azt zengte: fegyveren, vason majd kifogunk.
Szent vértünk védelmez: igazságunk s jogunk!
Azt zengte: megvirrad még ez a sötétség,
Dér, hó eltün innen s kizsendíti Isten
Kertjeink virágát, mezeink vetését!...

— S ezt a dacos, bízó sarkantyú-beszédet
Rémülve hallották a gyászos vitézek.
— Akik így beszéltek, le is csaptak rájok.
Igy jutott börtönbe s ott hervadt örökre
Én boldogságom is — szegény nagyapátok...

Amit bírtak, értek, elkobozták tőle,
De két sarkantyúját elrejtém előre.

A két nagyból — kicsiny hamarosan négy lett
S az apjáé helyett — a kis Bandi gyerek
Csizmáján mind a négy dacosan ott fénylett!

*

Darutollas, hetyke, pörge kis kalapja,
Attila-dolmánya is volt Bandikának.
Mindenki azt mondta: — olyan, mint az apja!
Sohsem éreztem oly büszke boldogságot:
A négy kis sarkantyú pengése enyhité
Szívem sebét, mit rajt az a rablánc vágott.

Bandika napestig az utcán bolyongott,
S pengő sarkantyúja büszkén tovább mondta,
Amit az apjáé... még többet is mondott:
Kettőt elnémíttok? — Jó! — hozzá ezt tette —
Négy beszél helyette!

Nézték a kis vitézt a vasas pribékek:
»Törvényre még zsönge — rabbilincsre gyönge«
Háborgott bennük a tehetetlen méreg...
Mit tegyenek vele? — Végre nagy barbárul
Megragadták ketten a gyönge fiucskát
S pengő sarkantyúit letépték sarkárul.

De Bandi a jussát egykönnyen nem adta:
Rúgott és harapott... s a két hős darabont
Gyenge fehér testét kékre tapogatta.
Ám az anyacsóktól — ez volt ír a sebre —
Meggyógyult reggelre.

Pörge kis kalapját megint csak föltette,
Attila-dolmányát, szép rámás csizmáját
Nagy bátoran másnap megint csak fölvette.
Sarkán ott fénylett már négy kis sarkantyúja.
(Egy nemes katona este visszaküldte,
Én meg azon frissen mind fölvertem újra!)

És pengette megint — halálra is készen,
Pengette keményen az utcán, a téren.
Az én szőkefürtű édes kis vitézem!
Az én kis vitézem... no, hisz már tudjátok:
Az édes apátok.

... Négy ezüst sarkantyúm adom most tinéktek,
S szerető szívemmel szivetekre kötöm:
Jól megőrizzétek, jól megbecsüljétek!
Ki tudja: mint virrad holnapi napotok?
Hátha egyszerre csak tinektek is lesz majd
Darutollas, hetyke, pörge kalapotok.

Attila-dolmánytok, szép rámás csizmátok —
S akkor majd ráveri a kis sarkantyúkat
Úgy, amint én tettem — az édesanyátok.
Ti meg pengessétek, ahogy csak bírjátok,
Úgy, mint az apátok!

Havas István.

(1873.)

ELFELEJTSELEK?

Hangod zenél a szél szavában
A hársak közt a vén hegyen,
A fülemüle-csattogásban
A zugligeti réteken.
S mikor eláll a dal s a szél,
A csend is terólad beszél,
Amint megül a hegy, a völgy felett...
S te azt akarod, hogy elfelejtselek?!

Az esti tó ezüst szinében
Két gyémánt-szemed rám derül,
A tündérarcu messzeségben
Kedved és vágyad hegedül.
A patak pergő gyöngyein,
Erdő lombszegte völgyein:
Sugár alakod ringva száll, lebeg...
S te azt akarod, hogy elfelejtselek?!

Ha Beethoven-szonáta zendül
A művészverte húr szaván,
Ha Chopin édes álma rezdül
Föl a hangverseny-zongorán;
Ha Liszt, Erkel szent hangjai
Szívemig tudnak szállani:
Ott állsz mellettem, mindig rádlelek...
S te azt akarod, hogy elfelejtselek?!

Ha egyedül járok, ha mással,
Kocsin, hajón, porban gyalog,
Fényes nappal, vak éjszakákban,
Hol kis mécs lángja sem ragyog:
Halkan követsz s követlek én,
Én az árnyék, te meg a fény...
Bele ragyog az árnyékba kék szemed...
S te azt akarod, hogy elfelejtselek?!

Megtenném, elfelejtenélek,
De te vagy szép gyermekkorom,
Melytől a szív s dal újra éled,
S kifog a gondon, bún, koron.
Te vagy a Nap, te tiszta ég,
S én rája ne tekintenék,
Hol éjben is néz rám csillagsereg!...
Oh, hogy tegyem meg, hogy felejtselek!

Szilágyi Géza.

(1875.)

EGY SZÓ.

De durvák mind e kopott, ósdi szók!
Rajtuk feketél földi sok salak.
Keresek egy szűzen új, égi szót,
Amellyel lelken csókolhassalak...

Oly szót, miben vágy láza nem tüzel,
Amelyben csak halk gyöngédség remeg,
Ahova lágyan temetném belé
Még el nem sírott minden könnyemet.

Oly szót, mely annál is még édesebb,
Ha szeliden megölel jó anyád,
Melynek örök zenéjét akkor is,
Ha por leszek már, egyre hallanád.

S ó jaj, csupa kopott, vén szót lelek.
Miket elrútít földi sok salak,
S hiába hajszolok új, égi szót,
Amellyel lelken csókolhassalak...

Harsányi Kálmán.

(1876.)

ÉN NEM VAGYOK AZ ÉLET TAGADÓJA...

Én nem vagyok az élet tagadója,
Tudom, hogy szép, hogy édes s nagy-
[szerű;
S tudom: a legkülönb is maga tehet
Ha szájaíze mégis keserű. — [róla,
Én nem vagyok az élet tagadója.

De az életet ököllel akarni,
S a pálmaágat büszkén kicsavarni
Mégoly méltatlan kézből sem tudom.
Enyém az árokpart a szent uton.

A végzetet sem látom rettentőnek,
Tudom, hogy bölcsen hömpölygő
[folyam;
Múlót borít el csak, s örök kalászok
[nőnek
Életcsirás nyomán, hol elsuhan. —
A végzetet sem látom rettentőnek.

De szándékának jól elébe vágni,
Kicsíny sorsokból gátsövényt csinálni,
Hogy mást döntsön le félrevert dult árja:
Azt nem tudom. Gőgöm nagyobb: be-
[várja.

Nem, nem vagyok az élet tagadója,
(Ott növök én is, hol kalászok nőnek!)
Csak a borúnak hű szállásadója,
S szeretője egy fekete felhőnek.

Az ős-borúnak vagyok gunnyasztója;
A fény, magának, bennem nem örül,
Aranyporát a nap mögém-utakra szórja,
S mosoly-sír minden ráncz a szám
[körül. —
Nem, nem vagyok az élet tagadója,
Csak mély árnyéka szállt rám gyö-
[nyörül.

MINDENEK SIRVERSE.

Itt nyugszik egy marék
Napsugár-törmelék,
Míg vissza nem talál
A Napba.
Életnek a halál
Csak magva.

A HARANG.

I.

Korommá égett két topoly között,
A maga romján gőgösen tiporva,
Áll csonkán, porba dőlt oltár fölött
A villámsujtott templom büszke tornya.

Kereszt, gömb, szélvitorla: mind alant;
Csak egy maradt övé fönn: a harang,
A roppant öblű, óriás harang.

Mázsás nyelvén villámok csaptak át,
Rozsdás vasát csengő acéllá edzve;
És akkor dőlt rá örök némaság,
Mikor fölzúgott volna az egekbe.
Kötele csüng. Gazdája lezuhant.
S most — acél-nyelvvel! — néma a harang,
A tátott torkú, érc-ajkú harang.

Meghalt, ha néma. Hang nélkül: halott.
Ha szava nincs: már a lelke sem élhet.
S mely annyi gyászt, vészt, üdvöt kongatott,
Egy búcsuszó nélkül szállt el a lélek.
Föl sem hördült. Torkán akadt a hang.
Szavától sem búcsúzott a harang,
A néma nyelvű, megbénult harang.

II.

Éj van. Komor éj. Feketén kavarognak a felhők,
Mint mámoros agyban a rémek
Borzongnak a fák. A vihar recsegő szava felbőg,
Mindent fenyegetve, mi élet.

A csonka torony szembe néz vele.
Nem veszthet többet, kössön csak bele!

Fölsír az avar. A gyepen, karikázva, robogva,
Ördögszekerek menekülnek.
Megrecsen a fák koronás ura lenn a fasorba,
S cafrangjai szerte repülnek.

A két topolyfa már csak egy halom
Fekete szén a templomudvaron.

Száguld a vihar. Rohanó paripája bevágtat,
S meghorkan a csonka toronyba.
Majd újra vadúl nekidől, nekiront, nekitámad,
S bomlott tetejét lesodorja.

A holt harang megindul csöndesen.
Még lengni nem tud, de már állni sem.

III.

Megleng, megindul
A holt harang.
Megint, kilendül
Az érc-harang.
A fal megrendül,
Bár lomhán lendül
A tátott torkú, érc-öblű harang.

Új dühvel zúg keresztül
A förgeteg.
A mázsás nyelv megrezdül
És megremeg.
Előbb csak szörnyű vasbunkója reng,
Majd mint a lassú, lomha inga, leng.

És halkan, némán megered
A két meghimbált érctömeg
Egymásra nem találva.
A harang már nagy ívben száll tova,
De nyelve még kereng csak s tétova,
Nem éri el, csak árnya.

Az orkán rácsap. Két marokra kapja
A roppant ércet, úgy lódítja fel.
Rettentő ívet ír le öble, csapja,
S a nyelvre zúdul . . . ott kondítja el
Első szavát az óriás harang.

Oh mily komorszép csodahang!

Megrészegül a maga szózatától,
Zeng, búg és kondul egyre jobban;
Villámmal edzett kék foltos vasából
Minden zuhanásra szikrák tüze lobban
És ujra, meg ujra, meg ujra ledobban.

És egyre vadabbul,
Szilajabb s szilajabbul
Robog és zuhan erre meg arra;
Kondul, dübörög,
Felüvölt, ledörög,
Félelmesen öblög a hangja.
Megdöngeti váza vasalt fa-fokát,
Nem bír vele semmi tovább,
A hegy is meginogna bele!

Vele száll cafatos kötele.
Megperdül, pattan,
Megcserdül, csattan,
Ez az ő suhogó karikása!
És kongva suhan
És rontva zuhan,
Iszonyú erejű a csapása.
Megrecsen a bak, csikorognak a gyámfák.
Hull, mállik a kő, vakolat,
Megnyílik a fal, s uj rései hányják
A régi romokra az uj romokat.

Tombol, kacag, háborodottan,
Ujjong, hahotáz a toronyban,
Tör, zúz a harang, zabolátlan.
Majd szörnyűt fordul,
Kicsapódik a rombul,
S zuhan...

Ám szava él a halálban!
Kondul, dübörög,
Felüvölt, de dörög,
S vele omlik a büszke torony, fala-váltan.

Ady Endre.
(1877—1919.)

A FÖL-FÖLDOBOTT KŐ.

Föl-földobott kő, földedre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.

Messze tornyokat látogat sorba,
Szédül, elbusong s lehull a porba,
Amelyből vétetett.

Mindig elvágyik s nem menekülhet,
Magyar vágyakkal, melyek elülnek
S fölhorgadnak megint.

Tied vagyok én nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben, szerelmes gondban
Szomorúan magyar.

Föl-fölhajtott kő, bús akaratlan,
Kicsi országom, példás alakban
Te orcádra ütök.

És, jaj, hiába, mindenha szándék,
Százszor földobnál, én visszaszállnék
Százszor is, végül is.

AZ ILLÉS SZEKERÉN.

Az Úr Illésként elviszi mind,
Kiket nagyon sújt és szeret:
Tüzes, gyors szíveket ad nekik,
Ezek a tüzes szekerek.

Az Illés-nép Ég felé rohan
S megáll ott, hol a tél örök,
A Himaláják jégesúcsain
Porzik szekerük és zörög.

Ég s Föld között bús-hazátlanul
Hajtja őket a Sors szele.
Gonosz, hűvös szépségek felé
Száguld az Illés szekere.

Szívük izzik, agyuk jégcsapos,
A Föld reájuk fölkacag
S jég-útjukat szánva szórja be
Hideg gyémántporral a Nap.

KRISZTUS-KERESZT AZ ERDŐN.

Havas Krisztus-kereszt az erdőn
Holdas, nagy, téli éjszakában:
Régi emlék. Csörgős szánkóval
Valamikor én arra jártam
Holdas, nagy, téli éjszakában.

Az apám még vidám legény volt,
Dalolt, hogyha keresztre nézett,
Én meg az apám fia voltam,
Ki unta a faragott képet
S dalolt, hogyha keresztre nézett.

Két nyakas, magyar kálvinista,
Miként az Idő, úgy röpültünk,
Apa, fiú: egy Igen s egy Nem,
Egymás mellett dalolva ültünk
S miként az Idő, úgy röpültünk.

Húsz éve elmult s gondolatban
Ott röpül a szánom az éjben
S amit akkor elmulasztottam,
Megemelem kalapom mélyen.
Ott röpül a szánom az éjben.

AZ ÚR ÉRKEZÉSE.

Mikor elhagytak,
Mikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Átölelt az Isten.

Nem harsonával,
Hanem jött néma, igaz öleléssel,
Nem jött szép, tüzes nappalon,
De háborús éjjel.

És megvakultak
Hiú szemeim. Meghalt ifjuságom.
De őt, a fényest, nagyszerűt,
Mindörökre látom.

»ÁDÁM, HOL VAGY?«

Omlik lelkemnek barna gyásza:
Nagy, fehér fényben jön az Isten,
Hogy ellenségim leigázza.

Az arcát még titkolja, rejti,
De Nap-szemét nagy szánalommal
Most már sokszor rajtam felejti.

És hogyha néha-néha győzök,
Ő járt, az Isten járt előttem,
Kivonta kardját, megelőzött.

Hallom, ahogy lelkemben lépked
S az ő bús »Ádám, hol vagy?«-ára
Felelnek hangos szívverések.

Szívemben már őt megtaláltam,
Megtaláltam és megöleltem
S egyek leszünk mi a halálban.

A HALÁL ROKONA.

Én a Halál rokona vagyok,
Szeretem a tünő szerelmet,
Szeretem megcsókolni azt,
Aki elmegy.

Szeretem a beteg rózsákat,
Hervadva ha vágynak, a nőket,
A sugaras, a bánatos
Ősz-időket.

Szeretem a szomorú órák
Kisérteties, intő hivását,
A nagy Halál, a szent Halál
Játszi mását.

Szeretem az elutazókat,
Sírókat és fölédredőket,
S dér-esős, hideg hajnalon
A mezőket.

Szeretem a fáradt lemondást,
Könnyetlen sírást és a békét,
Bölcsek, poéták, betegek
Menedékét.

Szeretem azt, aki csalódott,
Aki rokkant, aki megállott,
Aki nem hisz, aki borús,
A világot.

Én a Halál rokona vagyok,
Szeretem a tünő szerelmet,
Szeretem megcsókolni azt,
Aki elmegy.

A HALÁL LOVAI.

Holdvilágon, fehér uton,
Mikor az égi pásztorok
Kergetik felhő-nyáj'kat,
Patkótlanul felénk, felénk
Ügetnek a halál-lovak.

Nesztelen, gyilkos paripák
S árnyék-lovagok hátukon,
Bús, néma árnyék-lovagok
A Hold is fél és elbuvik,
Ha jönnek a fehér uton.

Honnan jönnek, ki tudja azt?
Az egész világ szendereg:
Kengyelt oldnak, megállanak.
Mindig van szabad paripa
S mindig van gazdátlan nyereg.

S aki előtt megállanak,
Elsápad és nyeregbe száll
S fehér uton nyargal vele
Holdvilágos éjjeleken
Új utasokért a Halál.

KÖZEL A TEMETŐHÖZ.

Egy ablaka lesz a szobámnak
És arcomon ezer redő
S száz lépésre a temető.

Kis temető a falu alján,
Olyan szelid s mégis merész:
Holdas éjen szemembe néz.

Hajnalig bámulunk egymásra
S olykor a lelkem is remeg:
Jaj, a temető közeleg.

Engem is visznek titkos szárnyak
S már azt sem tudom, hogy vagyok.
Hogy élek-e? S a Hold ragyog.

Alszik a falu, én virrasztok,
Nézem, nézem a temetőt:
Itt van az ablakom előtt.

Síró, rettegő félálomban
Ezerszer is megkérdem én:
Én szállok vagy ő jön felém?

EGY ISMERŐS KIS FIÚ.

Az a kis fiú jár el hozzám
Mostanában, nevetve, holtan,
Aki voltam.

Édes kölyök: beteg, merengő,
Körüllengi s babrálja lágyan
Szegény ágyam.

Vénülő arcom nézi, nézi
Csodálva s könnyét ejti egyre
A szememre.

S én gyermekként ébredek sírva
Százszor is egy babonás éjen,
Úgy mint régen.

HAZA MEGYEK A FALUMBA.

Szigorú szeme meg se rebben,
Falu még nem várt kegyesebben
Városi bujdosóra.

Titkos hálóit értem szőtte
S hogyha leborulok előtte,
Bűneim elfelejti.

Vagyok tékozló és eretnek,
De ott engem szánnak, szeretnek.
Engem az én falum vár.

Mintha pendelyben látna újra
S nem elnyűve és megsárgulva,
Látom, hogy mosolyog rám.

Majd szól: »Én gyermekem, pihenj el,
Békülj meg az én ős szívemmel
S borulj erős vállamra«.

Csiesijgat, csittít, csókol, altat
S szent, békés, falusi hatalmak
Ülnek majd a szívemre.

S mint kit az édesanyja vert meg,
Kisírt, szegény, elfáradt gyermek,
Úgy alszom el örökre.

JÓ CSÖND-HERCEG ELŐTT.

Holdfény alatt járom az erdőt.
Vacog a fogam s fütyörészek.
Hátam mögött jön tíz-öles
Jó Csönd-herceg
És jaj nekem, ha visszanézek.
Oh, jaj nekem, ha elnémulnék
Vagy fölbámulnék, föl a [Holdra:
Egy jajgatás, egy roppanás.
Jó Csönd-herceg
Nagyot lépne és eltiporna.

SZATHMÁRY ISTVÁN.

(1877.)

MI NEM FELEDHETÜNK.

Csitítsd a tengert, míg hatalmas árja
Tajtékzó habjait a szirtbe vájja,
Tigris dühének nyujts enyelgve mézet,
A számumot, mint gyermeket becézzed,
Mondd a villámnak, hogy halk-szeliden
Pihenjen felhő-anyja öliben.
Tedd meg, ha játszi kedved így kívánja!
Csak a magyar szív lázadó keservét,
Dühét, fájdalmát, bús keresztje terhét
Ne merd, ne próbáld csillapítani,
Mert szentek ők, mint Krisztus kínjai!

Mi nem feledhetünk!
Arany kehelyben hozzák be nekünk
A feledésnek csalfa mámorát,
Undorral fogjuk félrelökni és . . .
És szomjazunk és gyűlölünk tovább!
Csak gyáva, korcs szíveknek nyujt
Feledni azt, [vigaszt,
Hogy elrabolták orvul mindenünk.
Mi drága, szent ereklye volt nekünk:
Erdélyt, a kincses második hazát,
Ahol Rákóczi, Bethlen zászlaját
Látták lobogni véres századok;
Hol minden omladékon ott ragyog,
Tüzel, vakít, mint nyári nap heve,
Törökverő nagy Hunyadink neve,
S utódai az Isten ostorának,
A székelyek, mint gránitszírtek állnak!

Mi nem feledhetünk!
A Kárpátoktól le az Adriáig
Dicső, nagy multnak emléke cikázik:
Arad szent sírján új erőre kaptunk,
Bánsági rónán dús kalászt arattunk,
A Zrinyik földjén villogott a kard,
Eb ura fakó, ne bántsd a magyart!
S nem érzed-e,
Miről regél a Tátra zord szele
Késmárk felől süvöltve Kassa táján?
Fülünkbe zúgja: nemtelen, gaz ármány,
Rút cselszövés, mit poklok mélye ringat,
Adá cseh kézre legszebb tájainkat!
Azért hoztuk hát hamvaid haza,
Nagy számüzött, Rodostó csillaga,
Hogy álmaid rabláncok csörrenése
S hű népeid bús jajszava kisérje?

Mi nem feledhetünk!
Arany kehelyben hozzák bár nekünk
A feledésnek csalfa mámorát,
Undorral fogjuk félrelökni és...
És szomjazunk és gyűlölünk tovább!
Testvéreink ott túl a Végeken,
Üzzétek el a gyáva félelem,
Megalkuvás gonosz lidérceit!
Csak várjatok, csak bízzatok: lesz itt,
Lesz még e földön nagy leszámolás,
Amikor majd minden rovás,
Bűn, céda gaztett elnyeri jutalmát,
S felvirrad újra a magyar szabadság,
Magyar dicsőség fényes napja rátok!
Testvéreink, ti nem hiába vártok,
Feltámadás e büszke dac nekünk:
Mi soha, soha nem feledhetünk!

Miklós Jenő.

(1878.)

ANYÁCSKÁM.

Még ma is, sokszor
Eltog az álom,
Suhanva jársz-kelsz
Régi szobámon,
Nesze se hallik,
Zaja se támad —
Rendezed, óvod
Kicsi szobámat.
Szemem lehúnyom,
Tartson az álom.
Drága anyácskám,
Viaszk-virágom!

Százfele voltam,
Sokfele jártam...
Boldog, ha mostan
Hozzád találtam.

Apa is meghalt.
Haza nem járok —
De tőled most is
Levelet várok:
»Gyere már egyszer,
Ha csak egy napra
S édes fiacskám
Vigyázz magadra.«

Riadt szememmel
Szemedbe nézek,
Húsz éve vagy már
Por. Könny. Enyészet.
Hogy elborított
Életem alja!
»Csitt, kis fiacskám,
Apa ne hallja« —

Pásztor Árpád.

(1879.)

UNGVÁR.

Ez hát a város, hol születtem?
Oh, tőle mily idegen lettem.

Az ismeretlen, szürke házak
Ki tudja, hogy már mikor láttak?

Házak! Én rátok nem emlékszem,
És mégis itt él hány emlékem!

Hány emlékem, — mik nincsenek meg,
S örökké szívemben lebegnek.

Itt járt anyám derülten, szépen,
Ifjusága szent idejében.

Még nem is voltam a világon,
... És mostan mégis menni látom.

Menni az utcán... Homlokára
Rásimul éj-hajkoronája.

Itt élt apám... Álomkép nékem,
Meghalt, mikor még alig éltem.

Az ungvári kis temetőbe
Van valahol sírja benőve.

S ha szellő száll felém a légben,
Egy el nem csókolt csókját érzem.

S anyám haja!... A muló évek
Mily hófehérre festették meg.

Minden érzés szívembe árad
S úgy megsiratom az utcákat, —

Az utcákat, miket nem jártam,
Egy sírt, melyet meg nem találtam,

Egy szempárt, melybe sohse néztem,
Éveket, melyeket nem éltem.

DIOGÉNES.

Jött bíbor aranyban Macedónia hőse
S a hordó előtt mosolyogva megállt.
Diogénes kinn ült, ebédjét főzte,
És meg sem is nézte a messzi királyt.

Esős idő volt, borús az égbolt,
A felhőkön gyéren tört át a sugár...
Peplonja rongyos, folt tetején folt, —
Hogy égjen a tűz már, guggolva vár.

Ősz haja ritkás, ráncos az arca,
Nézi a lábast... Alig lobban a láng...
Mit néki Sándor nagy híre, harca?
... Csak a nap melegebben tűzne le [ránk!

Mert lassú a vér már, hűlő az élet,
Ami ma rózsa, holnap avar,
— Csak guggol kavarva a hitvány [ebédet —
Győzőt és vesztőt Hades takar.

Felhő hasad s a kék szabad égen
Lepke napfény száll csillogva szét.
Diogénes hátát csiklandaná éppen,
De Sándor árnyéka elállja tüzét.

És megszólal Sándor: — Bölcs, mire [vágyol?
Bármit kérsz, adni módomban áll.
S mond a vén ember az utca porából:
— Állj kissé félre a napból, király!

MÓRICZ ZSIGMOND.

(1879.)

A GYERMEK HAZAMEGY.

(Érzések Erdély kapujában.)

A gyermek az ősi házba,
öreg szülői kedves köribe,
hol a diófa lombja bókol,
hol a mogyorós mókusa libeg,
hol szűzvirágok koszorúja int:
siet, jön, vágyik,
az ősi lelkek édes otthonába.

Óh régi századok!
évezredek!
Atilla dörgő lovai!
húnok sistergő nyílai!
Csaba csillagtipró,
ragyogó, lobogó tündérhadai!
Itt villog a lengő sátrak
s bozótos paripák tüze:
a hegyek kövein, a bércek erdein,
s égnek a fényjelek
a bánatos Ma ködein át...

Ködök, ködök,
titokzatos mélységűek
feküdtek a hegyek, völgyek,
a kopár ősz kapuján,
mikor a gyermek szeme
mohón keresi
a távoli határokat.
Ködök, ködök
s az őszi nap
mint ezüst tükörön
önfényét veri.

De szavak, szavak,
édes ízű szók csendülnek az ajkakon,
vídáman, mint gyermekjátékszerek,
gömbölyün, mint aranykavicsok,
guruló kacagással,
mint tündérek szent susurlása...

S a vándor, aki evez a bánat tengerén,
a vándor, aki száll a garaboncás köpenyén,
szívén ütést,
lelkén örömet,
életén boldog fordulást érez:
búsító ködök mélyén édes fényt talál.

Hogy a köd mélyén ember és ember
egymás kezét,
egymás szívét keresi,
mint eltévelyedett gyerekek
az élet vad vásárjában
és óh, csoda:
egymást nem értők
együtt mennek tovább,
bokrok s bozótok,
farkasok és kígyók
szigorú telében...
egymást meglelik...

Hegyek!
ködökbe borult égi tavak,
szigetek a dobogó föld
és a lobogó ég ölén:
mily áhítattal csókolom
rögötök.

Óh, szűnjön meg a magába maradt
árva lelkek félelme s bánata,
s csattanjon ki az Akaraterő,
s ezernyi ezer életesirát
istápoljon fel a Tavasz napjaira!
Mert nem a sírás s nem a könnytörlés,
hanem a termő Élet
az Emberé.

Ködök, ködök! nyeljétek el a
megalázó kolduskodás,
vigadozó könnyelműség
rothadásos lidérceit.
Bátorság, bátorság, bátorság jövel!

Jöjjön az Értés, jöjjön a Jóság,
jöjjön a Szerelem:
a Jövő úttörője.

A szent uté,
amelyen vígan dübörög
az élet szekere:
előtte a Munka,
fölötte az Áldás
s vídáman dalol a bakon a víg legény
ismerős dalokat
szegény...

Legyen áldott
a köd
s legyen boldog és ragyogó
tavaszod:
Erdély!...

Erdős Renée.

(1879.)

URAM, URAM!

Uram, Uram, nem kérek ajándékot,
Sem dús fizetést, sem ami megillet —
Én és a lelkem, most már arra várunk,
Hogy megnyithassuk aranykertjeinket;

Hogy rajta belépj ünnepi pompában
És megízleld termésünk és tudásunk —
Mert földnek idegen már a mi létünk,
S világnak idegen a virulásunk.

Uram, ezer éjszaka könnye hullott,
Míg megérett a szőlőtőn gerezdünk.
Féltünk a téli hideg harmatoktól,
Uram, őrt álltunk és verejtékeztünk...

Gonddal neveltünk Te tiszteletedre
Minden virágot — s eleget gyom ál-
[tunk —
Korán kelők és hallgatagok lettünk,
S míg nőtt a munkánk: elfogyott az
[álmunk.

Uram, Uram, mi jó kertészek voltunk,
S ha mi imánk volt: azt dalolva valltuk.
S ha készülődtünk hangos ünnepekre:
Nem a magunk dicsőségét akartuk.

S hogy ünnepünket Te visszavetetted:
Belenyugodtunk és panaszt nem tettünk.
Mentől kevesebb helyünk a világban:
Annál nagyobb és virulóbb a kertünk...

Uram, minden nap egy-egy új barázda,
Amit így vágunk — s míg elfogy az élet:
Készen leszünk s méltók, hogy be-
[fogadjunk
Téged, Uram és a végtelenséget..

JER IDEGENBE...

Jer idegenbe, keressünk egy kunyhót,
Kicsinyke kunyhót, szalmafödelest.
Te végy kapát és ásót a kezedbe
Én a tűzhelynél keresek helyet.

Csak hadd csurogjon rólad a veríték,
Csak hadd marja a konyhafüst szemem.
Boldog leszek, ha foltos rokolyában
Ringathatom majd síró gyermekem.

Boldog leszek, ha esti pihenőre
Ölembe hajtod elfáradt fejed,
Ha eléd tálalom majd vacsorádat,
A fehér tejet, barna kenyeret.

Ha dolgoznom kell reggeltől napestig,
És dolgozom majd édes-örömest —
Jer idegenbe, keressünk egy kunyhót,
Kicsinyke kunyhót, szalmafödelest.

Móra Ferenc.

(1879.)

A FÖLD.

Parasztasszony volt Rózsi néni,
Nekünk jóformán idegen.
Egy este mégis ide hozták
A tanyájukról betegen.
Esett a hó, a szél sodorta,
Ép gyertyaszentelő előtt
S mert mind rokonok a szegények,
Hát befogadtuk őt.

A doktor urat drágállották,
Hát Matyi Verát hívtuk el, —
Kisruhavarró, javasasszony,
Templompribék, meg ami kell.
Kapott lisztecskét, egy kis búzát,
Tyúkot, vajacskát, zsírt, babot,
S megkente nyúlhájjal az asszonyt,
Aztán ráolvasott.

De Isten rendelése ellen
Sokat még a nyúlháj se ér,
Fogyogatott Rozál az ágyban,
Akár a megszegett kenyér.
Már tudta is, hogy meg kell halni,
De róla sohse ejte szót,
Csak a csuklójára csavarta
A szentelt olvasót.

S hogy az első hetipiackor
Az ura hozzá betekint,
Még azt se tudakolja tőle,
Hogy búsulnak-e odakint.
Pedig jól éltek és közöttük
Sohase volt szentségtörés, —
Mégis csak azt kérdezte meg, hogy
Zöldül-e a vetés?

Olyan volt már, akár az árnyék,
De azért mégis kitelelt,
Csakhogy mindig aludt a jámbor
S ha szóltunk hozzá, nem felelt.
Csak ha a tanyáról bejöttek,
Olyankor hallottuk szavát:
— Ugyan nyitják-e már a szőlőt
Minálunk, odaát?

Húsvét felé virágos ággal
Kedveskedett ura neki:
A kis oltvány a tüköralma
Első virágát hozta ki.
Hogy jól kötött-e, minden szirmát
Letépte gonddal a beteg
S hogy kár volt akkorát letörni,
Csak azt jegyezte meg.

Még azon éjjel rosszabbul lett,
Álmában félre is beszélt,
A halál mesgyéjére térve,
Szokatlan mákternést remélt.
»Lehetett volna cirkot vetni
A pusztaföld sarkába is...
Sokat kárál az a bodor tyúk...
Vizet!... jaj Is..., jaj Is...«

Amikor eszméletre téve,
Elhívtuk hozzá a papot.
Az ura egy-két könnyet ejtve,
Mellette imádkozgatott.
»Ki ne peregjen ám a borsó,
Azt meg kell szedni idejin« —
Szólt s eláradt az örökálom
Lehunyott szemein.

Azóta, ha a tanyaszélben
Elnézem a kövér rozsot,
Érzem mindég, hogy éjjelente
A Rozál lelke szálldos ott.
És terhes ágra, ért kalászra
Bő áldást hinteget,
Tovább őrizvén azt a földet,
Amelybül vétetett.

Farkas Imre.

(1879.)

A KIS KADÉT.

Szerelmes volt a kis kadét
Szerelmes volt szegény, — nagyon.
Gyakran felejté ott szemét
Az átellenes ablakon.

És egyszer éjjeli zenét
Ablak alatt amint adott,
Elmulasztá a kis kadét
Az éjjeli gyakorlatot.

Rögtön raportra rendelék
S kiált az ezredes nagyot:
»Miért mulasztá el kadét
Az éjjeli gyakorlatot?«

Felelt a kedves kis kadét
S a hangja meg-megremegett:
»Ezredes úr, már rég, de rég
Egy szőke kis lányt szeretek.

Az irodával vis-a-vis
Egy virágos kis ablakon,
Ottan szokott kihajolni
Az én szép, szőke angyalom.

Ha ezredes úr elmegyen,
Már én azonnal ott vagyok
S nézem hosszan, szerelmesen
Az átellenes ablakot.

Húzattam tegnap éjjelen
S könnyeztem hozzá, oh nagyon...
Ezért nem voltam én jelen
Az éjjeli gyakorlaton.«

És meglepé az ezredest
Egy édes emlék, régi dal,
Eszébe jut sok kedves est...
Ő is volt egyszer fiatal.

Hány éve már... tudj' azt az ég,
— Tünődik édes álmokon —
Igen, volt ő is kis kadét,
Szerelmes volt ő is nagyon.

Hogy megfutták a trombitát
S a svadron büszkén elhaladt,
Meg-megtáncoltatá lovát
Egy zöldzsalus ablak alatt.

S egy zöldzsalus ablak alatt
Szerenádot ő is adott...
Ő is mulasztott e miatt
Sok éjjeli gyakorlatot.

S büntetni kell ilyesmiért,
A regula kívánja ezt.
Remegve áll a kis kadét,
Szólni hallja az ezredest.

Az őrnek szól, rosszkedvüen:
»A kadét büntetést kapott,
Elmulasztá könnyelmüen
Az éjjeli gyakorlatot.

S lecsukhatjátok már ma őt,
Kap három éjet és napot!
... Csukják az irodába őt
S hagyják nyitva az ablakot!«

DAL.

Jelentéklelen vallomások —
Egy csomó szines semmiség,
Titok, melyet mindenki sejt már
— De oly édes titkolni még.

Pillanat, melyen akaratlan
Egymásba simul a kezünk.
Tekintet — édes, hosszú — melyre
Szivünk mélyén megreszketünk.

Csók, amely ott ég a nekem szánt
Hervadó jázmin levelen —
Ti azt mondjátok rá: gyerekség,
Mi úgy hívjuk, hogy: szerelem.

KAFFKA MARGIT.

(1880—1918.)

KATÓKA MEGHALT.

Halovány, gyenge kis személy volt,
Akiről szól az ének,
Jött-ment köztük a borral, hogyha
Mulattak a legények.
Aki ránézett, azt hihette,
Feljáró, kósza lélek,
Ijedt nézése, — ritka szója:
— Kocsmárosné Katója.

Volt, hogy borközbe egyik-másik
Átfogta derekát:
— »Csókolj meg rózsám, eszem azt a
Rubintos pici szád!«
Mondta Veér András! — »Gyerek az
[még,
Héj, — nyughass tőle hát!«

— S békén maradhatott azóta
Kocsmárosné Katója.

Ádvent vasárnapján üres volt,
Csendes a koresma tája,
Hogy Veér András hozott menyecskét
Ma van a lakzi nála.
Szól a muzsika, — idehallja
A csárdásasszony lánya.
Mire gondol, — ég a tudója
Szegényke kis Katója.

És akkor, — tán lidércet látott,
Ki, a setétbe lesvén,
Megindult lassan, tébolyogva
Csillagos, fagyos estén.
Csak valami hitvány ruhácska
Volt fázós, gyenge testén,
Ment, ment, — úgy szédült be a hóba
Csárdásné kis Katója.

A JÁTÉKSZER.

Valahol egy szomoru asszonyt
Látott meg Don Juan,
Ki mint a porcellán, fehér volt
És csendes, szótalan.
Gondolta: Jó volna összetörni!
Megtudni, benn mi van?
A szivében mi van?

Közelbe ment, elnézte-nézte
S a szive elszorult.
Ráismert! Egyszer ez a bálvány
Már a kezébe volt.
»Egy érintésre vége volna,
Kegyelem néki!« szólt.
— Törött szobrocska volt.

LEÁNYKÉRÉS.

Fehérzimankós, téli éjszaka,
Éjféli miséről jöttünk haza,
S járt legelül, — csuda hallgatagon,
A jegyző úrral — Mária hugom.

A férfi szólt az erdő szélinél:
— »Hallotta-é, kisasszony, mit beszél
Kettőnkről együtt a falu?« — —
[»Tudom!«
Sietve mondta Mária hugom.

A rozsvetés dülőjin szólt megint:
— »A szóbeszéd igaz lehetne mind,
Ha jönne vélem, — mindig egy
[úton!« — —
»Igen!« — felelte Mária hugom.

Még egyszer szólt a szérüskert megett:
»Édes kis madaram, fáradt lehet!
Adja a karját!« — — S ment hallgatagon
Hozzásímulva Mária hugom.

VÁRNAI ZSENI.

(1880.)

. . . BEH SZÉP.

Angyali kisded
Anyjának lenni,
Bölesőt rengetni,
Nótát zengeni
Beh szép.

Gügyögő hangra
Gügyögve felelni,
Nyügös síráson
Elkeseredni
Beh szép.

Piciny kezecskét,
Lábacskát csudálni,
Ébredést lesni,
Aluvást várni
Beh szép.

Gyermekmosollyal
Bút hesegetni,

Kereső szácskát
Kebelre tenni
Beh szép.

Gyermekmosolyban
Gyermekként feledni,
Bánatot elvetni,
Édeset nevetni,
Gyermekmosolyban
Gyermekké lenni
Beh szép.

Lendvai István.

(1880.)

A RONGYOSOK.

Mikor már nem volt Magyarország,
csak bánat volt és gyász meg szégyen,
megcsúfolták pribékek négyen,
s fejfára írták már a sorsát:
ökölbe lázadt pár marok,
s fölálltak rongyos magyarok.

Ruhájuk rongy volt, tépett zászlók
halálcafatja, végső rongya.
Hajuk bozontos, dúlt kalongya,
a gyomrok — hajh — nagybőjtöt
De ősi vasból a karok. [gyászlók.
Így mentek, rongyos magyarok.

Így mentek ők, szegénylegények,
így mentek, istenes betyárok.
Sátruk az ég, ágyuk az árok,
s a szájukon kegyetlen ének.
Rengett a nyugati sarok,
hogy mentek, rongyos magyarok.

Ruhájuk rongy volt, késük csorba.
A szájukon kegyetlen ének.
De merre mentek, bús legények,
hullott az osztrák, hullott sorba.
Sebhedtje holtig nyavalyog,
úgy verték rongyos magyarok.

Vacogtak mind a bécsi tornyok,
futott-repült a gőgös Prága,
hidegláz állt a félvilágba,
nyüzsögtek rémült márkik, lordok,
mint hangyaboly ha zavarog,
miattuk, rongyos magyarok.

S bár Sors kapitány rájukmordult
s el kellett dobni kést meg flintát,
mert így végezték hitvány tinták,
örök hír lett e gyáva korbul:
volt még becsület, volt marok,
voltak még rongyos magyarok.

Bodor Aladár.

(1880.)

ERDÉLY FELÉ.

Te hű, meleg erdélyi földdarab,
Amellyé anyám szive porladt széjjel,
Szívem feléd húz most, keres, tapad,
Mint csecsemőszáj anyamellre éjjel,
Mint delejtű a földsarok iránt,
Amely felé nagy törvény tűz irányt;
Te hívsz, anyám szivével örökölt
Erdélyi föld.

Álom, régi, súlyos, lidérces éjben,
Sóvárgó, bujtó nagy erdélyi álom,
Alvó harang Szent-Annató-fen ken,
Mely vészre kondul rémes éjszakánkon,
Álom, belőled ivott lelkem lávát,
Te ragadsz, hívsz és szívsz hadak
[útján át
Északifénybe gyúló éjszakákon,
Erdélyi álom.

Oh vér, sötét csöppekben most is hulló,
Erdélyi vér, énrajtam is te futsz át,
Halántékomban te zugsz, mint a dúló
Viharszél, mikor sodorja a pusztát.

Vér, kit gyülölség mar ki az erekbül,
Szavad az én eremben is fölzendül,
Hívsz, itt vagyok, én, tévedt, messzi ér,
Erdélyi vér.

Harc, harc, öröktül — végeszakadatlan,
Fajt fajra bujtó ős erdélyi harc,
Mit külön forral minden kis völgykatlan,
Minden tavasz, minden ház, minden arc,
Örökbe hagyva apáról fiúra,
Vágylak, várlak, kihíva és bosszulva,
Gyönyör lesz, ahogy izmaimba marsz,
Erdélyi harc.

Kés. Hirtelenebb, rövidebb a kardnál,
Közelebbi, bosszúlóbb, makacsabb,
Jó, vállaljuk, új harcban, ha *ez* használ,
Jöj kés, farkasfog, mely orvul harap!
Megmártom pengéd veszett eb nyálába
S megesókolom, éjféli lesbe állva:
A fajtám védem! Jer új igaztevés:
Erdélyi kés!

A PESTI FIAM.

Én még ittam a Marosból. Szememben
Benn páráll még havasunk ködös kékje,
Ismert sziklák, fenyvek őrt állnak
[bennem,
Ismert rét selyme zsong ujjam hegyébe.
... Téged itt síkok, városok dajkálnak,
Havasi kürt benned át nem rian,
Mások benned a vizek, ködök, árnyak,
Leszel eléggé majd az én fiam?

Sziklás ösvény nevelte a lépésem,
Úgy fogok lépni bárhol is, mindvégig,
Visszájára markolom föl a késem,
S az eltett bosszú bennem holtig vérzik.
Te síkon jársz, a lépést könnyen váltod,
Szád máskép ejt már pár szót, mint
[a szám,
Más nap süt itt, más lesz nappalod
[s álmod,
Az én fiam maradsz-e igazán?

Bennem még liheg menekültek éje,
A megszállt falunk, megtapodott sírok,
Negyvennyolc még: aggok könnyes
[beszéde,
Nekem nem: múzeum s történetírók.
Bennem még kiszórt hamvak kavarog-
Csontjaimban égnek a századok, [nak,
Benned, óh fiam, ők mind halványodnak,
Jaj, lehetsz-e az, aki én vagyok?

Tán zengőbb, lengőbb zászlóként
[bomlasz ki,
De selymedből egy szentkép kifakul:
Hét vár, félhold ... Benned meg fog
[szakadni
Erdély; Erdély a fiamból kimul! ...
S fölborzolódva és halálra válva
Fogok egy nap búsan hökkenni rád,
Mint idegent szagló vad, ha meglátja
Idegen falka közt az ő fiát! ...

OLÁH GÁBOR.

(1881.)

HÓ.

Az ősz Gazda (dicsőség szent nevének!)
Fehér cukor-port hint a földre le,
Keserű életünk fanyar gyümölcsét
Cukrozni tán vele.

Vagy bántja tán e földi bús sötétség
Örök fényhez szokott szemét, talán
Gyémánt-fehérre festi csillagunkat
Az egyik oldalán.

Vagy időtlen unalma szórja kedves
Játék gyanánt parányi csillagok
Hó-záporát, mutatni: ős kegyelme
Mily végtelen ragyog.

Vagy szemfedőt akar borítni véres
Csatáink színterére, hogy soha,
Míg forog a mindenség, reá ne szálljon
Új élet mosolya.

— Hull hallhatatlan zengéssel e tündér
Kéz remekelte égi diadém;
Az ember: rátapos és sárba fojtja
Bambán és könnyedén.

A SZÖRNYŰ LOVAS.

Fekete ménen vágtat egy lovas,
Az útat vad taktusban szinte marja.
Rá mord felhőből sötét hó havaz,
S a magános lovasnak nincsen karja.

Zabolátlan, kantártalan lova
Szilaj vaksággal zúg az út-gerincen.
Sodorja irgalmatlan tétova...
És a szegény lovasnak lába nincsen.

És a szörnyű lovasnak szája van csak,
Őrült fájdalma önmagába mar,
S míg oldalt erdők, városok rohannak,
Vadul ordít: »Magyar vagyok!
[Magyar!«

BABONÁSAN SÜT A HOLD.

Babonásan süt a hold.
Hajnal előtt, éjfél multán,
Kinn az élet országútján
Megy egy élő, meg egy holt.

Egyik árnyék, másik álom,
Egyiknek sincs hangja sem.
Halkan, lopva, csöndesen
Mennek a szép holdvilágon.

Üzi őket hold-mosoly.
Meginognak, meglebbennek,
S hajnalán a végtelennek
Bús árnyékuk egybefoly.

Most az élő már a holt
És a holt az eleven.
Fönn egy sárkány-fellegen
Lovagolva ül a hold.

Szerteválnak, újra árnyak,
Egyik élő, másа holt;
És a fényben összefolyt
Országúton szinte szállnak.

Jegenyefák dala szól,
Holdsugárok tánca kél,
Halkan dúdol kósza szél,
Csillag hull az ég alól.

Babonásan süt a hold,
Megy az élő, megy a holt.
Fehér torony szinte reszket,
Fázón hányja a keresztet.

Az országút úgy rohan
Visszafelé, mintha tán
Ezen a nagy éjszakán
Törne gátat száz folyam.

A temető megindul,
Néma harang megkondul,
Jegenyefa hajladoz,
Csillagos ég nyiladoz.

Valami nagy rejtelem
Lesz úrrá az éjelen.
Babonásan süt a hold,
Megy az élő, megy a holt.

PETERDI ANDOR.

(1881.)

AMIT A KALÁSZOK BESZÉLNEK.

Még ránk hajlik s csókol az alkonyat
S kalászaink ringók, hullámosak,
És szemeinken a harmat ragyog,
Ha jönnek a nevető hajnalok.
És nemsokára: ez a mi sorunk,
A kaszák alatt elvész a nyomunk.

S gulákba raknak minket e helyen
Számunkra akkor sincs még kegyelem,
Cséplőkkel rontanak ránk a karok,
S kivernek fejünkből minden magot,
Aztán porrá zúz a hengermalom,
O jaj, de kegyetlen a hatalom!

És aki ápolt minket és vetett,
Nem adhatunk mi annak kenyeret,
Kalács leszünk a dúsak asztalán,
S vető apánk éhezni fog talán,
Tarisznyájában nem lesz egy falat,
Ha majd az inséges tél rászakad.

S mi olyan tehetetlenek vagyunk,
Részünkből senkinek sem adhatunk;
Bénák vagyunk, erőtlenek, vakok,
A föld mélyébe cövekelt rabok.
Ha karunk volna és látó szemünk,
A poklok ura sem bírna velünk.

Ha lábunk lenne, száguldó szelek
Oly gyorsan nem hasítják az eget,
Ahogy mi futnánk a tarlókon át,
Keresve a szegények otthonát,
És megzörgetnénk minden ablakot,
Mondván: eljöttünk, kaput nyissatok!

Ti általatok vagyunk és leszünk,
Ti adtatok termő lelket nekünk,
Ha vihar dúlt, ha égetett a nap,
Ott voltatok velünk az ég alatt,
Veletek nőttünk, száradunk, fogyunk,
Egy az életünk és egy a sorunk.

ÖRÖK ÉLET.

Nem félek a haláltól, én Uram,
Tudom, bennem örök az élet;
Ha megjártam véges földi utam,
Végtelen fényes országodba térek.
Porból alkottál és porrá leszek,
De soha meg nem semmisülhetek.

Megtérek földanyámhoz egy napon,
Fáradt fejem ölébe hajtom,
Nem lesz vágyam, célom, akaratom,
Szememre búcsúcsókot küld az alkony
És rám borul az örök éjszaka,
Úgy ringat el az édes földanya.

Itt meg tovább ragyog a kikelet,
Szedik gyümölcseit a nyárnak
És lesznek verőfényes szüretek,
Hajnalok kelnek és napok lejárnak,
De én már többé itten nem leszek,
Máshol kezdek meg egy új életet.

És újra érzek majd viharokat,
Látok szivárványt, eget, tájat
És újra fűzök délibábokat,
Járom az erdőket, napos pusztákat.
Bogár leszek, kis pillangó talán,
Vagy bimbózó ág ifjú rózsafán.

S ha újra jő a hervadás szaka,
Megint csak haza, visszatérek.
Ó mindig vár az édes földanya,
Bármi vagyok: virág, bogár vagy féreg.
Így szállnak sírba nagy évszázadok,
Velük megyek, velük feltámadok.

Ó nem félek én attól, szent Uram,
Hogy szemeim álomra zárod,
Tudom, hogy merre vezet az utam,
Bármily nagyok is a messze világok.
Mert örök vagy Te mindenek felett
S én részed vagyok, voltam és leszek.

DUTKA ÁKOS.

(1881.)

A VÉN POHÁR.

Egy vén pohárral játszom olykor,
Egy ó pohárba töltök régi bort,
S emlékszem egy derűs lakásra, —
Halavány fiatal anyámra,
Kinek ez drága, féltett holmi volt.

Emlékszem — és a vén kehelyből
Megszépült ködként száll felém a mult:
Gyermekkorom, szép ifjúságom
Táncol körül, mint drága álom
S kezem egy olcsó rossz szivarra gyújt...

Száll száll a füst, s a vén kehely nő,
Öblében táncol elmúlt életem:
Játékok, — régi délutánok,
Kacagó víg gyermek barátok,
A szent tavasz: az első szerelem.

Te szent kehely! Te vén varázsló
Könyes szemem oly áldóan csodál,
Öblöd mindig csordúltig álljon.
Hadd játszom véled ifjúságom
Éltem borával telt szines pohár.

HAZA KELL MENNEM...

Haza kell mennem, — a földem izent.
A földem: a váradi nagytemető;
Haza kell mennem: apáink sírján
Inog a fejfa, mozdul a kő.
Anyánk házában idegen nóta,
Bujdosó koldus az árva hugom...
Haza kell mennünk, a földem izent,
Ha oda veszünk is a vándoruton!

Szálljon elém e vádoló ének
Lázadó kínnak, sajgó kelésnek,
Hódító hordák útjára fekvő
Rejtett kígyónak, meztelen késnek,
Menj haza lelkem bolygó lidércnek:
Magyar lelkekben lobogó tűznek;
Anyám szavával holtig daloló,
Menj haza, ha százszor visszaűznek.

Vidd dalom, vidd a szó nyilait,
Hogy irdatlan éjen súgva suhogjon
Fekete versek tört ütemén,
Fáradt sziveken szüntelen doboljon.
Vidd dalom, vidd a szó parazsát,
Hogy millió testvér lelkein égjen:
Sírjon, sikoltson alatta a kín
Ezen a hosszú elátkozott éjen.

Haza kell szállnod: parancsol a föld,
A lázadó váradi nagytemető,
Haza kell mennem: apáink sírján
Inog a fejfa, mozdul a kő,
Anyánk házában idegen nóta,
Bujdosó koldus az árva hugom, —
Haza kell mennünk, hallod-e testvér,
Ha oda veszünk is a vándoruton.

FALU TAMÁS.

(1881.)

KESZTYŰS EMBER.

A hangom nem kiált túl senkit,
Senkit nem fordít meg szavam.
Tudom, hogy szive van a csendnek,
S a szivemnek csak csendje van.

Lábujjhegyen lépek az utcán,
Hol annyi unt zajt ver a láb.
Ablakából megriadt lélek
Nem néz utánam legalább.

Gondolatomon kesztyűt hordok
És fehér kesztyűt hord kezem,
Nem érzem meg a boldogságot,
Amikor kezetfog velem.

SOMLYÓ ZOLTÁN.

(1882.)

GYENGESÉG PANASZA.

1.

A létra száz, ezer fokán
verejtékezve mentem végig.
És hogy' van az — és hogy' van az,
hogy nem jutottam el az égig?

Itt a szivemre kő esett,
ott megcsuklattak a sirások; —
Ó, hogy' van az, ó, hogy' van az,
hogy mégis feljutottak mások?

Az ember holtra fárad el,
míg átfutja e kicsi pályát...
Én nem tudom, én nem tudom,
hogy mások ezt hogyan csinálják?...

2.

Énnékem fáj a fájdalom
S ha éget a seb, akkor éget!
S a bánat, hogyha megaláz,
hogyan mutassak büszkeséget?

Gyenge vagyok, ha gyűlölök!
De haj, erős a szeretetben!
Ezért vagyok ritkán erős:
mert jajj, az ember szeretetlen!

Szeretetlen és hűtelen'
én gyenge szivem elsötétül...
Add Uram, hogy erős legyek
a Szeretetnek erejétül!...

SEPRŐ...

Szivem mellé kiscselédnek fogadtam
az öregedés szelid-bús nyugalmát.
Most ez söpri ki szivem sok sugalmát,
mely nem méltó már evilági zajban.

És most söpör, ha reggel van, vagy este.
Szivem körül az udvar olyan fényes,
mint hold körül, ha kemény télben éj lesz
s a földet hónak bundája beeste.

Mert kell a szívnek seprő, amely békít;
ha elvégezte dolgát már a másik:
a seprő, melytől szivünk sebbé vásik, —
hogy a pokolban lássuk meg az égit!

Söpörd, kis seprő, kiscseléd, mogorva
hangomnak ércét, haragom', szeszélyem';
mert ők okozták sok-sok-sok veszélyem.
S dalolj hozzája haláldalt, morogva.

BOSZORKÁNYOS ÉJ.

A város csatakos. Sötét a lámpasor.
— Fiatalúr, az éjjel jól megáztál.
Nedvesen csillog pár sötét torony
S a szél a síkos háztetőkön mászkál.

Két mezitelen karját kétfelől
emeli, ejti gyáván hadonászva.
Most átugrott egy egész utcasort;
most leguggolt egy sötét, magas házra.

Most tápászkodik; újra lábraáll.
Ott egy eresz, -- ijedten áll felette:
mi lehet ott?... Egy boszorkány talán
a seprüjét futtában ott feledte.

GELLÉRT OSZKÁR,

(1882.)

IGÉRD MEG KEDVES.

Igérd meg, kedves, ha meghalok,
Nem halsz utánam.
Megvárod majd a szép öregség
Alkonyi hervadt báját idelenn,
S nekem időt hagysz fönn a virradatra,
Hogy fölkészüljek rügyező magányban
Az új találkozó elé.

Engedd nekem e kék magányt! csak
Míg visszafiatalodom. [addig,
Engedd nekem, engedd a vágyat,
A vágyat, kedves, mely onnan is feléd
És egyre angyalibbá finomul. [száll

S aznap, ha majd tipegve jössz felém
Csillagról csillagra lépve:
Hadd fussak elébed
Tárt karral én s hadd kapjalak ölbe
Fiaddá ifjulva, kedvesem, anyám.

S ujjam hegyével illetve
Hadd vegyem át magamra
Homlokod redőit s hajad havát:
Hogy most már te ifjulj vissza helyettem!
S apád legyek, kedves, s te az én kicsi-
[kis lányom.

S így játszadozzunk ott fönn ketten
Salakos földi életünknek
Tiszta emlékeivel örökké.

TIKKASZTÓ, FOJTÓ...

Tikkasztó, fojtó éjszakában
A hold ezüstjét hinti szét.
Hát élni jó? Hát élni szép?
Olyan nehéz a lábam.

Nem táncol immár, csak tapos...
Olyan nyílt, egyszerű az élet.
Nincs benne semmi, semmi mélyebb.
Csak a halál titokzatos.

S a holnap lopva itt terem...
Szín ébred, szürkül, nő a kétség.
Megy a sötét, jön a Sötétség.
Élet jön: csupa sejtelem.

Hold halványul, hűsszelű
Hajnalba hajlik... Csak szelíden,
Csak halkal érintsd gyönge szívem
Halál! kemény vagy s egyszerű.

A TOLVAJ.

Ha rámköszönt majd a végső alkonyat,
Fogjátok le a szám s szemem kezetekkel.
Nem akarom, hogy földi részem
Még tán kifecsegje, mi addig egészen
Enyém vala: pár bús titkomat.

Enmagam szobra, — vak, rejtélyes
[szobor
Legyek majd azokban a pillanatokban.
Nem akarom, hogy bárki tudja:
Szemem sugarának vajh merre visz útja.
Hitem ha volt, most hova sodor.

Mint tolvaj, aki loptam az életem,
Úgy megyek el majd mindig csak kettőt
[lépve.
Egy-kettő... így. Aztán a porba
Halk-óvatosan lehajolva, guggolva,
Lábam nyomát elegyengetem.

KEMÉNY SIMON.

(1882.)

PERCEK.

Percek! ti apró, drága percek;
Lágyan simít puha, fehér kacsótok,
Ajaktokon nedves-forrók a csókok,
Körém tipegve, énekelve jertek.

Hamvas gyermek-angyalok jertek,
Elkábítnak az együgyű beszédek,
Melyek azt mondják: szép és jó az élet,
S virágoznak, gyümölcsöznek a kertek.

Nem gondolok én arra — percek,
Hogy ha órák lesztek majd, mint
[gyötörtök.
S ha évek: mily kegyetlen összetörtök;
Míg ti beszéltek, bút, bajt elfelejtek.

Nekem nincs mult, jövő — csak percek.
Ők mindig dúsak, ifjak és kegyesek,
És nem engedik, hogy kétségbeessek,
Ó Végtelen kis gyermekei, jertek!...

FELHŐ.

Nincs házam: ázom, ha esik;
Nincs párnám: fázom, hogyha fagy;
Nincs ablakom: nem láthatok;
Nincs vígságom, aki kacag.

Nincs... semmim sincs, csak életem:
E rossz ruhával mit tegyek?
Hadd tépjék a bú varjai
És szaggassák a gond-ebek.

Ó mily szegény utas a test,
A lélek benn mily csöppke mécs,
Mily sok, amit botlik, esik
És amit megy, az mily kevés!

Babits Mihály.

(1883.)

ZSOLTÁR GYERMEKHANGRA.

Az Úristen őriz engem,
mert az ő zászlóját zengem.

Ő az Áldás, Ő a Béke,
nem a harcok istensége

Ő nem az a véres Isten:
az a véres Isten nincsen.

Kard ha csörren, vér ha csobban,
csak az ember vétkes abban.

Az Úristen örök áldás,
csira, élet és virágzás.

Nagy, süket és szent nyugalma
háborunkat meg se hallja.

Csöndes ő míg mi viharzunk,
békéjét nem bántja harcunk:

Az Úristen őriz engem,
mert az ő országát zengem.

Az Ő országát, a Békét,
harcainkra süketségét.

Néha átokkal panaszlom,
de Ő így szól: »Nem haragszom!«

Néha rángatom, cibálom: —
tudja, hogy csak őt kívánom.

Az is kedvesebb számára,
mint a közömbös imája.

Az Úristen őriz engem,
mert az Ő zászlóját zengem.

Hogy daloljak más éneket,
mint amit Ő ajkamra tett?

Tőle, Hozzá minden átkom:
hang vagyok az Ő szájában.

Lázas hang talán magában:
kell a szent Harmóniában.

S kell, hogy az Úr áldja, védje
aki azt énekli: Béke.

EGY PERC, EGY PILLE...

Hopp, ma pille költeményem
ne szégyenkezz szállani: —
üdvözöllek, új reményem,
Örömöm hullámai!
Ti viszitek messze széllyel
széllel-béllett vágyamat
és ha elfáradtam, éjjel,
illatos diólevéllel
ti vetitek ágyamat.

Milyen jó hogy vágyam tajték,
könnyű béllelése szél!
Reng reményem habja: rajt még
hajszálamra sincs veszély.

Viharától mitse félek:
én mindég föllül vagyok;
páncélossal sem cserélek,
mint affféle széllel-béllett,
hogy olyan könnyű vagyok!

Hátadon, diólevélen,
vess, habom, hát ágyat itt!
Habon és diólevélen
aki könnyű, nyughatik. —
Ember, a tengert ne célozd
megbékózni: nem lehet!
Hiu hittel ne acélozd,
vak teherrel ne páncélozd
habra hányott lelkedet.

ÉDES AZ OTTHON.

Mikor a szöllő leve buggyán
barnul a fanyar berkenye,
kalászt szentel a dülő útján
az Egyház, az Isten menye,
nap arany sávot vet a falra
s a vidám iskolásfiuk
táskafület lóbálló rajja
a tanteremből rétre fut:
édes az otthon.

Mikor a zsaluk leeresztve,
mert félhomály kell, nem üveg,
Lord hűs kövön, nyelvet eresztve
hemperg — és áll a légysüveg;
keresztútnál, hol tócsa poccsant
máskor, most por füstölg eléd:
izzadtan áll meg s levest loccsant
az ebédet vivő eseléd:
édes az otthon.

Mikor a nappal megin' enyhe,
mikor az ember újra víg,
mikor csupán a beteg renyhe,
amikor a diót verik,
mikor szellőztetik a pincét
s a gazda a tanyán időz:
őrizni a hegyeknek kincsét
fényes fokossal jár s csősz:
édes az otthon.

S mikor a kályha tüze pattog,
mikor a szoba jó meleg,
halkan a régi óra kattog
s jégesapot olvaszt a gyerek:
Benn nyájas körtől víg az asztal
s a meghitt lámpa gyul korán,
bár új hó ablaknál marasztal
merengni lepkezáporán:
édes az otthon.

PETŐFI KOSZORUI.

»Avagy virág vagy te, hazám ifjusága.«

Hol a szem, szemével farkasszemet nézni?
Ki meri meglátni, ki meri idézni
az igazi arcát?
Ünnepe vak ünnep, s e mái napoknak
szűk folyosóin a szavak úgy lobognak,
mint az olcsó gyertyák.

Szabadság csillaga volt hajdan a magyar,
de ma már maga sem tudja, hogy mit akar:
talán zaja, csöndje
és úgy támolyog az idők sikátorán,
mint átvezetett rab a fogház udvarán
börtönből börtönbe.

Ki ünnepli Őt ma, mikor a vágy, a gond
messze az Övétől, mint sastól a vakond
avagy gyáván bujik,
s a bilincses ajak rab szavakat hadar?
Csak a vak Megszokás, a süket Hivatal
hozza koszoruit.

Oh vannak koszorúk, keményebbek, mint a
deszkák, sulyosabbak, mint hantjai kint a
hideg temetőnek!...
Kelj, magyar ifjuság, tépd le a virágot,
melyet eszméinek ellensége rádob
emlékére — kőnek!

Kelj, magyar ifjuság, légy te virág magad!
Nem drótos füzérbe görbítve — légy szabad
virág szabad földön:
hogy árván maradva megrablott birtokán
mondhassa a magyar: »Kicsi az én szobám,
kicsi, de nem börtön!«

Avagy virág vagy te?... légy virág, légy vigasz!
Legyen lelked szabad, legyen hangod igaz
az Ő ünnepségén:
Koporsó tömlöcét aki elkerülte,
most hazug koszoruk láncait ne tűrje
eleven emlékén!

Juhász Gyula.

(1883.)

TESTAMENTOM.

Szeretnék néha visszajönni még,
Ha innen majd a föld alá megyek,
Feledni nem könnyű a föld ízét,
A csillagot fönn és a felleget.

Feledni oly nehéz, hogy volt hazánk,
Könnyek vizét és a Tisza vizét,
Költők dalát és esték bánatát:
Szeretnék néha visszajönni még.

Ó, én senkit se háborítanék,
Szelíd kísértet volnék én nagyon,
Csak megnézném, hogy kék-e még az ég
És van-e még magyar dal Váradon?

Csak meghallgatnám, sír-e a szegény,
Világ árváját sorsa veri még?
Van-e még könny a nefelejcs szemén?
Szeretnék néha visszajönni még!

És nézni fájón, Léván, Szigeten,
Szakolcán és Makón a hold alatt,
Vén hárs alatt az ifjú szerelem
Még mindig boldog-e és balgatag?

És nézni: édes anya alszik-e
S álmában megcsókolni a szívét
S érezni, most is rám gondol szíve:
Szeretnék néha visszajönni még!

MAGYAR IDILL.

Alkonyodik. Aranyos köd
Száll a földre. Szól a pásztor
Méla tülke. A lugasban
Oly sötét lesz a borostyán
És az égen szende búsan
Indul a hold kék mezőkre.
A napverte ablakokban
A muskátli újra éled
És a kertben harmatot sír
A verbéna. A csicsergő
Fecske mind ereszre röppen.
És a nap szelíd halállal
Elköszön a barna tájtól.
Esteledik. Most az élet
Mélyebb s tágabb a világ is.
Messze gyárnak búg a kürtje
És munkások andalognak
Hazafelé hűs homályban.
Homlokomon csókod érzem
Drága vendég, boldog ihlet
És fölnézek áhítattal,
Mint a gyermek, mint a táltos,
Ázsiából ősi pásztor,
Kerek égnek földerengő
Első, halvány csillagára.

GYÓNÁS.

Magyarság, fajtám, lettem volna én is
Bátor Botondod, bárdos és csatás,
Bizánc portáját vágtam volna én is,
Szerettelek, tán jobban soha más.

Szenvedtem érted és vérzettem érted
Belül, — a seb fájóbb, ha vér se jő, —
De jaj, már engem elfáradt legénynek
Szült bús anyánk, a magyar őserő!

Én már megálltam és csak alkonyatkor
Imádtam bíborában a napot,
Mely tán utolszor áldozik amott:
De bűnben, gyászban mégis csak fiad
Apátlan árvád, aki most neked [volt,
Nem adhat mást, mint csüggedt éneket!

KÉRDÉSEK.

Az éveket, a messze, messze szálló
Szép éveket, Uram, ki hozza vissza?
Vagy várja őket örök kikelet?

Szerelmemet, a messze, messze illant
Szűz csodaszarvast, Uram, hol lelem [meg?
Vagy várja őt is egy örök csalit?

A bánatot, a messze, messze elment
Szent felleget, Uram, hol látom újra?
Vagy várja őt is örök üdv ege?

Az életet, a messze, messze tévedt
Víg életet, Uram, még megtalálom?
Vagy tán a Fájdalom csak az örök?

BALLA IGNÁC.

(1883.)

MAJD HOLNAP!

Megint nem történt semmi, semmi sem!
Fáradt ütemben ezt veri szívem.

Az életem ma is csak céltalan.
— Majd holnap, holnap! — biztatom [magam.

És elhagyom a mát magam megett,
Mint vándor, szürke mérföldköveket.

Egyik sem az, amelynél megpihen
S nyugtot találna nyugtalan szívem.

Én csak megyek tovább, a perc rohan,
Megyek fáradtan, oh de boldogan.

Mert eggyel több... de eggyel ke-
[vesebb,
Hogy holnapod, te szív, elérheted!

Nem nézek vissza, csak megyek tovább
S űzöm örökké holnapok sorát.

Hol késtek hát ti, igaz holnapok,
Akiktől mindent, mindent megkapok?

Mért nem szórjátok kincsetek felém,
Hogy tékozlásom újra kezdeném.

S ne lenne életem, mely elszakad,
Üres napok tarka szalagja csak...!

...Megint egy nap, — s megint nem
[láttalak!

VÁRNI...

Várni... jöjjön bárki, történjen bármi,
Várni egyre, mást se tenni: várni!
El-elaltatni a lobogó lángot,
A lázadozót, a büszkét, a falánkot.
Békét kötni gyáva türelemmel,
Álmokat hazudni látó szemmel,
Lesni a percet, az órát, a napot
S felszedni, amit koncul hagyott!
Megalkudni minden pillanatért
S közben a szívünkből hullatni a vért,
Vágyni, epedni, szomjúhozni,
Mit fog vajjon a holnap hozni,
Mely elszívja belőled az erőt,
Mint a ma, a tegnap, a tegnapelőtt,
Mely elcseni mind ifjonti heved,
De lassan, lopva, hogy észre ne vedd!
S amíg a lelked lassan elcsigázza,
Kilobban szíved minden láza
S nem vágyol többé a sasokkal szállni,
Csak óvatosan a földön járni —
Várni...

HARSÁNYI LAJOS.

(1883.)

A BÉRES.

Szikár alakja csupa in s izom.
Tatár arcából kiállnak a csontok.
A szerbre nem rég még ordítva rontott
S szerette őt a hangos garnizon.

Most újra béres. Csendes, hallgatag;
Hegyesre kenve nagy fekete bajsza.
Négy ökrével nincs izgalom és hajsza,
Lomhán kérőznek a szilfa alatt.

Majd cifra jármuk szörnyű nyakukon
S ragyogva mennek a szántás felé
A zsendülő füves dülő-uton.

Az eke mélyen megmerül a földben.
Kibontja négy öl ostorát a béres
S egy víg pacsirta zúgva égre röppen.

A MAGYAR PAP.

Agg rácson belül áll nagy sárga háza.
A folyosója hűvös és homályos.
Szobái falán ódon, barna képek.
A tölgyszekrényen komoly hallgatással
Nagycsatú könyvek.

Egy dunántúli vén kakukkos óra
Halkan ketyeg s ijedt kiáltást hallat.
A mutatója réz-vörös hegyéről
(Mint szalmaszálról szines buborékok)
Tünnek a percek.

Távol az udvaron a gazdasága,
Fehér ökrök és jóillatu szénák,
Álmos cselédek, félők nagyuruktól,
Ki hallgatag s kinek a keze s szíve:
Mint alabástrom.

Atyja, ura a nagyhatáru népnek,
Kezét fogja s Isten kezébe vonja.
Ő a part, rév, sok kis gond méla bölcse
És szent. S áldott legyen, mert ő nevelte
Hős fiainkat!

Tompa László.

(1883.)

KELJ FEL ÉS JÁRJ!

Nagy kőbe koppant, zúzott fejedet
Veted-e már fel és mikor veted,
Ember, te csüggedt, kínoktól alélt?
Az ár, mely levert, rajtad átrohant,
Már elhuzódott, s halld, ezernyi hang
Hirli, hogy ismét megmozdult a lét.
Az iszap által meghajtott füvek
Rendre megint zsendülni kezdenek — —
S romok, gyász fölé, sebekre szerül
Jó, hüvös fátyol: feledés szövül.

Csak te ne tudnál feledni, szegény,
Ember... legárvább a föld kerekén?
Ejh! búdat vesd a szélbe könnyedén!
S nézd a pacsirtát — felfelé nyilal!
A nap, a nap is ott fenn hogy ragyog,
Onnan melenget sugaraival,
S rád fentről szórnak fényt a csillagok. — —
Mozdulj te is hát és emelj fejet!
Csillagok közt van neked is helyed,
Lendülj feléjük, hisz azért vagy ember!
S tudd meg, hogy még sok öröm, szenvedés vár —
Az élet szólít — hallod? —: kelj fel, kelj fel
És járj!

Gyóni Géza.

(1884—1917.)

LANTOS ÉNEK PRZEMYSL MEGVÉTELÉRŐL.

(1915 július.)

Sasok vára ellen muszka ármádiák
Mikor soka·oc'tak,
Halál zsoltárait ottan én daloltam
Végvári sasoknak.
Halál zsoltárával végvári szép sasok
Mikoron kiszálltak,
Muszka toportyán közt véres aratása
Volt ott a halálnak.
Ha én kiáltottam: rajta magyar, rajta,
Tíz muszka kevés volt akkor egy ma-
[gyarra.

Sasok vára ellen muszka toportyánok
Hogy felkerekedtek,
Mint a sebes zápor hullott a golyója
Gyilkos fegyvereknek.
Mint a sebes zápor úgy ömlött a vér ott,
Árkok kiöntöttek, —
De a sasok vára muszkák rohamára
Mégse, mégse dőlt meg.

Ha én kiáltottam: vágjad, magyar, [vágjad,
Sürü gyásza volt ott a fekete cárnak.

Sasok vára körül muszka toportyánok
Addig ólálkodtak, —
Barmai elfogytak, karmai elkoptak
Végvári sasoknak.
Kutak kiapadtak, férgei dagadtak
Mételyes oduknak.
Ó iszonyú napok: végvári szép sasok
Döghúson pusztultak.
S mely gőggel nevette muszkák lihegését,
Sasok büszke várát bevette az Éhség . . .

Verje meg az Isten, hetedízig verje,
Aki benne vétkes;
Ne segítse vissza fiút az anyjához,
Testvért a testvérhez.
Lassú sorvadásán csak a temetése
Legyen neki ünnep, —
Döglődő kutyánál aki kutyább sorsra
Juttatott bennünket, —
Hogy akik ott voltunk muszka farkas [réme,
Penészes börtönben sírunk fel az égre.

DÖGMADARAK

Dögmadarak, hova szálltok?
Korai még vijjogástok.
Nem hulla még, ami fekszik, —
Sok sebével bárhogy festik.
Megrázkódik s lecsap rátok —
Dögmadarak, hova szálltok?

Egész világ kit széttépne:
Övig vérben Árpád népe,
Tucatra jár már az ellen —
Eggyel többtől meg nem retten.
Nem kripta még a Kárpátok —
Dögmadarak, hova szálltok?

Magyar homlok verítéke
Jó volna már terítékre.
Hősök vérén ami érett,
A gyümölcsöt leszednétek.
Így csinált már az apátok —
Dögmadarak, hova szálltok?

Kincses Kárpát dús ölében
Ott dajkált egy ezredéven;
Nektek csurrant bora, méze,
Nekünk csak a szenvedése;
Úgy dajkált, mint az anyátok —
Dögmadarak, hova szálltok?

Ezüst folyók, halmok, kertek
Nem virultak, csak tinektek;
Tietek volt minden gyöngyük,
A mienk csak sírgöröngyük!
Most fordítva akarjátok?
Dögmadarak, hova szálltok?

Dögmadarak, hova szálltok?
Korai még vijjogástok.
Nem hulla még, ami fekszik —
S rövid az út Bukarestig.
Keserű lesz lakomátok, —
Dögmadarak, meglássátok.

JULIS LEVELE.

Ne félj, hogy nem várlak —
Ha úgy vánszorogsz is,
Mint a béna koldus
Vad Szibériából:
Édes uram, fáradt,
Lesz aki megesőkol,
Lesz aki elápol.

Ne félj, hogy nem várlak,
Lehet a királynak
Arany a pálcája,
Gyémántos a trónja —
Édes uram, sápadt, —
De nem büszkébb rája,
Mint én a mankódra.

Ne félj, hogy nem várlak.
Királyfi jöhetne
Aranyos hintóval
Kérni szeretőnek —
Édes uram, bágyadt, —
Mégse tudnék én már
Elszakadni tőled.

Vad Szibériába
Láthatsz nőstényfarkast,
Ahogy támogatja
Harcon sebzett hímjét, —
Édes uram, árva, —
S te az asszonyodat
Utolsóbbnak hinnéd?

Ne félj, hogy nem várlak.
Ha úgy vánszorogsz is —
Panasz se, csak áldás
Szakad ki a számon;
Csak haza jöhess már
Édes, édes uram,
Bús katona párom.

RAB MAGYAR IMÁJA.

(1915 május.)

Csukódjatok be rácsos ablakok;
Isten szemei csak ti nyíljatok.
Isten szemei, fényes csillagok,
Rabságos éjben, bús térdeplésben
Lássátok szegény esdeklő rabot.

Magyar tanyákon zúg a fergeteg;
Magyar határon dúl a vad sereg.
Isten szemei ébren legyetek,
S kit vert sok átok, ti virrasszátok,
Ti virrasszátok árva népemet.

Kárpát sziklái égig álljanak;
Tokaj vesszői vassá váljanak;
Tépjétek össze erdei vadak,
Ki gyűlölt kézzel rombolna széjjel
Ezer esztendős szent oltárakat.

Kúnság mezőin ami megterem
Ölő fegyverben ólommá legyen,
Magyarád mustja méreggé legyen:
Tiszai tájon kunyhó se álljon,
Kunyhó se álljon soha védtelen.

Csukódjatok be rácsos ablakok, —
Erdők szálfái mind őrt álljatok.
Isten szemei, fényes csillagok,
Rabságos éjben, bús térdeplésben
Így imádkoznak a magyar rabok.

ÖRÖME VAN A PACSIRTÁNAK.

(Bátyám halálára: 1917. VI. 12.)

Börtönudvarból zöld mezőn
Hajlik az út a temetőbe.
Fehér deszkák közt fehérebb szív:
Az én édestestvérem fekszik.
Mögöttem börtönőr halad.
S fejem fölött, az ég alatt
Pacsirta szálldos körbe-körbe.

Szabad madár, áldott madár
Ujjong, cikáz, dalol, nevet.
Lent botorkál a gyászcsapat;
Betegszív, rabság, gyászfogat —
S öröme van a pacsirtának.
A nyári égben most lelt társat:
Ujjongó csókkal most köszönti
Testvér, a te jó lelkedet.

Előttem már a temető;
Betegség, rabság, ravatal.
Mögöttem börtönőr halad.
S fölöttem tiszta ég alatt
Felujjong, mint a diadal,
Pacsirta-csók, pacsirta-száj —
S hull, hull, alá, alá, alá
Szédült szivemre ez a dal:

»Áldott lelkét, fehér lelkét
Véres csaták, rossz emberek
Soha-soha el nem vehették,
Mert szenvedőn is szeretett.

Testvéred volt és testvérem lett,
S most már a boldog ligeteknek
Drága szelid vendége lett —
Hol béke él és szeretet.«

SIRVERS.

(Krasnojarsk, 1916.)

Hazai domb lesz vagy idegen árok
Bús sírom füve amelyen kihajt,
Kopott fejfámon elmosódó írás
Bolygó vándornak ezt hirdesse majd:

Boldog, ki itt jársz, teérted is
Megszenvedett, ki lent nyugszik, a holt;
Véres harcok verték fel hirét,
De csak a béke katonája volt.

Balázs Béla.

(1884.)

TAVASZ VOLT.

Piros este kertbe mentem
Hervadt akácfürtre leltem
Piros este halványan
Azt is földről felemeltem: —
Hát tavasz volt?

Hóvirágok — első méhek —
Gesztenyefagyertyák égtek —
Hol kellett volna megállnom?
— Egyszer először szólt ének
A mezőről.

Egyszer felriadtam. A hold
Idegen, nagy, eleven volt.
Denevér szállt el előtte. —
Akkor, az, az a tavasz volt.
S valaki várt.

Barna este kertben járok,
Talán valamire várok.
Vajjon mostan mi múlik el
Holdak, dalok és virágok
Mögött rejtve? —

Szép Ernő.

(1884.)

IMÁDSÁG.

Ki űlsz az égben a vihar felett,
Én istenem hallgass meg engemet.

Hozzád megy szívem, itt szavam dadog,
Hazámért reszketek, magyar vagyok.

A népekkel ha haragod vagyon,
A magyarra ne haragudj nagyon.

Ne haragudj rá, bűnét ne keresd,
Bocsáss meg néki, sajnáljad, szeresd.

Szeresd, vigyázz rá istenem atyám,
El ne vesszen veszejtő éjszakán.

Mert itt a népek nem tudják, mit ér,
Hogy olyan jó mint a falat kenyér.

Hogy nem szokott senkit se bántani,
Lassu dallal szeretne szántani.

Édes istenem te tudod magad,
A bárány nála nem ártatlanabb.

Te tudod ezt a fajtát, mily becses,
Milyen takaros, mily kellemes.

Te látod életét minden tanyán,
Te tudod hogy beszél: édes anyám.

Te tudod a barna kenyér ízét,
Te tudod a Tisza sárga vizét.

Te tudod hogy itt milyen szívesen
Hempereg a csikó a füvesen.

Tudod a nyáj kolompját ha megyen,
Édes szőllőnket tudod a hegyen

S keserű könnyeink tudod Uram,
Hogy mennyit is szenvedtünk csak-
[ugyan

S hogy víg esztendőt várunk mindenér
S hisszük, hogy lesz még szőllő, lágy
[kenyér.

Óh keljetek a magyart védeni
Ti istennek fényes cselédei:

Uradnak mondd el arany arcu Nap,
Mondd el szerelmes délibábodat.

Dícsérjed a Balatont tiszta Hold,
Hisz szebb tükröd a földön sohse volt.

Csillagok, értünk könyörögjetek:
Kis házak ablakába reszketeg

Szerteszét este mennyi mécs ragyog . . .
Könyörögjetek értünk csillagok.

A FALU ÉJSZAKA.

Teli van az ég ezüst pitykével.
Mi tündöklik a tejúton éjjel?
Tán az Isten mosolya.
Dávid képe álmodik a holdban,
Szól a tücsök, csak nem tudni hol van,
Szín ezüst a pocsolya.

A fa mintha elfáradva állna.
Milyen csendes a kazalnak álma.
Hova bútt a kis madár?
Az udvarban üres szekér árvúl,
Csüng a szerszám görbülő rúdjárúl.
Minden ajtó zárva már.

De ijesztő sötét a vakablak.
A kutyák de nyugtalan ugatnak.
Csizma toppan, bús, nehéz:
A halál sétál a pallón végig
Fekete szűrben, kaszája fénylik,
Minden ablakon benéz.

HOMLOKOM LASSAN LEÁLDOZ.

Olvastam a felhőt, a tengert,
Tavaszt meg őszt végig tanúltam.
Utaztam éven, éven által.
Álmodtam és ébredtem én.

Gyászommal nem kellek halottnak,
Nem kellek gazdagnak szivemmel,
Szavammal nem kellek szegénynek,
A síró gyermek meg nem ért.

A rózsa nyíló szája néma,
A szélütött fa nem ölelhet,
Az őrült víz néz, rám nem ismer,
A fölkelt hegy hideg tetem.

Vad állat kódorog a pusztán,
Tolong a tűz a föld belében,
Jég cirkál a világok mellett,
Fönn lesnek spieli csillagok.

Itt homlokom lassan leáldoz . . .
Sírom felett a Hold vihog már,
Csodálkozom, csodálkozom még,
Örökkétig csodálkozom.

NAGY ZOLTÁN.

(1884.)

SIRIRAT.

Vándor! ki erre jársz, szemed ha szélben
Hajlongó fák között e kőre lelt,
Kérlek, ne hidd, hogy én valaha éltem.

Bizarr szeszély állítá ezt a jelt,
De nincs halott mélyén a puszta domb-
Emléket itt a Semminek emelt [nak.

Egy bús bolond, betegje balga gondnak,
Ki élt, remélt, búsult saját dalán
S örült könnyén a hervadó falombnak.

Ó jaj nekem, ha gondolod: talán
Éltem s tünődöl elveszett nevemnek
Betűin s létem régi hajnalán

Légy átkozott és sírj mikor nevetnek,
Ha megzavarsz a Semmi lágy ölén
S ne tudd, mi boldog, akit elfelednek!

Ó kérlek, menj! Vidítson, mint jövén,
Zöld lomb, bogár, aranyló napsütés,
Feledd a szót a völgy kopott kövén
S megáldalak! Az édes enyhülés
Legyen tiéd s mi már enyém: a Béke,
A Tökéletes Megsemmisülés
Elmondhatatlan édessége!

SÖTÉT SZOBÁBAN.

Jó volna most kóbor kutyának lenni,
Kullogni nedves esti tarlón fázva
S lent függő felhők permetegjén ázva,
Útszéli árok mélyén megpihenni.

Vagy ordas farkas, tépett, ösztövér,
Kit űztek hajtók hómezők homályán
Bús szürkületben s zsombékos tanyáján
Elnyulhat végre tördelt nád tövén.

Ziháló nyúl a szántáson, ledobbant
Szegény pára, mely széttekint a roppant
Mezőn, ahol futott remegve nemrég.

Vagy föld alatt vak éjben bús vakond:
Se kín, se kéj, se szerelem, se gond,
Se gondolat, se terv, se vágy, sem emlék.

MADRIGÁL.

Szobám sötét, bársonylik a homály,
S melegen néz rám, mint mély szemek tükre,
Mint a magáé. Ó ha jönne most,
Ha jönne most, ha jönne, lelkem üdve,
S szólnék: »Az est most barna bársony, látja,
S nézze, mi szép magányos gyertyám lángja,
Nézd, nézd, arany tőr a homályba ütve!«

És mondanám: »A lég kint tiszta kék,
Kék kristály kint az alkony, lelkem üdve!«
Szobám sötét s a szívem is sötét.
Most másra gondol s úgy ül szemlesütve.
És nem jön el. De ég szivemnek vágya,
Sötétben ég, magányos gyertya lángja,
Szép vertarany tőr a homályba ütve.

Reichard Piroska.

(1884.)

NYÁRI ÉJ.

Álomszerü fényét hinti a hold — —
varázslatos csöndbe merült a berek,
a kósza szél is álomra hajolt,
fű szála se ing, levél se remeg,
mozdulatlanul állnak a fák — — —

Most minden küzdés, élet elpihent,
most meghalt az öröm és a bánat,
csak illat van és hő, holdfény és csend
és mozdulatlan nagy néma árnyak
s szikrázó csillaggal hintve az ég — —

Állok az álmodó nagy fák alatt
nehéz csöndü, kábító éjszakában
s elhagy minden emberi gondolat,
úgy érzem: gyökeret ver a lábam
s a fák sejtelmes álmát álmodom — —

Lesznai Anna.

(1885.)

FÁJ A SZIVEM...

Vídám virágok közt
Téres kertben játsztam.
Víg virágok vertek,
Kergetett a tág kert,
Lombos hársak alatt
Lobogva lihegtem.
»Fáj a szívem, vedd el«.

Utakon, esteken
Kéz a kézben jártunk.
Szórt szavak szirmai
Szállottak a szélben,
Mosolyok fürtjéről
Peregtek a könnyek,
»Fáj a szívem, vedd el«.

Kerek gyermekszemek
Kékjében fürödtem,
Pici simítások
Selymébe símultam,
Lelkem kibogoztam,
Keblem kibontottam,
»Fáj a szívem, vedd el«.

Fájdalmas szívemet
Csokrokba csempésztem,
Rimekbe rejtettem,
Könnyekbe burkoltam,
Kacajba ringattam,
Csókba fullasztottam,
»Fáj a szívem, vedd el«.

Hársfa lombos szívét,
Ember szomjas szívét,
Gyermek szívós szívét
Belém gyökerezte,
Könny, kacagás, csókok
Belém torkollottak,
»Fáj a szívem, vedd el«.

Érett csillagfénnyel
Súlyos éjben állok
Szvek szüretjének
Megalázott kelyhe.
Te, kinek kezében
Mindenek elférnek,
Hívd magadhoz borát
Vággyal édes vérnek,
»Fáj a szívem, vedd el«.

KÉSŐN ÉRKEZEM.

Hogy hazatértem, egy-két éjjen át,
Hallottam még a csalogány dalát;
S hogy harmadnapon örömváró füllel
Lestem hangját az énekes bozótnak,
A csalogányok némák voltak!
A tavasz végdala jutott nekem, —
Ez életem!

Mikor engem ringatott a karján,
Nem volt fiatal asszony már anyám,
S hogy nőttem, gond és teher tért a [házhoz.
Anyácskám gyakran így szólított [engem:
»Vigaszt keresek nevető szemedben,
Ifjúságom búcsúja vagy nekem
Én gyermekem.«

Gyerek léptekkel sok oly házban jártam,
Melyben azóta csend s magány van.
— Sok olyanba, mely már aludni készül,
Udvaraikba víg virágok keltek,
Melyek nevei nótát énekeltek:
Százszorszép bokor, — égő szerelem
Nyílott nekem!

Hosszú uzsonnák a hársfa alatt
Megrövidültek. Az idő halad.
Nappal eloszló tarka pipafüstben,
Kiket kertünkben együtt ülni látok,
Megöregedtek mind a jó barátok —
Újak nem jöttek. Im megértem, —
Egy kedves világ végét értem.

Emléket mos el minden tűnő óra,
Minden alkonnyal elhangzik egy nóta,
Mit többé senki sohasem énekel
És minden évben egy-egy régi ház
Becsukja nehéz tölgyfa-ajtaját —
Dudvás kertben sápadt virág terem
Oly későn érkezem!

Kosztolányi Dezső.

(1885.)

ÉNEK VIRÁG BENEDEKRŐL.

Jaj, hogy szerettem volna élni régen,
Vén századok bús mélyein, korábban,
Mikor a lélek nyílt, a jóság s nem ma
A buta »modern technika« korában.

Otthontalan bolyongok, hazavágyván
És sírva vágyom vissza, ami volt már,
Akkor a szemek föl az égre néztek
S úgy állt a szív, mint liliomos oltár.
Az emberek akkor meghaltak őszen,
Mosolyogván az aszú, édes őszben
Szivükbe hordták az örök szerelmet
S mindig holdfényben mondták, hogy: [szeretlek.

Jó emberek között folyt volna éltem,
Tán itt, ahol most élek észrevétlen.
Köröttem — esős akvarell — Tabán,
Nyugodt lennék, vagy boldog is talán.
Ülnék otthon az ablakmélyedésben,
Sétálnék egy-egy régimódi, halvány
Leánnyal a haldokló némaságban,
Vagy bogarásznék a Gellért-hegy alján
És új boron, mikor habos a rámpás —
Kapukulcs a kezemben s kézilámpás —
Korhely árnyékomat nyomomba húzván
Mennék haza a kormos, süket utcán.
Aztán csak várni — az élet elröppen —
Horatius-t olvasni, esti ködben,
Álmodni mélyen és álmodni resten
S télen táncolni, túl, a kicsi Pesten.
Ma, hogy a föld vérünk, könnyünket [issza
Szeretnék fut: vissza, vissza, vissza.

Itt szomszédomban, az ordas hegyek köz}
A »szent öreg« élt, Virág Benedek.
Kovakővel gyujtotta meg a gyertyát
S lúdtollal körmölt magyar éneket.
Akkor se ismerték nálunk a költőt,
Futó szegény vad, elbujt reszketeg,
Göresös szókat gyalulva gyúlt szemekkel,
Tág pupillával nézte az eget.
Sokszor megállok most, hol lakott rég
S alázatosan és magamba szálló
Lélekkel kérdem, mi maradt belőle?
Egy kis küszöb s egy villamos-megálló.
De én gyakran elmentem volna Hozzá,
Hogy lelkemet szava beharmatozná,

Piruló arccal néztem volna rája,
Hogy mit mond papos és szigorú szája,
Lobogó nyakkendővel és kalandos
Frizurával, én ifjú, ósdi lantos
Olvastam volna néki órahosszat,
Versekbe szedve a Hazát, az Aether-t
És írtam volna Daphnis-ról s Chloé-ról
S »Magyar Jövőnk«-ről vagy száz hexa-
[metert.
Ő meg bólintott volna a homályon
S én lehajoltam volna, hogy megáldjon.

Zsinóros, régi atillát viselt még,
Ráncos kezű és prédikáló bölcs volt.
Szobája, mint az agg papok szobája,
A szekrényében likőr és gyümölcs volt:
És dicsérvén a poézis hatalmát
Átnyujtott volna versemért egy almát...

MOSTAN SZINES TINTÁKRÓL ÁLMODOM.

Mostan szines tintákról álmodom.

Legszebb a sárga. Sok-sok levelet
E tintával írnék egy kisleánynak,
Egy kisleánynak, akit szeretek.
Krikszkrakszokat, japán betűket írnék
S egy kacskaringós, kedves madarat.
És akarok még sok másszínű tintát,
Bronzot, ezüstöt, zöldet, aranyat.
És kellene még sok száz és ezer
És kellene még aztán millió:
Tréfás-lila, bor-színű, néma-szürke,
Szemérmetes, szerelmes, rikitó.
És kellene szomorú-viola
És téglabarna és kék is, de halvány,
Akár a színes kapuablak árnya
Augusztusi délkor a kapualján.
És akarok még égő-pirosat,
Vérszínűt, mint a mérges alkonyat.
És akkor írnék, mindig-mindig írnék,
Kékkel húgomnak, anyának aranyal;
Arany-imát írnék az én anyámnak,
Arany-tüzet, arany-szót, mint a hajnal.
És el nem unnám, egyre-egyre írnék
Egy vén toronyba, szünes-szüntelen,
Oly boldog lennék, Istenem, de boldog.

Kiszínezném vele az életem.

ÉN NAGYON SOKAKAT SZERETTEM.

Én nagyon sokakat szerettem,
Én vágytam arra, vágytam erre,
De aki úgy szeretett engem,
Anyám az életet szerette.

Ő úgy szerette, hogy megállott,
Az úton elmaradt, lekésett.
Ő úgy hajolt, hogy összeroskadt
S a porban azt mondotta: élet.

Az életet bámulta folyton
Mint egy menyasszony mindig-ifjan,
Apám szemében kezdte nézni
És nézte aztán arcainkban.

Csak a szívét hallgatta halkan
Mély-kék szemekkel, megbűvölten,
Csak a tünő időt figyelte
S arcát nem látta a tükörben.

Ő járt, tudott és látva-látott
Fájó ideggel szótlan álmot.
Megszentelt engemet a lelke:
Az ő lelkétől vagyok áldott.

Neki nem volt korán könnyezni,
S könnyezni nem volt soha késő.
Ha ment az erdőn, ment az úton,
Ketten mentek: az élet és ő.

Sírt és dalolt bús mátkaságán,
Bölcsők között sírokra görnyedt.
A képeskönyve volt az élet,
Nem vitt magával soha könyvet.

A fiait csókolta némán,
Halottjait némán temette.
Én nagyon sokakat szerettem,
De ő az életet szerette.

MULT ESTE KISSÉ...

Mult este kissé lehajoltam,
S feleségem azt mondta halkan,
Őszülsz fiam.

Tompán a lámpafénybe néztem,
Aztán zavartan fütyürésztem,
Búsan-vigan.

Mint a hold-udvar őszi éjen
Olyan volt most a lámpa nékem,
Oly hallgatag.

Ádám fiunk már álmodott rég
S én mintha messze-messze volnék,
A föld alatt.

Az ablakokat mind bezártam
S úgy ültem a budai házban,
Mint aki fél.

Eszem azon járt, ama tinesen,
Zörgette a szél a kilincsem,
Az ősz, a szél.

Egy ember járt itt, csúnya ember,
Szakálla kender, a november,
Jaj Istenem.

Én láttam őt, mint apró-cseprő,
Söpör-söpör, kezébe seprő,
Jól ismerem.

A kapudat hiába zárod,
Hiába bújsz, fejedre károg
S oly bús a dal.

Nevetni nem hagy, sírni sem hagy,
Azt dudorássza egyre, nem vagy
Már fiatal.

RÉDEY TIVADAR.

(1885.)

TRAGIKUS TÁJ.

Az ég itt nem felhőtelen
Se hajnalon, se estelen,
Se déli napverőn.
Sötét felhők gomolyganak,
Mint száz sötétlő gondolat
A lázas agyvelőn.

S a fák — ó nézd csak, nézd: a fák!
Az égbe fúrja mind magát
Feltarthatatlanul...
Tar ágát nyújtja koldusul,
Egy percben: dússá lombosul,
Más percben: lombja hull.

A földet szemmel áthatod
S a gyökerét is láthatod,
Mint rút vipera faj
Tekergenek, vonaglanak
A gyökerek a fák alatt
És mind egymásba mar.

Száguld robajjal a patak
Hurcolva holt faágakat
S a sziklán megtörik;
S az irgalmatlan vad vizek
Már semminek, már senkinek
Képét nem tükrözik.

Fészket hord a fa sudara
S minő az erdő: madara
Szakasztott épp olyan,
Tépázott tollú és fakó
S dúlt álmiból irtóztató
Rikoltó dal fogan...

Így hallottam s így láttam én,
Hogy sűrű erdőn jártam én
Egy csüggedt év nyarán
S kedvem bánat hamvába holt —
A gyász a tájnak gyásza volt?
Vagy magamé talán?

TÓTH ÁRPÁD.

(1886.)

FÉNYLŐ BÚZAFÖLDEK KÖZÖTT.

Ha olykor lassú esti sétán
Az országút merengve páros
Sor jegenyéjét messze járom
S mögöttem elmarad a város, —

Megállít a nagy búzaföldek
Ragyogása az esti napban,
Nyújtózkodnak a sárga táblák
Fénylőn, komoran, mozdulatlan;

Valahonnan az erdőszélről
Viszkető kis szelek sziszegnek,
De keleti ős lustasággal
A nagy táblák alig zizegnek;

Alszik a sűrű, jó magyar föld,
S oly különös, ahogy mogorván
Sütteti sok busa kalászát,
Mint sörényét egy vén oroszlán,

Mely idetévedt Európa
Hegyei s tengerei közzé,
S vadásznak rája ezer éve
S ezer tőr és hálá kötözné,

És már nem bánja. Elcsigázott
Remek teste elnyúlt a napban,
Már néki mindegy, várja sorsát
Fénylőn, komoran, mozdulatlan;

Vagy tán egy bősz ugrásra vár még?
S kalászvillantó esti tűzben
Nagy ős dühét forralja lassan,
Félelmesen és egyszerűen?

S majd talpa nagyságos ütése
Végigrendül Európa hosszán,
Mielőtt elalunna végkép
Az Ázsiából jött oroszlán?

Ki tudja? Óh, te furcsa, drága,
Vad búval és bő vérrel ázott
Komor magyar föld, csöndes este
Megsimítom fénylő kalászod;

Lásd engem, kócos, bús jobbágyok
Sarját, rég megtett gyermekének
A fínom, csábító Nyugat, de
Láttodra egy-egy régi ének,

Valami kancatej-szagú dal
Lelkem ős pusztáiból följön
És jajgat a nap húnyó fényén
S meghal az esti búzaföldön.

JÓL VAN EZ IGY.

Hogy miért vagyok többször szomorú,
Mint víg, óh kedves, kár úgy számba-
Jól van ez így, [venni,
Lásd, kell szomorú embernek is lenni.

Kell lenni szívnek, amelyben kihajt
S dússá érik az élet szenvedése, —
Vak, ferde mag,
Mely mégis, mégis istenek vetése.

S lásd, van az úgy, hogy ez a bús vetés
Legsúlyosabb kalászát akkor kapja,
— Furcsa titok, —
Ha jó időknek fénylőn süti napja.

Sokszor meg mintha mély, nyugodt
Acélos fénye éppen őbelőle [(öröm
Csillogna ki,
Ha ráhullt a könnyek meleg esője.

»Bánat«, — mondod, — de bánat és derű
Között a határ olyan egyszerű-e?
Hátha a bú
Ize kapat a legbölcsebb derűre?

Hátha a végső Aratás után,
Mikor sarló alá hull lassú szára,
Belőle kél
Szent kenyér az istenek asztalára?

KORA MÁRCIUSI NAPSUGÁR.

A végtelenből jött, de a platánok
Hallgattak, a sok zord, kevély sudár,
— Csak villámtól reszketnek a titánok,
Mit nékik egy kis halavány sugár! —

S ő félve zuhant alá, a mogorva
Törzsek között oly sötét volt a kert!
De lenn egy csöndes, paraszti bokorra,
Egy alázatos, vak pajtásra lelt.

Akkor a sugár szelíd arany szája
Súgott valamit s meghalt a sugár,
Ám megszületet március csodája:

Ezer rügy-szemét rányitotta már
A vak bokor az elámuló estre,
S minden szeme a Végtelent kereste.

Szegedi István.

(1886.)

VIDÉK.

Rámront magánya, gyertyafény-
[unalma,
a félhomály a szűkös udvaron;
az este, mint a kávé, sűrű, barna
s nehéz, mint ólomsúlyu két karom.

Itt nem üres szó ám az élet terhe,
itt lassan jár az ember, nem rohan,
a levegő is kevesebb tán erre
s az ég oly iszonyúan messze van.

De boldog az, aki innen kilábol,
akit a fény, a forgatag ölel,
akinek rész jutott a nagyvilágból
s csepp életét nem itt veszíti el.

És aki mindent könnyen elfeledve
hazára lelt szabadabb ég alatt...

Engem is elvitt sorsom kénye-kedve,
de belőlem valami itt maradt.

Az óra ismerősen ver kilencet,
anyám simítja végig két kezem;
ez a vidék engem már el nem enged,
én ide már csak hazaérkezem.

Áprily Lajos.

(1887.)

ESTI DAL.

Ültem bent a két fiammal
tűzvilágos pamlagon.
Jött az este, barna koldus,
könnyesen jött és vakon.
Őszi zápor dobverése
peregett az ablakon.

Két fiacskám karcsu testét
átölelte két karom.
(Hármas árnyék játszva lengett,
nőtt mögöttünk a falon.)

És az esttel víg dalokra,
Grimm-mesékre jött a gond.
Búgott künt a szél dorombja,
óriási bú-doromb:
Fognak-é majd lelkesülni
Új világok tavaszán
fény-imádó, büszke szemmel
fent az ember magasán?
Vagy kavargó ködbe hullva
minden álmuk úgy vesz el:
tolla-foszlott, csonka szárnnyal,
ember csúcshoz oly közel?
Vagy az ösvény gyenge gyepről
Vadbozótú láphoz ér,
és a csalfa láp iszapja
újra vér, jaj, újra vér?!...

Ültem bent a két fiammal
s mint az óriás-kigyó,

tűzvilágos pamlagunkon
úgy büvölt a viz ó.
Két fiacskám karcsu testét
félve fogta két karom.
(Nőtt az árnyék, óriásra
nőtt mögöttünk a falon.)
S vércse-csőrü kín csapott rám,
régi kínnal vérrokon —
és a falra sors-sötéten
felkomorlott Laokoon.

LEVÉL.

Mi itt a téli Szép titkát kerestük
halott falukban, hó-hullámokon,
s beporozott az erdők zuzmarája,
lelkünk a tél lelkével lett rokon.
Ajándékozhat szint és dalt a nyár is:
fehér hazánk a vad-nyomos határ.
December és dér. Madaram a holló,
monumentális, büszke gyászmadár.

Ha meghalok, nagyon megváltozom
[majd:
átszállok egy kis kék felhő-közön
és a tavasz lelkére rátalálok
s a fiatal tavaszba költözöm.
Fénnyel jövök vagy fuvalom zenével
s a hó megindul téli házakon,
lerázom az akácok zuzmaráját
s a jégcsapok vizét megcsorgatom.
Lecsapok a hó-rejtő fűz-berekre
s a varjú-tábort messze kergetem,
felvillanok egy csiklandó sugárban
s a néma pásztort megnevettetem.
A barna felhő búskomor szívébe
Csóvát dobok, hogy zivatar legyen —
s egy éjjel diadalmasan leszállok
felleg-vizekre szomjas Őrhegyen.
Halomba, zápor-gyöngyösen letépem,
ami virág van száz vadrózsafán
és virradatkor óriás csokorral
bedobom a leányok ablakán!

TETŐN.

Ősz nem sodort még annyi árva lombot,
annyi riadt szót: »Minden össze-
omlott...«

Nappal kószáltam, éjjel nem pihentem,
vasárnap reggel a hegyekre mentem.

Ott lenn: sötét ködöt kavart a katlan.
Itt fenn: a vén hegy állott mozdulatlan.

Időkbe látó, meztelen tetőjén
tisztást vetett a bujdosó verőfény.

Ott lenn: zsibongott még a völgy a
[láztól.
Itt fenn: fehér sajttal kinált a pásztor.

És békességes szót ejtett a szája,
és békességgel várt az esztenája.

Távol, hol már a hó királya hódít,
az ég lengette örök lobogóit.

Tekintetem szárnyat repesve bontott,
átöleltem a hullám-horizontot

s tetőit, többet száznál és ezernél —
s titokzatos szót mondtam akkor:
Erdély...

FÜST MILÁN.

(1888.)

A PÁSZTOR.

Tört szívvel, melyből fájdalom csordul,
Lejti táncát a szél s közben búskomor...
Felhők szállnak el felette zordul
S már az alkony éjszakába fordul.

S a barna hegyről rég lejött a nyáj,
(Mint barna fejről göndör fürt lehull),
S a nedves réten sír a vízmadár
S a pásztor botra támaszkodva vár,

Míg az éji falura a barna ősz
Kietlen csöndje ült; s már hűs verem
Az égnek boltja Melyre nesztelen
Szállong a sötét föld alól a gőz.

Kunyhójának akkor lángja éled
S míg nem egy félszeg gondján bibe-
Magános asztalán hosszú időkig [lődik,
Még a hűvös gyertyalángba réved.

S míg éji úton lándzsás éji csősz
Korhol duhajt, ki csendjét felveré,
A kövér, sötét föld alól a gőz
Békésen száll a csillagok felé.

A SZŐLŐMŰVES.

Lám, a Medve ragyog s fiát veri: csöndre tanítja.
S lejjebb lassan, valamint tavirózsa, leúszik a Hattyú.
Alant sötétül a kékség s a hűs domboldalt beborítja,
Melyre fehér házat, kicsikét, százat egy óriás parittya
Fekete, tar venyigék közt össze-vissza szórt...

S tiszta éjjelen, mélyen a hold alatt repül
S fénylő, gyors felhőket űz az őszi szél...
— S már ő is menni kész, — csak épp hogy néz körül,
Ki a súlyos fürtöt óvta: ím, hogy itt a tél
A szótlan szőlőműves is pihenni tér.

Jön, leballag a hegyről s hol borpincék nehéz szaga terjed,
Puttonyát s számos szerszámait hűs kamarába teszi vissza...
S míg felenged a tél s a hordók kotyogó bora erjed
Vidáman heverész és derűs kedvvel borocskáit issza
S tiszta bölcseségnek örül, amíg kívül hull a hó.

EGY EGYIPTOMI SIRKÖVÖN.

Élek és kiáltok, hogy halld, — de vajjon még meddig kiáltok én?
S vajjon kinek kiáltok én?
S meghallják-e vaj' a századok, hogy egy ember élt itt?
S vajjon elbolyong-e jajszavam a századok rengetegében — s nem hal-e el?
S vajjon tovább hullámzik-e a századok fekete tengerében,
Ha oly gyengén lejt is majd tovább,
Mint nagy viharban kis hullámfodor?

S vajjon kinek kiáltok én, ha nem érti más,
Ha nem érti senki más, mit mond e jajszó?
Ha nem érti senki más, hogy mit tanultam én,
Hogy mit szenvedtem és mit láttam én?

Ó mért is szólok hát s mért nem némulok el?
S mért hirdetem egy élten át örök fájdalmamat
S hogy szenvedéseteknek őse én valék!
Mért kell alamizsnát kérnem Tőled, átkozott Utókor,

Hogy tekints vissza majd reám az Idők és Szenvedések
És Nagy Viharok rengetegéből, — át hullámon és ködön,
Gondolj egy másodpercre reám, — mint a hajós,
Ki nagy viharban siklik át az örvény feketeségén
S szellemszemekkel látja társát ott alant,
Amint lágy mohára hajtja elfáradt fejét
S gyengéden úgy öleli elfáradt szívéhez
Egyetlen kincsét: az örök éjszakát!

Emőd Tamás.

(1888.)

BÓLYAI.

A könyvesház kék ablakából látni,
Hogy jön az est az országúton át —
Ködöt füstölnek, párát eregetnek
Künn a kéményen és benn a pipák.
A polcokon ó-könyvek díszelegnek,
Sok titkos írás, ábra, jel, betű.
S a csillagok szigorú mesterének
Arcára hull az alkonyi derű.

A hold kisüt. Kopernik barna képe
Mosolyog most a homályos falon,
Sárga pergamen, lúdtoll, lila ténta
Pár tompa folt az íróasztalon.
A hold ragyog. Bólingat már a böles agg,
A kemencében is szunnyad a szén,
S a vén magyar szent lelke áthajózik
A csillagok és számok tengerén.

Karinthy Frigyes.

(1888.)

MARTINOVICS.

Először Sigrayt vezették köztük el,
Szolárcsik felbukott a lépcsőhöz közel,
Szentmarjai vadul ellökte a papot,
Hajnóczy sírva ment, Őz Pál viaskodott.

Martinovics — így szólnak a régi krónikák —
Újult volt, amikor a padra hurcolák,
Nyitott, tajtékos ajkán nehéz mosoly, fakó,
Két hóna alá nyulva cipelte a bakó.

Kuszált, vizes haja, sovány gyermek-feje
Rácsuklott csendesen a hóhér mellire,
S melyet nyirkos pirossal az olvadt vér elöntött,
Két karja átölelte szeliden a fatönköt.

Turcsányi Elek.

(1889.)

EGY CSILLAGOT KEZEMBE VETTEM.

A hold, a sandaképü hold,
Ma megölelt és rám hajolt.

A fákon apró lángok égtek:
A csillagok a fákra léptek.

A csillagok a fákra léptek;
A fák az úton összeégtek.

*

Egy csillagot kezembe vettem;
Nem égetett; zsebembe tettem.

Hazáig hoztam ezt a kincset;
Itt vettem észre csak, hogy nincs meg.

Tán nem szereztem igaz úton,
Hogy elvesztettem így az úton;

S majd azt hiszed, hogy ez csak álom;
De elhozom, ha megtalálom.

Engedd meg, hogy csókot ne adjak;
Engedd meg, hogy visszaszaladjak!

DE PROFUNDIS.

Unt életemnek szürke kőfalán
Kihajlok, mint a börtönök virága:
Itt éltem hát, tenyérnyi helyre zárva,
Egy pesti bérkaszárnya udvarán.

Élet! Hatalmas, duzzadó Titán!
Hát ezt adtad? Hát ezt a sorsot éljem?
Kakas vagyok, de vérzik bóbitám;
S elmúlok én e naptalan sötétben...

JANUÁR.

Mögöttem egy évvel több van
S vár rám eggyel kevesebb,
Ablakomon téli köd van,
Ott több van, itt kevesebb;
Ablakomon téli köd van,
Itt kevesebb, ott meg több van —
Január, Január,
Ami tűz volt, hamu már!

Karosszékben üldögélek,
Kályhám dalát hallgatom;
Elkárhozott, gonosz lélek
Zörget ajtón, ablakon;
Elkárhozott, gonosz lélek
Ajkán is csak ez az ének:
Január, Január,
Ami tűz volt, hamu már!

SIK SÁNDOR.

(1889.)

A FÉSZEKRŐL.

Te vagy a fészek,
Puha vagy, édes és meleg.
S én oly keveset gondolok veled.
És oly sokszor máshova nézek.
És megvetem a régi fészket,
A régi meleget,
És a régi egyformaságot.
Szédülő fejem vándorolni késztet,
Keresni más vidékeket.
Szivárványszínűbb új világot,
És ismeretlen fészket.

És elmegyek, örök elégedetlen,
Hazátlan bujdosó gyanánt,
És sose tudom, mért sírós a kedvem,
És nem tudom, mi bánt.
És szállok, szállok, messze földeken,
Szüntelenül és pihenéstelen,
És egy sajgó vágy egész életem:
A régi fészek melegére.

És te vagy az anyamadár,
És én vagyok pelyhes fiókád,
A csupa-vakság, a csupa-mohóság,
Aki mindig máshova vágyik,
Akit hív minden félhomály.
És botorúl és elbízottan
Kiszállok bizakodva, bátran
Nap-nap után. És te utánam
Sírva nézel és gondsújtottan.

És én nyugalmat nem találok
Sehol a végtelen világon.

Mert ott sír bennem, bárhol járok,
Aggódó, fájó csipogásod
Hívógató, síró zenéje.
És mindenhonnan visszavágyom
Szerelmes szíved melegére.

Te vagy a sziklaszál,
Melyen a fészkem épül,
Amely az apró dombok tömegébül
Messze-magasra szökken és magában,
Egy — óriás — magában áll.
És röpke szárnyam, fürge lábam
Akárhová visz engemet,
Csak körötted keringhetek,
És nem lehet távozni tőled,
S nem látni téged nem lehet.
Bejárhatom a rég halott időket,
És lelkem messze jövendőkbe szállhat:
Nem lehet vissza nem kívánni
Amaz egyetlen sziklaszálat.

Te vagy a Hegy,
És a hegyet nem lehet túlrepülni.
Te vagy a völgy,
És a völgyből nem lehet kirepülni.
Te vagy a lég,
És a leget nem lehet átrepülni.
Te vagy a föld,
És a földről nem lehet fölrepülni.
És Te vagy a Határ:
Csak Tebenned lehet repülni.
Itt nem lehet és nem szabad,
Csak szépen, csendesen megülni
És énekelni és örülni.
Mert Te vagy minden: a szirt és a
S a szerelmes anyamadár. [fészek

GYERMEK AZ UTCÁN.

Piszkos falak, csatakos utca,
Szennyes november, kültelek;
A járda szélén víg zsivajjal,
Rongyból spárgált ökölnyi göngyöt
Izzadtan rugdos egy sereg
Botlábu, vézna kisgyerek.

Bádogkürtök és tűzfalak közt
Átsurran egy-egy pillanatra
Egy útjavesztett napsugár,
Szökdécselő asztfalbogárkák
Rajára le-lekandikál,
S egy más világról muzsikál.

Muzsikál szöcskés réti fűről,
Szamócás erdőt emleget,
Ribiszkés, almás kerteket,
Csengős csikót, bocit, báránykát,
És kislibák és kiskutyák közt
Sok barna boldog gyermeket.

Ó mennyi futkos pilleűző,
Métás, pilinckés víg gyerek!
És birkózik és hempereg.
Mezitláb járnak puha fűben,
Fehér szalonnát falatoznak
És kakastejes kenyeret.

Zeng, zeng a jövevény sugárka,
Életpirosan, melegen.
De ők lihegve kiabálnak
S rongyoska lábuk rugdalózik
A szennykimarta köveken:
Nekik a nóta idegen.

A járdán túl, egy kapumélyben
A Jézus Krisztus áll fehérben.
Az egyik szeme mosolyog,
A másik sírva nézi őket
S testén megindul mind az öt seb
S a kőre könny és vér csorog.

LÁNYI VIKTOR.

(1889.)

LITÁNIA.

Ó éjszakáim hajnala,
Ó álmaim őrangyala,
Te könnyes szemmel nevető,
Te szűzi szívvel szerető,

Te mindig engem pártoló,
Te soha el nem pártoló,
Vigasztaló és ápoló,
Te jó, te hű! te hű, te jó!
Mivel telnek a napjaid?
Tán öntözöd virágaid,
Tán nyűtt ruhákat foltozol,
És éjente sikoltozol,
Az éjbe tép a sikolyod,
Reggelre elszáll mosolyod,
És elboronganak szelid,
Bánatos szép szemöldeid.
A hajad mint az őszi est,
Amit a hold ezüstre fest,
A lépted zeng mint a zene,
Mintha a padló csengene.
Ha küszködök, ha vétkezem,
A kezedre emlékezem,
Mért nem vagyok most is veled,
Lázas, nyöszörgő kisdeded?
Fejem öledbe hajtanám,
Fehér kezed omolna rám,
És mondanám, mint hajdanán:
Anyám, anyám! anyám, anyám!

REMENYIK SÁNDOR.

(1890.)

AZ IGE.

Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek,
És áhitattal ejtsétek a szót,
A nyelv ma néktek végső menedéktek,
A nyelv ma tündérvár és katakomba.
Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek!

E drága nyelvet porrá ne törjétek,
Ne nyúljon hozzá avatatlanul
Senki: ne szaggassátok szirmait
A rózsafának, mely hóban virul,
Úgy beszéljen ma ki-ki magyarul,
Mintha imádkozna,
Mintha aranyat, tömjént, myrrhát [hozna!
És aki költő, az legyen király,
És pap, és próféta és soha más,
Nem illik daróc főpapi talárhoz,
S királyi nyelvhez koldus-dadogás.

Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek,
Vigyázzatok: a nyelv ma szent kehely,
Ki borát issza: *Élet* borát issza,
Előre néz s csak néha-néha vissza —,
S a kehely többé nem engedi el!

AZOK A KIS LÉTRÁK.

Azok a kis létrák!
Gondoltok-e rájok?
A vagon-koporsók,
A vagon-lakások
Kicsiny hidacskái.
Anyaföldhöz kötő
Utolsó hidacskák,
Horgonyok, vasmacskák.
Mikor felhúzódtak,
Magasba vonódtak:
Komor jeladások!
Magyarok, magyarok,
Gondoltok-e rájok?!

Ha az a sok kicsi
Létra eggyé lenne:
Jákob lajtorjája
Hosszabb nem lehetne,
Istenhez valaki
Rajta fölmehetne!...

AMIG A NAGY KÚRIÁN ÁTMEGYEK

A Kolozsvári Református Collégiumnak, Alma Materemnek ajánlom szeretettel.

Ősz mosolyog a nagyudvar felett,
Amelyen most gyakorta átmegyek,
Ha nem is négyszer Isten egy napjába',
Mint hajdanába.

Az udvaron métázó gyerekek,
Zsongitó, édes lárma...
Behunyom a szemem... még meglehet
Valamiből szekundát fogok máma.

Aztán mégsem az emelet emel...
Elnyel a pince szája.
A nyomdába megyek.
Apokaliptikus vasszörnyeteg
Bömböl ott lenn: a nagy rotációs,
Itéletes idők titánja,
Vértelen harcunk negyvenkettese,
Vele van beszédem, vele.
Reá akarok bízni valamit,
A lelkem titkait,
És megfésülni őket utoljára,
S megáldani, mint a mesék királya
Búcsúzó fiait,
És úgy bocsátani el a nagyvilágba.

Ősz mosolyog a nagyudvar felett,
S a hűvös, késő őszi nap sugára
Megilletődve, elfogódva száll
Egy kis diáklány aranyos hajára.
Egy percre megszünt minden földi átok,
Az Inferno halkabban dübörög —
Irigyelik a napfényt a diákok.

Forbáth Sándor.

(1890.)

A HOLD ÁRNYÉKA.

Jártál-e már a kertben éjjel,
Mikor a tél ezüstfehérrel
Díszíti fel a néma fákat?
S a holdfényt megesillanni láttad?
— Ó, mennyi pompa, mennyi szin!
A hó, a drága hermelin:
— Palást királynő vállain —
Virraszt a rózsák álmain
És dús prémjének hattyuhátán
A hold árnyéka halkan, árván
Remegve, kúszva, imbolyog...

— Ilyenkor arra gondolok:
A messzi-fénylő égitesten
— Magáról holtig-elfeledten —
Nem lakik-e valódi énem,
Akit árnyékként kell kisérnem
Nekem is itt, egy életen,
Túl perceken s túl éveken?
A nappalok tán álmok voltak
S árnyéka vagyok csak a holdnak,
Mely szürke sátorán az égnek
— Mikor a csillagok kiégnek, —
Mint titokzatos idegen,
Eltűnik halkan, hidegen...

Zilahy Lajos.

(1891.)

A RÉGI HÁZ KÜSZÖBÉN.

Kezembe ejtve homlokom
Ülök a korhadt küszöbön.
Te régi ház, elmult időmet
Köszönöm néked, köszönöm.

Köszönöm néked régi udvar
A fák alatt a lenge hintát,
A kis padot, a szép lugast,
Amit befontak ágak, indák.

Köszönöm néked régi udvar
A búvócskát, a kergetősdit,
A kisleányt, amint vigyázva
Egy nagy fa mellől leskelődik.

Köszönöm néked régi ház
— Ez minden ami megmaradt —
A nyilakat, a jó parittyát,
Az első lelőtt madarat.

Ó köszönöm szelíd anyámat,
Amint gyümölcsöt osztogat,
A bátyámat, a két nénémet
És köszönöm a húgomat.

Köszönöm néked régi ház
— Köszönni valóm annyi van —
Ó köszönöm halott apámat,
Ki így szólt hozzám: Kis fiam!

Mindent elvesztve, férfi-szívvel
Köszönöm néked, köszönöm,
Hogy megengedted, hogy még
Leüljek itt a küszöbön. [egyszer

KATONATEMETÉS.

Grabowno mellett, messzi lengyel földön,
Ütközet közben délután
Nagy baj esett egy rekrután.
A földre térdelt, földre hullott rögtön
S hogy ráhajoltak bús, paraszt vigasszal
— Tes'vér, az istenit, mi az,
Fakó vagy, mint a méhviasz, —
Szemet nyitott és szólalt gyenge
[hanggal:
— Őrmester úr, már vége, nincs tovább...
Én meghalok most, — érezem —
Csak azt az egyet kérdezem,
Hogy temetik a halott katonát?

— A hóttat fiam? Aki meghótt? —
Nem egyszerű a sorja annak, [Várjál.
Ha egy halottra ráakadnak!
— Én láttam ecer fenn Szulosszovánál.
Elébb vigyázva szépen megmosdatták
S hogy meglegyen a végtisztesség,
A szegény vitéz árva testét
Nemzeti zászlók selymébe csavarták.
Kerestek néki csendes, drága sírt
Egy vadvirágos, kerek dombon,
— Hej, tes'vér, istenemre mondom,
A híres ezred könnyhullajtva sírt!
Aztán felálltak mind a századok,
A tölgykoporsót vállra vették
S ahogy lassan szekérre tették,
A tisztek is mind kardot vontak ott.
— Be gyönyörű vót ez a bús menet!
Koszorút vittek örökzöldből
És hat szurokfekete csődör
Húzta lassan az ágyúszekeret.
Majd bakacsinba', vont-arany-
Jöttek a tábori papok, — [szoknyába'
Három tartott szavallatot,
— Egyik keresztet emelt a jobbjába'.
— Ott vót a sarzsik legnagyobbika —
A sír mellett, a keresztfánál
Levett kalpaggal állt a Császár
S az égre zengett hatvan trombita...

— Na, mi az, tes'vér, nem felesz?

... Puha
Alkonyfény hullt a tájra
S a sárga tarlón egymagába'
Holtan feküdt egy rongyos rekruta.
Arra ballagott három szanitéc, —
Sok volt a munka, — vállra kapták,
A hantot gyorsan rákaparták
És tovább ment a három szanitéc.

LÁNYI SAROLTA.

(1891.)

VALAMI HALK VIRULÁST...

Valamit, valamit, ami hasonlítson az
csak amiként a fű a fához [örömhöz,
s a csillaghoz a mécsvilág,
valamit, valamit...

Akárhonnan, akármi, csak nevessen
mint harmatos arccal réti virág,
vagy mint a gyermek anyamellen,
akármi, csak nekem nevessen...

Valamit menteni, menteni kéne
a mult kincséből, kicsit, akármit,
szomjú zenéket, szép mosolygást
s a jó szemek meleg kis mécsvilágát...

Nem csillagot, két jó szemet csak,
sötéten át is szívbe fénylőt
s valami halk virulást...
Valamit, valamit, ami hasonlítson az
[örömhöz!

AZ ANYA DALOL.

Őnála nincsen kedvesebb,
nincs boldogítóbb, jobb, se szebb.

Enyém ő, mint enyém e szem,
amivel őt nézem, lesem.

Ha drága szája rámnevet,
felejtem sok bús évemet.

Ha feje nyugszik mellemen,
jöhetnek ezren ellenem.

Belőlem él ő, benne én,
egyek vagyunk mi: ő, meg én.

Halvány, halvány a szerelem,
egyetlen fény: a gyermekem.

Ifj. Bókay János.

(1892.)

OTT...

Ott kéne élnem dús rétek között,
Ahol darázs döng a virág fölött,
Hol a rétalja öblös kikötő,
Úszó vitorlás a szitakötő.

Ahol a barna, szikkadt anyarög
Csizmám alatt mogorván dübörög,
Hol az alkonyig nyujtózik a tarló
S a hold helyett az égen fényes sarló.

Hol barnabőrű asszony és legény,
Szemvillanása, dereka kemény,
Ahol istenáldott kenyér a bor,
Ahol halál után is áll a tor.

Ahol a vastag éj úgy leterül
Mint fázó bárányra a pásztorszűr,
Sötétet, csendet csak az eb ugatja,
Pimasz emberszó át sosem lyukasztja.

Ott kéne laknom tornácos kis házba',
Káromkodva, vadászva, pipázva,
Ahol a nap a pitvaron ragyog,
Ahol érezném, hogy magyar vagyok.

Templomba járnék, átalkodott pogány,
Fohászkodnék a szent litánián,
S beinvitálnám aztán a papot,
Hogy borba mártsuk a vasárnapot.

Pohár, tarokk, jó zsíros anekdóta,
Politizálás, néhány régi nóta,
Hogy bent felsírjon egy-egy ősi húr, —
És én volnék a tekintetes úr.

Jegyző, tanító, mind édes komám,
(Csak a doktort kezelném mostohán)
Kutyául bánnék a botos ispánnal,
De emberül a lyányszemű vizslámmal.

Ott kéne élnem, hol a szelid dombnak
Karcsú tornya van, s a karcsú toronynak
Ágyúércből öntött öreg harangja,
S a vén harangnak borús, méla hangja.

A földre dőlnék, ha az óra int,
Barna magyar rög lehetnék megint.
Melyből a délibábos ég alatt
Magyar búza, magyar élet fakad.

Rozványi Vilmos.

(1892.)

ÖRÖK RITHMUS.

Hívtad anyagnak, erőnek, világnak,
Asszonynak, pénznek, mert bús méheiben
Ezek mindnyájan Őt hordják királynak...
És Néki mégis csak egy neve van: Isten.

Ha belenéztél; bús magaddá vélted,
Így merészkedtél a Vele való harcig,
De így tudtad meg, hogy minden emberélet
Az Ő álma s Ő tebenned is alszik.

Im sorsod egyszerű képe. Gyermek mókáz
A tükör előtt nyöszörögve, kacagva.
Pojácát, hőst, ördögöt, angyalt próbálsz
S a Szent Tükör ezt mind magába fogadja.

Magadnak szól Neki szóló szerelmed.
Örök titok. Eszed hiába harcol.
Halálod percén Ő fölébred benned,
Te pedig Benne csöndesen elalszol.

Ember és Isten kölcsönös nagy álmok,
A végtelenség legszebb dalai;
Az Örök Rithmus őrzi a világot,
Hogy ébren legyen mindig valaki.

Bartalis János.

(1893.)

KERESLEK.

Kereslek, Isten, a földben, a virágban, a fákban
és mindenütt megtalállak.
Ez az én Istenkereső időm.

Kereslek a fényes tavaszban,
az erdők virágos feje int: itt vagy.

Kereslek az esőben, a szomjas
vetések susogják: jelen vagy.
Kereslek a fűben: érezlek, tapogatlak.
Ez az én boldog Istentaláló időm.

A hegy azt riogja: Im, megtaláltad te az Uradat,
A vizek azt harsogják: Nem vagyok többé árva.
Most már nyugodtan hajthatom szemem álomra.
Eljött az én Istenem.
Érzem szívem melegét, érzem hátam borzongását.
Hallom a fellegek suhanását,
Nem vagyok többé egyedül.
Reggel köszöntenek a virágok: Ember társam!
Este köszöntenek elfáradt állatok: Élet sorsomos!
S ha az emberek köszöntés nélkül haladnak el mellettem,
már az sem baj.
Ha káromolnak: akkor sem haragszom.
Mert én megtaláltam az én Istenemet.
Ó, halleluja! Halleluja!

NADÁNYI ZOLTÁN.

(1894.)

A KÖLTŐ.

A költő, kit senkise emleget,
a költő festi kékre az eget.

A rózsaillatot ő leheli,
a csillaglángok az ő szemei.

Ő hajtja a Dunát és a Tiszát
és a leroppant hídon ő visz át.

A zászlórúdon az ő lelke leng
és ő fegyverzi fel a meztelent.

Mint ősanya, szül, táplál, betakar,
őnélküle nincs ország, nincs magyar.

Őnélküle nincs tél, nyár, semmi sincs,
ő az ajtó, a kulcs és a kilincs.

Ő nem is ember. Őt nem lelitek.
Legfeljebb hűlt helyét ölelítek.

Az öngyilkos ölelheti csak át,
mikor tárt karral leveti magát.

A TESTŐR.

Itt nyugszik ő, sok bécsi hölgy
szerelme. Költő, dalia.
Királynénk szép Terézia
testőre, Bessenyei György.

Itt nyugszik ő, Bakonszegen.
Nem Bécsben és nem egyebütt.
Lovával együvé feküdt,
kifent bajusszal, délcegen.

Kalandozott és megpihent.
A lármás, fényes Bécs után
ölébe vette őt puhán
a csend. A bakonszegi csend.

Én nem a testőrt tisztelem,
hanem azt, aki hazatért,
otthagyva minden csatatért.
És állt a parton dísztelen.

A zöld Berettyót látta itt,
a borzas fákat, bokrokat,
miután látta már sokat
a szép királyné vállait.

Ült csendben a tornác zugán
és nézte a bukó napot.
Aztán a toll után kapott,
utolsó szalmaszál után.

Bizony utolsó szalmaszál.
Bizony, fuldoklik, aki él.
De aki több a többinél,
e szalmaszállal partra száll.

AZ AKÁCFA HALÁLA.

Tóték alatt, az aljban
kidöntik az akácot,
mely legmesszebbre látszott.
Kérdeztem, hogy mi baj van,
szegény fa mért lakol?
hibás-e valahol?
És szívemet ütötte
a favágók szava:
Kútgémnek kell a fa.

Tavasz van körülötte,
sugárzik rá az ég,
száz évig állna még
lombet, virágot ontva
és zengetné naponta
a legszebb madarat.
De mostan persze, persze,
tövére csap a fejsze
és csak a csonk marad.
Ledöntött, összerugdalt
sudarát elviszik,
itatja majd az udvart
s ő maga nem iszik.

Robotba elgyötörve
néz le a kútgödörbe,
nyöszörgős, görbe, rút,
aszott, fekete rúd.

Jaj, régi, régi bánat,
hogy dőlni kell a fának,
hogy ég felé mutatni,
lombot, virágot adni,
dalolni nem elég.
Konyhára hasznot úgy hoz,
ha odaáll a kúthoz,
vagy üst alatt elég.
Végzet sikolt belőle,
mikor recsegve dől le.

MÉCS LÁSZLÓ.

(1895.)

RABSZOLGÁK ÉNEKELNEK.

Hajrá! igásan hajszol, űz
parancsolónk, az *Élet*
s mert tudjuk, hogy a szekerét
húzzuk, tanítjuk: Lélek...

Akár tövis, akár virág
mivel vág minket: vérzés
borzong a lelkem, harmatoz
s mi énekeljük: Érzés...

Néha eldugja ostorát
s kényszer-lejtőkre rendel:
hisszük, magunktól rohanunk
s gőgünk azt mondja: Ember...

Néha hajcsárt vesz közülünk,
az lesz kezében ostor,
oly szépen pattog, prédikál
s mi azt mondjuk: Apostol...

Mit Isten be nem fejezett,
mert már talán megunta:
száz bábel-tornyot épitünk
hiába s mondjuk: Munka...

Ezernyi borzalom riaszt
viharban, tűzben, vízben
s egy nagy talány: a túlvilág
és felkiáltunk: Isten!!

Hajrá! ösztön-ostorral űz
vermes, tavaszló tájra,
hol cselesen virágot szórt
s mézet a verem-szájra,

vakon rohanunk, csordamód
s míg méz gyöngyöz a szájon,
mi azt gügyögjük: Szerelem
és felsóhajtunk: Álom...

Parancsolónknak új öröm:
újabb rabok figyelnek
az ostorpattogás felé
s mi sírva súgjuk: Gyermek...

Hajrá! tovább csak, hajt urunk,
hol vár egy barna mélység:
sírunk, üvöltünk, kapkodunk,
az úr kacag: csekélység...

Csókoljuk véres ostorát,
De senki, senki nem talál
izgalmat s míg vakon beugrunk,
ájultan suttogjuk: Halál...

Erdélyi József.

(1896.)

JULISNÉNI TÜCSKE.

Vén özvegyasszony
volt Julisnéni,
Istenre maradt,
Istent dícsérni.

Senkije sem volt,
de volt egy tücske.
Az dalolt néki
altatót este.
Midőn ágyában
Istent dícsérte,
az a fekete
diák kísérte
egyhangú arany
hegedűszóval,
melynek mintha csak
vonóhúzója
lenne a tücsök,
húrja pediglen
valahol bent a
fáradt szívekben
zengne unatlan
szaggatott nótát,
melyhez a lélek
tartja a kótát
s észrevétlen ki-
ejti kezéből
és titkos álom-
örvénybe szédül.

Az a tücsök is
megunta nála,
vágyott népesebb,
vígabb tanyára.
Megszökött volna
minden bizonnyal,
de Isten gondolt
A jó asszonnyal,
mert Julisnéni
csak észrevette
s görbebotjával
visszakergette.

Mégy vissza tüsténT,
Oktalan tücske,
ha betalál itt
kapni a fecske,
ki hegedül majd
nékem estenden,

az embertelen
halálos csendben.
Ne hagyj el, tücsköm,
szívem lakója,
egyetlen földi
vigasztalója.

Joga volt ahhoz
az egy tücsökhöz,
joga mennybéli
hegedűsökhöz.

MARCONNAY TIBOR.

(1896.)

MICHELANGELÓ: DÁVID.

Magad voltál Dávid, ki szembeszállott
a nagy látszattal és a Csöpp-Igazság
talapzatává tetted a világot:
Te voltál a győzelmes Fiatalság!

Toscana hegyei mind Góliátok!
Te szemben állsz velük s ők messze hajtják
hős vágyadat, amely a tájba látott:
s most is Te vagy a győztes fiatalság!

Hiába téptek barázdákat évek
orcádba és hiába torzították!
Te már meglenditetted a Parittyát!

A test, a Látszat elbukik; a Lélek,
ezer Dávidnak lelke győzni fog:
az elfojtott igazság győzni fog!

ZSOLT BÉLA.

(1898.)

AMIG A TENGER ALSZIK.

Az ég ma roppant alagut,
Belészakadt a tenger.
Drágám, a tenger elaludt,
Oroszlánszive nem ver.
Halott vermében feketén
Kisért tengernyi titka,
S a parton felmeredek én:
Sziklák között a szikla.

Most láthatsz: most nem bánt
Megháborult szeszéllyel. [a hab
Még sosem voltam szabadabb
És tisztább, mint ma éjjel.
Ma nyúljon két gyermek-karod
E pálmás sziklapartig,
Mert hófehér és nagy vagyok,
Amíg a tenger alszik.

Ó, néha őrült itt az éj,
Vihar jön Afrikából,
Hispániából kél a szél,
Provánsz esője páhol.

Angol hajón nyöszörg a tat,
Villám vet szörnyü dicsfényt,
És elragad az áradat
És megpörget kavicsként.

Kavics-sorsát ma nem nyögi
Fehérlő sziklalényem,
Hangom nem fúl el ördögi,
Gyülölködő zenében.
Nem dúlják véres karnagyok
Álmát a hangszereknek.
S én suttogom: magyar vagyok!
S én suttogom: szeretlek!

Megszólalok, miként a szfinksz,
S nem Isten szól belőlem,
E táj varázshatalma sincs
A zengő, árva kőben.
Tócsák partján volt sziklafok,
De most tengerbe ívell,
S itt is csak régi bánatot
Dobog mély sziklaszívvel.

Ordítanék, de nem merek,
Mert a tenger felébred
S mint ifju, győztes hadsereg,
Kürtjébe fúj az élet.
S míg küzd a víz, s a szikla is,
Hangom halódva zeng el,
És eltünök magyar kavics,
Mert elborit a tenger.

A FEKETE VITORLA.

Mennykő veri, szélvész sodorja,
Orránál örvény mérge zsörtöl,
Viszi a fekete vitorla.

Föld, amely elszakadt a földtől,
Megátkozott, torz sárdarab:
Ki rajta van, mind gályarab.

Buzát visz, ámde itt nem esznek,
Bort hord, de tikkadt a torok:
Itt csak eveznek, csak eveznek.

Lapátjuk iszapban forog,
Télen fagynak, nyáron vacognak:
Kik rajta vannak, jaj azoknak!

Hajók, ha jönnek, nem köszönnek,
Lámpája nincs, s a vaksi roncs
Vágtat a megvadult özönnek.

Halász, ha bárkádon bolyongsz,
Rohanj innen, hogy el ne kárhozz:
Mint bús bitó, úgy áll az árboc.

Madár, ha arra húz az ék,
Hussanj tovább az esthomályba,
Mert égi szárnyad csonkra ég.

Ez nem hajó, nem ősi gálya,
Nincs rév, vasmacska nem csörömpöl:
Föld, amely elszakadt a földtől.

Isten veri, ördög sodorja,
Éhes patkányok tépdesik,
Viszi a fekete vitorla,

Amig szilánkra szétesik.

Imecs Béla.

(1898.)

KŐTÖRŐ.

Könnyű léptekkel elsuhannak
Mellettem néma emberek,
Kocsik szaladnak össze-vissza,
Felbúgnak kusza kürtjelek,
Út szélen, megfeszült karokkal
Töröm, zúzom a köveket.

Itt kész vagyok. Holnapra messze
Végzem a munkám szótlanul,
Társak jönnek itt-ott az úton,
Amely a végtelenbe ful,
S a kalapácsom felragadja
Egy kéz, ha majd karom lehull.

Lehet, hogy valamikor egyszer,
Munkámból annyi ha marad,
Mikor szántóföld lesz a környék,
Hol valaki búzát arat.
Az út helyén, hol voltam egykor,
A gép egy percre elakad.

Vagy víz mossa alá az útat,
S a medre mégis elkerül,
Vagy temető lesz itt e helyen,
Ahol küzdöttem emberül,
S alig-alig szakad fel a rög,
Mely csendesen más rögre dül.

Olykor, ha könnyes lesz az alkony,
Játszik velem a képzelet,
Midőn elnézek itt az úton
A tünő emberek felett,
S az út végét szeretném látni,
Megtudni, hogy milyen lehet?

De mindez táguló szememnek
Felvillanó játéka csak,
Sohase lankadó erővel
Karom a vad kövekre csap,
Kétségeken túl, szörnyű hittel
Építgetem az utakat.

Fodor József.
(1898.)

NAGY MADARAK.

Nagy madarak, tátongó szárnnyal,
Rohannak a légürön által,
Fényében a rőt alkonypírnak —
És ahogy nagy köröket írnak,
Utjukat az égi határon
Bámulva, rettegve csodálom.

És szállnak a madarak, szállnak,
Mélyébe a növő homálynak
És ahogy fölöttem elrengnek:
Körülrepesnek s énekelnek, —
Sok-sok madár, tűzpiros szárnyon,
Olyan a daluk, mint egy álom.

Egyik így szól: »Kit meg se látott
Szemed: nézd bennem ifjuságod!«
Másik: »Nézd bennem a szerelmet!«
Másik: »A hit vagyok, száz terved!«
Más: »Én a rajongás, az álom!« —
S hogy szól, mind száll, túl a határon.

És szállnak a madarak, szállnak
Mélyébe a növő homálynak
És ahogy fölöttem elrengnek
Újak jönnek, éjsötét rendek,
Éjsötét rendek, zúgó szárnyon,
Mikor már a többit nem látom.

És szól egy: »Én vagyok a bánat!«
Másik: »Én az életutálat!«
Másik: »Én a reménytelenség!«
Másik: »Én a fásult ridegség!«
Más: »Én az örök munka-járom!«
Más: »Én a gúny minden csodákon!«

És mostan mind egyszerre zúg fel:
»De amíg élsz, mi nem hagyunk el;
Elszállt sok csaló ifjú társad,
De örök a kín és a bánat,
S mint íves híd folyóhullámon,
Keresztülér minden határon!«

És szállnak a madarak, szállnak:
»Hidd: nincs értelme a világnak!
Hidd: nincsen cél a végtelenben!
Hidd: az ember merő véletlen —
S buzgalma jövőn, haladáson,
Tündöklő tettek: hiú álom!

Mint tétova levél a szélben,
Röpköd a sok csillag a térben,
Mert hullt levél mind: és lerázta,
Min ott nyilott, az Élet fája: —
Megőszült e fa és szélháton
Elszórta lombját a világon!

Hervadt csillag-lomb, rőten, tarkán
Viszi, fújja a világorkán,
Viszi: s az élő, rátapadva,
Féreg, még az időből rajta,
Mikor ott nyilt e lomb az ágon —
S most gyenge, hogy róla leváljon!«

Sárközi György.

(1899.)

HESS, TE FEHÉR GALAMB!

Hess, te fehér galamb!
Mért szálltál az én tornyomba?
Mért tollászkodsz jegenyémen?
Mért repdesel fejem körül?
Hess, hess!

Nem, nem,
Nem szállok el innen.

Hess, te fehér galamb!
Kigyúlt váram kilenc sarka,
Tűz nyelte el kilenc kapum,
Lángok rágják kilenc termem,
Füst nyaldossa kilenc tornyom,
Szikrát köpköd zsindelytetőm,
Hess, hess!

Nem, nem,
Nem szállok el innen.

Hess, te fehér galamb!
Jegenyémet szelek tépik,
Leveleit lekopasztják,
Száraz ágát megtördesik,
Kérgét összehasogatják,
Gyökereit éhenvesztik,
Belébe férget ültetnek,
Síró törzsét megrepesztik,
Hess, hess!

Nem, nem,
Nem szállok el innen.

Hess, te fehér galamb!
Varjak ülnek a szivemben,
Gerlék zokognak szájamban,
Hollók vájják szemeimet,
Héják tépdesik hajamat,
Baglyok huhogják nevemet,
Sasok kiáltanak értem,
Fekete szárnyaim nőttek!...
Hess, hess!

Nem... nem...
Nem szállok el innen...

Szabó Lőrinc.

(1900.)

SZÉNÁSSZEKÉR MENT ÁT A VÁROSON.

Szénásszekér ment át az éjszaka
a városon, az uccánkon, fehér
holdfényben, — ó, hogy fölfigyeltek a
fülledt házsorok! Hogy nyujtóztak és
nyöszörögtek a rones kőrúti fák!
Szénásszekér ment át a városon.
Jött, ment, suhant, dalolt és lebegett,
úszott a fényben, úszott, énekelt, —
nekem dalolt! Nekem hozta el a
falusi holdat, tömzsi tücsköket,
lompos komondort, rétet, aratók
illatos dalait, mezei nők
barna bőrét, ekét és vödröket,
cigány-nyirettyűt, dünnyögő dudát,
nekem hozta el kormosderekú
bikák szemében az erős napot,
a trágyát és az egek árvizét,
a záporban megduzzadt dombokat,
erőt, kitartást, önzést, szigorú
szeretetet, — mind-mind nekem!
[nekem!
Nekem hozott mindent s míg áthaladt
a tétova és perverz városon,
az éjszaka kőrútján: szívdobogva
hallgattam, hogy nőnek köröttem a
fák, füvek, erdők, s távol ormokon
roppant testét végigterítve hogy
lélekzik ős álmában a hegyek
tölgyhomlokú, bozontos istene.

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Ábrányi Emil.
Hová temessetek 211
Magyar nyelv..... 212
Nincs halál 213
Ne sértsd meg. 213
Március tizenötödikén 213
Tizenhárom 216
Ábrányi Kornél.
Felejtés 210
A nő szive 211
Ady Endre.
A föl-földobott kő..... 289
Az Illés szekerén..... 289
Krisztus-kereszt az erdőn..... 290
Az Úr érkezése..... 290
»Ádám hol vagy ?« 290
A halál rokona 290
A halál lovai..... 291
Közel a temetőhöz 291
Egy ismerős kis fiú 291
Haza megyek a falumba 292
Jó Csönd-herceg előtt 292
Amade László br.
Dal 40
Én angyalkám 40
Ányos Pál.
Egy boldogtalan panaszai 54
Apáti Ferenc.
Feddő ének..... 7

Oldal

Áprily Lajos.
Esti dal 323
Levél 324
Tetőn 324
Arany János.
A gyermek és szivárvány..... 130
Családi kör..... 132
A walesi bárdok..... 134
V. László..... 135
Tetemre hívás..... 136
A rab gólya..... 137
Fiamnak 138
Irószobám 139
Néma bú..... 139
Dal 140
Arany László.
Hunok harca 198
Aranyosrákosi Székely Sándor.
A székelyek Erdélyben..... 92

Babits Mihály.
Zsoltár gyermekhangra..... 307
Egy perc, egy pille 307
Édes az otthon 308
Petőfi koszorúi 308
Bacsányi János.
Szedjük életünk virágit..... 61
Bajza József.
Ébresztő 109

Oldal

Borének ... 110
Sóhajtás ... 111
A violához ... 111
Az utas ... 111

Balassa Bálint.
Katona-ének ... 20
Búcsú-ének kedveséhez ... 21
Bujdosó ének ... 22
Óceán mellett ... 23
Búcsú-ének hazájához ... 24
Tánc-nóta ... 25
Az ő szerelmének örök és maradandó voltáról ... 26

Balázs Béla.
Tavasz volt ... 315

Balla Ignác.
Majd holnap! ... 310
Várni 311

Bán Aladár.
Jégverés után ... 279

Bárd Miklós.
Nem én! ... 245
A sír előtt ... 246
Gond ... 246
Isten-érzés ... 246

Baróti Szabó Dávid.
Egy ledőlt diófához ... 47

Bartalis János.
Kereslek ... 333

Bartók Lajos.
Utazási vágy ... 224
Midőn szerelmünk. 224
Köd szürkül. 224
A magyar ifjusághoz ... 224
Tavasszal szeretnék meghalni ... 226
Kárpáti emlék ... 226

Batizi András.
Az Krisztus feltámadásáról ... 20

Benedek Elek.
Fekete Nagy János, Adorjáni Balázs ... 252

Benedek János.
A szabadság-szobornál ... 265

Oldal

Beniczky Péter.
Isten a hadak verője ... 29

Beőthy Zsigmond.
Bordal ... 147
Megtartatunk! ... 148

Berzsenyi Dániel.
Fohászkodás ... 76
A magyarokhoz ... 76
Wesselényi hamvaihoz ... 77
A közelítő tél ... 77
Osztályrészem ... 78
Féltés ... 79
A felkölt nemességhez ... 79

Bessenyei György.
Barcsay Ábrahámnak ... 48

Bodor Aladár.
Erdély felé ... 300
A pesti fiam ... 301

ifj. Bókay János.
Ott 332

Beruth Elemér.
Szomorúfűz ága ... 184

Csató Pál.
Kis Babet ... 113

Csengey Gusztáv.
A fogoly lengyel ... 189

Csepreghy Ferenc.
A rovás ... 190

Csizmadia Sándor.
A munkás ... 279

Csokonai Vitéz Mihály.
Alku ... 71
A reményhez ... 72
A tihanyi echóhez ... 73
Még egyszer Lillához ... 73
Szemrehányás ... 74
Megkérlelés ... 74
A fogadástétel ... 75
Keseredés ... 75
Mért ne innánk ... 75
Szegény Zsuzsi a táborozáskor ... 75

Oldal

Czóbel Minka.
Megnyugvás éneke ... 251
Örökre, mindörökre ... 252
Czuczor Gergely.
Hunyadi ... 105
Kora házasság ... 105
A boros vándor ... 106
Kis leány ... 106
A falusi kis leány Pesten ... 107
Korteskedés ... 108

Dalmady Győző.
Daloló leányok ... 184
Égi furolyaszó ... 185
Dayka Gábor.
Titkos bú ... 62
A virtus becse ... 63
Dóczy Lajos br.
A csók ... 207
Két bírálat ... 207
Donna Paula ... 207
Dömötör János.
Sóhaj ... 198
Dukai Takács Judit.
Megkondultak ... 92
Dutka Ákos.
A vén pohár ... 303
Haza kell mennem ... 304

Emőd Tamás.
Bólyai ... 326
Endrődi Sándor.
Dicsértessék az Úr Jézus! ... 220
Kézimunka ... 221
Párbeszéd ... 221
Hajók találkozása ... 221
A czelli búcsu ... 222
Fergeteg ... 223
Eötvös József br.
Búcsú ... 122
Végrendelet ... 122
A megfagyott gyermek ... 123

Oldal

Erdélyi János.
Könyörgés ... 124
Mátyás a szántó ... 125
Erdélyi József.
Julisnéni tücske ... 336
Erdélyi Zoltán.
Jer közel, édes ... 280
Erdős Renée.
Uram, Uram! ... 296
Jer idegenbe ... 296
Erdősi Sylvester János.
Az magyar népnek ... 8

Falu Tamás.
Kesztyűs ember ... 304
Faludi Ferenc.
Forgandó szerencse ... 41
Utravaló ... 41
A feszülethez ... 41
Farkas Imre.
A kis kadét ... 297
Dal ... 298
Fazekas Mihály.
Esti dal ... 59
Fáy András.
A művész lepke ... 81
Feleki Sándor.
Fészek az ágyúcsőben ... 270
Fodor József.
Nagy madarak ... 339
Forbáth Sándor.
A hold árnyéka ... 330
Fülöp Áron.
Brekeke úr és Kurutty néne ... 255
Füst Milán.
A pásztor ... 324
A szőlőműves ... 325
Egy egyiptomi sírkövön ... 325

Garay János.
Kelet népéhez ... 114
Magyarország 1848-ban ... 116
Kont ... 116

Oldal

A zarándok ... 118
Mátyás király Gömörben ... 118

Gárdonyi Géza.
Krisztus álma ... 263
Éjjel a Tiszán ... 263
Levél a tanyáról ... 264
Mikor a gyermek 264
Bölcseség a hullámokon ... 264
A lengyel határon ... 264

Geleji Katona István.
Az öreg Graduálból ... 29

Gellért Oszkár.
Igérd meg kedves ... 305
Tikkasztó, fojtó 306
A tolvaj ... 306

Góbi Imre.
Imre ... 208

Greguss Ágost.
Haladt 168
Az élet kertje ... 168

Gvadányi József gr.
Falusi nótárius budai utazásából ... 43

Gyergyai Albert.
Az »Árgirus királyfi«-ból ... 27

Gyóni Géza.
Lantos ének Przemysl megvételéről 312
Dögmadarak ... 313
Julis levele ... 313
Rab magyar imája ... 314
Üröme van a pacsirtának ... 314
Sírvers ... 315

Gyöngyösi István.
A »Murányi Venus«-ból ... 32

Győry Vilmos.
A régi karszék ... 187
Mese ... 188

Gyulai Pál.
Horátius olvasásakor ... 170
Éji látogatás ... 170
Hadnagy uram ... 171
Margit szigetén ... 171
Az Igazság és Hamisság ... 172
A Szél és a Nap ... 172

Oldal

Harsányi Lajos.
A béres ... 311
A magyar pap ... 311

Harsányi Kálmán.
Én nem vagyok az élet tagadója ... 286
Mindenek sírverse ... 286
A harang ... 286

Havas István.
Elfelejtselek ? ... 285

Heltai Jenő.
Apám ... 277
A vén kocsis dala ... 277
Előszó egy soha el nem készülő verseskönyvhöz ... 278
Asztalfiók ... 278

Hiador.
Kossuth ... 149

Horváth Ádám (lásd Palóczi).

Ignotus.
Ha te úgy szeretnél. 273
Szerelem ... 273
Büszkeség ... 273

Ilosvai Selymes Péter.
Az híres, neves Toldi Miklósról ... 15

Imecs Béla.
Kőtörő ... 338

Inczédi László.
Betegágynál ... 244
Szentkép az erdőben ... 244

Indali Gyula.
Labdázó fiúk mellett ... 227

Jakab Ödön.
Édes anyámnak ... 233
Hazaszeretet ... 234
A csalogány ... 235
Hogyne szeretnélek ... 236

Jámbor Pál (lásd Hiador).
Jeszenszky Danó (lásd Temérdek).
Jékey Aladár.
Reggel ... 208

Oldal

Jókai Mór.
Az arany és az ember 164
Régi dal, régi dal. 164
Juhász Gyula.
Testamentom 309
Magyar idill 310
Gyónás 310
Kérdések 310

Kaffka Margit.
Katóka meghalt 298
A játékszer 299
Leánykérés 299
Kata Szidónia (lásd Petrőczi).
Katona István (lásd Gelei).
Karinthy Frigyes.
Martinovics 326
Kazinczy Ferenc.
Berzsenyihez 56
A szabad Erdély 59
A német fiu 59
Kemény Simon.
Percek 306
Felhő 307
Kemény Zsigmond br.
Pető úrfi 123
Kerényi Frigyes.
Harangszónál 149
Kis István (lásd Szegedi).
Kis János.
Himnusz a bölcsességhez 63
Kisfaludy Károly.
Budai harcjáték 81
Rákosi szántó a török alatt 83
Szülőföldem 83
A barátsághoz 84
Vég part 85
Pipadal 85
Alkonyi dal 85
Mohács 86
Kisfaludy Sándor.
A »Kesergő Szerelem«-ből 64
A »Boldog Szerelem«-ből 65
Csobáncz 66

Olda

Kiss József.
Ágota kisasszony 192
Ó, mért oly későn 193
Fogytán a rím 193
Tragédiák 193
Simon Judit 194
Gedővár asszonya 195
Koháry István gr.
A mindenható atyához 38
Komjáthy Jenő.
Kérdés 247
Körfolyás 248
Ó, jaj nekem 248
El akarok égni 248
Uj Józsué 249
Menj és ne érints. 249
Komócsy József.
A harangok szava 185
Koroda Pál.
A távozóhoz 251
Kosztolányi Dezső.
Ének Virág Benedekről 319
Mostan színes tintákról álmodom 320
Én nagyon sokakat szerettem 320
Mult este kissé. 321
Kozma Andor.
Magyar pusztán 253
Ó, jer felém 254
Uj rabszolga 254
Szélcsönd 255
Kozma Ferenc (lásd Bárd Miklóst).
Kölcsey Ferenc.
Himnusz 88
Zrínyi dala 89
A szabadsághoz 89
Rákos nymphájához 90
Vanitatum vanitas 90
Igyunk derűre 91
Körösparaki János.
A Lupuj vajdáról 37
Kriza János.
Erdővidék az én hazám 121
A hazatérő katona 121

Oldal

Lampérth Géza.
Nem lehet! ... 281
Négy kis ezüstsarkantyú ... 282
Lányi Sarolta.
Valami halk virulást... ... 331
Az anya dalol ... 332
Lányi Viktor.
Litánia ... 328
Lauka Gusztáv.
Esti harangozáskor ... 148
Lendvai István.
A rongyosok ... 300
Lesznai Anna.
Fáj a szivem ... 318
Későn érkezem ... 318
Lévay József.
Mikes ... 165
Az aradi nap ... 165
Látogatók ... 167
A temetőn ... 168
Lipcsei Ádám.
Hangulat ... 266
Lisznyay Kálmán.
A Matóczky udvarában ... 162
Liszti László gr.
A magyar Marsból ... 36
Losonczy László
A vén cimbalmos ... 120
Lőrinczy György.
Föl, a végekre! ... 252
A sas halála ... 253

Madách Imre.
A halál költészete ... 177
Makai Emil.
Az öreg úr ... 275
A bolygó ... 275
Pletykák ... 276
Rab gondolat ... 276
Könnyek ... 277
Marconnay Tibor.
Michelangeló: Dávid ... 337
Mentovich Ferenc.
A tél ... 147

Oldal

Mécs László.
Rabszolgák énekelnek ... 335
Miklós Jenő.
Anyácskám ... 293
Molnár Albert (lásd Szenczi).
Móra Ferenc.
A föld ... 296
Móra István.
Én már betöltém... ... 267
Móricz Zsigmond.
A gyermek hazamegy ... 294

Nadányi Zoltán.
A költő ... 334
A testőr ... 334
Az akácfa halála ... 335
Nagy Zoltán.
Sírirat ... 316
Sötét szobában ... 317
Madrigál ... 317
Nógrádi Pap Gyula
Hegyek között ... 198
A ludak ... 198

Oláh Gábor.
Hó ... 301
A szörnyű lovas ... 302
Babonásan süt a hold ... 302
Orczy Lőrinc br.
A bugaczi csárda ... 42

Palágyi Lajos.
Föltámadt óra ... 271
Van-e még? ... 272
Livia ... 272
Vándorút ... 272
Pálóczy Horváth Ádám.
Vidulás ... 60
Pap Gyula (lásd Nógrádi).
Pap Zoltán.
Iszogatok, dalolgatok... ... 262
Pásztor Árpád
Ungvár ... 293
Diogénes ... 294

Oldal

Péczeli József.
Király és kapás ... 50
Peterdi Andor.
Amit a kalászok beszélnek ... 302
Örök élet ... 303
Petőfi Sándor.
Nemzeti dal ... 150
A hazáról ... 150
Csatadal ... 151
Élet vagy halál! ... 151
A magyar nemes ... 152
Pató Pál úr ... 153
A vándor legény ... 153
Anyám tyúkja ... 154
Füstbe ment terv ... 154
Szülőföldem ... 155
Falu végén kurta kocsma ... 155
A Tisza ... 156
A haraghoz ... 157
Az ember ... 157
Ha férfi vagy, légy férfi ... 158
Szeptember végén ... 158
Minek nevezzelek ? 159
Te vagy, te vagy 159
Ez a világ 159
Reszket a bokor, mert 160
Boldog éjjel 160
Temetésre szól az ének 160
Befordultam a konyhára 160
Egy gondolat bánt engemet 160
Az én képzeletem nem 161
Petőfiné Szendrey Julia.
Kezd már tombolni 177
Ne higyj nekem 177
Petri Mór.
A pályabér ... 265
Harangszó ... 265
Petrőczi Kata Szidónia.
Sebes árvizeknek ... 39
Pósa Lajos.
Mi a haza ? ... 218
A márciusi ifjuság ... 219
Dal a hazáról ... 219

Oldal

Kis kunyhóba vágyom 220
Magyar vagyok ... 220

Rádai Pál gr.
Az Atyaisten dicsérete ... 39
Ráday Gedeon gr.
Víz, szél, becsület ... 42
Radó Antal.
Kerekes Márton ... 260
Sovány vigasz ... 261
Kivándorló hajó ... 262
Rajnis József.
Mózes éneke ... 47
Rákosi Jenő.
Judit és Holofernes ... 190
Rédey Tivadar.
Tragikus táj ... 321
Reichard Piroska.
Nyári éj ... 318
Remenyik Sándor.
Az ige ... 329
Azok a kis létrák ... 329
Amíg a nagy kúrián átmegyek ... 329
Révai Miklós.
A kikeletről ... 49
Reviczky Gyula.
Isten ... 238
Imakönyvem ... 239
A csavargó ... 239
Számlálgatom 240
Szeretlek-é ? ... 240
Mikor még sírni tudtam ... 240
Beteg vagyok 240
Pán halála ... 241
Rimay János.
Reménységem 28
Rozványi Vilmos.
Örök rithmus ... 333
Rudnyánszky Gyula.
Fut az idő 249
Ketten vagyunk 250
Te türelem, te jóság 250
Tele van a kert virággal 250
Isten áldása ... 251

Oldal

Sajó Sándor.
Magyarország 272
Szeretnék még egy nyarat érni ... 272
Dal a messze bércoromról..... 273
Sárközy György.
Hess, te fehér galamb!..... 340
Sárosy Gyula.
Születésem napján..... 128
A huszár 129
Sik Sándor.
A fészekről..... 327
Gyermek az utcán..... 328
Somlyó Zoltán.
Gyengeség panasza 304
Seprő 305
Boszorkányos éj..... 305
Sylvester János (lásd Erdősi).
Szabó Dávid (lásd Baróti).
Szabó Endre.
Nehéz óra 209
Agglegény-nóta 209
Karácsonykor 209
Szabó László (lásd Szentjóbi).
Szabó Lőrinc.
Szénásszekér ment át a városon... 340
Szabolcska Mihály.
Hortobágyon 257
A Grand Caféban 258
Leányok 258
A hazaszeretetről 259
Szalay Fruzina.
Altató 266
A legédesebb 266
Tűnő napok..... 267
Szathmáry István.
Mi nem feledhetünk..... 292
Szász Károly.
Angyal és ördög..... 178
Hazámhoz 179
Fülemile-dal 179
Szávay Gyula.
Üzenet 256
A szív 257
Hogy megcsókoltam Jucikát..... 257

Oldal

Szegedi István.
Vidék 323
Szegedi Kis István.
A magyarok siralmas éneke..... 9
Székács József.
Esti imádság 114
Székely Sándor (lásd Aranyosrákosi).
Szelestey László.
Balatonon jár a hajó... 149
Ketten ültek... 149
Szemere Bertalan.
A számkivetett 121
Szemere Miklós.
Bordal 112
A falu bolondja 112
Másnak is volt... 113
Bölcsődal..... 113
Szemere Pál.
Emlékezet 81
Szenczi Molnár Albert.
XXVII. zsoltár..... 28
Szendrey Julia (lásd Petőfiné).
Szentessy Gyula.
Pusztán 274
Nem az idők... 274
Szentjóbi Szabó László.
Az együgyű paraszt..... 61
Szép Ernő.
Imádság 315
A falu éjszaka..... 316
Homlokom lassan leáldoz..... 316
Szigligeti Ede.
A farulyácska..... 127
Szilágyi Géza.
Egy szó 285

Takács Judit (lásd Dukai).
Telekes Béla.
Otthon 280
Születnek olykor... 281
A Golgotán... 281
Temérdek.
Borongás 163

Oldal

Thaly Kálmán.
Árpád apánk ... 188
Jaj de búsan harangoznak... ... 188
Tinódi Sebestyén.
Budai Ali basa históriája... 10
Tisza Domokos.
A tél királya ... 186
Tolnai Lajos.
A szegény vándorló legényről... 186
Tompa László.
Kelj fel és járj!... 312
Tompa Mihály.
A madár fiaihoz... 140
A gólyához... 140
Ikarus ... 141
Panaszkodjam talán... ... 142
Őszi tájnak... ... 142
Télen, nyáron... ... 143
Levél egy kibujdosott barátom után ... 143
Torkos László.
Áldott kezek ... 189
Tóth Árpád.
Fénylő buzaföldek között... 322
Jól van ez így... 322
Kora márciusi napsugár ... 323
Tóth Ede.
Húzzad, húzzad... ... 206
Tóth Endre.
Három madár ... 162
Tóth Kálmán.
Előre! ... 180
Szilágyi Erzsébet ... 180
Nem, nem... ... 181
Fütyül a szél... 181
Kik voltak a honvédek?... 182
A halál... 183
Turcsányi Elek.
Egy csillagot kezembe vettem... 326
De profundis ... 327
Január ... 327

Udvardy Géza.
Szabadban ... 191

Oldal

Ujfalvi Krisztina.
Ez az élet... 61

Vachott Sándor.
Gyermek álmai ... 145
György úr halálakor ... 146
Sóhaj ... 147
Vajda János.
A virrasztók ... 173
A gyilkos... 173
Az üstökös ... 174
Tömlöctartó lehetett... ... 174
Liszt Ferenchez... 174
Nádas tavon ... 175
Utolsó dal, Ginához ... 175
Légy vídám... ... 176
Vasúton ... 176
Vargha Gyula.
A halál hídjánál... 228
Szülőim sírjánál... 228
Nyári dél... 229
Élnem kell ... 230
Várady Antal.
Az utolsó sor... 230
A strassburgi harangok ... 231
Cseli csárda... 232
A csillagok rólad beszélnek... ... 233
Várnai Zseni.
... Beh szép ... 299
Vásárhelyi András.
Ének a szűz Máriához... 7
Veigelsberg Hugó (lásd Ignotus).
Verseghy Ferenc.
Lilla ... 55
Klárika ... 55
Vértessy Gyula.
Eltört játékszer... 271
Vida József.
Bő szüret... 184
Virág Benedek.
Bátorítás ... 51
Lantomhoz ... 51
Baróti Szabó Dávidhoz 52
Ajándék ... 52

Oldal

Egy kis vigasztalás 52
Auróra 52
Az örömhöz 53
A kalitkába zárt madárról 53
A poéta és a múzsa 53
Duna és kis folyó 54

Vitkovics Mihály.

Bácsi szekeresek 80

Vörösmarty Mihály.

Szózat 94
A vén cigány 95
Szép Ilonka 95
Fóti dal 97
Liszt Ferenchez 99
A búvár Kund 100
A merengőhöz 101
A szegény asszony könyve 102
Kis gyermek halálára 103
Petike 103

Oldal

Haj, száj, szem 104
Magyarország címere 104

Zalár József.

Samil hazája 169

Zempléni Árpád.

Isten kardja 267
Nimród fiaihoz 269
Szeben alatt 269
Végig az országon 269
Kis vlrág 270
Dalok 270

Zilahy Lajos.

A régi ház küszöbén 330
Katonatemetés 331

Zrinyi Miklós gr.

A »Zrinyiász«-ból 30

Zsolt Béla.

Amíg a tenger alszik 337
A fekete vitorla 338

